Kutatjuk a történelmet és a társadalmat 2023

Olena Pometun, Tetjana Remeh

6



Olena Pometun, Tetjana Remeh

STEM

Kutatjuk a történelmet és a társadalmat

6. osztály

Az emberiség fejlődésének kronológiája

Kr. e.
2 millió év

Az ember megjelenése a Földön



Kr. e.
VI. évezred

A földművelés és állattenyésztés kialakulása



Kr. e.
IV–II. évezred

A minószi és mükénéi palotaépítéses civilizációk



Kr. e.
II–I. évezred

Védikus civilizáció az ókori Indiában



Kr. e.
XII–VIII. század

A föníciai civilizáció virágkora



Kr. e.
VIII–VI. század

A görög poliszok fénykora. Nagy görög gyarmatosítás



Kr. e.
II–V. század

Görög gyarmatok a mai Ukrajna területén



Kr. e.
40 ezer év

A gondolkodó ember megjelenése



Kr. e.
V–III. évezred

A tripiljai kultúra terjedése és virágkora



Kr. e.
IV. évezred

Ókori egyiptomi civilizáció



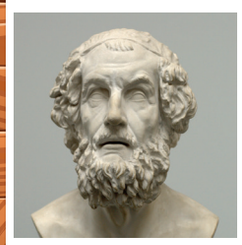
Kr. e. XVIII. sz.
Kr. e. I. sz.

Hammurapi uralkodása az ókori Babilonban



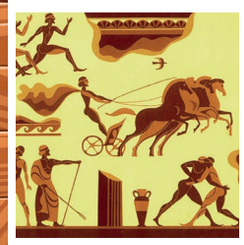
Kr. e.
XII–VIII. század

Homéroszi időszak az ókori Görögországban



Kr. e.
776

Az első olimpiai játékok az ókori Görögországban



Kr. e.
III. század

A Csin-dinasztia létrejötte az ókori Kínában







ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

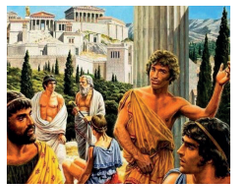
Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Az emberiség fejlődésének kronológiája

Kr. e.
VI. század

Szolón reformjai Athénban



Kr. e.
V. század közepe

Athén aranykora Periklész idején



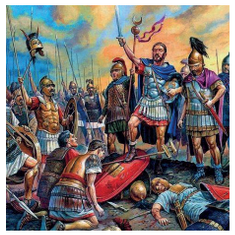
Kr. e.
334–323

Nagy Sándor hadjáratai



Kr. e.
264–146

Pun háborúk Róma és Karthágó között



Kr. e.
30–20-as évek

A Gracchus fivérek reformjai a Római Köztársaságban



I–II.
század

A római történészek a szlávok (venédek) szétterjedéséről írnak



476

A Nyugatrómai Birodalom bukása



Kr. e.
VI. század vége

A Római Köztársaság kikiáltása



Kr. e.
500–449

Görög-perzsa háborúk



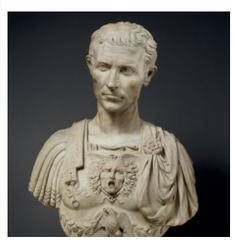
Kr. e.
323–30

A hellenisztikus államok virágzása



Kr. e.
49–44

Julius Caesar diktatúrája



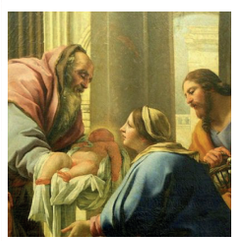
Kr. e. I. sz. vége
IV. század

Római Birodalom



II–IV.
század

A kereszténység terjedése a Római Birodalomban



V–VII.
század

A szlávok szétterjedése Közép, Dél és Kelet-Európában



Olena Pometun, Tetjana Remeh

KUTATJUK A TÖRTÉNELMET ÉS A TÁRSADALMAT

Tankönyv az általános középfokú közoktatási intézmények 6. osztálya számára
(Integrált kurzus)

Ajánlotta Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

Львів
Видавництво „Світ”
2023

УДК 94+308]*кл6(075.3)
П55

Перекладено за виданням:

Пометун О. І. Досліджуємо історію і суспільство : підруч. інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти / О. І. Пометун, Т. О. Ремех. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2023. — 256 с. : іл.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 р. №254)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено за модельною навчальною програмою
«Досліджуємо історію і суспільство.
5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти
(авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.)

Навчальне видання

ПОМЕТУН Олена Іванівна
РЕМЕХ Тетяна Олексіївна

ДОСЛІДЖУЄМО ІСТОРІЮ І СУСПІЛЬСТВО
підручник інтегрованого курсу для 6 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Переклад з української мови

Перекладач *В. В. Мага*

Угорською мовою

Редактор *К. М. Дебрецені*
Коректор *Г. М. Тирканич*

Формат 70×100 1/16. Ум. друк. арк. 20,736.
Обл.-вид. арк. 17,82. Тираж 69 прим. Зам. № 108К.

Державне підприємство
„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua

Друк ТОВ «Рік-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи серія ДК № 5040 від 21.01.2016

Пометун О. І.
П55 Досліджуємо історію і суспільство : підруч. інтегрованого курсу для 6 кл. з навч. угор. мов. закл. заг. серед. осв. / О. І. Пометун, Т. О. Ремех; пер. Мага В. В. — Львів : Світ, 2023. — 256 с. : іл.

ISBN 978-966-914-423-2

УДК 94+308]*кл6(075.3)

ISBN 978-966-914-423-2 (угор.)
ISBN 978-966-983-398-3 (укр.)

© Пометун О. І., Ремех Т. О., 2023
© Видавничий дім «Освіта», 2023
© Мага В. В., переклад угорською мовою, 2023

KEDVES HATODIKOS FIÚK ÉS LÁNYOK!

Köszöntünk titeket a *Kutatjuk a történelmet és a társadalmat* nevű tantárgy tanulmányozásának második évében.

Tankönyvünk segítségével utazást tehettek azokba az időkbe, amikor megjelentek az első emberek a Földön és kialakult az emberi társadalom. Majd útra kelhettek és bebarangolhatjátok velük közösen a gazdasági élet, ókori államok, törvények, művészetek kialakulásának kacskaringós útjait a régmúlt koroktól napjainkig. Segítségetekre lesznek ebben a kutatómunkában a különböző források, emlékek. Szilárd meggyőződésünk, hogy – hasonlóan más kutatókhoz, titeket is izgalmas felfedezések és váratlan következtetések várnak.

Tankönyvünkben a múlt tanévben megismert különböző rovatokkal találkozhattok ismét. A Beszéljétek meg az osztályban! rovat közös elmélkedésre szólít benneteket, a Kutass! pedig arra ösztönöz, hogy dolgozzatok önállóan, párban vagy kis csoportban, majd vonjátok le saját következtetéseiteket, fedezzetek fel valami újat a múltból, amit eddig senki sem vett észre. A Gondolkodjatok el! rovat kérdéseket és feladatokat tartalmaz, melyek segítségével feldolgozhatjátok a paragrafus szövegét.

A Használjátok a kutatási eszközöket! utasításokat tartalmaz a témához tartozó feladatok megoldásához. Az Ellenőrizd magad! segítségével felmérheted, hogyan sajátítottad el az új anyagot. A kérdések itt két részre vannak osztva. Először az egyszerűbb kérdések következnek, majd pedig *dőlt betűkkel* az összetettek.

A Még ezt is megteheted! rovatban választható feladatok vannak, amelyeket otthon kell megoldani. Az Összegezünk és gyakorolunk! rovat egy oktatási projektben való részvételre hív meg titeket.

Minden paragrafusban QR-kódot találsz, mely a következő elektronikus mellékleteket tartalmazza:

1. Pótfeladatok füzete.
2. Értékelő füzet.
3. Gyakorlati feladatok, projektek, játékok füzete.

A tankönyvben a fogalmakat **félkövér betűkkel,** bekeretezve ábrázoljuk. Ezeket a fogalmakat meg kell jegyezni és meg is kell magyarázni. Azokat a neveket és megnevezéseket, amelyek segítenek felidézni a múlt eseményeit, ***félkövér dőlt betűkkel*** írjuk.

Sok sikert kívánunk nektek!

BEVEZETŐ 6

1. §. MILYEN TÁRSADALOM TÖRTÉNETÉT TANULMÁNYOZZUK A 6. OSZTÁLYBAN 6
2. §. HOGYAN TANULMÁNYOZZÁK AZ ÓKOR TÖRTÉNELMÉT TÉRBEN ÉS IDŐBEN 11

1. FEJEZET. AZ EMBEREK ÉLETE AZ ŐSKORBAN

3. §. HOGYAN GAZDÁLKODOTT AZ ŐSEMBER 15
4. §. AZ ÉLET MEGSZERVEZÉSE AZ ŐSTÁRSADALOMBAN 20
5. §. AZ ŐSEMBEREK ÉLETE A MAI UKRAJNA TERÜLETÉN 24
6. §. AZ ŐSEMBER LELKIVILÁGA 31
7. §. A TÁRSADALMI KAPCSOLATOK VÁLTOZÁSA A RÉGMÚLTBAN 35

2. FEJEZET. AZ ÓKORI KELET CIVILIZÁCIÓI

8. §. AZ ÓKORI EGYIPTOM GAZDASÁGÁNAK FEJLŐDÉSE 40
9. §. A TÁRSADALOM ÉS A HATALOM MEGSZERVEZÉSE AZ ÓKORI EGYIPTOMBAN 46
10. §. BABILON EGY HATALMAS KIRÁLYSÁG FŐVÁROSA 50
11. §. A FÖNÍCIAI CIVILIZÁCIÓ FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOSSÁGAI 56
12. §. AZ ÓKORI KÍNA LAKÓINAK ÉLETE ÉS FOGLALATOSSÁGA 61
13. §. AZ ÓKORI INDIA 68
14. §. A JOG ÉS TÖRVÉNY SZEREPE AZ ÁLLAM ÉS A TÁRSADALOM ÉLETÉBEN RÉGEN ÉS MOST 74
15. §. AZ ÓKORI KELET NÉPEINEK MÍTOSZAI ÉS VALLÁSOS ELKÉPZELÉSEI 80
16. §. AZ ÉPÍTÉSZET ÉS A MŰVÉSZET FEJLŐDÉSE AZ ÓKORI KELETEN 86

3. FEJEZET. AZ ANTIK GÖRÖG CIVILIZÁCIÓ ÉS SZOMSZÉDAI

17. §. AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁG TERMÉSZETI VISZONYAI ÉS LAKOSSÁGA 94
18. §. GÖRÖGORSZÁG FEJLŐDÉSE A KR. E. VIII–VI. SZÁZADBAN 100
19. §. A NAGY GÖRÖG GYARMATOSÍTÁS 104
20. §. AZ ATHÉNI DEMOKRÁCIA KIALAKULÁSA 109
21. §. A SPÁRTAI ÁLLAM ÉS A SPÁRTAI ÉLETMÓD SAJÁTOSSÁGAI 114
22–23. §. A GÖRÖGÖK SZOMSZÉDAI A KR. E. I. ÉVEZREDBEN A MAI UKRAJNA TERÜLETÉN 120
24. §. MIÉRT ROBBANTAK KI, ÉS HOGYAN ZAJLOTTAK A GÖRÖG-PERZSA HÁBORÚK 128
25. §. A DEMOKRÁCIA MEGSZILÁRDULÁSA ATHÉNBAN 133
26. §. AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁG SZELLEMI ÉLETE 138
27. §. AZ OKTATÁS, TUDOMÁNY ÉS A SZÍNHÁZ FEJLŐDÉSE AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁGBAN 143
28. §. NAGY SÁNDOR, A VILÁG LEGNAGYOBB BIRODALMÁNAK LÉTREHOZÓJA 147
29–30. §. HOGYAN JÖTTEK LÉTRE A HELLENISZTIKUS ÁLLAMOK 151

4. FEJEZET. AZ ÓKORI RÓMA ÉS SZOMSZÉDAI

31. §. ITÁLIA NÉPESSÉGE ÉS FEJLŐDÉSE A KR. E. I. ÉVEZREDBEN 159
32. §. A RÓMAI KÖZTÁRSASÁG A KR. E. V–III. SZÁZADBAN 164
33–34. §. A TÁRSADALMI-POLITIKAI HARC RÓMÁBAN A KR. E. II–I. SZÁZADBAN 170
35. §. MIKOR, ÉS HOGYAN KEZDŐDÖTT EL A RÓMAI BIRODALOM KORSZAKA 178
36. §. MILYENEK VOLTAK AZ ÓKORI RÓMAIAK SZOKÁSAI, MILYEN ISTENEKBEN HITTEK 182
37. §. A RÓMAI CSALÁDOK ÉLETMÓDJA 187
38. §. A RÓMAI BIRODALOM JELLEMZŐI A III. SZÁZADBAN ÉS A IV. SZÁZAD ELEJÉN 192
39. §. HOGYAN, ÉS MIKOR JÖTT LÉTRE A KERESZTÉNYSÉG 196
40. §. MIÉRT ÉRTÉKES AZ ÓKORI RÓMA KULTÚRÁJA 202
41. §. MI OKOZTA A NYUGATRÓMAI BIRODALOM BUKÁSÁT 208
42–43. §. AZ ÓKORI SZLÁVOK GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI ÉLETE, VALLÁSA 213

5. FEJEZET. EMBER A TERMÉSZETBEN, TÁRSADALOMBAN, KÖZÖSSÉGBEN ÉS AZ ÁLLAMBAN

44–45. §. MILYEN VOLT AZ EMBER ÉS TERMÉSZET KÖLCSÖNHATÁSA RÉGEN ÉS MOST 223
46. §. A KÖZÖSSÉG SZEREPE AZ EMBER ÉS A TÁRSADALOM ÉLETÉBEN 230
47. §. HOGYAN ÉL EGY ISKOLAI KÖZÖSSÉG 234
48–49. §. MIÉRT FONTOS ÉRTÉK AZ EMBERI JOG 238
50. §. HOGYAN ÉL EGY SOKSZÍNŰ TÁRSADALOM 244
51. §. UTAZÁS A MÚLTBA ÉS A JELENBE 249



BEVEZETŐ

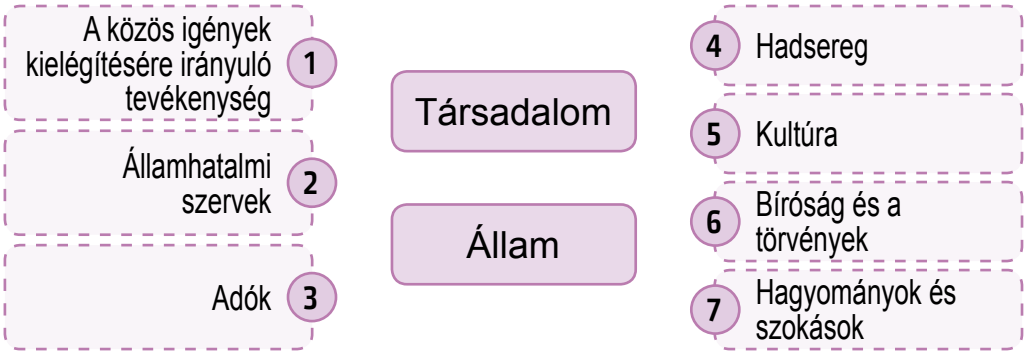
1. §. MILYEN TÁRSADALOM TÖRTÉNETÉT TANULMÁNYOZZUK A 6. OSZTÁLYBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a társadalom? Hogyan kötődik egymáshoz az ember és a társadalom? Mi az állam?

Kutass!

Milyen ismertetőjelei vannak a társadalomnak és az államnak? Miben különböznek egymástól?



1 Hogyan kapcsolódik egymáshoz az ember, a társadalom és az állam történelme, valamint jelene

Gondolkodjatok el!

Hogyan változott az emberek élete és a társadalom az idők során? Mi a változás oka?

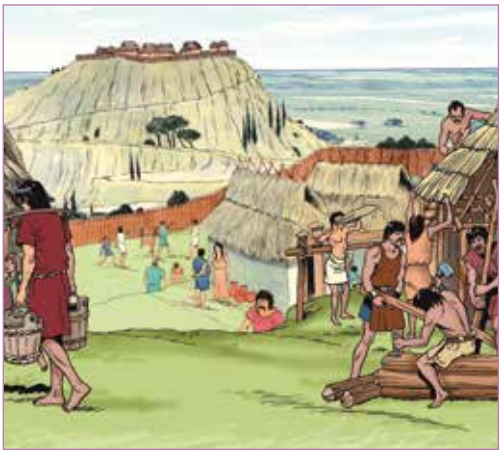
Az életben maradásért folytatott harc során az emberek közösségekbe tömörültek.

Ezek az emberi közösségek jóval az írásbeliség kialakulása előtt jöttek létre. A tudósok több elméletet is kidolgoztak azzal kapcsolatban, milyen változásokon mentek át az emberi közösségek a történelem folyamán, hogyan, milyen feltételek hatására alakult ki a társadalom.

Kutass!

Vizsgáld meg az illusztrációkat! Milyen változások történtek az emberek és a társadalom életében? Miért?






Az emberek lélekszáma az idők folyamán fokozatosan növekedett, változott az életmódjuk, egyre bonyolultabbak lettek a társadalmi viszonyaik. Szükségessé vált a tulajdon és társadalmi béke védelmének a biztosítása. A társadalmi élet jobb megszervezésének igénye az **állam** megjelenéséhez vezetett.

Az államon belül meghatározták az együttélés szabályait, törvényeket alkottak. Kialakultak az államhatalmi szervek (például a bíróság), létrejött a hadsereg, beszedték az adókat. Az emberek közül kiemelkedtek azok, akik hatalommal rendelkeztek a többiek felett. Ők irányították ezután a társadalmat.

Az államiság kialakulása a különböző népeknél eltérő módon ment végbe. Hatással voltak erre a folyamatra az éghajlati tényezők, a gazdálkodás sajátosságai, a hagyományok, a vallási szokások, és a szomszédokkal kialakított kapcsolatok.

Napjainkban az országok államszövetségeket alkotnak, melyek célja az emberi jogok és a méltó életkörülmények biztosítása, az emberiség globális problémáinak megoldása, valamint a béke megőrzése. Ehhez fontos megismernünk saját országunk múltját és más népek történetét is.

2 Mit nevezünk az ókor történetének

Gondolkodjatok el!

Írjátok ki a szövegből, és értelmezzétek az új szavakat!

Az emberiség történetét, amit a 6. osztályban kezdtek el tanulni, **világtörténelem**nek nevezzük. A fő figyelmet ebben az esztendőben a világtörténelem első és leghosszabb időszakának szenteljük – az ókor történetének, amely az ember megjelenésével kezdődött a Földön úgy 2 millió évvel ezelőtt és a **Nyugatrómai Birodalom** bukásával ért véget az V. században.

Az ókor története két korszakra tagolódik: **őskor**ra és az **antikvitás időszaká**ra vagy ókorra (a görög *antiquus* – *régi* szóból).

Az őskor az ember megjelenésével kezdődött a Földön és legtovább tartott a történelemben. Az antikvitás időszaka az ókori államok kialakulásának és fejlődésének időszakát öleli fel (a városok és írásbeliség megjelenésétől Kr. e. IV. évezredben – a Kr. u. I. évezred közepéig). Az antikvitás időszakában alakultak ki a legrégibb emberi civilizációk: az óegyiptomi, föníciai, ógörög, római. Ukrajna területén pedig a különböző civilizációk képviselői váltották egymást.

Az ókori népek és államok történetét tanulmányozva megfigyelhető annak hatása napjaink eseményeire. Vannak olyan problémák, melyeket mára sikerült megoldani, de vannak olyanok, amelyek ma is aktuálisak.

Kutass!

A társadalmi fejlődés mely szintjét nevezik civilizációnak? Miért fontos a civilizáció mindegyik ismertetőjele?



3 Milyen források segítségével tanulmányozzák az emberiség történetének legrégibb időszakát

Beszéljétek meg az osztályban!

Hogyan rekonstruálják a történészek a múlt történéseit az események szemtanúi nélkül? Mire van szükség ehhez? Mik a történelmi források? Milyen fajtái vannak?

Gondolkodjatok el!

Az ókor történetének mely forrásait tudják tanulmányozni a történészek?

Az emberiség története már több millió évvel az írásbeliség megjelenése előtt elkezdődött, ezért a múltat tanulmányozni nem egyszerű. A történészek segítségére vannak ebben az olyan tudományok, mint a **régészet**, **néprajz** és az **antropológia**.

Az ókor történelmének tanulmányozása során a történelmi források nagyobb részét a tárgyi emlékek, munkaeszközök, települések romjai, tűzhelyek maradványai teszik ki. Több ilyen tárgyi emlék a föld, a homok, a tengerek, vagy az iszap mélyére került. A régészek fáradságos munkával megpróbálják feltárni őket és utána tanulmányozni azokat.

Az ókor történelmének megismerésében fontos szerepet játszanak még a képi vagy vizuális források. Ide sorolhatjuk a különféle ábrázolásokat a kő- vagy agyagedényeken, a szobrokat, mozaikokat, festményeket, ikonokat.

Földünkön még napjainkban is élnek olyan törzsek, amelyek az ősközösségi rendszer szintjén állnak. Tanulmányozva életüket, a tudósok fontos következtetéseket vonhatnak le közös múltunkról. A régmúlt feltárásának ezen szegletével foglalkozik a néprajz, az a tudomány, amelyik a különböző népek életmódját, gazdasági fejlődésének sajátosságait, vallását, valamint szokásait, hagyományait tanulmányozza.

Az antropológusok (a görög *anthroposz*, 'ember' szóból – *az emberről szóló tudomány*) által feltárt adatok pedig segítenek a történészeknek megismerni az ember származásának eredetét és biológiai fejlődésének irányait.

Több mint öt évezrede az ember megtanult írni. Azóta hatalmas mennyiségű írott forrás halmozódott fel. Régmúltunkról mesélnek a barlangrajzok, az agyagtáblák, az egyiptomi papiruszok, nyírfakéregre írt oklevelek, krónikák, a könyvek, okiratok, levelek, visszaemlékezések, történelmi értekezések.

Kutass!

A történelmi források mely fajtái láthatók az illusztrációkon? Miről mesélnek ezek a források a kutatóknak?



Kőszerszámok sokfélesége



Barlangrajz Nyugat-Ausztráliában



Aranyfésű a Szoloha szkíta kurgánból. Zaporizzsja



A maszaj törzs harcosai a mai Afrika területéről



Agyagtábla az ókori Egyiptomból

Ellenőrizd magad!

1. Mit nevezünk világtörténelemnek?
2. Mit tanulmányoz az ókor története? Mik az időrendi határai?
3. Milyen források segítségével tanulmányozzák a tudósok az ókor történetét?

4. *Hogyan kapcsolódik az egyén a társadalomhoz?*
5. *Miért jelent meg az állam később, mint a társadalom?*
6. *Mik a sajátosságai az ősközösségi rendszer történelmi forrásainak?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Alkoss 4-5 mondatot a paragrafusban megismert új szavakból!

2. §. HOGYAN TANULMÁNYOZZÁK AZ ÓKOR TÖRTÉNELMÉT TÉRBEN ÉS IDŐBEN

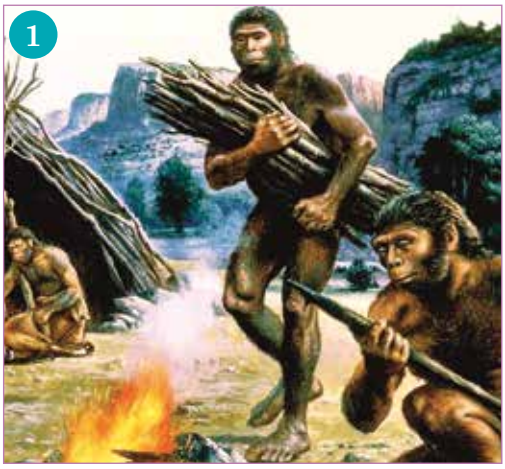
Beszéljétek meg az osztályban!

Miért nevezik a történelmet olyan tudománynak, amely az embert tanulmányozza térben és időben? Miért fontos a történelmi események megértése szempontjából megmagyarázni azt, hogy azok hol és mikor zajlottak?

Kutass!

Mit ábrázolnak az 5. osztály tankönyvében megismert illusztrációk? Nevezd meg mindegyiket! Miért ilyen sorrendben vannak elhelyezve? Hogyan kapcsolódnak az óra témájához?

1



2



3



4



5



1 Hogyan fejlődött az emberi társadalom ókori történelme térben és időben

Gondolkodjatok el!

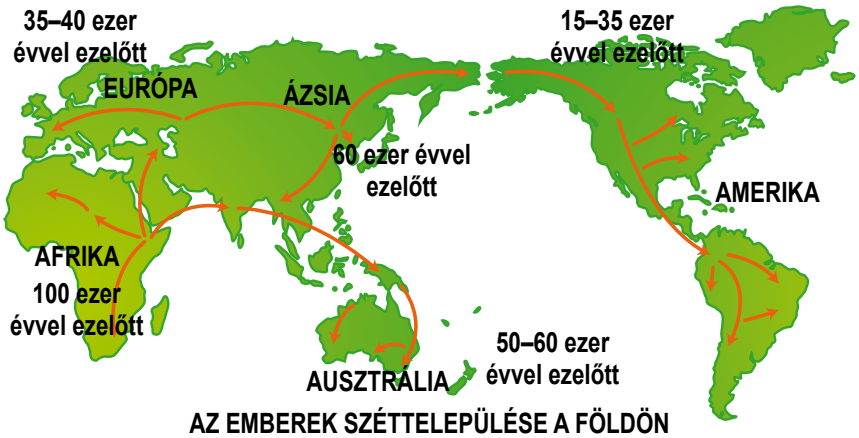
Mit gondoltok, miért mondhatjuk azt, hogy az ókori társadalom történelme térben és időben fejlődött?

A történelmi események gyors tempóban, szünet nélkül váltják egymást: a tegnap eseményeit a ma eseményei követik, azokat pedig a jövő eseményei. Annak megértéséhez, hogyan, és miért történtek a dolgok, tisztáznunk kell, mikor mentek végbe azok. Éppen ezért, akik tanulmányozzák a történelmet, folytonos időutazásban vesznek részt. A történelmet azonban nem csak időutazásként képzelhetjük el. A múlt megismerése közben igazi világcsavargókká válhatunk. Utazásunk során eljutunk a hegyek közé, a folyók, tengerek, óceánok partjára, síkságokon száguldozhatunk télből a tavaszba vagy a forró nyárba. Az emberek, népek lakókörnyezetének a megismerése segít megérteni, mivel foglalkoztak, milyen házakban éltek, mit ettek, hogyan öltözködtek, milyen szokásaik, hagyományaik voltak.

Az ókor történelméből megtudhatjuk, hol jöttek létre bolygónkon az emberi közösségek által lakott első települések, hol jelentek meg az államok. Megismerhetitek továbbá egyes kontinensek (Afrika, Ázsia, Európa), országok (Görögország, Egyiptom vagy Ukrajna), térségek (Fekete-tenger partvidéke, Dnyipro mente), vagy városok (Konstantinápoly, Herszonesszosz) történetét is.

Kutass!

Olvasd el a térképen feltüntetett dátumokat, és állapítsd meg, hol telepedtek le először az emberek? Melyik kontinensen? Mit tudsz a földrészről elmondani? Véleményed szerint, miért pont ott telepedett le először az ősember? Vizsgáld meg, milyen irányai voltak az emberek széttelepülésének a későbbiekben? Nevezd meg a területek neveit!



AZ EMBEREK SZÉTTELEPÜLÉSE A FÖLDÖN

2 Hogyan számolják az időt az ókor történelmében

Kutass!

1. Emlékezz vissza és jegyezd fel, milyen időszámítási egységeket ismersz! A táblázat alapján mondd el, hogyan számoljuk az évszázadokat és évezredeket!

I. évezred		II. évezred		III. évezred	
I. sz.	X. sz.	XI. sz.	XX. sz.	XXI. sz.	XXX. sz.
1–100	901–1000	1001–1100	1901–2000	2001–2100	2901–3000

2. A táblázat segítségével válaszoljatok a kérdésekre!

Melyik évben vette kezdetét a X. század?
Nevezd meg a XX. század bármelyik évét!
Milyen évszázadhoz tartozik 99, 1099, 2099?
Milyen esztendővel vette kezdetét a XII. és a XXIII. század?
Melyik az utolsó éve a IV., a XIV. és a XXIV. századnak?
Nevezz meg egy évet a XI. század elejéről, közepéről és végéről!

3. Fogalmazzatok meg 4-5 kérdést a szöveghez!

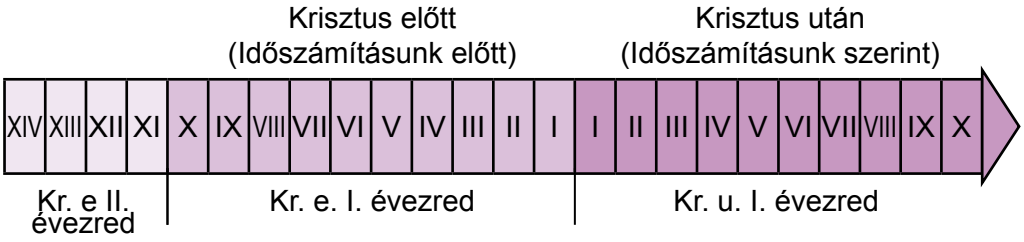
Annak érdekében, hogy jobban tájékozódjunk az időben, szükségünk van egy viszonyítási pontra. Olyan dátumra, amelyhez képest meg tudjuk határozni, mennyi idő telt el közte és az adott esemény között. Ezt a kezdőpontot időszámításunk kezdetének hívjuk, vagy más szóval éránk (latin szó, ami *kezdőszám*ot jelent). Ami, hasonlóan más keresztény államokhoz, Ukrajnában is Jézus Krisztus születésének éve. Az ilyen időszámítást ezért keresztény időszámításnak, vagy időszámításunk szerintinek (Kr. u. vagy i. sz. röviden) nevezzük. Minden, ami Krisztus születése, vagyis az 1. év előtt történt, az Krisztus előtti kor (röviden Kr. e.), de mondhatjuk még időszámításunk előttnek is (röviden i. e.).

Az időszámításunk előtti időket ugyancsak századokra és ezredekre tagoljuk. Az évek múlását azonban az idővonalon másképp ábrázoljuk. Időszámításunk előtt jobbról balra, időszámításunk szerint pedig balról jobbra. Például Kr. e. 74 után Kr. e. 73 következik. Kr. e. 476 – a Kr. e. V. század első fele, a Kr. u. 476 viszont az V. század második fele.

4. Rajzolj idővonalat az adott példa alapján, és tüntesd fel rajta a következő dátumokat!

Kr. e. XVIII. sz. – az első olimpiai játékok Görögországban; X. sz. – Olga fejedelemasszony uralkodása Rusz-Ukrajnában;

Kr. e. IV. sz. – Makedóniai Nagy Sándor uralkodása; Kr. e. I. sz. – a Julianus-naptár bevezetése az ókori Rómában, amely Caius Iulius Caesar római császárról kapta a nevét; XV. sz. – a kozákság megjelenése Ukrajnában; Kr. e. II. évezred – az egyiptomi piramisok építése.



Kutass!

Amennyiben időszámításunk előtt kell meghatároznunk valamilyen dátumot, figyelembe kell vennünk azt, hogy a korábbi esemény évét nagyobb számmal jelöljük, a későbbit meg kisebbel: Kr. e. 1130 hamarabb történt, mint Kr. e.140. Ha azt akarjuk megtudni, hány év telt el napjaink és az időszámításunk előtt lezajlott történés között, a Kr. e. évhez hozzá adjuk a mai évet. Ha az időszámításunk előtt végbement esemény időtartamára vagyunk kíváncsiak, akkor az esemény kezdetének évéből kivonjuk az esemény végének évét, Krisztus után pont fordítva van, az esemény végének dátumából vonjuk ki kezdetének a dátumát. Számítsd ki, és írd be a pontok helyére!

Caius Iulius Caesar Kr. e. 46-ban hirdette meg a naptárreformot. Ez . . . évvel ezelőtt történt. Makedóniai Nagy Sándor Kr. e. 356-ban született és Kr. e. 332-ban halt meg, vagyis . . . évet élt. Nagy Konstantin római császár halálának éve 337, trónra lépésének éve pedig 306. Nagy Konstantin . . . évig volt hatalmon. Időszámításunk kezdete és a 101 közötti időszak az a . . . század. 101–201 a . . . század. Az első olimpiai játékokat Görögországban Kr. e. 776-ban rendezték meg, vagyis . . . évvel ezelőtt.

Ellenőrizd magad!

1. Milyen szerepet játszik a tér és idő a történelmi folyamatok fejlődésében? Mondj példákat!
2. Mit nevezünk kronológiának, a történelmi események időtartamának, sorrendjének, illetve párhuzamosságának?
3. Mi a különbség az évek számolásának időszámításunk előtt és időszámításunk szerint?

4. Mi a különbség a földrajzi és történelmi tér között?
5. Milyen információkat kaphatunk a történelmi térképektől?
6. Miért fontos megállapítani a történelmi események sorrendjét valamint párhuzamosságát?

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Helyezd a megfelelő időrendi sorrendbe: Kr. e. 100 ezer; XV. sz.; 3 ezer évvel ezelőtt; Kr. e. 3 ezer; 2 millió éve; Kr. e. XIV. sz.!
2. Határozd meg:
   1) Mi volt hamarabb – Kr. e. XX. sz. vagy Kr. e. II. sz.?
   2) Octavianus Augustus római császár uralkodása Kr. e. 30-ban kezdődött és Kr. u 14-ben ért véget. Hány évig uralkodott?
   3) Az ókori Rómában Kr. e. 74-ben robbant ki Spartacus rabszolgalázadása. Három évig tartott. Mikor ért véget?
   4) A Kr. e. IV. században Makedóniai Nagy Sándor nagy hódító hadjáratokat folytatott. Ki élt korábban – Spartacus vagy Nagy Sándor?

1. FEJEZET. AZ EMBEREK ÉLETE AZ ŐSKORBAN

A gyakorlati feladatok megoldása segítségével megtudhatjátok, hogyan jelentek meg az első őselemberek a Földön.

Keresd fel a weboldalt: https://vse.ee/Di5_6_Zoshyt (vagy használd a QR-kódot)! Oldd meg, és írd be a feladatokat a gyakorlati feladatok, projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

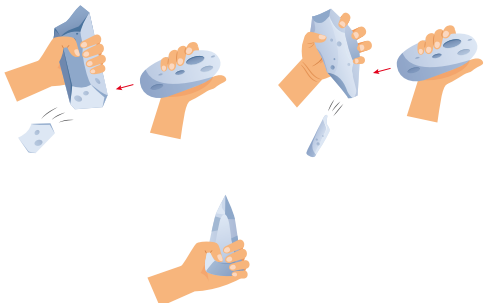
3. §. HOGYAN GAZDÁLKODOTT AZ ŐSEMBER

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a gazdaság? Milyen gazdasági ágakat ismersz? A gazdálkodás milyen tipusai ismeretesek számodra? Miben különbözik egymástól a kisajátító, termelő és árutermelő gazdálkodás?

Kutass!

Miért készítette elsősorban kőből munkaeszközeit az ősember? Hogyan készítette, és hol használta azokat?



Az ősember munkaeszközöket készít



A cro-magnoni ember megmunkálja a követ. Mai rajz

1 Az ősemberek munkaeszközei és foglalatossága

Gondolkodjatok el!

Miért nevezik az ősember gazdálkodási módját kisajátító gazdálkodásnak?

Azt a gazdálkodási módot, amikor az ember nem termeli meg a létszükségletéhez szükséges dolgokat, hanem elveszi a természettől, **kisajátító gazdálkodás**nak nevezzük.

Európa őslakói, a pitekantropuszok bogyókkal, gyökerekkel, rügyekkel táplálkoztak. Hogy élelmiszerhez juthassanak, állandóan vándoroltak. Szarvasra, lóra, antilopra vadásztak, így néha húst is fogyasztottak. Nem tudtak tüzet gyújtani, de felhasználták a sztyeppei tüzet saját máglyájuk meggyújtásához. **Kisajátító gazdálkodás**t folytattak.

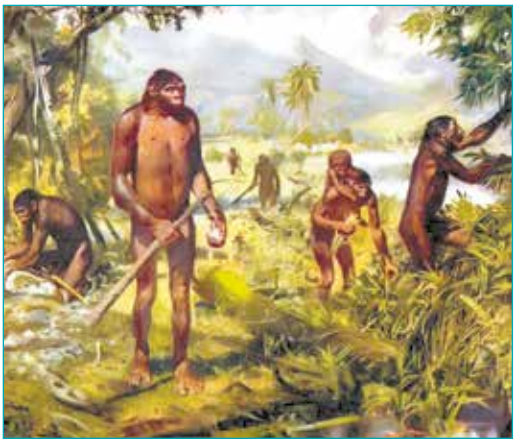
Mivel megváltoztak az éghajlati viszonyok, a neandervölgyiek[1] alkalmazkodni kényszerültek az új életkörülményekhez. Lehűlt a levegő és kezdetét vette a jégkorszak[2]. Megtanultak tüzet gyújtani. Tökéletesítették vadászati módszereiket. Az állatok csontjából házat építettek maguknak, amit bőrrel fedtek be. Bőrből készítették ruházatukat is.

Kutass!

Mivel foglalkoznak az illusztrációkon ábrázolt pitekantropuszok és neandervölgyiek? Milyen munkaeszközeik vannak?

[1] Nevüket a németországi Neandertal folyóról kapták, melynek völgyében feltárták első maradványaikat.

[2] *Jégkorszak* – földtörténeti kor, melynek során nagy területeken légköri lehűlés következett be.



Pitekantropuszok.
Z. Burian művészi rekonstrukciója



A neandervölgyiek vadászaton.
Z. Burian művészi rekonstrukciója

A cro-magnoniak[1] széttelepültek Európában, Ázsiában, Amerikában és Ausztráliában. Ők már nagyvadakra vadásztak: barlangi medvére, gyapjas orrszarvúra, mamutra. A mamutok magassága elérte a 3 métert, súlyuk pedig a 10-12 tonnát. Az agyaruk akár 4,5 méter is lehetett. A sikeres mamutvadászat hosszú időre ellátta a cro-magnoniakat hússal. Agyarából házat építettek, vagy munkaeszközöket, fegyvert, ékszereket készítettek maguknak. Zsírjával fűtötték és világították lakásukat. Hajítólándzsával vadásztak, csapdát állítottak a madaraknak, farkasoknak, rókáknak és más állatoknak, szigonnyal halásztak.

Különféle munkaeszközöket készítettek. Vésőket a csont formálásához, kaparókat a bőr megmunkálásához, baltákat, késeket, fűrészeket, lándzsahegyeket. Nadrágban jártak, köpenyt viseltek, cipőt hordtak. A kezükre mamut vagy más állatok bőréből készült kesztyűt húztak.

Kutass!

Véleményed szerint, miért voltak sikeresebb vadászok a cro-magnoniak, mint elődeik?



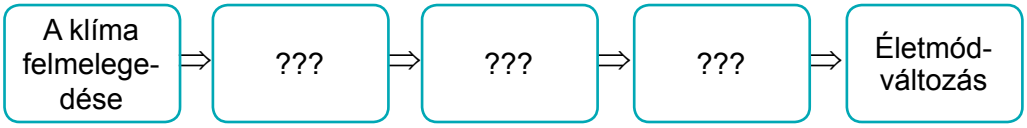
Vadászverem alkalmazása mamutvadászaton.
Z. Burian rekonstrukciója

[1] Nyomukra először a franciaországi Cro-magnon barlangban bukkantak rá.

2 A klímaváltozás hatása az ősember életére

Gondolkodjatok el!

Töltsétek ki az ábra üres részeit ok-okozati összefüggések alapján!



Közel 10 ezer évvel ezelőtt Földünkön felmelegedés következett be. A jég olvadozni kezdett és északra húzódott vissza. Helyét fokozatosan erdők, tavak, folyók, mocsarak vették át. A tavak és folyók halban gazdagok voltak, megváltozott az állatvilág is.

Kihaltak a mamutok, barlangi medvék, gyapjas orrszarvúk, kardfogú tigrisek. Az erdőkben megjelentek a jávorszavasok, gimszarvasok, vaddisznók, rókák. Az emberek feltalálták a nyilat és az íjat, amivel már messziről el tudták találni a kisebb állatokat is. Ekkor találták fel a horgot, valamint halászhálót úszóval. Megtanultak tutajt készíteni farönkökből és csónakot faragni.

Az ember következő találmánya a bumeráng volt, egy olyan sarló alakú hajítófa, amit ha ügyesen eldobtak, visszatért eldobójához. Télen a vadászok sítalpon közlekedtek. Az ember leghűségesebb társát és segítőjét a vadászatokon, illetve a szálláshelyek védelmzőjét, a kutyát végérvényesen háziasították.

3 Miért, és hogyan változott meg a gazdálkodás

Gondolkodjatok el!

Mit gondoltok, hogyan találta fel az ember a földművelést és az állattenyésztést? Miután elolvastátok az alpont szövegét, vessétek össze feltevésetekkel!

A földművelés bolygónk különböző helyein más-más időben jött létre. Gyűjtögetés közben az emberek rájöttek arra, ha egy ehető mag földbe kerül, akkor egy idő után kisarjad onnan, beérik és termést ad. Az emberek elkezdték fellazítani a földet és bevetni. Elő-Ázsiában búzát, árpát, borsót vetettek, Amerikában sütőtököt, paprikát, avokádót és kukoricát, Kínában pedig szóját és kölest.

Az emberek többsége azonban nem tért át a letelepedett életmódra, hanem továbbra is gyűjtögetéssel és vadászattal foglalkozott. Néhány mai törzs még most is hasonló életmódot folytat.

A kőkor vadászai gyakran vittek haza vadászatból kisebb állatokat, melyeket felneveltek és megtanultak gondozni. Így alakult ki az állattenyésztés. Úgy 8 ezer évvel ezelőtt először a kecskét és a juhot, majd a sertést, szamarat, tevét, tehenet, lovat háziasították. Az állattenyésztés biztosította az emberek számára a húst, a tejet, a bőrt, a gyapjút. Később állatokat kezdtek alkalmazni teherszállításnál és a föld felszántásánál is.

Azt a gazdálkodási módot, amikor az ember maga állítja elő a számára szükséges létfenntartási eszközöket, **termelő gazdálkodás**nak nevezzük.

A földművelés és állattenyésztés megjelenése megváltoztatta az emberek életét. A természet kincseinek fogyasztóiból földművesekké és állattenyésztőkké változtak. Idővel feltalálták az ekét, ami elé bikákat fogtak. Megalkották a *kereket*.

Fokozatosan különváltak az állattenyésztő törzsek, amelyek nomád életmódot folytattak. Egyik helyről a másikra vándoroltak, újabb legelőket keresve állataik számára. Háziasították a lovat. Kerekes közlekedési eszközöket hoztak létre, tökéletesítették a fegyvereket.

Kutass!

Mondd el, mit látsz a képen! Milyen gazdálkodási mód látható rajta? Véleményedet indokold meg!



Őskori földművesek és állattenyésztők faluja.
Z. Burian történelmi rekonstrukciója

A letelepedett életmódra való áttérés elősegítette a kézművesség fejlődését – különböző termékek elkészítését. Az emberek megtanultak fonalat fonni a len, a kender valamint a gyapjú rostjaiból. A fonalból szövetet szőttek, abból pedig ruhát varrtak. Felfigyeltek továbbá arra is, hogy a nyers agyagedényt a tűzben ki lehet égetni. Az égetett agyag pedig sokkal tartósabb. Hogy az agyagedények gömb formájúak legyenek, *fazekaskorong*on formázták őket. Ilyen edényekben tárolták a gabonát, vizet, tejet.

Különböző termékek elkészítésével a kézművesműhelyekben mesteremberek foglalkoztak. A Kr. e. IV–III. században rézből ékszereket, lándzsákat, késeket, horgokat, árakat tudtak készíteni. A bronz munkaeszközök sokkal erősebbek voltak a rézből készülteknél.

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan változtak meg az emberek vadászati és halászati eszközei?
2. Mikor, és hogyan kezdték az emberek megművelni a földet? Milyen változásokat hozott ez az életükben?
3. Mikor háziasították az első állatokat és hogyan segítette ez az életüket?
4. Mik voltak az első kézműves szakmák az emberiség életében?

5. *Milyen sajátosságai vannak a termelő gazdálkodásnak? Hozz fel példákat!*
6. *Milyen sajátosságai vannak a kisajátító gazdálkodásnak? Hozz fel példákat!*
7. *Miért fontos megállapítani a történelmi események sorrendjét valamint párhuzamosságát?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Válassz ki tetszőlegesen egyet az ősemberek találmányai közül, és készíts rövid értekezést arról, hogyan változtatta meg az életüket ez a találmány!

4. §. AZ ÉLET MEGSZERVEZÉSE AZ ŐSTÁRSADALOMBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a társadalom? Mit jelent a *társadalmi változások* kifejezés? Mondjatok példákat! Felhasználjuk-e napjainkban őseink tapasztalatát? Milyeneket?

Kutass!

Ismerkedj meg a táblázatban található információkkal! Bővítsd a társadalmi viszonyokat példákkal! Miért nevezik társadalminak az ilyen viszonyokat?

A társadalmi viszonyok fajtái

Spirituális (hiedelmek, vallások)	**Gazdasági** (különböző termékek gyártása, cseréje, fogyasztása)	**Politikai** (az emberek és társadalmi csoportok közötti viszonyok irányítása)	**Szociális** (különböző társadalmi csoportok közötti kapcsolatok	**Kulturális** (a kulturális értékek fejlődése és átörökítése a nemzedékek között)	**Családi** (gazdálkodás, gyermeknevelés, kölcsönös segítségnyújtás, a szabadidő eltöltése)

1 Az első emberi közösségek szerveződése

Gondolkodjatok el!

Emlékezzetek vissza, mik az emberi közösségek és milyen típusai vannak! Milyen tényezők hatása alatt formálódtak az emberi közösségek az őskorban?

Az emberek a zord természet veszélyeivel nem tudták egymagukban felvenni a harcot. Vadászni, gyűjtögetni, megvédeni magukat a vadállatoktól együtt sokkal könnyebb volt. Ezek az okok vezettek az őshorda megjelenéséhez, ami az emberi együttélés első formája volt.

A kutatók úgy gondolják, az őshordán belül mindenki egyenlőnek számított. Együtt nevelték gyermekeiket, együtt dolgoztak, a munkaeszközök és a megtermelt javak is közös tulajdonban voltak.

Kutass!

Vizsgáld meg az illusztrációt! Milyen szabályok tették eredményessé az emberek együttműködését az őskorban?



Kecskevadászat a hegyekben. *Z. Burian* művészi rekonstrukciója

2 Az őstársadalom közösségi viszonyai

Gondolkodjatok el!

Milyen közösségekről van szó? Miben különböztek egymástól?

Az őskorban a hajtóvadászathoz, a lakóhely építéséhez többek erőfeszítésére volt szükség. A közös munka, a lakóhely és a beszéd fejlődése közösségekbe tömörítette az embereket.

A régészek az ősemberek telephelyeinek[1] feltárása során rábukkantak lakóhelyük maradványaira is. Egyesek közülük nem voltak nagyok, egy tűzhellyel rendelkeztek. Mamutagyarból vagy rudakból készültek. 5-7 személyből álló kis család lakott bennük. Voltak nagyobb, hosszabb, több tűzhellyel rendelkező építmények is. Ezekben már a **nemzetségi közösség** több családja élt.

Nemzetség (nemzetségi közösség) – vérrokonok csoportja, akik közös őstől eredeztetik magukat. Együtt dolgoztak és éltek.

Törzs – emberek olyan közössége, amelyet a közös származás, nyelv, a szokások és a hit tart össze.

A nemzetségnek általában 30-40 tagja volt. Egy településen éltek, amely több lakhelyből állt. Ritkábban barlangokban is laktak. Minden nemzetségi közösséghez saját terület tartozott. A nemzetség tagjai együtt dolgoztak. A férfiak vadásztak, élelmiszerrel látták el a közösséget. A nők feladata a ház körüli munka volt, a tűz fenntartása, a gyerekek nevelése, a növényi magok begyűjtése, a főzés, varrás, takarítás. Több nemzetségi közösség alkotott egy törzset.

Kutass!

Milyennek képzelte el a művész a nemzetségi közösség mindennapi életét?



Vadászok és gyűjtögetők nemzetségi közössége. Történelmi rekonstrukció

[1] *Telephely* – az ősemberek ideiglenes tartózkodási helye a kőkorban.

3 Hogyan volt megszervezve a hatalom az őstársadalomban

Gondolkodjatok el!

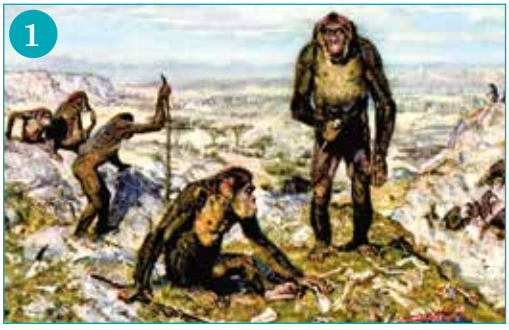
Kik, és hogyan irányították a nemzetségi közösséget valamint a törzset?

A nemzetségi közösségen belül mindenki egyenjogú volt. A nemzetség élén a **vének** álltak, akiket a felnőtt nemzetségtagok választottak meg. Hatalmuk nem öröklődött. A vének irányították a vadászatot, osztották szét a vadászzsákmányt, később a terményt. Ők felügyelték a rendet a nemzetségi közösségen belül. A szokásjog megszegéséért kemény büntetés járt, egészen a nemzetségből való száműzésig.

A törzset a **vének tanácsa** irányította – az összes nemzetség véneinek gyűlése. A vének tanácsa osztotta fel a vadászterületeket, simította el a vitás kérdéseket a rokonok között, ápolta a kapcsolatokat a szomszédos törzsekkel. A tanács élén a **vezér** állt. Feladata a napi ügyek intézése volt. Háborús konfliktus idején pedig a hadsereg irányítása. A törzs összes létfontosságú kérdését a **népgyűlés**en vitatták meg, melynek tagja volt az összes felnőtt férfi. A népgyűlésen választották meg a vezért, döntöttek az új területekre való áttelepülésről, a hadjáratokról, a békekötésről.

Kutass!

Az illusztrációk alapján vonjatok le következtetést arról, hogyan változtak meg a társadalmi viszonyok a nemzetségi közösségek és törzsek kialakulása idején!







1. Őshorda
2. Nemzetségi közösség
3. A vezér elosztja a zsákmányt a törzs tagjai között

Ellenőrizd magad!

1. Mit nevezünk nemzetségi közösségnek?
2. Hogyan oszlottak meg a feladatok a nemzetség tagjai között?
3. Kik voltak a vének?
4. Hogyan jöttek létre a törzsek és ki vezette őket?
5. *Életben tudott-e maradni egy család az őskor zord viszonyai között?*
6. *Képzeljétek el, hogy részt vesztek a törzsi gyűlésen. Készítsetek rövid beszámolót az alábbi szavak felhasználásával:* törzs, népgyűlés, vezér, vének tanácsa! *Milyen kérdéseket vitattak meg? Milyen döntéseket hoztak?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Nevezd meg azokat az ismertetőjeleket, amelyek alapján az ősemberek közösségét nemzetségnek lehet nevezni!
2. Tényekkel bizonyítsd be a közös munka szükségességét az ősemberek számára!

5. §. AZ ŐSEMBEREK ÉLETE A MAI UKRAJNA TERÜLETÉN

Beszéljétek meg az osztályban!

A természeti viszonyok mely változásai hatottak leginkább az ősemberek életére, munkaeszközeire, foglalkozására? Magyarázzátok meg példákon!

Kutass!

Jellemezd a táblázat adatai alapján a kőkorszak főbb periódusait! Meríts a korábban tanult információkból!

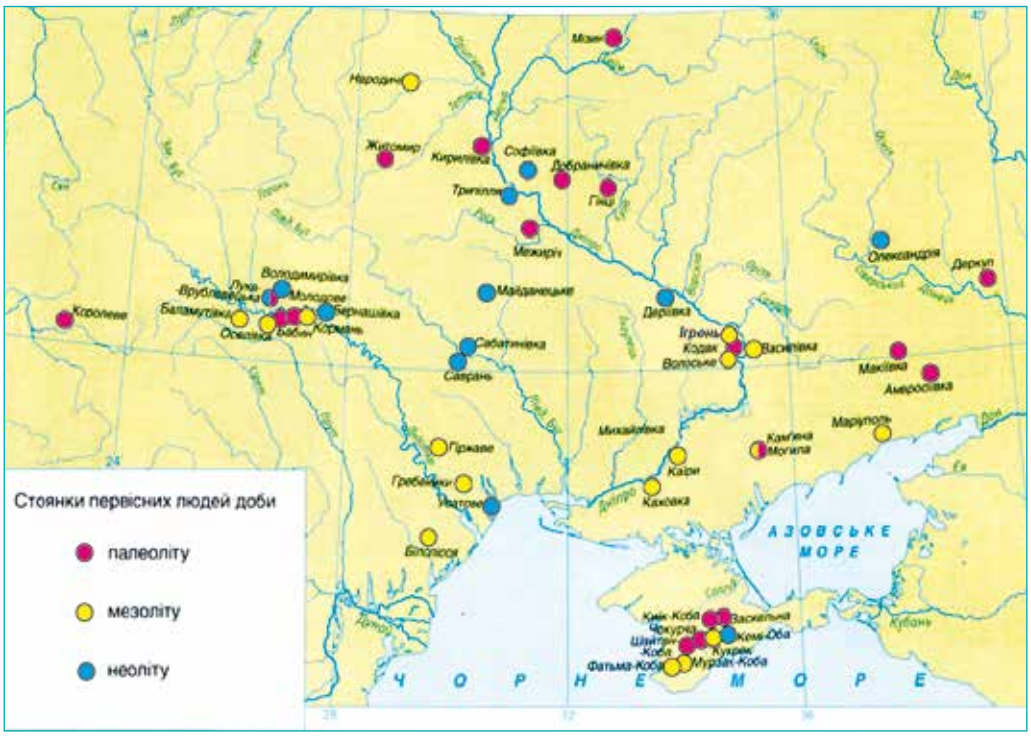
Kőkorszak	Idő	Jellemzés	Embertípus
Őskőkorszak – paleolitikum – az emberiség történetének legősibb és leghosszabb időszaka	Kr. e. 2 millió – Kr. e. XIII. évezred időszaka	A vadászok és gyűjtögetők időszaka. Kovakőből készült munkaeszközök megjelenése	Pitekantropusz, neandervölgyi, cro-magnoni (homo sapiens – értelmes, gondolkodó ember)

Kőkorszak	Idő	Jellemzés	Embertípus
Középső kőkorszak – mezolitikum	Kr. e. XIII. – VII. évezred	A vadászok és gyűjtögetők kőből és csontból készítették munkaeszközeiket, feltalálták az íjat és a nyilat	Homo sapiens (értelmes, gondolkodó ember)
Újkőkorszak – neolitikum	Kr. e. VI – IV. évezred	A földművelés, állattenyésztés, fazekasság kialakulása. A korszak végén fémből készült munkaeszközök megjelenése	Homo sapiens (értelmes, gondolkodó ember)

1 Hol, és hogyan éltek az ősemberek a mai Ukrajna területén

Kutass!

Keresd meg a térképen az ősemberek telephelyeit! Ukrajna mely régióiban találhatók? Mik a sajátosságai földrajzi helyzetüknek?



Az őskori telephelyek tanulmányozása segítségével a tudósok felidézhetik azt, hogyan éltek az ősemberek az adott helyen és korban. A régészek az ásatások során feltárják lakó- és temetkezési helyük maradványait, rábukkannak munkaeszközeikre, ékszereikre. Megismerik az általuk készített barlangrajzokat.

A nagyszámú régészeti emlékek arról tanúskodnak, hogy az ukrán földeken található Európa egyik leggazdagabb kőkori leletegyüttese.

2 Kik voltak az ősi tripiljaiak

Gondolkodjatok el!

Mi a régészeti kultúra? Melyiket nevezik tripiljai régészeti kultúrának?

Ukrajna természeti viszonyai, mérsékelt éghajlata, gazdag termőföldjei mindig is kedveztek a földművelés és állattenyésztés fejlődésének. A neolitikumi **régészeti kultúrák** közül legismertebb a mai Ukrajna területén a **tripiljai kultúra**, ami az első leletek feltárási helyéről kapta a nevét.

Régészeti kultúra – olyan régészeti leletek összessége, amelyek egy adott időszakra és földrajzi területre korlátozódnak, és ugyanazoktól az emberektől származnak.

A XIX. század végén a ***Vikentyij Hvojka*** vezette régészeti expedíció a Kijiv melletti Tripilja falu közelében ősi földművesek településének nyomaira bukkant. A tudósoknak sikerült feltárni több agyagépületet, különféle agyagedények, munkaeszközök maradványait. Később hasonló települések nyomaira találtak még Ukrajna, Moldova valamint Románia területén is.

A történészek úgy vélik, hogy a tripiljai kultúra a Kr. e. V–III. évezredben létezett 1500-2000 éven keresztül. A Kr. e. IV. évezred második felében képviselői benépesítették Ukrajna erdős-sztyeppes térségeit a Dnyisztertől a Dnyiproig. Mivel nem volt írásbeliségük, ezért minden információt csak a régészeti ásatásokból szerezhetünk róluk.

Kutass!

Keresd meg a térképen a tripiljai törzsek szállásterületének főbb ukrajnai központjait! Véleményed szerint, miért épp ott telepedtek le? Milyen mai modern államok területén vannak még tripiljai régészeti emlékek?

A tripiljai törzsek szállásterülete



Територія розселення трипільських племен



Природа 8 тис. років тому:
- ліси
- лісостепи
- степи
- Шляхи проникнення землеробства
- Межа розселення племен трипільської культури (початок IV — кінець III тис. до н. е.)

Місця знахідок видатних пам'яток
- трипільської культури
- інших культур
- Межа розселення племен середньостогівської культури (середина IV — перша половина III тис. до н. е.)
- Напрями переселень племен скотарів

3 A tripiljaiak élete és gazdálkodása

Gondolkodjatok el!

Miben különbözött a tripiljaiak életmódja a mezolitikumi törzsek életmódjától?

A tripiljai törzsek többnyire dombokon és folyóvölgyekben telepedtek le. Kisebb településeken éltek, ahol 7-15 család lakott. Lakóházaikat kör vagy félkör alakban helyezték el, hogy jobban megvédhessék magukat az ellenséges támadásoktól. A belső udvarban tartották háziállataikat.

A feltárt épületmaradványok, valamint azok agyagmodelljei alapján elképzelhetjük, hogyan néztek ki a tripiljai építmények. Először félig földbe ásott házakban laktak, de később négyszögletű, egy vagy kétszintes házakat építettek. A falakat vesszőből fonták, majd agyaggal tapasztottak be, amihez töreket[1] kevertek. A házak ablakai kicsik voltak és kerek alakúak. A tetőt szalmával vagy náddal fedték. A padlózat agyagból készült. A tripiljaiak rajzokkal díszítették házaikat.

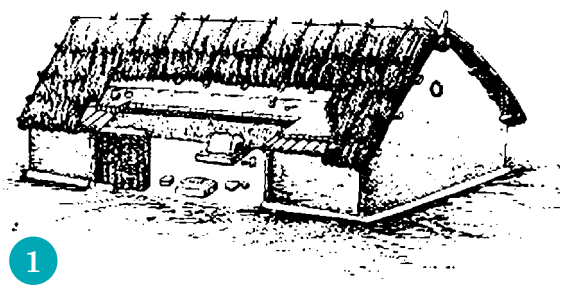
[1] *Törek* – a kicsépelt gabona szárának és a kalász összetört részeinek törmeléke, összezúzott szalma.

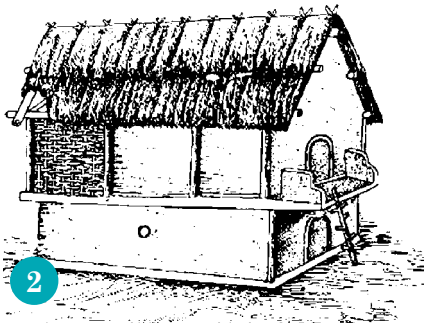
A belső helyiségeket nyílt tűzhelyek segítségével fűtötték be, vagy pedig kemencével. A füst a kürtőn[1] keresztül távozott a házból. A kemence mellett égetett agyagból készült fekhely állt, az egyik fal mentén pedig egy hosszú agyagpad az edények számára. A tripiljaiaknak voltak még fából készült székei, asztalai és karosszékei is.

A tripiljaiak fő foglalkozása a földművelés és állattenyésztés volt. Búzát, árpát, zabot, borsót, lent termesztettek. A földet kő vagy csont hegyű fakapával művelték meg. A kalászokat kő és csont sarlóval vágták le. A búzából pedig gabonaőrlőben készítettek lisztet. A tudósok úgy feltételezik, hogy a tripiljaiak egy helyen úgy 50-70 évig tartózkodtak, amíg a termőföld ki nem merült, majd más helyre vándoroltak.

Kutass!

Vizsgáld meg az illusztrációkat! Jellemezd a tripiljai házakat! A gazdálkodás és a kézművesség milyen fejlettségi színvonaláról tanúskodnak ezek az épületek?





1 Tripiljai épület padlástérrel. Rekonstrukció

2 Kétszintes tripiljai ház. Rekonstrukció

A tripiljaiak életében jelentős szerepet játszott az állattenyésztés. A régészeti kutatások alapján ismert, hogy többnyire szarvasmarhát, ökröt, juhot, kecskét, sertést, később lovat tenyésztettek. A vadászat, halászat, valamint gyűjtögetés továbbra is nagy jelentőséggel bírt a gazdasági életben.

A tripiljaiak ügyes kézművesek voltak. Meg tudták munkálni a követ és a csontot, tudtak szőni, rezet önteni. Fontos volt

[1] *Kürtő* – nyílt tűzhelyek fölött levő, fölfelé szűkülő, tölcsérszerű nyílás, amely a füstöt a szabadba vezeti.

számukra a fazekasság. Az ásatások során majdnem minden tripiljai házban különböző kerámiákra (kancsókra, tálakra, csészékre) bukkantak. Az ilyen edényeket speciális kemencékben égették ki, majd pedig fehérre, feketére, vörösre és sötétbarnára színezték. Emberek, állatok, madarak, fák és búzakalászok szimbolikus képeivel díszítették őket.

A tripiljai lakóházakban megtalálták a kezdetleges szövőszékek maradványait is. Az asszonyok tudtak szőni, színes ingeket, ruhákat, szoknyákat varrni. Nyakláncot és más ékszereket viseltek.

Az ásatásokon feltárt női agyagszobrocskák a nők sajátságos szerepéről tanúskodnak a tripiljai társadalmon belül. Ők foglalkoztak a gyermeknevelléssel, ők őrölték meg a búzát, hoztak vizet a kútról vagy folyóról, gondozták a háziállatokat, szőttek, ők díszítették az agyagedényeket, ruhát varrtak és cipőt készítettek.

Kutass!

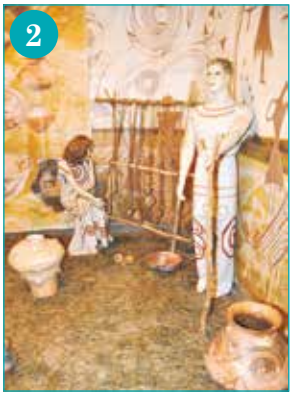
1. Véleményed szerint, minek az alapján jutottak a tudósok arra a következtetésre, hogy a fazekasság a tripiljaiaknál magas színvonalú volt? Bizonyítékként használjátok az illusztrációkat!



1. Festett konyhai edény Kliscsevo községből. Vinnicai járás
2. Állatmintás edény Varvarivkából (Moldova)
3. Konyhai edény (magassága 16 cm). V. Hvojka ásatásainál került elő a Középső-Dnyipromentén
4. Távcsőhöz hasonló edény. Cserkaszi terület
5. Konyhai edény (magassága 25 cm). Kukutyin (Románia)

2. Az illusztrációk alapján vonj le következtetést arról, milyen volt a tripiljai nők életmódja (külleme, ruházata, hajviselete, foglalkozása)! Milyen szerepet játszottak a tripiljai társadalomban?





1 Tripiljai nők. *Z. Vaszina* történelmi rekonstrukciója

2 Szövőszék. A tripiljai-kultúrát bemutató kiállítás fotója

Néhány tény az emberről

Olvasd el a Vikentyij Hvojkáról szóló információkat! Miért nevezik őt híres régésznek?

Vikentyij Hvojka – régész, az ukrán régiségek kiváló kutatója



Vikentyij Hvojka (1850–1914) Csehországban született. Már fiatalon érdeklődni kezdett a régi történelmi korok iránt. 27 éves, amikor letelepedik Kijivben, ahol németet és rajzott tanított. Közben agrártudományokkal is foglalkozott.

Később egész életét a régészetnek szentelte. Vikentyij Hvojka leghíresebb felfedezései: az őskori mamutvadászok kirilivkai szálláshelye; a tripiljai kultúra; a Deszjatina-templom fejedelmi palotájának alapjai az Ó-Kijevi hegyen Rusz-Ukrajna korából; Bilhorod órusz fejedelmi erődváros a Kijiv melletti Bilhorodka község területén.

Vikentyij Hvojka magángyűjteménye alapján jött létre a régiségek és művészetek társasági múzeumának archeológiai részlege. Ahhoz, hogy tovább folytathassa ásatásait, el kellett adnia magángyűjteményét a kijivi múzeumnak. Hvojka kutatásait támogatták a híres kijivi mecénások, a Hanenkók és a Terescsenkók.

A Vikentyij Hvojka Múzeum napjainkban a Kijiv melletti Halepja községben található. Kijiv egyik utcája is az ő nevét viseli.

Ellenőrizd magad!

1. Mit nevezünk régészeti kultúrának?
2. Ki, és mikor kezdte el tanulmányozni a tripiljai kultúrát?
3. Mit tudunk ma a tripiljai kultúráról?
4. Mivel foglalkoztak a tripiljai törzsek?
5. *Képzeld el, hogy a tripiljaiaknál találtad magad. Készíts értekezést arról, mit láttál ott!*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

2004-ben Rzsiscsivben (Kijivi terület) megnyílt a tripiljai kultúra park. A park területén különféle fák, bokrok, virágok találhatók, illetve sok pad a megpihenni vágyók számára és egy szép szökőkút is. A legérdekesebbek azonban az ukrán művészek szobrai.

Keresd meg a világhálón a parkról szóló értekezést! Készíts egy meghívót, amelyben leírod, miért érdemes felkeresni ezt a gyönyörű parkot!

6. §. AZ ŐSEMBER LELKIVILÁGA

Beszéljétek meg az osztályban!

Hogyan értelmezitek az *ember lelkivilága* szókapcsolatot? Milyen jelenségek és kifejezések tartoznak hozzá?

Kutass!

Nézd meg az illusztrációt! A képen látható ősemberek mit csinálnak, és vajon miért? Hogyan kapcsolódik ez az illusztráció az óra témájához?



Tom Prideaux:
A cro-magnoni ember c.
1979-ben megjelent könyvéből

1 Az ősember hitvilága

Gondolkodjatok el!

Miért alakult ki az őskorban a vallás? Milyenek voltak az ősemberek vallási elképzelései? Írjátok ki a szövegből az új szavakat, és magyarázzátok meg őket!

Vallásos hit – a természetfeletti erőkbe vetett hit, mely a természetre és az emberek sorsára van hatással.

A világgal kapcsolatos magyarázatok keresése rakta le a vallás létrejöttének és megszilárdulásának alapjait. A **vallásos hit** segített az embereknek életben maradni, alkalmazkodni a zord természeti viszonyokhoz, összefogni társaikkal.

Az őstársadalom embere úgy gondolta, hogy törzse valamilyen *totemállat*tól eredeztethető. Ezt a vallási elképzelést *totemizmus*nak nevezzük.

Az ősemberek hittek továbbá abban is, hogy az élettelen természet tárgyai – *a fétis*ek természetfeletti tulajdonságokkal rendelkeznek. Fétis lehetett bármi, ami rabul ejtette fantáziájukat: egy érdekesebb alakú kő, vagy egy fadarab, valamilyen nagyobb állat foga. Az ilyen tárgyakat *amulettek*nek, *talizmánok*nak vagy *kabalá*nak nevezték. Az emberek abban reménykedtek, hogy ezek az amulettek segítenek majd nekik meggyógyulni, legyőzni az ellenséget, továbbá gazdag vadászzsákmányhoz juttatják őket.

Később az emberek a világot földi és természetfeletti világra osztották. Azt gondolták, hogy a természetfeletti erők hatással vannak mindennapjaikra, alárendelve őket saját égi akaratuknak. Megjelent az *animizmus* – a lélekben való hit és a lélekről szóló elképzelés. A lelkeket fantasztikus természetfeletti lényként képzelték el, melyek pozitívan vagy akár negatívan is befolyásolhatják úgy a természeti jelenségeket, mint az emberek életét.

Az ősemberek meg voltak győződve arról, hogy különböző mágikus szertartásokkal (táncok, énekek, varázslatok) hatni

tudnak az őket körülvevő valóságra. A mágia (görög eredetű szó, jelentése *varázslás*) olyan cselekedetek, szokások, szertartások összessége, melyekkel az ember segítségül hívja a természetfeletti erőket, hogy azok pártfogolják, segítsék őket a mindennapi életben. A mágikus szertartásokat varázslók, táltosok, sámánok és gyógyítók végezték.

A totemizmus, fetisizmus, animizmus és mágia voltak az emberek vallásos hitének legősibb formái, melyek alapján próbálták megmagyarázni a világmindenség felépítését, annak szabályai szerint éltek, keresték helyüket és szerepüket a világban.

Kutass!

Az ősi vallások mely formáit ábrázolják az illusztrációk? Milyen következtetéseket lehet levonni az illusztrációk alapján az ősemberek életéről?



Az ősember talizmánja



A sámán esőért könyörög. Mai rekonstrukció



Minden törzsnek volt saját totemje (állatőse)

2 A művészet kialakulása

Gondolkodjatok el!

Mit, és hogyan ábrázoltak az ősemberek? Hogyan függött össze ez az életükkel?

Az emberek ősidőktől fogva értékelni kezdték a szépet és megpróbálták ábrázolni azt. Így született meg a művészet, amely visszatükrözte az ősember lelkivilágát: tudásának csíráit, vallásos hitét, érzelmeit, érzéseit.

Első rajzaikat kövekre, csontokra vagy szarvakra festették. A festéket különböző, a természetben fellelhető festékanyagból nyerték, amit állati zsírral szétdörzsöltek, majd mézzel vagy növényi nedvekkel kevertek. Már akkor ismerték a négy alapszínt (fehér, fekete, sárga, vörös) és azok több árnyalatát.

Az ősemberek sziklafestményei Európában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában találhatók, legtöbbjük barlangok falán

és mennyezetén. Csak Európában közel 200 ilyen barlang van állatrajzokkal és vadászjelenetekkel. Az ősemberek szobrokat is készítettek puha kőzetekből, szarvakból, agyagból, fából. Az őskori művészet alkotásai az ékszerek is. A legkorábbit (több mint 70 ezer éves) közülük Dél-Afrikában tárták fel.

Az őskori művészet fontos része volt a zene és a tánc, melyet vadászatok és nagyobb katonai hadjáratok előtt adtak elő. A zene és tánc eszközeivel a bátor harcosok és vadászok hősiességét ábrázolták. Az ősember hangszereket is tudott készíteni – csengőt, dobot, furulyát, pánsípot, csörgőt.

Kutass!

Véleményed szerint, mennyire ősiek az illusztrációkon látható művészeti alkotások? Miért gondolod így? Mit árulnak el az ősemberek életéről ezek a források?









1. Kamjana Mohila-i sziklarajzok. Ukrajna
2. Altamira-barlang. Spanyolország
3. Csontszobor (részlet). Franciaország
4. Vénusz feje elefántcsontból. Franciaország

Ellenőrizd magad!

1. Mit nevezünk vallásnak?
2. A vallásos hit milyen formáit ismered az őskorban?
3. Miről tudósítanak nekünk az őskori művészek alkotásai?
4. Milyen anyagokból készítették alkotásaikat az őskori alkotók?

5. Az őskori vallások mely elemei maradtak fenn napjainkig? Magyarázd meg példákon!

6. Milyen szerepet játszott a művészet az őstársadalom életében?

7. A tudósok felfedezték azt, hogy az őskori művészek gyakran ábrázoltak halálra sebzett állatokat. Vajon miért?

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Képzeld magad néprajztudósnak, és magyarázd meg: miért helyezték a totemoszlopot a település központi helyére? A szertartások elvégzésénél az ősemberek miért öltöztek állatbőrbe és miért utánozták az állatok mozgását?
2. Miről tanúskodik a számtalan sziklarajz szerte a világon?

7. §. A TÁRSADALMI KAPCSOLATOK VÁLTOZÁSA A RÉGMÚLTBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mit nevezünk társadalmi kapcsolatoknak? Az emberi faj fejlődése során miért változtak meg a társadalmi kapcsolatok is? Hogyan hatottak erre a folyamatra a gazdasági életben végbemenő változások, az új foglalkozási formák megjelenése és a munkaeszközök tökéletesedése?

Kutass!

Nézd meg az illusztrációkat! Milyen címet adnál nekik? Melyik ábrázolja a kettő közül a régebbi időszakot? A társadalmi kapcsolatokban végbement milyen változások láthatók rajtuk?





1 A gazdasági változások hatása a társadalmi életre

Gondolkodjatok el!

Melyek voltak az emberiség legnagyobb vívmányai a közös termelőmunkában az őskor idején? Mi volt az oka a nagy társadalmi munkamegosztásoknak?

A kisajátító gazdálkodásról a termelő gazdálkodásra való áttérés jelentős lépést jelentett az emberiség történetében.

A földművesek termékeny földek mellé költöztek és letelepedett életmódot kezdtek folytatni. Úgy 5 ezer évvel ezelőtt az eke elé igavonó állatokat fogtak és így szántották fel a földet. Egyre több termést takarítottak be ezáltal.

Megváltozott az állattenyésztés is. Már nemcsak a településük mellett legeltették állataikat. Az állatok számának növekedésével újabb legelőkre volt szükségük, ezért elhagyták lakhelyüket és vándorolni kezdtek, gazdagabb legelők után kutatva.

Első **társadalmi munkamegosztás**nak nevezzük azt a folyamatot, melynek során az állattenyésztés elválik a földműveléstől.

A földműves és állattenyésztő törzsek élete és gazdálkodási módja különböztek egymástól. Az állattenyésztés ezért fokozatosan elvált a földműveléstől. Ez volt az **első társadalmi munkamegosztás**.

A munkaeszközök további tökéletesítéséhez újfajta nyersanyagokra volt szükség. Az emberek megtanulták megmunkálni a fémeket – először a rezet, majd a bronzot, amely a réz és az ólom ötvözete volt. Kr. e. az I. évezredben pedig rájöttek arra, hogyan kell vasércből vasat olvasztani.

A fémek megismerése következtében tökéletesedtek a munkaeszközök, gyors fejlődésnek indult a kézművesség. A kézművesektől ez még több tudást és tapasztalatot igényelt. A földműves társadalomból fokozatosan kiváltak a kézműves mesterek, akik csak a saját szakmájukkal foglalkoztak. Ez volt a **második társadalmi munkamegosztás**.

Azt a folyamatot, melynek során a kézművesség elválik a földműveléstől – **második társadalmi munkamegosztás**nak nevezzük.

A földművelés, állattenyésztés és a kézművesség fejlődésével rendszeressé vált a munkaeszközök és más termékek cseréje az egyes nemzetségek és törzsek között. A cseréből jött létre a kereskedelem. Így ment végbe a **harmadik nagy társadalmi munkamegosztás**.

Azokon a helyeken, ahol a földművesek termékeiket kézműves termékekre cserélték, városok jöttek létre. A városlakók a város

köré kőből vagy agyagból magas falakat emeltek, hogy megvédjék magukat az ellenségtől. A legrégebbi városok Catalhöyük (a mai Törökország) és Jericho (Palesztina) voltak, amelyek több mint 9 ezer évvel ezelőtt alakultak.

Kutass!

A séma alapján magyarázd meg a társadalmi munkamegosztások következményeit!



2 Változások a társadalmi kapcsolatokban (viszonyokban)

Gondolkodjatok el!

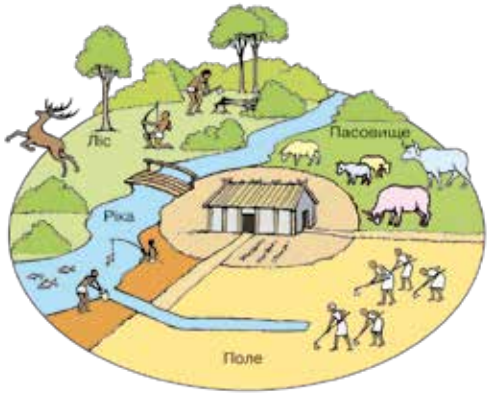
Miért váltotta fel a nemzetségi közösséget a szomszédsági?

A földművelés, állattenyésztés és kézművesség fejlődése nagy hatással volt a társadalmi kapcsolatokra. Az ekés földművelés elterjedésével, amely elé többnyire bikát, vagy szamarat fogtak, már egy család is képes volt megművelni a földjét. Így a családok önállóan gazdálkodhattak.

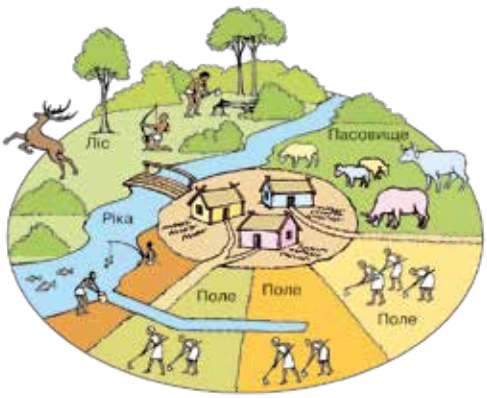
A nemzetségi közösségekből kiváltak a családok, és a munkaeszközök meg a megtermelt javak tulajdonosai lettek. Szomszédsági közösségek jöttek létre, melyeknek már nemcsak rokonok voltak a tagjai, hanem más nemzetségből származók is. A termőföldet a szomszédsági közösség tagjai együtt birtokolták, amit felosztottak a családok között. Közös tulajdonban maradtak a legelők, erdők és más gazdagságok. Együtt oldották meg a közösség ügyeit. Fokozatosan kialakult a családok, vagy egyes személyek magántulajdona, ami a földbirtokokra és munkaeszközökre terjedt ki.

Kutass!

A vázlatrajz alapján nevezz meg 3-4 különbséget a nemzetségi és szomszédsági közösségek között!



Nemzetségi közösség



Szomszédsági közösség

3 Társadalmi változások a civilizáció hajnalán

Gondolkodjatok el!

Mi változott az emberi társadalomban a civilizáció hajnalán?

A gazdaságban végbemenő változások és a népesség számbeli növekedése nagy hatást gyakorolt a közösségek és a törzsek kapcsolatára. Gyakoriakká váltak az összetűzések és háborúk a földekért, legelőkért, állatokért, ásványi kincsekért.

Háború esetén a törzsek törzsszövetségre léptek egymással, melynek élére vezért választottak. Így sikeresebben védekezhettek és támadhattak is. A vezérek és a nemzetségek vénjei általában többet követeltek és vettek el maguknak a hadizsákmányból. Az adót is ők gyűjtötték be a meghódított törzsektől. Így jött létre az **előkelők** társadalmi csoportja, melynek hatalma és vagyona öröklődött apáról fiúra. A nagy közösségek irányítása fokozatosan a vezérek és előkelők kezébe ment át. A hadsereg létrehozása, fenntartása és a magántulajdon védelme céljából az ókori Keleten létrejöttek az első államok. Az államok főbb ismertetőjelei: határok, népesség, államigazgatási szervek, törvények, adószedés.

Előkelők – a társadalom kiváltságos tagjai, címük öröklődik.

Az államok megjelenésével véget ért az ősközösségi rendszer története a Földön. Átadta helyét egy újabb korszaknak, amit a tudósok *civilizáció*nak neveznek.

Kutass!

Nézd meg a fotót! Milyen társadalmi változásokról tanúskodik?



Arany sisak Kr. e. IX. századból. Leiro (Galicia, Spanyolország)

Ellenőrizd magad!

1. Mi a lényege a három nagy társadalmi munkamegosztásnak?
2. Mit nevezünk szomszédsági közösségnek?
3. Kik voltak az előkelők?
4. Mik az állam fő ismertetőjelei?
5. *Miben különbözött a szomszédsági közösség a nemzetségitől? Miért jött létre?*
6. *Mik voltak az emberiség legnagyobb gazdasági vívmányai az őstársadalomban?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Hogyan tette mássá a társadalmat az emberek foglalkozásának megváltozása?
2. Hogyan változtak meg, véleményed szerint az új társadalom játékszabályai?

Összegezünk és gyakorolunk!

Csatlakozz az *Ősember Ukrajna területén: szálláshelyek és kultúra* témájú oktatási projekthez! Ez a munka segít neked új szemszögből megközelíteni országunk történetét, összehasonlítani mindazon eseményekkel, amelyek bolygónk más térségeiben zajlottak az őstársadalom idején. Ez újabb lehetőség a közös munkára és egy jobb eredmény elérésére. Keresd fel a weboldalt http://vse.ee/DiS_6_Zochyt (vagy használd a QR-kódot)!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

2. FEJEZET. AZ ÓKORI KELET CIVILIZÁCIÓI

8. §. AZ ÓKORI EGYIPTOM GAZDASÁGÁNAK FEJLŐDÉSE

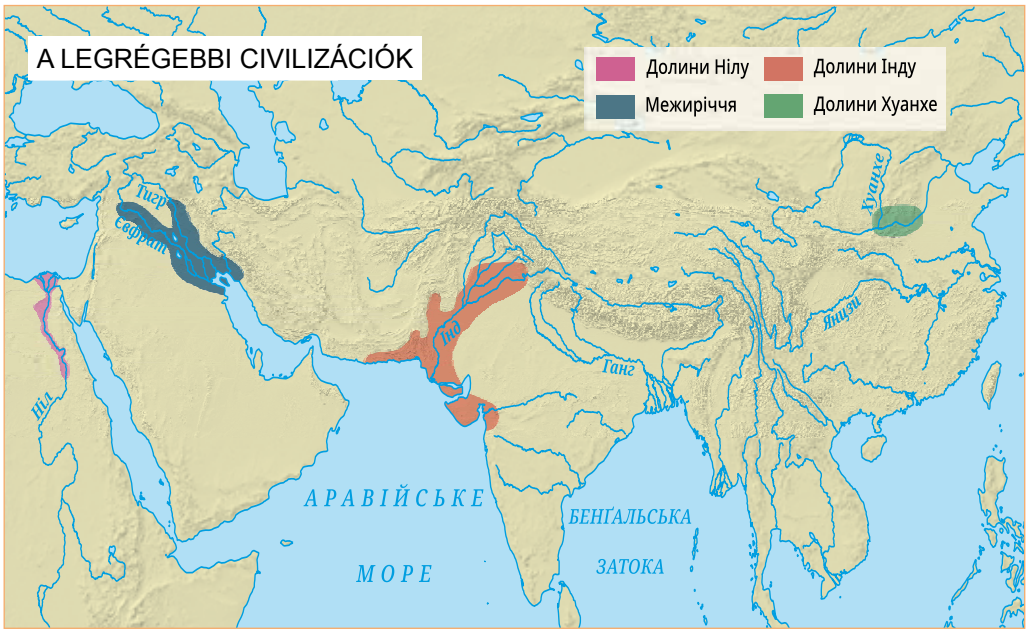
Beszéljétek meg az osztályban!

Mit tudtok a mai Egyiptomról? Milyen szavak jutnak eszetekbe erről az országról?

Kutass!

Az ősközösségi rendszerből a civilizációba való átmenet az ókori Keleten ment végbe. A történettudomány külön fejezete foglalkozik az **ókori Kelet**[1] történetével, amely a keleten létrejött civilizációkat tanulmányozza, azon területek fejlődését, ahol kialakultak.

Hol jöttek létre a legrégibb civilizációk? Miben hasonlít területi elhelyezkedésük? Hasonlított-e egymáshoz ezeknek a népeknek az életmódja? Ha igen, akkor miben?



[1] *Ókori Kelet* – így nevezték a görögök és rómaiak azokat az államokat, amelyek keletre helyezkedtek el az ő országuktól. Ide tartozott Északkelet-Afrika, Elő-Ázsia, Közép-Ázsia, India, Kína.

1 Az ókori Egyiptom földrajzi helyzete és természeti viszonyai

Gondolkodjatok el!

Vizsgáljátok meg az ókori Egyiptom természeti viszonyait, felhasználva a kutatási eszközöket, a paragrafus szövegét és az illusztrációkat!

Használjátok a kutatási eszközöket!

Ha térkép segítségével akarod megállapítani, hogyan hatnak a természeti-földrajzi viszonyok a népesség életmódjára, az államok és civilizációk keletkezésére, illetve fejlődésére, akkor:

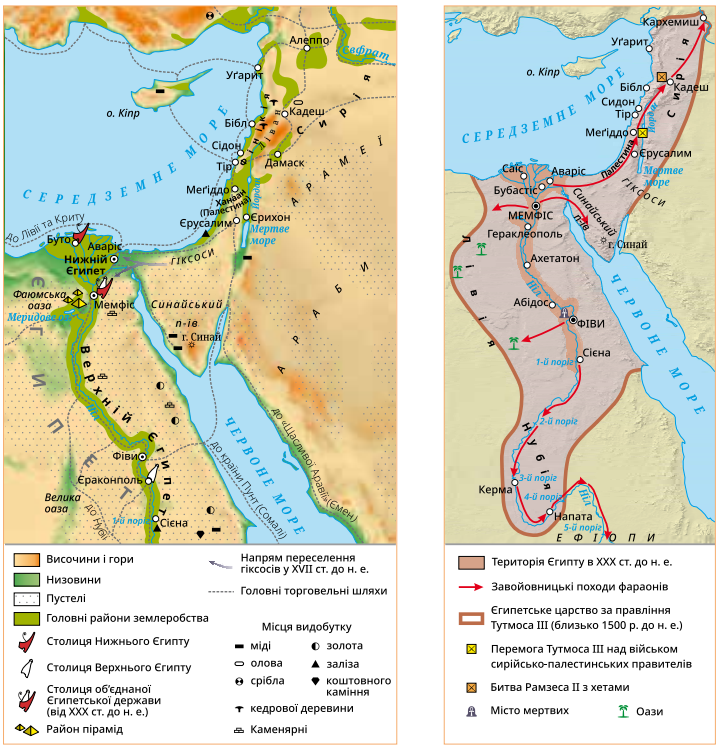
1. Határozd meg az ország földrajzi fekvését.
2. Állapítsd meg, milyen a domborzata, vannak-e ásványi kincsei.
3. Keresd meg folyóit, tavait, ismerd meg neveiket, nézd meg, van-e kiútja a tengerhez.
4. Ismerd meg éghajlata, növény- és állatvilága sajátosságait!
5. Vond le a következtetéseket a természeti-földrajzi viszonyok hatásáról a népesség életmódjára, az államok és civilizációk keletkezésére, fejlődésére!

Földünk egyik legősibb civilizációja az **ókori Egyiptom**. Afrika északnyugati részében húzódott és a Földközi-tenger és a Vörös-tenger mosták partjait. Területének nagy részét sivatagok foglalták el: a Líbiai-sivatag, a Núbiai-sivatag és a Szahara (a világ legnagyobb sivataga). A perzselő pusztaság egyhangúságát itt-ott oázisok tarkították friss vízű kutakkal, virágzó növényekkel, pálmafákkal. Egyiptom éghajlata a régmúltban és ma is sokban különbözik a miénktől: az egész napos forróságot fagyos éjszakák követik.

Egyiptomot délről északi irányba, a sivatagokon át a *Nílus* szeli át, a világ leghosszabb folyója. A hegyekben van a forrása, a hatalmas Viktória-tónál. Sok ezer kilométeres út után több kisebb-nagyobb folyóra ágazódva, deltát alkotva ömlik a Földközi-tengerbe. A Nílus deltája körül jött létre Alsó-Egyiptom. Fölötte pedig Felső-Egyiptom húzódik.

Kutass!

Hol helyezkedett el az ókori Egyiptom? Milyenek a területi sajátosságai? Miért telepedtek le az emberek a delta vidékén? Véleményetek szerint, hogyan hatottak a természeti viszonyok az emberek életmódjára? Használjátok a térkép adatait!



Az egyiptomiak jóléte, de nagyon sokszor a túlélése is a folyótól függött. Minden év júniusában a Nílus forrásánál nagy esőzések voltak. Ennek következtében a folyó áradni kezdett, kiöntött medréből, elárasztva az alföldi részeket. Az árvíz vastag iszapréteget hagyott maga után. Három-négy hónapig a Nílus völgyét virágzó növénytakaró borította. Szeptember elején a víz fokozatosan apadt, és novemberre a Nílus visszatért medrébe. Az ókori görög történész, Hérodotosz Egyiptomot a Nílus ajándékának nevezte. Az egyiptomiak szorgalmas munkája nélkül azonban ez az ajándék aligha került volna felhasználásra.

2 Egyiptom mezőgazdaságának fejlődése

Gondolkodjatok el!

Fogalmazzatok meg a szöveg alapján négy kérdést és osszátok meg válaszotokat a padtársatokkal!

A Nílus-völgy lakóinak fő foglalkozása a mezőgazdaság volt. Az egyiptomiak már az ókorban *öntözőrendszereket* építettek. Először is töltéseket – *gátakat* emeltek. Majd a Nílus áradása során rövid csatornákat ástak bennük, amellyel a vizet olyan területekre

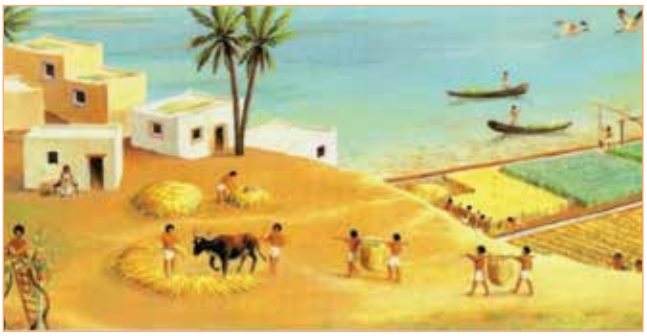
szállították, ahová az nem juthatott el. Madártávlatból az egész völgy sakktáblához hasonlított. Az egyiptomiak egy speciális eszközt is használtak, a *sadúf*ot, ami egy gémeskútra emlékeztetett.

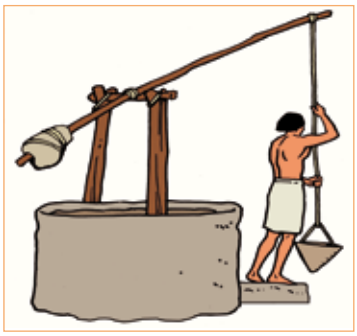
A Nílus áradása után a talaj puha és jól megművelhető lett. A bevetett termőföldre a parasztok háziállatokat, többnyire bárányokat tereltek, hogy azok a magvakat a talajba tapossák. Az érett kalászokat sarlóval aratták le, kévékbe kötözték, majd kicsépelték és a magtárakban tárolták. Búzát, datolyapálmát, szőlőt és lent termesztettek. Minden családnak megvolt a maga parcellája, amit saját kezűleg művelt meg, és saját magának takarított be.

A Nílus deltájában és az oázisokban az egyiptomiak tehenet, juhot, kecskét, majd pedig lovakat tenyésztettek. Levágásra háziasított antilopokat, gazellákat, hiénákat, darukat, pelikánokat, hattyúkat tartottak. Baromfiból libát, kacsát és tyúkot neveltek. Az egyiptomiak méhészkedéssel is foglalkoztak, amit nagy valószínűséggel ők találtak fel.

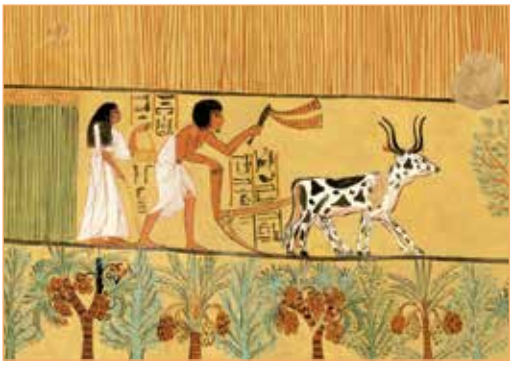
Kutass!

Találd meg a tankönyvben az illusztrációk leírását!





Parasztparcellák és a föld öntözése sadúf segítségével. Mai rajz





Óegyiptomi rajzok. Mezőgazdasági munkák

3 A kézművesség és az árucsere fejlődése az ókori Egyiptomban

Gondolkodjatok el!

Miért fejlődött Egyiptomban gyorsan az árucsere?

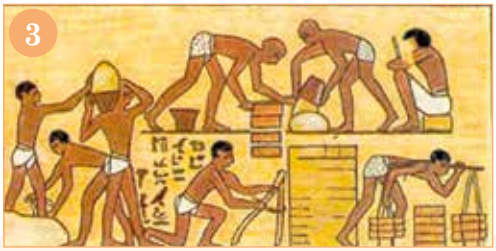
A mezőgazdaság eredményessége, a bő termés az öntözéstől függött. A csatornákat ezért minden évben meg kellett tisztítani a homoktól, a gátakat pedig helyre kellett állítani, illetve megerősíteni. Ez elősegítette a kézművesség, elsősorban a kő- és fafeldolgozás fejlődését. Az egyiptomi kézművesek értettek a kohászathoz, az üveggyártáshoz, valamint a kovácsmesterséghez is. Kemencékben ércből rezet és ónt nyertek, valamint aranyat is tudtak olvasztani, melynek lelőhelyeire a Núbiai-sivatagban bukkantak rá. Később, amikor az egyiptomiak megismerték a bronz készítésének és feldolgozásának titkát, a szerszámok túlnyomórészt bronzból készültek.

Kutass!

Állapítsd meg az összefüggést az illusztrációk és a kézművesek munkájának leírása között!









A ... A munkások ércet hordanak össze, majd nyílt tűzön edényekben fémet olvasztanak belőle. Látjuk a fújtatót, amellyel a tüzet szítják a kemencében.
B ... A fazekasok fazekaskorongon agyagból vázákat és kancsókat formáznak, majd kemencékben kiégetik, végül pedig befestik őket.
C ... Jelen vagyunk egy ház építésénél. Az egyik ember kapával agyagot termel ki, ketten kannával gyűjtik össze a tó vizét, és ezzel hígítják az agyagot, amiből téglákat készítenek. Jobb oldalon a ház falát emelik, és ügyelnek arra, hogy vízszintesen álljon. A téglát a hátukon cipelik.

D ... A tímár műhelyében cserzik a bőrt. Először egy nagy edénybe helyezik áztatás céljából. Ezután két munkás kaparóval megtisztítja a sörtéktől és az inaktól. Zsírozás után a bőrt összegyúrják. Ezután szandálok és kantárok készülnek belőle, illetve a pajzsokat valamint a harci szekereket vonják be velük.

A kézművesek és földművesek kicserélték egymással portékájukat. A pénzt még nem ismerték, ezért az egyiptomi, ha a piacra indult, batyujában valamilyen árut vitt magával, például gabonát csereáruként.

A Nílus első zuhogójától a Földközi-tengerig húzódó folyami utat egész évben kenyérrel, szavasmarhával, fával, kézműves termékekkel megrakott csónakok járták. A vízi út megkönnyítette az árucserét. Idővel a Nílus partján városok keletkeztek, ahol kézművesek és más szakmájú emberek telepedtek le, hogy megkeressék a kenyerüket.

Ellenőrizd magad!

1. Milyenek voltak a természeti viszonyok az ókori Egyiptomban?
2. Miért kellett öntözniük a földet az egyiptomiaknak? Milyen céllal és hogyan hozták létre öntözőrendszerüket?
3. Milyen kézműves mesterségek voltak fejlettek Egyiptomban?
4. *Miért voltak az egyiptomi parasztok földművelési módszerei nagyon primitívek (a föld egyszerű ekével történő fellazítása, a magvak földbe taposása, megőrlése állatok segítségével) ?*
5. *Igaza volt-e Hérodotosznak, amikor azt mondta, hogy az egyiptomiak minden erőfeszítés nélkül takarították be termésüket? Válaszodat indokold meg!*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Az ókori Egyiptomban milyen természeti feltételek kedveztek a mezőgazdaság számára, és milyenek nem? Miért? Válaszotokat foglaljátok táblázatba!

Kedvező természeti feltételek	Kedvezőtlen természeti feltételek	Indok

2. Egy egyiptomi gazda nevében írj rövid (7-10 mondatos) beszámolót egyik napjáról! Beszámolódhoz használj pótforrásokat!

9. §. A TÁRSADALOM ÉS A HATALOM MEGSZERVEZÉSE AZ ÓKORI EGYIPTOMBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Miről lesz szó, szerintetek ebben a paragrafusban? A felsoroltak közül melyik kifejezéssel fogtok találkozni benne: *viszonyok, előkelők, éghajlat, parasztok, delta, állam, sadúf?* Milyen fogalmakkal találkozhatunk még?

Kutass!

Nézd meg az illusztrációkon látható piramisokat! Milyen hatással vannak rád? Miért? Mit mesélnek az óegyiptomi társadalomról ezek a piramisok? Milyen céllal építették őket, véleményed szerint?







Dzsószer fáraó piramisa – Kr. e. a III. évezredben épült. A legmagasabb Kheopsz fáraó piramisa – közel 140 m[1]. 2,3 millió 2 tonnás kőtömbből áll. A 20 méter magas óriás, oroszlántestű és emberfejű lény, a nagy szfinx vigyáz a fáraók álmára.

1 Mikor, és hogyan jött létre az állam az ókori Egyiptomban

Gondolkodjatok el!

Hogyan jött létre az egységes óegyiptomi állam? Mi tanúskodik a fáraók hatalmáról?

[1] Összehasonlításul – egy háromszintes épület kb. 9 méter magas

Az öntözőrendszerek kiépítése és fenntartása nagyon nehéz munka volt, ezért arra ösztönözte a Nílus völgyének lakóit, hogy összefogjanak. *Nomoszok*at hoztak létre, saját területtel és csatornarendszerrel rendelkező kormányzóságot. Ezek a nomoszok később egyesültek és királyt választottak maguknak. A Kr. e. 4 évezred végére már csak két nagy királyság maradt fenn Egyiptom területén: az északi Alsó-Egyiptomban, amely a Nílus-deltában volt és a déli Felső-Egyiptomban. Később Felső-Egyiptom uralkodója mindkét királyságot egy egységes államba egyesítette Memphis fővárossal.

A Nílus völgyének lakói Per-Aa-nak, azaz *nagy ház*nak nevezték uralkodójukat. Ebből a szóból származik Egyiptom uralkodóinak az elnevezése, a **fáraó**. A fáraót élő istennek tartották – a Nap fiának, aki halála után csatlakozik a többi istenhez. A fáraó egy személyben irányította az államot, törvényeket hozott, háborút hirdetett és békét kötött. Egyiptom összes földje az ő tulajdonában volt.

Az egyszerű halandók nemcsak meghajoltak uralkodójuk előtt, hanem letérdeltek és megcsókolták a földet is, amelyen járt. És csak a fáraóhoz legközelebb állók illethették szájukkal a lábát.

A fáraók hatalmának nagyságáról és imádatuk mértékéről leginkább díszes temetkezési szertartásaik tanúskodtak. Az egyiptomiak piramisokat építettek elhunyt fáraójuk számára, ahol az uralkodó teste múmia formájában nyugodott. Hitük szerint ugyanis az elhunyt lelkének ide kellett visszatérnie. A piramisépítés hagyománya közel ezer évig maradt fenn. Később a fáraókat sziklába vájt sírokba temették a Királyok völgyében. A sírok helyét titokban tartották, hogy védve legyenek a rablóktól.

Kutass!

Milyen következtetést lehet levonni az egyiptomiak fáraójukhoz fűződő viszonyáról az illusztráción látható híres műemlék alapján?



Tutanhamon fáraó arany halotti maszkja a Kr. e. XIV. századból.1925-ban tárták fel egy ásatás során. A régiségek múzeumában található. Kairó (Egyiptom)

2 Az ókori Egyiptom társadalmi berendezkedése

Gondolkodjatok el!

A szöveg alapján meséljetek az ókori Egyiptom társadalmáról!

Az egyiptomi társadalom felső rétegét, az elitet a fáraó, a helyi előkelőségek, a papok és a nomarchosok, vagyis a nomoszok kormányzói alkották. A nomarchosok feladata volt mindazon közösségek irányítása, ügyes-bajos dolgainak intézése, amelyek a nomoszhoz tartoztak. A hadsereget katonai parancsnokok irányították.

Hivatalnokok – az állam szolgálatában álló emberek.

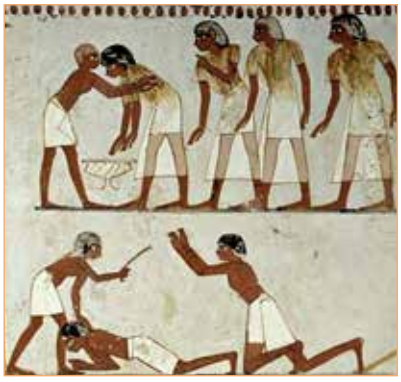
A hivatalnokok alsó rétegéhez tartoztak az írnokok, könyvelők, ellenőrök, valamint építészek, orvosok, szobrászok és művészek. Az írástudóknak sok feladata volt: feljegyezték a fáraó döntéseit, megszövegezték a szerződéseket, beszedték az **adót**. Ők határozták meg továbbá a Nílus vízszintjét áradások idején és a tározókban, feljegyezték, ki mennyi termést szolgáltatott be az állam javára, ellenőrizték az állatállomány, valamint a bor mennyiségét stb.

Adó – az ország lakossága által az államnak kötelezően fizetendő juttatás.

Kutass!

Az illusztrációk alapján meséld el, hogy szedték be az adót Egyiptomban!

Szolgálataik fejében az előkelőségeknek[1] a fáraó földbirtokot adományozott ideiglenes használatra. A fáraó és az előkelőségek gazdaságaiban pékek, kézművesek, halászok, serfőzők és madarászok dolgoztak. Ha nem teljesítették a rájuk kirótt feladatot, megvesszőzték a talpukat bambusznáddal. Saját gazdaságuk nem volt, a keresetükből éltek, amit természetben kaptak vissza a gazdától azokból a termékekből, amiket ők készítettek.



Adószedés.
Óegyiptomi ábrázolás

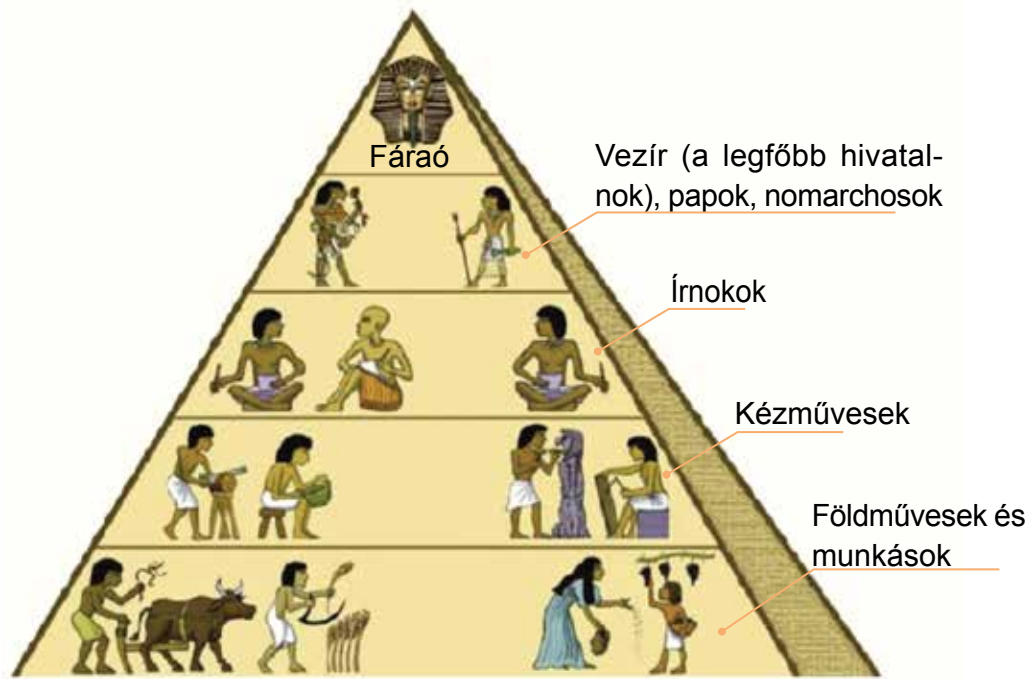
[1] Olyan előkelő emberek, akik magas katonai, udvari vagy állami hivatalt töltöttek be.

Az egyiptomi parasztok részt vettek a királyi sírok, templomok, öntözőcsatornák stb. építésében. Adót fizettek a földhasználatért és az öntözőcsatornák használatáért is.

A rabszolgák élete volt a legnehezebb. Sem jogaik, sem tulajdonuk nem volt. A felügyelők kegyetlenül bántak velük. A rendkívül kemény munka elviselhetetlenné tette számukra az életet. Élőhalottaknak nevezték őket. A rabszolgák valószínűleg a hadifoglyok közül kerültek ki. De a bűnözők és az eladósodott parasztok is rabszolgasorsra juthattak. A rabszolgák többnyire nehéz földmunkát végezték és a bányákban meg építkezéseken dolgoztak.

Kutass!

Az egyiptomi társadalom piramis formájában képzelhető el. Az ábra alapján írd be a füzetedbe a fő társadalmi rétegek megnevezéseit, a legalacsonyabbtól a legmagasabbig. Magyarázd el, milyen elv szerint épült fel ez a piramis!



Az egyiptomi állam ***III. Thutmoszisz*** fáraó (Kr. e. 1504–1450) alatt volt a leghatalmasabb: Ázsiában határai elérték az Eufrátesz folyót, Afrikában pedig a Nílus negyedik zuhogóját. Sikeresen védte országa határait, illetve hódító hadjáratokat is folytatott ***II. Ramszesz fáraó*** (Kr. e. 1301–1234), aki Egyiptom nagyságának szimbólumaként vonult be a történelembe.

Ellenőrizd magad!

1. Ki, és hogyan uralkodott az ókori Egyiptomban? Milyen pótinformációt találhatsz a tankönyv 42. oldalán látható térképen?
2. Magyarázd meg a következő fogalmakat: *fáraó, papok, nomoszok, egyiptomi piramisok, előkelőségek, adó, rabszolgák!*
3. Hogyan jött létre az egységes állam az ókori Egyiptomban? Miért irányították maguk a fáraók a piramisok építkezését?
4. Jellemezzétek az egyiptomi társadalmi rétegeket!
5. *Miért vetették alá magukat szótlanul a fáraó hatalmának az egyiptomiak?*
6. *Képzeld el, hogy Egyiptomban egyszerre csak eltűnnének a fáraók, előkelőségek, katonák, papok. Az egyszerű népnek nem kellene adót fizetniük. Fennmaradhatna-e ilyen körülmények között az állam? Mi várna így az egyiptomiakra?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Fogalmazz meg, és írj be a füzetbe 5-6 mondatot arról, mi volt az államhatalom pozitív szerepe az ókori Egyiptomban!
2. Rajzolj idővonalat a füzetedbe! Jelöld be rajta az ókori egyiptomi állam létrejöttének dátumát! Hány ezer éve volt ez? Jelöld meg III. Thutmoszisz és II. Ramszesz fáraók uralkodásának dátumait! Számítsd ki, hány évig uralkodtak, és hány év telt el azóta!

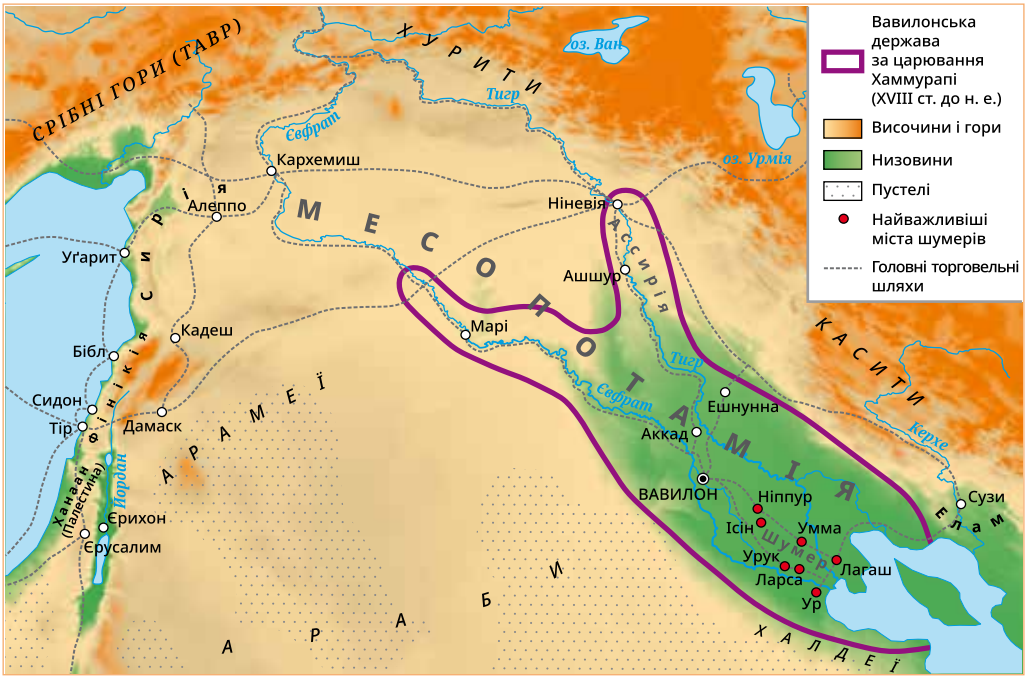
10. §. BABILON EGY HATALMAS KIRÁLYSÁG FŐVÁROSA

Beszéljétek meg az osztályban!

Milyen természeti feltételek kedveznek a civilizáció fejlődésének? Mit gondolsz, miért telepedtek le régen az emberek a folyók melletti síkságokon?

Kutass!

Keresd meg a térképen Babilont! Nevezd meg a főbb földrajzi objektumok neveit! Keresd meg Folyamköz ősi városait, nevezd meg őket! Mit gondolsz, miért hívják ezt a területet Folyamköznek? Milyen következtetéseket lehet levonni éghajlatáról, természeti viszonyairól, a helyi lakosság életmódjáról?



1 A földrajzi és természeti körülmények hatása Dél-Folyamköz lakóinak életére

Gondolkodjatok el!

Hasonlítsátok össze feltételezéseiteket a paragrafus szövegével! Milyen természeti feltételek kedveztek a Babiloni Királyság létrejöttének?

Babilon (báb-ili – *Isten kapuja*) körülbelül 90 km-re helyezkedett el a mai Irak fővárosától, Bagdadtól, ***Folyamköz*** déli részében. Így nevezték ősidők óta a Perzsa-öbölbe torkolló ***Tigris*** és ***Eufrátesz*** középső valamint alsó szakaszánál elhelyezkedő tartományt. A görögök *Mezopotámiá*nak, *Folyamköz*nek hívták.

Mezopotámia lakóinak élete a két folyótól függött. A megáradt Tigris és Eufrátesz vastag iszapréteget valamint nedvességet hagyott maga után. A Nílusétól eltérően ezek az áradások hirtelen jöttek, rövidek voltak és viharosak. Nem véletlen, hogy Mezopotámiában született meg a *világot elpusztító özönvíz* mítosza.

Folyamköz lakói csatornákat építettek, hogy elvezessék a vizet áradások idején. Mesterséges töltéseket, gátakat emeltek, víztározókat ástak, ahonnan a mezőket öntözték. Ismerték a sadúfot is. Segítségével olyan területeket is elláttak vízzel, ahová az nem jutott el. Kemény munkájuknak köszönhetően gazdag termést

tudtak betakarítani gabonanövényekből, zöldségfélékből valamint gyümölcsökből. Gazdaságuk fő ágai a mezőgazdaság és az állattenyésztés voltak.

Kutass!

Mezopotámia természeti viszonyainak milyen sajátosságai vannak ábrázolva a fotón?



Az ókori Babilon területe. Mai fotó

2 Az ókori Babilon lakóinak életvitele

Gondolkodjatok el!

Meséljetek az ókori Babilon életéről az alábbi vázlat alapján: 1. A királyság megalapítása és történelme. 2. Az ókori Babilon gazdasági élete. 3. Az állam és az államhatalom a Babiloni Királyságban.

Babilon fontos kereskedelmi utak kereszteződésében jött létre, és már a Kr. e. II. évezredtől a hatalmas Babiloni Királyság fővárosa lett, amely egyesítette Mezopotámia nagy részét.

A király hatalma Babilonban megkérdőjelezhetetlen volt, mivel azon a hiedelmen alapult, hogy az Istenektől kapta azt. Az uralkodót előkelőségek és papok vették körül. Utasításait írástudók, vámszedők, bírák és testőrök hajtották végre, akik vigyáztak az ország rendjére és nyugalmára. Az állami bevételt a szabad parasztok biztosították, akik földjüket a termés egy részéért bérelték. A szabad parasztok mellett az építkezéseken, a földek öntözésénél, a gyümölcsösökben valamint az állattartásban hadifoglyokat is alkalmaztak. Ők vigyázták továbbá a termőföldet a madaraktól, és halásztak is.

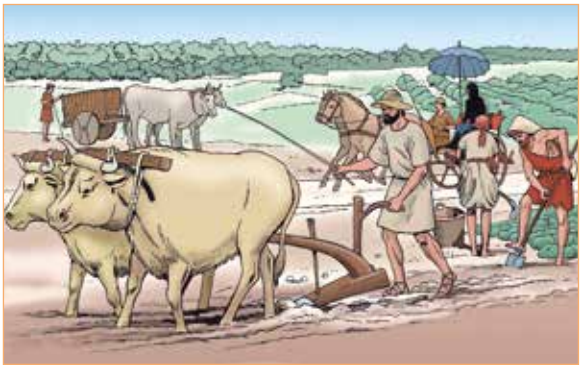
Babilonban fejlett volt az asztalosmesterség, a fazekasság, a takácsmesterség, a kovácsmesterség, a hajóépítés, a téglagyártás, az illatszeripar és az építőipar. Legnagyobb sikereit azonban a kereskedelemben érte el. Babilon ugyanis ősi karavánútvonalak mentén feküdt. A babilóniaiak fémet és fát vásároltak, gyapjút, datolyát valamint gabonát adtak el.

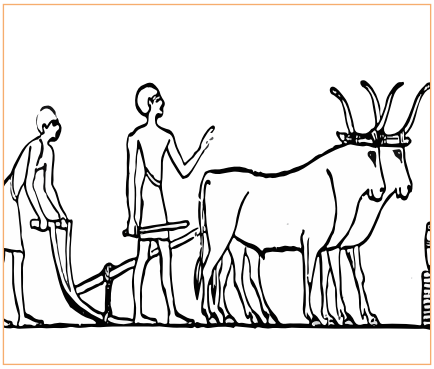
Fennállása során a Babiloni Királyság átélt több felemelkedést, hullámvölgyet, újjászületést. Egyik leghíresebb királya Hammurapi

volt (Kr. e. XVIII. század), aki hatalmas területeket vont az ellenőrzése alá, fontos kereskedelmi útvonalakkal. Új csatornákat épített. Neki köszönhetjük továbbá az emberiség történelmének első írott *törvénykönyvét.* Ez jelentette számára a legnagyobb dicsőséget.

Kutass!

Határozd meg a mezőgazdaság és kézművesség főbb jellegzetességeit és sajátosságait az ókori Babilonban a paragrafus szövege és illusztrációi alapján!





Földművelés az ókori Babilonban. Mai rajz és fali dombormű-másolat







A babiloni kézművesek termékei

2 Miért tartják Babilont az első megapolisznak

Gondolkodjatok el!

Miben hasonlít Babilon a mai városokhoz és miben különbözik tőlük?

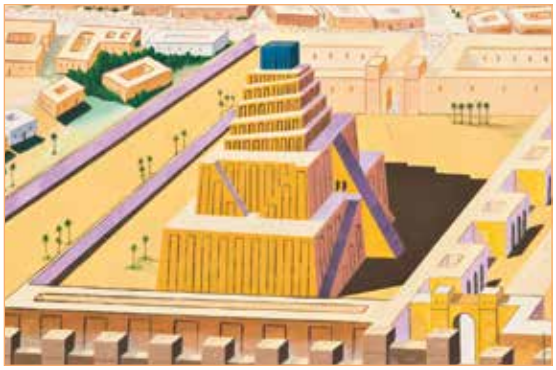
Az ókori Babilon fontos szerepet játszott a korabeli világpolitikában. Ezt a legendás várost tartják az első *megapolisz*nak. Fénykorában lakosainak száma elérte a 200 ezret. Egy ilyen város napjainkban is jelentősnek számít.

Kutass!

Válassz ki egy-két adatot és azok alapján magyarázd el, miért tartják Babilont az ókor egyik legvonzóbb városának! Milyen adatokat gondolsz a legérdekesebbeknek?

Babilon – érdekes adatok a városról

1. Hérodotosz állítása szerint Babilon külalakja egy hatalmas négyzetre hasonlított, melynek minden oldala 22 kilométert tett ki. Ha ez így van, akkor teljes területe 440 négyzetkilométer volt! Ez nagyjából megfelel a mai Dnyipro város nagyságának.



Babilon keleti része (valószínűleg Nabukodonozor uralkodása alatt): az előtérben az Eufrátesz folyó, amely a város központi részét szelte át, mellette Marduk isten templomegyüttese a zikkurattal, mögötte a város keleti felének többi része. Mai rekonstrukció

2. Babilon központjában helyezkedett el a zikkurat, egy többszintes, 90 m magas építmény, amely templomnak épült, de később közigazgatási központ lett. Az utazók jóval azelőtt megpillantották, mielőtt elérték volna a hatalmas városkapukat.

3. Babilont falak vették körül csatornahálózattal, és gazdag növényzettel. A városlakók, kereskedők, kézművesek, boltosok, a fallal körülvett városban éltek. A megapoliszt egy gyönyörű királyi palota díszítette.



Babilon falai. Mai rekonstrukció

4. Minden családnak volt saját háza. A legtöbb lakás (még a szegényeké is) háromszintesre épült lapos tetővel. Fontos helynek számított a belső udvar vagy a földszint. Itt rendezték be ugyanis a kiskertet és ezen a helyen tartották háziállataikat. A belső szobákból könnyen ki lehetett jutni a lapostetőre. Ez szintén alapvető lakhelyük volt, hisz itt főztek és aludtak. A házak bejáratához szűk mellékutcákon és sikátorokon lehetett eljutni.

5. Babilon minden lakójának városa érdekében kellett dolgoznia. Eleinte a lakosok önként adakoztak településük javára, később ezek a befizetések kötelező állami adóvá váltak, az önkéntes közmunka pedig súlyos kötelezettséggé.

6. Babilonban különösen tisztelték az orvosokat, akiknek a munkája nem volt egyszerű. Például, ha egy orvos rossz diagnózist állított fel, levágták a kezét. Ezért, ha látta, hogy nem tudja legyőzni a betegséget, inkább megtagadta a beteg kezelését. Az orvoslásban továbbra is széleskörűen alkalmazták a varázslást és más mágikus szertartásokat.

7. A XIX. század végéig Babilon létezését egyszerű mítosznak gondolták, amíg 1899-ben egy német régész, Robert Koldewey fel nem fedezte azt. Az ásatások 18 évig tartottak. A munkálatok teljes költsége félmillió német márka volt, ami akkoriban hatalmas összegnek számított. Az ásatás helyszínéhez még vasúti pálya is épült. Babilon ma a világ egyik leglátogatottabb ókori városa.



Babilon 1932-ben

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan befolyásolták a természeti-földrajzi feltételek Mezopotámia lakóinak életét?
2. Mi segítette elő Babilon felemelkedését?
3. Kit tartanak Babilon leghíresebb királyának?

4. Magyarázd meg a fogalmakat: *Babilon, Babiloni Királyság, Folyamköz (Mezopotámia), öntözés, zikkurat*!

5. *Milyen volt a babiloni társadalom szerkezete? Mik vezethettek köztük konfliktushoz? Miért?*

6. *Miért tartják Babilont kora drágakövének?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Tüntesd fel az idővonalon a paragrafusban lévő dátumokat! Felelj a következő kérdésekre: 1) Hány évig uralkodott Hammurapi? 2) Hány évvel ezelőtt fejeződött be uralkodása?
2. Készítsetek rövid, 2 perces beszámolót Babilon egyik műemlékéről!

11. §. A FÖNÍCIAI CIVILIZÁCIÓ FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOSSÁGAI

Beszéljétek meg az osztályban!

Milyen természeti viszonyok uralkodtak az ókori államok területén? Szerinted, hogyan tudtak az emberek alkalmazkodni hozzájuk?

Kutass!

Vizsgáld meg a térképet! Véleményed szerint miért voltak előnyösebbek Fönícia természeti viszonyai az ókori Egyiptomhoz és Folyamközhöz képest?



1 Fönícia természeti viszonyai és lakóinak tevékenysége

Gondolkodjatok el!

Vessétek össze feltételezéseiteket a paragrafus szövegével! Hasonlítsátok össze Fönícia természeti viszonyait és lakóinak foglalkozását táblázat formájában!

Fönícia tengerparti ország volt, amely a Földközi-tenger keleti partvidékén (a mai Libanon) helyezkedett el. Keletről Libanon alacsony hegylánca határolta. A nedves tengeri szelek annyi esőt hoztak, hogy nem volt szükség öntözésre. Föníciának nem voltak nagy folyói és termékeny talajú völgyei, szántói, legelői. A helyi lakosság ezért szőlőt és olajfát termesztett. Bort és olívaolajat állítottak elő, amit búzára cseréltek. Az ország fő kincsei a cédruserdők voltak, ahol kiváló minőségű építőanyagot, gyantát, faragasztót, valamint illóolajokat termeltek ki.

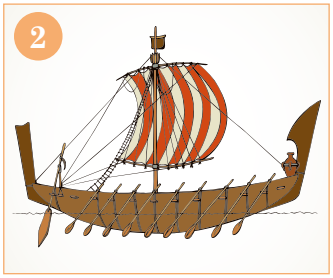
A föníciai mesterek cédrusból és tölgyfából gyors járású hajókat építettek, amelyek abban az időben a legjobbaknak számítottak. Az üvegfúvás művészetét is, valószínűleg, ők találták fel. Az üvegből ékszereket, füstölőket és tükröket készítettek.

A föníciai áruk közül az ókori világban legtöbbre a bíbor (vérvörös) színű szövetfestéket tartották. Színezékét (ami rózsaszíntől sötétliláig változott) tengeri csigákból nyerték. Ezzel a gyorsfestési módszerrel vásznakat, később kínai selymet festettek. A föníciai bíborra (vérvörösre) festett anyag nem égett ki a napon, és nem fakult ki mosás közben sem. Ezért nagyon drága volt, és csak királyi ruhák valamint templomi függöny varrására használták.

Fönícia partvonala bővelkedett öblökben és természetes kikötőkben. Ez elősegítette a hajózás fejlődését. A tengerparton élők képzett hajóácsok és tengerészek voltak. Inkább a tranzit kereskedelmet részesítették előnyben. Övék volt a kor legerősebb kereskedelmi és hadiflottája, amivel ellenőrzésük alatt tartották az egész földközi-tengeri kereskedelmet. A föníciaiak fával, vászonnal, festékekkel és borral kereskedtek.

Kutass!

Vizsgáld meg az illusztrációkat! Mik voltak a föníciaiak fő foglalkozásai? Milyen kézművesmesterségek voltak fejlettek Föníciában? Miért? Mivel kereskedtek?





1. Elefántcsontból készült emberfejű szfinxet ábrázoló díszítés a Kr. e. 900-700-as évekből. Észak-Irakban találtak rá
2. Föníciai teherhajó metszete
3. Murex tengeri csiga, amiből bíborszínű festéket nyertek
4. Föníciai üvegből készült termékek
5. Ékszerek
6. Föníciai kereskedők. Mai illusztráció

2 A föníciai társadalom felépítése

Gondolkodjatok el!

Miben különbözött Fönícia társadalmi rendszere az egyiptomitól és a babilóniaitól?

A föníciai civilizáció virágkora a Kr. e. I. évezredre esik. Nekik nem volt központi hatalommal rendelkező egységes államuk, hanem minden város önálló államként működött és a maga módján intézte ügyeit. Gyakran, amikor virágzott a kereskedelem, a gazdagabb kereskedőcsaládok képviselői tanácsba tömörültek, és így irányították városukat. A föníciai városok gyorsan fejlődtek és hamar benépesedtek.

A különböző városállamok lakói ugyanazt a nyelvet beszélték és ugyanazokat az isteneket imádták. Szoros gazdasági, kulturális, valamint vallási kapcsolatokat ápoltak. Azonban nem mindig

jöttek ki egymással, és ilyenkor hadat üzentek a másiknak. Saját városállamuk polgárának és nem föníciainak vallották magukat.

Kutass!

Hogy néztek ki a föníciai városállamok, és milyen volt a felépítésük?





1 Kilátás az ősi Byblos városállam romjaira Libanonban a Földközi-tenger közelében

2 Föníciai város. Mai rekonstrukció

3 A föníciai gyarmatok létrejötte

Gondolkodjatok el!

Hogyan hasznosították a föníciaiak a gyarmataikat? Miért volt kifizetődő gyarmatokat tartana?

Fönícia lakóinak nem volt elegendő termőföldje. A helyi kereskedők pedig igyekeztek megszerezni a főbb tengeri kereskedelmi útvonalakat. Ezért útra keltek és településeket alapítottak távol a városállamuk határától. Ezt a folyamatot **gyarmatosítás**nak nevezzük.

Gyarmatosítás – 1) szabad földterületek betelepítése és gazdasági hasznosítása egy adott állam határain belül; 2) más országok által el nem foglalt szabad területek megszerzése, azok kirablása, települések létrehozása.

Kutass!

Keresd meg a térképen a föníciaiak által létrehozott gyarmatokat Fönícia határain kívül! Mi a hasonló ezeknek a városoknak a földrajzi fekvésében? Miért ilyen elhelyezkedésű gyarmatokat hoztak létre?



A legrégebbi föníciai gyarmatok a Kr. e. XII. században jöttek létre Cipruson és Észak-Afrikában. A Kr. e. X. században a föníciai gyarmatosítók eljutottak a Pireneusi-félszigetig, később Angliáig és Nyugat-Afrikáig. Gyors előrenyomulásukat a rómaiak állították meg a Kr. e. II. század közepén. A föníciaiak kiszipolyozták gyarmataik természeti erőforrásait. Például a mai Spanyolország területén ércet bányásztak és halásztak. Idővel a gyarmatok hatalmas városokká váltak.

Karthágó (vagy Karkhédón, föníciai nyelven *új várost* jelent) a Kr. e. IX. század végén alakult. Ez volt Fönícia legfontosabb gyarmata. Idővel a Földközi-tenger egyik legerősebb államává és kereskedelmi központjává vált. A város lakossága főként kereskedelemmel foglalkozott, a kézművesség és a mezőgazdaság másodlagos szerepet játszott gazdasági életükben.

Gyarmat – egyes nagy népek által idegen területen létrehozott település.

Metropólia (görögül *anyavárost* jelent) – gyarmatot létrehozó város.

300 év leforgása alatt Karthágó egy hatalmas birodalom fővárosa lett, amely meghódította azokat a területeket, ahol ma Tunézia és Algéria található, valamint elfoglalta Spanyolország és Szardínia egy részét is. Bár Karthágó köztársaságnak számított, időnként monarchia jött létre területén. A hatalom formálisan a népgyűlés kezében volt, de a valóságban a leggazdagabb városlakók uralkodtak.

A Kr. e. V. század közepétől a II. század közepéig Karthágó megpróbálta visszahódítani Szicíliát a görögöktől, a Kr. e. III. század 60-as éveitől pedig halálos párbajba kezdett Rómával, ami végül a pusztulásához vezetett.

Kutass!

Vizsgáld meg az illusztráción a főváros, Karthágó rekonstruált képét! Milyen részletek jelzik a város nagyságát?



Karthágó. Rekonstrukció

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan befolyásolták a természeti-földrajzi feltételek Fönícia lakóinak életét?
2. Mivel foglalkoztak a föníciaiak?
3. A térkép segítségével nevezd meg Fönícia legnagyobb metropóliáit és gyarmatait!
4. Melyik föníciai gyarmat lett hatalmas állam?
5. *Milyen volt a föníciai városállamok államrendszere?*
6. *Milyen ismeretekre volt szüksége a föníciaiaknak ahhoz, hogy uralkodhassanak a tengeren?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Készíts rövid beszámolót a föníciaiak írásbeliségéről, és találd meg, milyen betűkkel írtak!
2. Keress információt a föníciaiak utazásairól, és készíts prezentációt vagy beszámolót róla osztálytársaid számára!

12. §. AZ ÓKORI KÍNA LAKÓINAK ÉLETE ÉS FOGLALATOSSÁGA

Beszéljétek meg az osztályban!

Hol helyezkedik el Kína? Mit tudtok múltjáról és jelenéről? Találkoztatok-e már ehhez az országhoz kötődő emberekkel, dolgokkal vagy látnivalókkal?

Kutass!

Mutasd be Kína földrajzi elhelyezkedését és természeti viszonyait a 8. §-ban található kutatási eszközök segítségével!







1 Kína földrajzi fekvésének és természeti viszonyainak sajátosságai

Gondolkodjatok el!

Vessétek össze feltételezéseiteket a paragrafus szövegével! Határozzátok meg azokat a tényezőket, amelyek elősegítették és amelyek gátolták az emberek életét Kínában!

Kína egy nagy kiterjedésű ország Eurázsia keleti részén. Területét északon és nyugaton száraz sivatagok, keleten a Csendes-óceán, délen pedig átjárhatatlan hegyek választották el a világ többi részétől. A kínai civilizáció ezért elszigetelten fejlődött.

Keletről és délről Kínát a Sárga- meg a Kelet-kínai-tenger habjai mossák. Területének mintegy 80%-át hegyek és fennsíkok borítják. Nyugat-Kína túlnyomórészt hegyvidéki övezet, élesen kontinentális éghajlattal. Kelet-Kínát két nagy folyó, a

Sárga-folyó és a ***Jangce*** szeli át. A tartomány éghajlata enyhe, talaja termékeny, növényzete gazdag. Az ókori kínaiak a Sárga-folyót *sárga víznek*, a Jangcét pedig *kék* vagy *hosszú folyónak* nevezték. Mindkét folyó nagyon szeszélyes, gyakran megáradt és vastag iszap, lösz meg homokréteget hagyott maga után. A folyóvölgyekben a kínaiak rizst termesztettek. Évente 2-3 termést is be tudtak takarítani. A rizsen kívül kölest, árpát és búzát termeltek, juhot meg szarvasmarhát tenyésztettek. A kínaiak rájöttek a föld trágyázásának hasznosságára, ami jelentősen növelte a termést. A Jangce-mente idővel Kína egyik legfontosabb és leggazdagabb vidéke lett.

Kutass!

Milyen jellemzői voltak a rizstermesztésnek régen, és mik a jellemzői ma? Milyen feladatokat rótt ez a parasztokra? Miért van a mai kínai állam címerében búza- és rizskalász fonat?







1 A rizs kiültetése. Korabeli kínai ábrázolás
2 Rizsteraszok az ókori Kínában. Mai rekonstrukció
3 Rizsföldek. Mai kép

Az ókori Kína híres volt kézművességéről. A kínai mesterek meg tudták munkálni a követ. Késeket, baltákat, edényeket, nyílhegyeket, szobrokat, ékszereket állítottak elő belőle. A fémet (bronz) fegyverek készítésére használták. Az országban sok volt a jó minőségű fehér agyag, ezért fejlődött a fazekasság. A fazekaskorong feltalálásával különféle formájú és magasságú (akár egymétereseket is) edényeket készítettek.

Kína volt a selyem hazája, melynek előállítása a legendák szerint a Kr. e. V. évezred körül vette kezdetét. A selyemfonalat a selyemhernyók gubóiból nyerték, melyeket eperfalevéllel tápláltak. A selyemhernyókat vagy gubóikat tilos volt kivinni az országból. A törvény megszegéséért halálbüntetés járt.

Kutass!

Mik a jellemző vonásai a kínai kézművességnek? Milyen hatással vannak rád az illusztráción látható készítmények? Miért?






1 Selyemhernyó gubója. Ebből nyerték a selyemfonalat
2 Ókínai kerámia. Kr. e. II. évezred
3 Fazekaskorongon készített kerámia. Kr. e. I. évezred vége
4 Összefonódott sárkányok. A kőfaragás példája. Kr. e. I. évezred

A kínaiak már régóta kereskedtek, kicserélték egymás között portékájukat. A pénz Kínában már nagyon régen megjelent. Kezdetben mindennek a cowrie kagylóhoz, a gabonához, vagy a bőrhöz mérték az értékét.

2 Az állam kialakulása és fejlődése az ókori Kínában

Gondolkodjatok el!

Miben különbözött a Csin- és a Han-dinasztiák uralkodása? Mi volt bennük a közös?

A Kr. e. II. évezredtől kezdve Kína területén több állam létezett. Ezek az államok néha egyesültek, de többnyire függetlenek maradtak, és sokszor háborúztak egymás ellen.

Birodalom – hódítás révén létrejött, földrajzilag kiterjedt, több országot, népcsoportot magába foglaló államalakulat.

A Kr. e. III. században Csin állam uralkodója egyesítette a szétszórt fejedelemségeket és **birodalmat** alapított. Csin Si Huang-ti néven császárrá kiáltotta ki magát, ami *első császár*t jelent. Létrehozta továbbá a **Csin-dinasztiá**t.

Uralkodása idején több reformot hajtott végre. Az ország területét 36 tartományra osztotta, melyek élére hivatalnokokat nevezett ki. Egységes pénz- és mértékrendszert, törvényeket vezetett be. Olyan hieroglif írást honosított meg, amelyet ismertek Kínában mindenütt.



Csin Si Huang-ti császár (Kr. e. 260-210)

Hogy megakadályozzák a nomádok betörését, Csin Si Huang-ti parancsára elkezdték építeni a kínai nagy falat. A több száz évig tartó építkezésen körülbelül 300 000 hadifogoly, rabszolga és paraszt dolgozott, akik egész életüket a falakon töltötték. Sokan közülük ott is lelték halálukat a kimerültség és a nehéz munka miatt.

Kutass!

Hogyan épült a kínai nagy fal? Milyen benyomást tesz rád a látványa? Miért mondják azt, hogy a kínai nagy fal megépítése hatalmas emberáldozatot követelt?



A kínai nagy fal Kína szimbóluma. Mai fotó. Hosszúsága 6350 kilométer, magassága 6-10 méter. Két-három kilométerenként őrtornyok követik egymást (összesen 25 ezer). A fal tetején két harci szekér könnyen elfért egymás mellett

Csin Si Huang-ti kemény kezű uralkodása, valamint a nagy adók kimerítették az ország népét. Ezért nem sokkal a császár halála után nagy népfelkelés robbant ki. A felkelés egyik vezetője Liu Pang volt, aki megalapította a **Han-dinasztiát** és Kao-cu néven trónra lépett. Az új császár eltörölte elődei kegyetlen törvényeit, csökkentette az adót, kiváltotta az adósrabszolgaságból az eladósodott parasztokat, átadta a népnek a Csin-dinasztia tulajdonában lévő erdőket, parkokat, víztárolókat.

Kao-cu megreformálta a hadsereget. Létrehozta a könnyen mozgó lovasságot. A lovak számának növelése céljából újabb ménestelepek alakultak. A határ menti területeken katonai települések jöttek létre, melyek védősávot képeztek a kívülről érkező támadásokkal szemben.



Kao-cu császár (Kr. e. 202–195)

Megépült a **nagy selyemút**, az ókor leghíresebb kereskedelmi karavánútja, melyen a Kínából származó áru eljutott Európába, a Közel-Keletre és Észak-Afrikába. A

tevekaravánoknak egy-két évre volt szükségük, hogy átkeljenek rajta. A kínaiak selymet, fémeket meg kézműves termékeket szállítottak külföldre és lovat, bíborszínű szövetet, üveget, gyapjút valamint ékszereket hozta be az országba. Így jutott el hozzájuk a lucerna, a bab, a gránátalma, a szőlő, a dió és a sáfrány.

Kutass!

A paragrafus szövege és a képek alapján mondd el, hogyan változott meg az emberek élete Kínában a Han-dinasztia idején!









1. A Han-dinasztia lovasainak festett kerámia szobrai
2. Őrtorony modell a Han-dinasztia idejéből. Egy sírboltból került elő
3. A nagy selyemút. Rekonstrukció
4. Bronz érme a Kr. e. II. századból

3 Hogyan épült fel a kínai társadalom

Gondolkodjatok el!

Mi jellemezte a társadalmi kapcsolatokat az ókori Kínában?

Az ókori kínaiak jobbnak gondolták magukat szomszédaiknál. Más népeket *a négy világtáj vadembereinek* nevezték. A császárt, az *Ég fiát* isteni eredetűnek tartották, akinek hatalma korlátlan volt és öröklődött. A császári udvar, a hadsereg és a hivatalnokok eltartására adót szedtek a lakosságtól.

A kínai társadalom különböző társadalmi csoportokra tagolódott, melyeknek meg voltak a maguk jogai és kötelességei. A tisztviselők és a papok alkották az előkelők rendjét, a parasztok, a kézművesek, a rabszolgák pedig az alsóbb osztályokat. Az egy bizonyos réteghez tartozás öröklődött, tagjainak helyzetét vallási normák szabályozták. A parasztok többsége nagyon szegény maradt, bár mindig fáradhatatlanul dolgozott. Csak a baromfit és a sertéseket mondhatták magukénak, néha az ökröket vagy az öszvéreket. A föld nem volt az övék, hanem termésük egy százalékáért bérelték azt. Kötelesek voltak továbbá közmunkát végezni: katonai szolgálatot teljesíteni, vagy paloták, csatornák és városfalak építésében részt venni.

Kínában a rabszolgák helyzete volt a legrosszabb, akik a hadifoglyok, elítéltek vagy adós parasztok közül kerültek ki. De éhínség idején a családfő gyermekeit, unokáit és saját magát is eladhatta rabszolgának. Munkájukat a gazdaság különböző ágaiban alkalmazták, főleg a kézművesiparban. Eladhatták, megvásárolhatták, de el is cserélhették őket. Például van egy feljegyzés arról, hogy öt rabszolgát adtak egy lóért és egy selyemgombolyagért. A rabszolgák arcát megbélyegezték, fejüket leborotválták.

Kutass!

Rajzold le az ókori Kína társadalmi rendszerének sémáját! Miért pont így szerkesztetted meg?

Ellenőrizd magad!

1. Milyen sajátosságai voltak az ókori Kína természeti viszonyainak?
2. Milyen jellemző vonásai voltak az ókori Kína gazdasági fejlődésének?
3. Ki, és mikor alapította meg az egységes kínai államot?
4. Milyen reformokra került sor a Han-dinasztia idején?
5. *Milyen reformokat hajtott végre Csin Si Huang-ti?*
6. *Mi volt a hasonló az ókori Egyiptom, Mezopotámia és az ókori Kína társadalmi rendjében?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Válassz ki a híres kínai filozófus, Konfucius mondásai közül egyet, amelyikkel egyetértesz! Indokold meg döntésedet!

1) Ne azon aggodalmaskodj, hogy nincs magas rangod. Azon gondolkodj el inkább, méltó vagy-e a magas rangra. Ne aggódj amiatt, hogy nem ismernek. Aggódj amiatt, hogy méltó vagy-e a megismerésre.

2) A legnagyobb dicsőség nem az, hogy soha nem hibázol, hanem az, hogy fel tudsz állni minden alkalommal, amikor elesel.

3) Az egyetlen hibánk az, hogy nem javítjuk ki múltbeli hibáinkat.

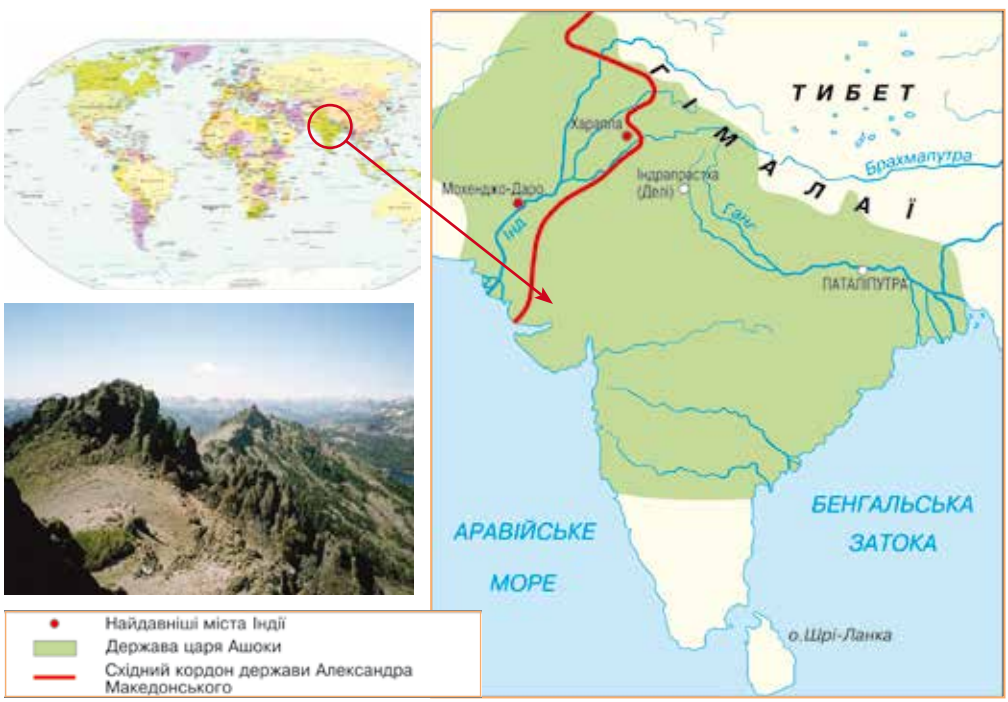
13. §. AZ ÓKORI INDIA

Beszéljétek meg az osztályban!

Szerintetek mindig elősegítik a kedvező természeti viszonyok az emberi közösségek fejlődését? Miért?

Kutass!

Mutasd be India földrajzi elhelyezkedését és természeti viszonyait a 8. §-ban található kutatási eszközök segítségével! Elősegítették-e a civilizáció fejlődését? Miért?



1 Az ókori India természeti-földrajzi viszonyai

Gondolkodjatok el!

Hasonlítsd össze következtetéseidet a paragrafus szövegével! Miben hasonlítanak, és miben különböznek az ókori Kína és India természeti viszonyai?

Az ***ókori India*** Dél-Ázsiában, a ***Hindusztán-félsziget***en helyezkedett el. Ázsia többi részétől északon és északnyugaton a Himalája határolta, amely a világ egyik legmagasabb hegysége.

India természetvilága gazdag és változatos volt. Az ***Indus*** völgyében ritkán esett az eső, de nyáron az Indus megáradt és termékeny iszapot hagyott maga után. A ***Gangesz*** völgyében viszont gyakoriak és bőségesek voltak az esőzések, ezért itt sok volt a mocsaras vidék és a *dzsungel*[1]. Az erdőkben tigrisek, párducok, elefántok, mérges kígyók éltek és rengeteg különféle rovar. Indiában voltak még sztyeppék és sivatagok is.

Kutass!

A paragrafus szövegének elemzése alapján, véleményed szerint, az óindiai lakosság milyen foglalkozásának kedveztek India természeti-földrajzi viszonyai?

2 India legősibb civilizációi

Gondolkodjatok el!

Miért tartják az indiai civilizációt, az ókori Kelet harmadik civilizációját nagyon fejlettnek?

Az emberiség a régészeti ásatásoknak köszönhetően szerzett tudomást arról, hogy a Kr. e. III. évezred és a II. évezred elején Északnyugat-Indiában kialakult az ***Indus-völgyi*** civilizáció. A tudósok ősi városok romjaira bukkantak, amelyek közül a legjelentősebb Mohendzsodáro volt.

Az akkori nagyvárosok meghatározott terv szerint épültek. A lakóházakhoz kicsiny udvarok és téglalépcsők tartoztak, amelyek a felsőbb emeletekre vagy a lapostetőre vezettek. Az épületek különlegessége az égetett téglából készült csatornák használata volt. Harappa városában a gabonaraktárakat követő téren csépelték a búzakalászakat. Utána pedig egy laktanya épülete következett.

[1] *Dzsungel* – sűrű trópusi esőerdő.

A régészeknek sikerült több mint 500 ősi indiai települést feltárni, melynek lakói búzát, árpát, borsót, dinnyét, cukornádat, rizst, gyapotot termesztettek. Háziállatokat is tartottak. Feltehetően ők szelídítették meg az elefántokat. A hinduk kezdtek olyan fűszereket alkalmazni, mint a bors, gyömbér, fahéj az élelmiszerek tartósítására és az ételek ízesítésére. A gazdaságban datolyapálmát is termesztettek.

Az ősi indiai városokban fejlett volt a fazekasság, a takács-, és a kovácsmesterség, a hajóépítés. A kézművesek jól bántak a fémekkel, a rézzel, ezüsttel, bronzzal. A vasat nem ismerték. Ékszereiket aranyból, ezüstből, rézből és kerámiából készítették.

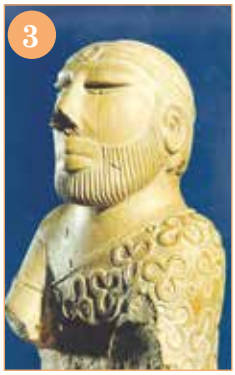
Az ókori Indiában élénk kereskedelem folyt. Ékes bizonyítékai ennek a régészek által feltárt súlyok és vonalzók. Az indiai kereskedők pamutszövetet, aranyat, elefántcsontot, értékes faanyagot szállítottak külföldre, és különböző fémeket, drágaköveket hoztak be az országba. Ismerték a kereket. Kétkerekű kocsijuk elé bikákat fogtak. A folyókon vagy a tengereken pedig evezős és vitorlás hajókon közlekedtek.

Kutass!

A tudósok viszonylag keveset tudnak az ókori India lakóinak életéről. Képzeld magad történésznek, és az alábbi fotók alapján mutasd be életmódjukat!







1. Mohendzsodáro romjai. Mai fotó
2. Dupla hevederes játékkocsi, amely az Indus-völgyi civilizáció régészeti feltárása során került elő
3. Mohendzsodáróból előkerült szobrocska, amelyet a tudósok *papkirály*nak neveztek el, bár nem tudnak semmit arról, hogy milyen vallás volt abban az időben és voltak-e királyok





4 Temetkezési urna Harappából. Kr. e. 2600–2450

5 Zebu-bika, elefánt és orrszarvú lenyomatok. Kr. e. 2500–1900 (Indus-völgye)

Kr. e. 1500 körül az Indus-völgyi civilizáció rejtélyes módon eltűnt. A városokat homok és por lepte be. 3,5 ezer évre pedig feledésbe merültek, míg a régészek fel nem tárták őket. Nagy a valószínűsége annak, hogy a civilizáció pusztulását természetes okok idézték elő, éghajlati változások vagy földrengések, a folyók folyásirányának megváltozása vagy a talaj kimerülése.

3 A Maurja állam és a védikus civilizáció létrejötte

Gondolkodjatok el!

Milyen változásokra került sor Indiában az árják megérkezésével? Hogy jött létre a Maurja Birodalom?

A Kr. e. II. évezred közepén északnyugatról nomád *árja* törzsek érkeztek az ókori India területére. A törzsek vezérét valószínűleg *rádzsá*nak nevezték. Az árják magukat előkelő embereknek tartották és rabságba döntötték India őslakóit.

Az árják fokozatosan összekeveredtek a helyi lakossággal és együtt alkották az indiai népet. Kr. e. a VIII. században India területén számos fejedelemség és állam jött létre. A Kr. e. II–I. évezred civilizációját, amely a népek és kultúrák ötvözeteként született meg, **védikus civilizáció**nak nevezzük (**Véda** – az árják himnusz és ima gyűjteményének a neve).

A Kr. e. IV–III. évszázadban a szétszórt indiai fejedelemségek egy államba egyesültek. Így jött létre a Maurja Birodalom, amely kiterjedt India majdnem egész területére. Virágkorát ***Asóka*** király idején élte, aki négy nagy tartományra osztotta birodalma területét. Egységes adó- és pénzrendszert vezetett be. Templomokat építtetett. Jelentősen kibővítette az öntözőcsatornák hálózatát. A városokban kórházakat épített és korszerűsítette az útrendszert. Parancsára a főutak



Asóka. Indiai ábrázolás

mentén kutakat építettek, fákat, gyógynövényeket telepítettek, hogy a fáradt utazók és szegényemberek megpihenhessenek.

Az állam fővárosa fényűző palotáival és templomaival lenyűgözte az utazókat. A görögök szerint a várost fal vette körül, melynek 64 kapuja és 570 bástyája volt.

Amikor az uralkodó ünnepségek idején kilépett palotájából, papok, a díszőrség tagjai és a zenészek követték. A pompa fokozása céljából szelídített oroszlánokat, tigriseket, párducokat és elefántokat is kitereltek a palota elé.

Asóka államvallássá tette a buddhizmust, de a hinduk többsége továbbra is a törzsi istenségekben hitt, mivel elsősorban a törzs tagjának tekintette magát és csak azután a Maurja Birodalom alattvalójának.

Kutass!

Az alábbi képek alapján milyennek látod Asóka uralkodását?











1. Asókát ábrázoló dombormű. Kr. e. I. évszázad
2. Griff szobor egy fővárosi palotából
3. A királyi palota egyik oszlopos termének romjai
4. Egyike az Asóka által emelt oszlopoknak buddhista felirattal
5. Asóka király feliratai: oszlopokon, barlangokban és templomokban fordulnak elő, a buddhizmus vallási és erkölcsi normáit voltak hivatottak terjeszteni

4 Mik a kasztok (varnák)

Gondolkodjatok el!

Magyarázzátok meg példákkal illusztrálva, mik a kasztok!

Az árják Indiába érkezése után fokozatosan egy új társadalmi rendszer alakult ki, melynek az alapját a társadalom **kasztok**ra való tagolódása képezte. A négy főkasztot *varna*ként is emlegetik szanszkrit nevük alapján, ami színt jelent.

Kutass!

Milyen kasztokat ismersz?



Születésétől fogva minden hindu egy bizonyos varnához tartozott, melyet a legenda szerint Brahma isten hozott létre saját testrészeiből. Azokat az embereket, akik nem tartoztak egyetlen varnához sem, *érinthetetlenek*nek nevezték. Az érinthetetlenek megközelíthetetlenek is. Meghatározott távolságot kell tartaniuk a felsőbb kasztok tagjaitól, különösen a brahminoktól. Megtiltották nekik, hogy a falvakban vagy városokban éljenek. Velük végeztették a legnehezebb, legalantasabb munkákat, ők takarították fel a szemetet és a szennyet, valamint temették el a halottakat.

Az emberek kasztokra való felosztását örökkévalónak és megváltoztathatatlannak hitték. Egy bizonyos varna képviselői

hasonló életmódot folytattak, hasonló házakban éltek, ugyanazt az ételtették, hasonló színű ruhát viseltek. A brahminok színe a fehér volt (a szentség, tisztaság szimbóluma), a ksatrijáké a piros (a tűz, az energia szimbóluma), a vaisjáké a sárga (a föld szimbóluma), a sudráké pedig a fekete (a bűn, a tisztátalanság szimbóluma). Egyik kasztból a másikba lehetetlen volt átmenni. A különböző kasztok képviselői nem házasodhattak egymással. Ugyanazért a bűncselekményért eltérő büntetést kaptak.

Kutass!

Jobban tudták-e irányítani az országot az árják ennek a társadalmi felosztásnak a segítségével?

Ellenőrizd magad!

1. Milyen civilizációk léteztek az ókori Indiában és mikor?
2. Mesélj az Indus-völgyi civilizációról és annak vívmányairól!
3. Milyen politikát folytattak az árják a helyi lakossággal szemben?
4. Mi jellemezte a Maurja-dinasztia képviselőit?
5. *Hasonlítsd össze India és Mezopotámia, valamint Egyiptom lakóinak életmódját a Kr. e. III. évezredben! Miben hasonlítottak, és miben különböztek?*
6. *Szerinted igazságos-e az embereket kasztokra, varnákra osztani? Miért nem álltak ellen az emberek ennek?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Képzeld el, hogy az Indus-völgye egyik városába kerültél. Mondd el, mit láttál ott, kiket látogattál meg! Mi lepett meg leginkább? És mit jegyeztél meg a legjobban?

14. §. A JOG ÉS TÖRVÉNY SZEREPE AZ ÁLLAM ÉS A TÁRSADALOM ÉLETÉBEN RÉGEN ÉS MOST

Beszéljétek meg az osztályban!

Magyarázd meg a fogalmakat: *hagyomány, szertartás, szokás, társadalmi norma!* Hozz fel rájuk példákat! Mi a közös bennük? Miért keletkeztek és hogyan kapcsolódnak egymáshoz? Véleményed szerint megváltoztak-e ezek a jelenségek az ókortól napjainkig?

Kutass!

Miért nem tudták a vének úgy elrendezni a vitás kérdéseket, mint *ahogyan az ősök ítéltek*? Mi változott meg a társadalmi életben az őskor óta? Milyen új szabályokra/normákra volt szükség az igazságos döntéshez? Hogyan kapcsolódik ez a történet az óra témájához?

Almáskert

A törzsi gyűlésen hat ember fordult a vénekhez. Közülük hárman almáskert-tulajdonosok voltak, a másik három pedig almát lopott tőlük. De a történet mindhárom esetben másként végződött: az egyik gazda elengedte az almatolvajt; a másik megverte; a harmadik pedig elvette az összes vagyonát. Az érintettek elmesélték történeteiket a véneknek, és azt kérdezték tőlük: *Hogy van ez? A tolvajokat egyazon bűnért eltérően büntették meg? Hogyan kellett volna cselekedni ebben az esetben? Ítéljetek meg minket úgy, ahogyan őseink ítéltek!*

A vének így válaszoltak: *Nem tehetjük, régen nem volt sem almáskertünk, sem almáskert-tulajdonosunk.*

1 Mi a jog és mi a törvény

Gondolkodjatok el!

Miért jelent meg a jog és a törvény? Milyen szerepet játszanak a társadalom életében?

Kutass!

Mit jelent a *jog* szó? Minden jelentéséhez írj 2-3 mondatot, például: *Jogom van ..., Ukrajna állampolgárai számára kötelező szabály* ...!

Az eltérő képességekkel, szükségletekkel és érdeklődési körökkel rendelkező embereknek ősidők óta be kellett tartaniuk a társadalomban kialakult szabályokat. Ezek a szabályok különböző korokban mások voltak.

Az abszolút monarchiákban az ilyen szabályok (normák) az uralkodók és kiváltságosok érdekeit szolgálják. A demokratikus államokban, mint Ukrajna, Nagy-Britannia vagy az Egyesült Államok, az emberi jogokon alapulnak és az állampolgárokat védik.

Az őskorban kialakult emberi viselkedési szabályok (társadalmi normák) egyszerűek és mindenki számára érthetőek voltak. Meghatározták, mit kell tenni, mit kell elkerülni és mi tilos. Így jelentek meg a *szokások*, a nemzedékről nemzedékre öröklődő

szabályok. Fontosaknak számítottak közöttük a *vallási szokások* és *szertartások*, amelyek például a gyermekszületéssel, házassággal vagy aratással voltak kapcsolatosak. Ekkor jelentek meg az *erkölcsi normák* is arról, hogyan kell jót vagy rosszat tenni. Segítettek az embereknek megkülönböztetni a jót a rossztól, a méltó viselkedést a méltatlantól, és ebből a szempontból értékelni az emberi cselekedeteket.

Minél bonyolultabbá vált a társadalom szerkezete és a benne kialakuló kapcsolatok rendszere, annál több szabályra volt szüksége. A szokások, hagyományok, erkölcsi és vallási normák már nem voltak elegendőek. Így jelentek meg a *jogi normák (jog)*. Keletkezésük az állam kialakulásához kapcsolódik.

Az állam **törvények**be foglalta a jogi normákat, és megkövetelte azok betartását a területén élő minden embertől vagy közösségtől. Akik nem tartották be a törvényeket, azokat a bíróság, a rendőrség és a hadsereg közreműködésével megbüntették.

Jog – a jogi normák összessége.

Törvény – olyan írott dokumentum, amely jogi normákat tartalmaz (ezért nevezik normatív jogi okiratnak is). Magába foglalja mindazokat az általános magatartási szabályokat, amelyek kötelezőek egy bizonyos állam területén az emberek, a közösségek vagy az intézmények számára.

A **jog** tehát olyan szabályok összessége, amelyek kötelezőek minden ember számára, akik egy bizonyos állam fennhatósága alá tartoznak (állampolgárok), a **törvény** pedig annak rögzítési formája (általában írásban).

Ma olyan világban élünk, amikor az embereknek számtalan joguk és lehetőségük van. Ahhoz azonban, hogy a világ biztonságos hely legyen, élettevékenységünk pedig kényelmes, be kell tartanunk bizonyos szabályokat.

Kutass!

Mi a *jog,* és mi a *törvény*? Mindkettőt illusztráld példákkal! Mi kapcsolja össze ezeket a fogalmakat? Hogyan kapcsolódnak az állam megjelenéséhez és fejlődéséhez? Egyenlőek voltak-e az emberek a törvény előtt a régi időkben, olyan formában mint ahogy napjainkban a mai demokratikus államokban?

2 A jog és a törvény kialakulása az ókori Keleten

Gondolkodjatok el!

Hogyan szabályozták a társadalmi viszonyokat a régmúltban?

Amikor az ókorban létrejött az állam és az államhatalom, megjelentek az első törvények is. Úgy tartják, hogy ez a Kr. e. III. évezredben történt az ókori Egyiptomban.

Az ókori Kelet államaiban a törvényekben különböző jogi normákat rögzítettek a családi kapcsolatok szabályozásától a bűncselekmények büntetési tételeinek meghatározásáig. Egyes normák meglehetősen szigorúak voltak. Az volt a céljuk, hogy a halálbüntetés és a kínzások különféle formáival elijesszék a leendő elkövetőket. Ezzel kívánták megvédeni a hatalommal és gazdagsággal rendelkezőket. A társadalom és a társadalmi kapcsolatok fejlettségi szintje megteremtette az emberek valamint a közösségek együttélésének megfelelő szabályait.

Kutass!

A Kr. e. II. évszázad és a Kr. u. II. évszázad között jött létre az ókori Indiában a *Manu törvényei*nek nevezett törvénykönyv. Elemezzétek Manu törvényeinek alább közölt egyes paragrafusait és feleljetek a kérdésekre!
– Az élet mely szféráit érintették?
– Mely törvények tűnnek neked különösen kegyetlennek?
– Melyek tűnnek neked igazságosnak, és melyek nem? Miért?

Manu törvényeiből

– A feleségnek, fiúnak és rabszolgának nincs tulajdona; akihez ők tartoznak, azé az a vagyon is, amit ők megszereznek...

– Az idősebb fivér úgy védje a fiatalabbakat, mintha az apjuk lenne, azok meg apjukként tiszteljék bátyjukat...

– Egy igazságos király nem végezteti ki azt a tolvajt, akinél nem találták meg az elrabolt holmit, azt a tolvajt viszont, akinél megtalálták a zsákmányt a tolvajszerszámokkal együtt, azonnal ki kell végeztetni...

– Az első lopást úgy kell büntetni, hogy levágják a gonosztevő két ujját, a második után az egyik karját és az egyik lábát, a harmadik után pedig megérdemli, hogy kivégezzék.

– Egy brahmin számára a halálbüntetés helyett (a fej) leborotválást írják elő. A többi varna képviselőjét ki lehet végezni.

3 Miért tartják az ókor értékes emlékének Hammurapi törvényeit

Gondolkodjatok el!

Babilon mely társadalmi csoportjainak érdekeit védték Hammurapi törvényei? Bizonyítsátok be!

Az ókori Kelet leghíresebb írásos emlékének ***Hammurapi*** babiloni király törvényei számítanak időszámításunk előtt 1775-ből. A törvények szövegét francia régészek fedezték fel a XX. század elején a mai Irak területén végzett ásatásaik során.

A törvények szövegét egy 2,5 méter magas fekete bazalt oszlopra vésték fel. A sztélé felső részén Hammurapi király látható Samas Napistennel, a bíróságok védőszentjével, aki átadja neki a törvényeket. Az oszlopon 282 törvénycikk van tartalmilag csoportosítva. Ezek szabályozzák a bíróságok rendtartását; a királyi földhasználat szabályait; a kereskedést; a házassági és családi kapcsolatokat; a szerződéseket valamint az örökösödést; a bűncselekmények és a büntetések meghatározását; a munkavállalók jogait és bérezését; a rabszolgák adásvételét.

Kutass!

1. Miért vésték bazalt táblára ezeket a törvényeket? A sztélé jobb felső sarkában miért helyezték el Hammurapi és a Napkirály képét? Miért a város főterén állították fel az oszlopot? Hol zajlottak a bírósági tárgyalások?





2. Elemezd a törvények töredékeit, és határozd meg, mit tudhatunk meg belőlük az ókori Babilon életéről!

Hammurapi törvényeiből

Ha egy ember bérel egy hajót a hajó tulajdonosával együtt és megrakodja azt gabonával, gyapjúval, olajjal, datolyával vagy bármilyen más rakománnyal, és ez a hajótulajdonos ... elsüllyeszti

a hajót vagy megrongálja a benne lévő árut, akkor a hajótulajdonosnak meg kell téríteni a hajónak ... és minden rakományának az árát ...

Ha egy tolvaj ellopja másnak a vagyonát, rabszolgáját, szarvasmarháját, meg kell ölni azt. Meg kell ölni azt is, aki elveszi a lopott holmit.

Ha az építőmester rosszul építi meg a házat, és a ház összedől, maga alá temetve valakit, akkor az építőmestert meg kell ölni.

Ha valaki rejteget egy szökött rabszolgát gazdája elől, meg kell ölni azt.

Ha valaki kiszúrja a másik szemét vagy eltöri a karját, vele is ezt kell tenni.

Ha egy rabszolga megüt egy szabad embert, le kell vágni a fülét.

Ha egy fiú megüti az apját, le kell vágni a kezét.

Ha valaki arcul üt egy vele egyenlő embert, fizessen neki ezért kártérítést.

Ellenőrizd magad!

1. Mik a társadalmi normák?
2. Mi a jog és mi a törvény?
3. Hogyan szabályozták a társadalmi kapcsolatokat az ókori Keleten?
4. Mi a neve az ókori Babilon írott törvénykönyvének?
5. *Miben különbözik a jog a szokásoktól?*
6. *Kik alkották a törvényeket az ókori államokban, és kik hozzák napjainkban a demokratikus államokban?*
7. *Mi a jelentősége a jognak és a törvénynek napjainkban?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Készíts rövid értekezést a jogról és a törvények jelentőségéről a társadalom életében!
2. Egyetértesz-e azzal, hogy a jog és törvény ugyanúgy az emberi elme találmánya, mint a kerék, kenyér vagy tű? Gondolataidat fejtsd ki 10 mondatban!

15. §. AZ ÓKORI KELET NÉPEINEK MÍTOSZAI ÉS VALLÁSOS ELKÉPZELÉSEI

Beszéljétek meg az osztályban!

Emlékezzetek vissza, mi a mítosz? Mi a vallásos hit? Miért alakultak ki ezek a fogalmak? Mi a hasonló, és mi a különböző bennük?

Kutass!

Válaszd ki az alábbi szavak közül azokat, amelyek a mítoszhoz vagy a vallásos hithez tartoznak! Miért tartoznak ezek a fogalmak az ember lelkivilágához?

Isten, legendák, Biblia, mágusok, történetek, templom, szertartás, Védák, buddhizmus, papok

1 Miről szólnak régi népek mítoszai

Gondolkodjatok el!

Miről költöttek mítoszokat az ókori Keleten? Mit tudhatunk meg a mítoszokból az emberek életéről?

A mítoszok azokban az időkben keletkeztek, amikor az emberek még keveset tudtak az őket körülvevő világról, és védtelennek érezték magukat a természet erőivel szemben. A mítoszokban találkozhatunk fantasztikus lényekkel és hősökkel, csodákkal és szörnyekkel, istenekkel és démonokkal stb. Érdekes, hogy a világ különböző népeinek mítoszaiban bizonyos témák ismétlődnek, ilyenek például a világrendről, a jó és a rossz megkülönböztetéséről, valamelyik nép ősállatáról, a Nap, a Hold és a csillagok, továbbá az ember eredetéről szóló mítoszok.

Kutass!

Mit gondolsz, mit akartak az emberek megmagyarázni a mítoszok segítségével? Életükről milyen információkhoz juthatsz a mítoszokból?



1) Az özönvízről szóló babiloni történetek azt mesélik el, hogy az istenek elégedetlenek voltak saját teremtményükkel és úgy döntöttek, hogy

elárasztják a földet vízzel. Az árvíz egy hétig tartott, és csak Utnapistim élte túl, mivel az egyik isten papja figyelmeztette őt a közelgő veszélyről. Miután megmenekült, Utnapistim földig hajolt az istenek előtt és áldozatot mutatott be nekik azért, mert lehetővé tették számára a további földi életet.



Ősi indiai mítosz illusztrálása

2) A világ teremtésének egyiptomi mítosza szerint a végtelen óceán habjai közül kiemelkedett egy sziget, melynek közepén megjelent egy csodálatos lótuszvirág,[1] szirmai között egy kisgyermekkel. Ő nem volt más, mint Ré, a Napisten. És ez a kisgyermek olyan káprázatosan fénylett, hogy az addig sötétségben lévő világmindenség hirtelen felragyogott és életre kelt.

3) Az ember teremtéséről szóló ősi indiai mítoszban arról van szó, hogy Aditi, az istenek anyja megszülte nyolcadik fiát, Vivasvatot. Ő azoban nem volt olyan, mint a többi isten. Nem volt se karja, se lába, magassága pedig megegyezett szélességével. Az idősebb testvérek úgy döntöttek, hogy átalakítják. Levágták az összes felesleget róla, és így hozták létre minden emberek ősét. Később Vivasvat Napistenné lett, de ekkor már Szúrjának hívták. Vivasvat idősebb gyermekei halandók voltak. Tőlük származnak az emberek.

2 Az ókori Kelet népeinek többistenhite

Gondolkodjatok el!

Miért gondolták azt az ókori Kelet népei, hogy sok isten van, akiknek áldozniuk kell?

Az ókori Kelet vallásai, a tudósok véleménye szerint, a Kr. e. IV. évezredben keletkeztek a Nílus, a Tigris és az Eufrátesz völgyében lévő földműves településeken. Az ókor embere *többistenhívő* (*politeista*) volt. Mindegyik isten egy nemzetségre, társadalomra vagy személyre jellemző vonásokat személyesített meg.

Az ókori egyiptomiaknak csaknem 700 istenük volt. Legfőbb istenségeik Ré napisten és Ptah teremtő istenek voltak (ő teremtette

[1] *Lótuszvirág* – vízinövény nagy és szép virágokkal. Egyiptomban szentként tisztelik.

meg az istenek és az emberek világát isteni szavával). A leghíresebb istenek közé tartozott Ozirisz, a meghaló és feltámadó istenség. Ő jelképezte a Nílus áradásának és apadásának időszakait. Az egyiptomiak hittek abban, hogy az istenek irányítják a sorsukat. Életük befejeztével az emberek a túlvilágra költöztek. De előtte számot kellett adniuk addigi életükről az utolsó ítélet bírósága előtt, ahol az istenek egy tekercset tartottak kezükben az összes jó és rossz cselekedeteikkel. Majd döntöttek a sorsukról.

Kutass!

Nézd meg az egyiptomi isteneket ábrázoló rajzokat! Kiket ismersz közülük? Mit személyesítettek meg szerinted ezek az istenek?



Hórusz Széth Thot Hnum Hathor Szobek Ré Ámon Ptah Anubisz Ozirisz Ízisz

Mezopotámia lakói az eget egy városállamként képzelték el, istenek tanácsával, melynek ura Ellil, a föld és levegő istene volt. A leghatalmasabb istenek közé tartoztak még Samas, a Nap mindentudó istene, az igazság őrzője; Enki, a víz istene; Istar istennő, a szerelem, a viszály és a földi termékenység istennője; Addu, a villám istene, aki zivatarfelhőket és esőt idézett elő és Erra, a pestis és a betegségek istene.

Kutass!

Hogyan képzelték el az isteneket Mezopotámiában? Milyen vonásokkal ruházták fel őket? Az eltérő ókori civilizációknak a vallásai miért voltak hasonlóak?



Enki, Samas, Istar istenek. Ókori dombormű

3 Az egyistenhit létrejötte

Gondolkodjatok el!

Mik a fő tanításai a zsidó vallásnak?

A társadalom fejlődésével a mítoszokat felváltotta a vallás. Először a többistenhit, majd pedig az egy istenbe vetett hit.

Egyistenhit (monoteizmus) – az egy Istenbe, a világ teremtőjébe vetett hit.

Az Egyiptom és Babilon között húzódó sztyeppéken telepedtek meg a Kr. e. XIII. században az ókori zsidó törzsek. Ők tértek át legkorábban az összes nép közül az **egyistenhit**re. Vallásuk a **judaizmus** volt, melynek fő dogmája[1] az egy Istenbe, Jahvéba a világmindenség teremtőjébe és urába, a Lélek halhatatlanságába és a túlvilág létezésébe vetett hit.

Ez a tanítás megkövetelte, hogy szigorúan betartsák Jahve utasításait, melyeket a szent könyvek tartalmaznak. A zsidók legelterjedtebb szertartása az imádság volt, ami, tanításuk szerint eljut az égbe, és befolyásolja a hívek sorsát. A judaizmus másik fontos része a Messiás-Megváltó-várás, aki eljön, hogy igazságot tegyen az emberek között azok érdemei szerint.

A zsidó nép eredetéről és távoli múltjáról szóló történetek nemzedékről nemzedékre öröklődtek. Később lejegyezték őket és bekerültek a **Bibliá**ba (görögül *könyv*). A *Bibliát* úgy a zsidók, mint a keresztények *Szentírás*ként ismerik el. Ennek legrégebbi részét *Ószövetség*nek nevezzük, a másodikat pedig, amely Jézus Krisztus életéről szól, *Újszövetség*nek, vagy *Evangélium*nak.

Az *Ószövetség*ben szó van az ókori zsidókról, hagyományaikról, ősi törvényeikről, szokásaikról, a bölcsek gondolatairól és intelmeiről. Mesél az ókor nagy államairól – Babilonról, Asszíriáról, azok népeiről és még Róma történetéről is. A régészeti ásatások alátámasztják, hogy az *Ószövetség*ben leírt események valóban megtörténtek. A Tigris és az Eufrátesz alsó szakaszán például a régészek hatalmas árvíz nyomaira bukkantak, ami alapjául szolgálhatott az özönvízről szóló mítoszok megjelenésének. A hettiták államának, Palesztinának és Asszíriának a történetét

[1] Egy vitathatatlan, örök, változatlan, *istenadta* igazságként elismert vallási hitvallás rendelkezései.

pedig egészen a XIX–XX. századi régészeti ásatásokig csak a *Bibliá*ból ismerték.

A *Biblia* az egyik legrégebbi és legértékesebb történelmi forrásunk. Az *Ószövetség* szövege azonban több ellentmondást is tartalmaz. Ezért a tudósok kritikusan értékelik a *Bibliá*ban található történelmi információkat.

Kutass!

Olvass el egy részt az *Ószövetség*ből (*Salamon példabeszédei*), és sorold fel azokat az erényeket, amelyeket értékeltek és bűnöket, amelyeket elítéltek az ókori zsidó társadalomban! Hogyan viszonyul a mai társadalom ezekhez a dolgokhoz?

Aki rosszal fizet jóért, annak a házából nem megy ki a gonosz. A lustaság bódult álomba andalít, a henye lélek sorsa a koplalás. A szíved legyen nyitva az intelemnek, a füled meg az okos beszédnek. Aki másnak vermet ás, maga esik bele. Aki szegényt gúnyol, az Teremtőjét bántja, aki örül más bajának, nem marad büntetlen.

4 A buddhizmus fő jellemzői világvallásként

Gondolkodjatok el!

Mit hirdetett Buddha?

A Kr. e. VI. században Indiában egy új vallás jött létre a **buddhizmus**, az egyetlen istenbe, Buddhába vetett hit. A vallás alapítójának Gautama herceget tekintik, az állam uralkodójának fiát. A legenda szerint a herceg születésétől fogva apjának magas falakkal körülvett palotájában élt, fényűző körülmények között. Fogalma sem volt arról, mi a gonoszság vagy a szomorúság. Utazásai során azonban találkozott betegekkel, koldusokkal, és rádöbbent arra, hogy a világ nem is olyan szép, mint ahogyan ő gondolta. Ez a felismerés megdöbbentette, ezért úgy döntött, remete lesz. Faluról falura járt, alamizsnából élt, sokat szemlélődött és gondolkodott. És egy napon megértette a nagy igazságot. Ettől kezdve **Buddhá**nak nevezték, ami azt jelenti, a *Megvilágosodott*, a *Bölcs*.

Buddha azt tanította, hogy az életet szenvedés kíséri, melynek okai az emberi vágyak, a hatalom, gazdagság, hírnév, boldogság utáni sóvárgás. Ha valaki meg akar szabadulni a szenvedésektől és meg szeretné ismerni az örökkévalóságot, fel kell hagynia vágyaival. Igazságos életet kell élnie és követnie a szabályokat. Ezek

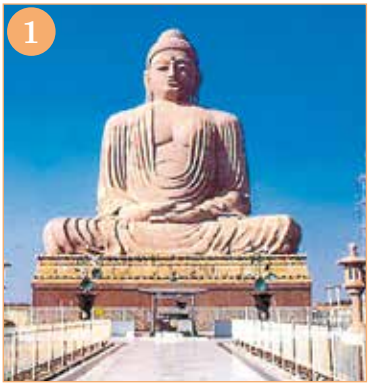
pedig a következők: ne árts az élőlényeknek; ne lopj; mindennapi kenyeredet becsületes munkával keresd meg; mondj igazat; ne légy irigy, kerüld a hízelgést és a pletykákat; ne igyál bódító italt, és ne nézd meg a nőket. Csak így üdvözülhet az ember, és nem születik újra ezen a földön.

Világvallás – olyan vallás, melynek bárki a követője lehet, függetlenül nemzetiségétől vagy állampolgárságától. Rengeteg híve van szerte a világon.

Buddha tanítványává és követőjévé bárki válhatott – gazdag és szegény, király és rabszolga, brahmin vagy érinthetetlen. Tanítása elterjedt Indiában, majd Ázsiában, Európában és Amerikában. A buddhizmus **világvallás**sá vált.

Kutass!

Hogyan ábrázolták Indiában Buddhát? Miért? Hasonlítsd össze az indiai templomokat az óegyiptomiakkal! Mi az oka a köztük lévő különbségnek?







1 20 méteres Buddha-szobor Bódh Gajában, (ahol megvilágosodott)
2 Sztúpa Sanchi városában
3 A barlangtemplom belülről

Ellenőrizd magad!

1. Mik a mítoszok?
2. Mit neveznek többistenhitnek?
3. Mikor, és hol jelent meg a judaizmus és a buddhizmus?
4. Miért tartjuk a *Bibliát* történelmi forrásnak?
5. *Egyetértesz-e azzal az állítással, hogy a mítosz nem más, mint a valóság és képzelet ötvözete? Miért?*
6. *Milyen természeti és társadalmi jelenségekkel azonosították az istenségeket az ókori Keleten?*
7. *Miért nevezik a judaizmust és a buddhizmust világvallásnak?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Vannak-e mítoszok napjainkban? Válaszodat indokold meg!
2. Tudomást szerezhetünk-e a *Bibliá*ból régen élt népekről?

Az írásbeliség, oktatás és tudomány fejlődéséről az ókori Keleten tudomást szerezhetsz a gyakorlati foglalkozáson.

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetbe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

16. §. AZ ÉPÍTÉSZET ÉS A MŰVÉSZET FEJLŐDÉSE AZ ÓKORI KELETEN

Beszéljétek meg az osztályban!

Képzeljétek el, hogy az ókori Kelet egyik városában találjátok magatokat. Milyen épületekkel, szobrokkal, kulturális emlékekkel találkoznátok ott?

Kutass!

Fogalmazd meg, mi a különbség az anyagi és szellemi értékek között! Példákat is mondj! A meghatározásból kiindulva magyarázd meg a szólást: *A kultúra az, ami akkor is megmarad, ha már mindent elfelejtettek!* Állíts össze egy kérdéssort, amit megkérdeznél egy Kelet-kutatótól!

Kultúra (latinul *gondozás, nevelés, fejlesztés*) – az emberek által a történelem folyamán létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége.

1 Mit tudunk az ókori Kelet építészeti emlékeiről

Gondolkodjatok el!

Mi a hasonló, és mi az eltérő az építészeti emlékek között az ókori Kelet különböző térségeiben?

Építészet (görögül *architektúra*) – az épületek tervezésének, kivitelezésének és dekorációjának művészete.

A XIX. század közepén elkezdődött régészeti ásatásokig az emberiség alig tudott valamit az ókori Folyamköz építészetéről. Mezopotámia építészeti emlékei közül ugyanis nagyon kevés maradt fenn az utókor számára. A Tigris és Eufrátesz termékeny völgyében létrejött városállamok igazi erődítmények voltak. Babilont például négy védőfal vette körül. A metropolisz egyik legcsodálatosabb része a városba vezető főút volt. Falait kétoldalt hatalmas sétáló téglaállatok díszítették. A főút Istarnak, a szerelem és a háború istennőjének kecses kapui alatt haladt át egy fallal körülvett városba, Marduk isten jelképeivel, a sárkányokkal és bikákkal.





Az Istar-kapu, Babilon északi kapujának rekonstrukciója.
A kapukat bikák és sárkányok, Marduk isten szimbólumai,
és harcosokat ábrázoló domborművek díszítik

A zikkuratokat, Babilon templomait, nagy, mesterséges dombokra építették. Nemcsak azért, hogy megvédjék őket az áradásoktól, hanem azért is, hogy minden oldalról láthatók legyenek, és emlékeztessenek az Ég valamint a Föld kapcsolatára. A legtöbb

templom többszintes, öt- vagy hétemeletes toronynak épült. Maradványaik a mai napig fennmaradtak.

Az ókori India építészetének nevezetességei a buddhista szentélyek, sztúpák kupola alakú építményei. Itt őrzik a buddhizmus ereklyéit (Buddha és követői testének töredékeit). Ide sorolhatjuk még a barlangtemplomokat is.

Egyiptomban nagyon sok ősi templom maradt fenn. Legismertebbek közülük Ámon-Ré templomai Karnakban és Luxorban. Luxor és Karnak között húzódik a 2 kilométer hosszú szfinxek útja. Az ókori Egyiptom legismertebb építészeti emlékei a piramisok. Összesen 180 maradt fenn belőlük. A legrégebbit közülük, Dzsószer lépcsős piramisát a nagyszerű építész, orvos és bölcs Imhotep építette. A legmagasabb piramisok Kheopsz, Kephrén és Menkauré piramisai 5 ezer évvel ezelőtt épültek. Érdekes, hogy a piramisok elhelyezése egybeesik a csillagok elhelyezésével az égbolton.

Az ókori Kínában már a Kr. e. IV–I. évezredben építettek favázas agyagházakat. Először a favázat állították fel, és rögzítették a földbe úgy, hogy a pillérei köré agyagot döngöltek, ami rendkívül erőssé és biztonságossá tette az építményeket. A házakat emberszobrokkal és szárnyas állatok szobraival díszítették. A Kr. e. III. évszázadtól már nagy palotákat, hidakat, síremlékeket és bástyákat is építettek. A városokat meghatározott terv szerint alakították ki. Az ókori Kína építészetének legjelentősebb emléke, ami ma is lenyűgöző, a kínai nagy fal (Kr. e. IV–III. évszázad).

Kutass!

Állapítsd meg az összefüggést az építészeti emlékek fotói és azon államok között, ahol megalkották őket! **A** Babilon, **B** India, **C** Egyiptom, **D** Kína.









1. A Lumbiniben (a mai Nepál) épült Lótusz-sztúpa. Buddha szülőhelye
2. Két lakótorony ősi fajanszmodellje a Han-dinasztia idejéből
3. Istar istennő kapuja. Rekonstrukció
4. Ámon-Ré isten temploma Luxor városában (korábban Théba)

2 Mit, és hogyan ábrázoltak az ókori Keleten

Gondolkodjatok el!

Kiket ábrázoltak az ókori szobrászok? Milyen ábrázolási módokat használtak?

A babiloni szobrászok leggyakrabban szörnyekkel harcoló legendás hősöket ábrázoltak. Gyakori volt a bikaember képe is. A korabeli pásztorok tisztelték ezt az emberfejű és törzsű, valamint ökör lábú meg farkú mesés lényt, mint a csordák védelmezőjét a betegségek és a ragadozók támadásai ellen.

Az ókori Egyiptom művészei szokatlan módon ábrázolták az embereket. Fejüket és végtagjaikat oldalnézetből, törzsüket és szemüket pedig elölnézetből (*en face*). A figura arányait azonban tiszteletben tartották. Érdekes, hogy a társadalmi egyenlőtlenséget az ábrázolt alakok léptékének különbségével tükrözték.

A leghíresebb ókori egyiptomi szobor a 20 m magas és 57 m hosszú, sziklából faragott nagy szfinx. Úgy tartják, hogy ez az oroszlántestű, emberfejű lény, aki a halottak világát őrizte, Khafra fáraóhoz hasonlít.

Idővel az ókori egyiptomi szobrok *élővé* és dinamikussá váltak. Szép példái ennek Ehnaton fáraó és felesége, Nefertiti, valamint családjuk szoborportréi. Tutanhamon fáraó halotti arany maszkja pedig páratlan műalkotásnak számít.

Az ókori Indiában számos dombormű és szobor készült Buddháról. Általában a buddhista szentélyeket díszítették velük. Azok a szobrok, amelyek Buddhát szemlélődő testtartásban, lábait maga alá húzva ábrázolják, a *megvilágosodás* pillanatát szimbolizálják.

Az ókori kínai művészet egyik jelentős vívmánya volt a tekercsekre való festés. Főbb témái a híres és hétköznapi emberek portréi, tájképek, madarak és virágok voltak. A kínai festészetben minden tárgy jelképezett valamit. A fenyőfa a hosszú életet, a bambusz az állandóságot és boldogságot, a gólya pedig a magányt és szentséget.

Kutass!

Figyeld meg a képeket! Mi a hasonló, és mi az eltérő bennük? Miért tartják ezeket a szobrokat az ókori keleti kultúra remekeinek?





1 Inanna istennő maszkja (részben sérült), Mezopotámia. Kr. e. 3000 körül, Bagdad (Irak)

2 Nefertiti egyiptomi királynőnek, Ehnaton fáraó feleségének a mellszobra, Kr. e. 1350 körül. Berlini Új Múzeum (Németország)

3 A világ milyen csodái nyűgözik le ma az embereket

Gondolkodjatok el!

Mit jelent a *világ csodái* kifejezés? Milyen céllal állították össze a listát? Melyeket ismered közülük?

Az emberek már hosszú idő óta készítenek listákat a világ csodáiról. A legkorábbi ilyen feltehetően a Kr. e. V. századból származik és Hérodotosz állította össze. Körülbelül a Kr. e. III. században készült el a világ hét csodájának listája.

2001-ben a svájci Bernard Weber és a New Open World Corporation társadalmi szervezet elindították *A világ 7 új csodája* projektet. Arra törekedtek, hogy rögzítsék az emberiség legjelentősebb kulturális kincseit és megőrizzék azokat a jövő nemzedékek számára. A felmérés során csaknem 100 millió embert kérdeztek meg erről a világ minden tájáról. A világ csodái közé felkerültek az ókori Kelet csodái is.

Kutass!

A táblázatban található képek és információk alapján állapítsátok meg, miért ejtik még ma is ámulatba az embereket ezek a történelmi műemlékek! Gondolataitokat írjátok be a füzetbe!

Műemlék	Adatok
	A **gízai nagy piramis** (Egyiptom) a legrégebbi az ókor hét csodája közül és az utolsó a ma létezők közül. A Kr. e. III. évezred közepén épült Kheopsz fáraó sírjaként. A piramis magassága 138 m. Szerepel *A világ 7 új csodája* listáján.
	A **kínai nagy fal** az emberiség történetének legnagyobb védelmi építménye. A fal teljes hossza az összes hajlattal 6 000 km, az elágazásokkal pedig 8 850 km. Az építkezés Kr. e. 210-ben kezdődött és csak a XVII. század közepén ért véget. Magassága közel 8 m, 5 gyalogos vagy 2 lovas könnyen elfér rajta. Szerepel *A világ 7 új csodája* listáján.
	**Szemiramisz függőkertje** az ókor hét csodájának egyike. Történelmi források szerint Babilonban helyezkedett el. A legendás Szemiramisz királynő számára épült. Kr. e. az I. században földrengés pusztította el. Az egyetlen az ókor csodái közül, melynek pontos helye máig ismeretlen.

Műemlék	Adatok
 *id. Pieter Brueghel*: Bábel tornya, 1563	**Bábel tornya** Marduk isten tiszteletére készült zikkurat. Az Eufrátesz folyó jobb partján épült. A többszintes toronynak hét más-más színű lépcsőfoka volt, melyek mindegyikét egy bizonyos bolygónak szenteltek. Templom, csillagvizsgáló és emlékmű is volt egyben. Az építkezés pontos ideje nem ismert. Nem szerepel *A világ 7 csodájá*nak listáján. Ezzel szemben bekerült a *Bibliá*ba.
 	A **terrakotta hadsereg**[1] Kína egyik jeles műemléke. Véletlenül fedezte fel 1974-ben egy thai paraszt kútásás közben. Több évnyi kutatómunkával sikerült feltárni 7 000-9 000 embermagasságú harcos agyagfiguráját teljes harci díszben, lovakkal, fegyverekkel együtt, akik Csin Si Huang-ti sírját őrizték. Mindegyik harcosnak egyedi arcvonásai, mimikája, hajviselete van. A fegyverek többsége eredeti volt, és kitűnő állapotukat megőrizték 2 200 év elteltével is.

Ellenőrizd magad!

1. Az ókori Kelet mely építészeti emlékei maradtak fenn napjainkig?
2. Milyen anyagokat használtak a házak építéséhez az ókori Kelet városaiban?
3. Kiket, és hogyan ábrázoltak az ókori Kelet művészei?
4. Párosítsd a képeket a képaláírásokkal!

[13] *Terrakotta* (az olasz *terra* – föld és *cotta* – kiégetett szavakból) – máz nélküli kerámiák.









A A nagy Sztúpa Sanchi városában. India

B A gízai nagy piramis. Egyiptom

C A vadludak nagy pagodája Dayantában. Kína

D Zikkurat Urban (Mezopotámia). Rekonstrukció

5. *Mik a közös vonásai az ókori Kelet művészetének?*
6. *Válassz az ókori Kelet országai közül egyet, és válaszolj a következő kérdésre: milyen különleges vonásai vannak építészetének és művészetének!*
7. *Magyarázd meg a kijelentést: A kultúra az, ami akkor is megmarad, ha már mindent elfelejtettek!*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Hogyan függ össze az építészet és művészetek fejlődése az ókori Kelet társadalmának fejlődésével?
2. Találj ki egy dekoratív grafikai motívumot az ókori Kelet művészetének stílusában és díszítsd vele könyvjelződet, naptáradat vagy füzetedet!

Összegezünk és gyakorolunk!

Csatlakozz a *Nézzük meg még egyszer figyelmesen* témájú oktatási projekthez! Ez a munka segít neked visszaemlékezni a fejezet tananyagára, valamint új tudásra is szert tehetsz és együtt dolgozhatsz társaiddal. Keresd fel a weboldalt, vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

3. FEJEZET. AZ ANTIK GÖRÖG CIVILIZÁCIÓ ÉS SZOMSZÉDAI

17. §. AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁG TERMÉSZETI VISZONYAI ÉS LAKOSSÁGA

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a civilizáció? Hol jöttek létre az első civilizációk? Milyen természeti feltételek kedveztek ennek? Tudtok-e valamit az ógörög civilizációról? Milyen műemlékeket tudtok megnevezni?

Kutass!

Hol terül el Görögország, milyenek a természeti viszonyai? Mutasd meg a térképen, és nevezd meg mindhárom részét! Milyen tengerek mossák partjait? Melyik ókori néppekkel van sok közös vonása a görögöknek? Szerinted miért?



1 A Balkán-félsziget természeti viszonyainak sajátosságai

Gondolkodjatok el!

Görögország milyen természeti viszonyai kedveztek a civilizáció fejlődésének, és melyek nem?

A ***Balkán-félsziget*** déli részén helyezkedik el ***Görögország***. Nyugati és a déli partjai sziklásak, ezért nincs megfelelő öböl a kikötők számára. A keleti parton viszont számos tengeröböl található kényelmes kikötőkkel. Görögországot északról a Balkán-hegylánc szegélyezi. A legendák szerint, az egyik legmagasabb hegyen, az ***Olümposzon*** laktak az istenek.

Görögország éghajlata meleg. A telek rövidek és esősek, ritkán fagy. A nyár forró, ezért Görögország nagy része szárazságtól szenved. A legtöbb folyó (amúgy sem bővízűek) ilyenkor kiszárad.

Kutass!

Milyen információkat szerezhetsz a képek alapján Görögország természeti viszonyairól? Mely fotókat adnád hozzá Görögország természeti viszonyainak részletesebb leírásához?









1. Görögország partvidéke
2. Az Olümposz
3. Hegyi folyó
4. Meredek dombok, amelyek Görögország nagy részét borítják

2 Az ógörögök foglalkozása

Gondolkodjatok el!

Az ókori Görögország milyen természeti viszonyai hatottak az itt élő népek foglalkozására?

A történészek véleménye szerint a Balkán-félsziget már a Kr. e. IV–III. évezredben benépesült. Az ógörögök hazájukat **Hellász**nak, magukat pedig helléneknek nevezték.

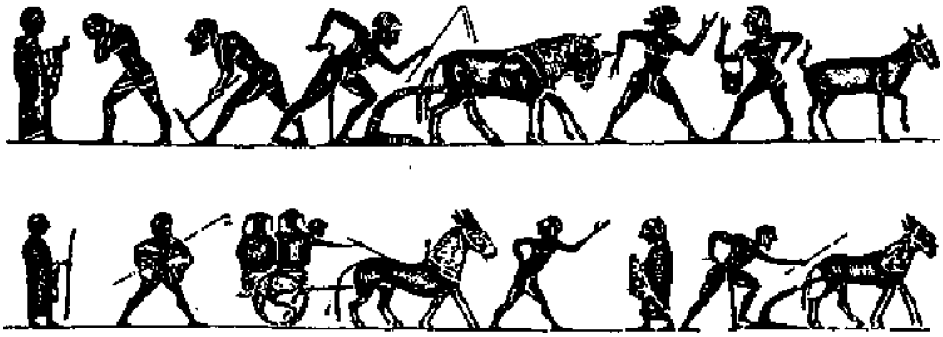
Görögországban kevés a megművelhető terület. Ugyanakkor az ókori Görögország híres volt szőlőiről és olajfaligeteiről. A görögök a szőlőből bort készítettek. Az olajbogyókat (az olajfák termését) pedig savanyították, besózták vagy olajat sajtoltak belőle, amit étkezésre, testápolásra és a házak világítására használtak. A bort és az olajat gabonára cserélték. A hegyek lejtőin az ógörögök kecskét, juhot és sertést tenyésztettek. Görögországban fejlett volt a halászat. Halat, kagylót, polipot, osztrigát és garnélarákot fogtak ki a tengerből.

A hegyek lábánál található vas- és rézlelőhelyek hozzájárultak a kézművesség, különösen a kohászat és a kovácsmesterség fejlődéséhez. A kiváló minőségű vörös és szürke agyagból a görögök edényeket meg tetőcserepet készítettek. A márványt templomok és középületek építésére használták. Az ékszerek pedig aranyból és ezüstből készültek.

A görögök képzett tengerészek és halászok voltak. Hajnalban indultak útnak kis csónakjaikon. Este pedig kikötöttek valamelyik szigeten. Később vitorlákkal és árbocokkal szerelték fel a csónakokat, melyek két oldalán 50 evezős helyezkedett el. A tatnál a kormányos ült, aki egy nagy evezővel irányította a hajót.

Kutass!

A fenti szöveg és az illusztrációk segítségével határozd meg az ókori Görögország gazdasági fejlődésének sajátosságait!



Mezőgazdasági tevékenység az ókori Görögországban



Olajbogyószüret



Görög mezőgazdasági munkaeszközök



Görög kerámia.
Kr. e. II. évezred közepe



Kereskedelmi hajó matrózai



Asztalos munka közben



Gyapjúfeldolgozó műhely

3 A palotaépítők civilizációja

Gondolkodjatok el!

Milyen sajátosságai voltak az első görög civilizációk fejlődésének?

Európa legrégebbi civilizációja Kréta szigetén jött létre a Kr. e. IV–III. évezred fordulóján, ahol Minósz király uralkodott. Innen kapta a **civilizáció** a **minoszi** nevet. Fő nevezetességei a paloták voltak, ahol az uralkodók laktak és a vallási szertartásokat

tartották. Arthur Evans brit régész Knósszosz városában feltárt egy palotát, amelyben több mint 300 szoba volt. Mint kiderült, itt koronázták a királyokat és itt szentelték fel a papokat. Ezen a helyen mutattak be áldozatokat az isteneknek, illetve itt tartották a szertartásos bikaviadalokat is. Hasonló palotákkal a sziget több helyén találkozhatunk.

Kutass!

Milyen következtetéseket lehet levonni Kréta lakóinak életéről az illusztrációk alapján?









1. A knósszoszi palota rekonstrukciója
2. A knósszoszi palota romjai
3. A knósszoszi palota trónterme
4. Bikaviadalt ábrázoló freskó

A Kr. e. III. évezredben a Balkán-félszigeten kialakult egy másik palotaépítő civilizáció **Mükéné** központtal. A mükénéi királyok palotái hatalmas erődítmények voltak. A tirünszi palota magas és erős falai például hatalmas, 12 tonnás mészkőtömbökből lettek összerakva. A palotát a legenda szerint egyszemű küklopszok építették. A Kr. e. XV. századtól kezdve Mükéné lett Hellász politikai, gazdasági és kulturális központja.

Idővel Mükéné terjeszkedni kezdett a Földközi-tenger partvidékén és Kis-Ázsiában. Több háborút indított ebben az időben.

Kutass!

Miben különbözik a mükénéi civilizáció a krétaitól?






1. A mükénéi palota romjai
2. Az Oroszlánkapu – Mükéné főkapuja, amelyen keresztül a királyi palotához és a városba vezetett az út
3. A mükénéi agora (piactér, a népgyűlések helye az ógörög városállamokban)
4. Katonákat ábrázoló mükénéi váza a Kr. e. XII. századból

Ellenőrizd magad!

1. Vázold fel az ókori Görögország földrajzi fekvését és természeti viszonyait!
2. Mivel foglalkoztak az ógörögök?
3. Milyen palotaépítő civilizációkat ismersz? Miért nevezik őket így?
4. *Hasonlítsd össze az ókori Görögország és Egyiptom természeti viszonyait a következő vázlat alapján: a)* tenger*; b)* hegyek*; c)* talaj*; d)* folyók*!*
5. *Hogyan hatottak a természeti viszonyok az ógörögök tevékenységére?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Nevezd meg a palotacivilizáció néhány vívmányát!

Az ógörög társadalom fejlődéséről a Kr. e. XI–IX. században tudomást szerezhetsz a gyakorlati foglalkozáson.

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

18. §. GÖRÖGORSZÁG FEJLŐDÉSE A KR. E. VIII–VI. SZÁZADBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Nevezzétek meg a görög társadalom fejlődésének sajátosságait a homéroszi időkben!

Kutass!

A Kr. e. VIII. században a települések új típusa jött létre Görögországban. Ez a városállam a polisz volt. Milyen részekből állt egy ilyen település? Miben különbözött az ókori Kelet településeitől?



Görög polisz. Kortárs ábrázolás

1 Változások a görög poliszok lakóinak gazdasági és kulturális életében

Gondolkodjatok el!

Írjátok ki a szövegből az új szavakat, és magyarázzátok meg jelentésüket! Mondjátok vissza röviden a szöveg tartalmát ezeknek a szavaknak a segítségével!

A Kr. e. VIII. században a régi települések helyén új városok jöttek létre, ahol a város központja a piactér, az *agora* volt. Körülötte számos középület, templom és oltár épült. Egyes városokban ezeket a létesítményeket egy megerősített domb tetején helyezték el, az *akropoliszon*.

A görögök többnyire tengerpartokon, könnyen megközelíthető kikötők mellett építették fel városaikat. A kikötő közelében éltek a tengerészek és a tengerentúli árukkal kereskedő kereskedők. Idővel a városok köré kőfalakat emeltek. A házakat kőből építették és cseréppel fedték.

Polisz – külön területtel, törvényekkel, közigazgatással rendelkező városállam, melynek lakói szabad földbirtokos polgárok.

Minden polisz városállam volt, saját közigazgatással, hadsereggel, kincstárral és pénzzel. A polisz földje és minden kincse a közösség tulajdonát képezte. A polgároknak *joguk* volt földet birtokolni, és *joguk* volt részt venni a népgyűléseken. Fő *kötelességük*nek pedig a közösség támogatása és érdekeinek védelme számított.

Polgár – olyan jogokkal és kötelességekkel rendelkező személy, aki tagja egy állam közösségének, betartja annak törvényeit.

Görögországban több száz polisz létezett. A legnagyobbak Athén, Spárta, Korinthosz voltak, a kisebbek 5-10 ezer lakossal rendelkeztek. Görögország domborzata akadályozta a polisz közötti kapcsolattartást. Közöttük szinte alig voltak utak. A poliszok néha háborúztak egymással. Lakóik azonban egy néphez tartoztak, közös kultúrával, nyelvvel, írással és vallással.

Kutass!

A paragrafus szövege és a kép alapján magyarázd el, hogyan működött egy polisz!



Görög polisz. Mai rekonstrukció

2 Hogyan, és miért harcolt a démosz az arisztokráciával az ógörög társadalomban

Gondolkodjatok el!

Nevezzétek meg a démosz és arisztokrácia közötti harc okait és következményeit a görög poliszokban!

A görög polisz szabad lakossága között kis csoportot alkottak az **arisztokraták**, a régi törzsi nemesség leszármazottjainak képviselői, akik nagy földbirtokokkal, kézműves műhelyekkel és hajókkal rendelkeztek.

A szabad földművesek, kézművesek, kereskedők alkották a **démosz**t (népet). Később démosznak kezdték nevezni a lakosság szegény, többnyire városi rétegét

Arisztokrácia (a görög szavak: *arisztos, kratos* együtt – a *legjobbak hatalma*) – a polisz polgárainak kiváltságos része, melynek képviselői a többi városlakóhoz képest szélesebb jogokkal és előjogokkal rendelkeztek.

Démosz – a poliszok szabad polgárai, akik nem voltak nemesek.

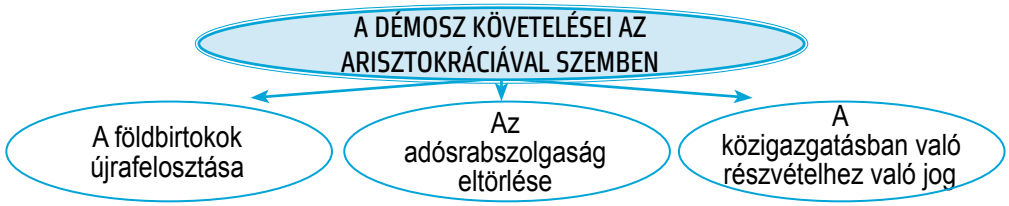
A Kr. e. VIII. században a törzsi nemesség helyzete megerősödött. Az arisztokraták nagy földterületekre tettek szert. A parasztok nem rendelkeztek elegendő pénzzel parcellájuk megműveléséhez. Hogy megmentsék családjukat az éhezéstől, kénytelenek voltak gabonát kölcsönözni az arisztokratáktól. Sokszor nem tudták visszaadni a kölcsönt és *adósrabszolgák* lettek. A démosz vagyoni helyzete romlott, az arisztokrácia pedig egyre gazdagodott.

Az arisztokraták fokozatosan kezükbe ragadták a polisz irányítását. Nem engedték a hatalom közelébe a démosz képviselőit. Ez elégedetlenséget váltott ki körükben, és harcot indítottak az arisztokrácia ellen.

Egy nagyon hosszú és kegyetlen harc következett ezután, sokszor véres összecsapásokkal. A démosznak végül sikerült kivívni az adósrabszolgaság eltörlését, és a népgyűléseken való részvétel jogát.

Kutass!

A séma alapján nevezd meg a démosz főbb követeléseit az arisztokráciával szemben! Magyarázd meg mindegyiket!



3 Görögország első írott törvényei

Gondolkodjatok el!

Milyen törvényeket neveznek drákói törvényeknek? Hogyan alakult ki ez a kifejezés?

Kr. e. 621-ben Drakón arkhón[1] Athénban lejegyezte a szokásjog régi szabályait és jól látható helyen kiállította azokat a város főterén. Azt mondták, *vérrel íródtak* ezek a törvények, ugyanis nagyon kemények voltak. Még zöldséglopásért is halálbüntetés járt. Idővel minden szigorú törvényt *drákói törvény*nek kezdtek nevezni. A görögök azonban úgy gondolták, jobb az erélyes törvény, amit betartanak, mint a kevésbé, amit nem.

A Kr. e. VII–VI. században a démosz és az arisztokrácia közötti harc különösen kiélezetté vált, és a **zsarnokság** (türannisznak nevezték Hellászban) létrejöttéhez vezetett.

A görög poliszok zsarnokai a démoszra támaszkodtak. A démosz érdekében hozták törvényeiket a gazdagok fényűzése ellen, és újra osztották földjeiket a szegények között Az arisztokrácia legyőzött képviselőit száműzték a polisz határain túlra. Vagyonukat elkobozták, ami az államkincstárba került. A zsarnokok hatalma a görög poliszokban átmeneti volt és meggyengítette a törzsi nemesség helyzetét. Hozzájárult a görög városok gazdasági és kulturális fejlődéséhez.

Zsarnokság – 1) az államhatalom erőszakkal létrehozott formája, amely valaki egyeduralmára épül; 2) elnyomás, erőszak, korlátlan hatalom.

Kutass!

Pótold a hiányzó szövegrészeket, és határozd meg a megadott szavak segítségével Drakón törvényeinek jelentőségét az athéni démosz életében!

Drakón törvényeinek az a jelentősége, hogy elősegítették az .....megerősödését, védték a magán..... . .....az arisztokraták hatalmát a .....

Pótolandó szavak: bíróság, tulajdon, állam, korlátozták.

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan jöttek létre a görög poliszok? Nevezd meg, és mutasd meg őket a 14. oldalon lévő térképen!
2. Mikor, és miért kezdődött el a harc a démosz és az arisztokrácia között?
3. Miben rejlett az írott törvények jelentősége Görögországban? Miért nevezik őket így?
4. Kik a zsarnokok, miben különbözött a hatalmuk a királyétól?
5. *Miben különbözött a görög poliszok élete az ókori Kelet városainak életétől?*
6. *Miben egyeztek meg a zsarnokság érdekei a démosz érdekeivel?*

[1] *Arkhón* – a legfőbb hivatalnok Athénban.

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Nevezz meg 2-3 különbséget a görög poliszok és a mai városok között!

19. §. A NAGY GÖRÖG GYARMATOSÍTÁS

Beszéljétek meg az osztályban!

Mit jelentenek a kifejezések: *gyarmat, gyarmatosítás?* Emlékezzetek vissza, melyik ókori nép hozott létre gyarmatokat, és miért!

Kutass!

A térkép segítségével határozd meg a görög gyarmatosítás főbb irányait a következő szavak felhasználásával: *nyugati, északkeleti, déli*! Nevezd meg a görög gyarmatokat! Véleményed szerint, mi volt a görög gyarmatosítás legfőbb oka?



1 Milyen földeket gyarmatosított Görögország? Miért

Gondolkodjatok el!

Mik voltak az okai és irányai a nagy görög gyarmatosításnak?

A poliszok lakosságának fokozatos növekedése oda vezetett, hogy Görögország földjei már nem tudtak mindenkit eltartani. Az éhínség és a rossz termés elől menekülő emberek új földekre költöztek, ahol gyarmatokat hoztak létre. A gyarmatalapító városállamot **metropolisz**nak nevezték (görögül *anyaváros*). Kr. e. a VIII. században kezdetét vette a **nagy görög gyarmatosítás**.

Nagy görög gyarmatosítás (Kr. e. VIII–VI. század) – lakatlan területeken új települések létrehozása a görög poliszok által.

A telepesek a görög lakosság különböző csoportjainak képviselői közül kerültek ki. Az új földek elfoglalása békésen zajlott, mivel elsősorban a lakatlan parti sávok területére összpontosult. A telepesek jó kapcsolatokat ápoltak a helyi lakossággal, kereskedtek velük és átadták nekik kulturális vívmányaikat.

A gyarmatok és a metropoliszok között élénk kereskedelem folyt. Az anyaváros nem avatkozott bele a gyarmatok életébe. Minden gyarmatnak saját kormánya és hadserege volt, saját pénzérmét veretett. Gyakorlatilag független államnak, polisznak számított.

A nagy gyarmatosítás megváltoztatta a görög világot. Az ókori görögök ugyan hatalmas területeken éltek, mégis egy népnek tekintették magukat. A *hellén* szó az összes görög általános neve lett. Egyesítette őket a közös nyelv, vallás, szokások és írásbeliség. A gyarmatosítás eredményeként kialakult a görög **diaszpóra**.

Diaszpóra (görögül *szórvány*) – az ország lakosságának egy része, amely az adott állam határain kívül él.

Kutass!

A séma segítségével magyarázd meg a következő állítás lényegét: *a gyarmatok és a metropoliszok élénk kereskedelmet folytattak egymással*! Mit hoztak be a gyarmatokról?



2 A görög gyarmatvárosok fejlődése a mai Ukrajna területén

Gondolkodjatok el!

Milyen gyarmatvárosok jöttek létre a Fekete-tenger északi partvidékén? Hogyan volt megszervezve ott a társadalmi élet?

A Kr. e. VII–V. században a nagy görög gyarmatosítás elérte a ***Fekete-tenger északi partvidéké***t is. Ezen a vidéken több mint 30 görög gyarmat jött létre

Kutass!

1. Találd meg a térképen (104. o.), és nevezd meg a Fekete-tenger északi partvidékének leghíresebb görög gyarmatait! Milyen félszigeteken, és milyen folyók torkolatánál jöttek létre?
2. Hogyan hódították meg az új földeket a görögök? A szárazföld nagy területeit szállták meg egyszerre, vagy csak a tengerparti részeket? Magyarázd meg a választásukat!
3. Mely népek voltak a szomszédjai a görögöknek a Fekete-tenger északi partvidékén?

A poliszok lakossága a Fekete-tenger északi partvidékén földműveléssel, szőlőtermesztéssel, állattenyésztéssel és halászattal foglalkozott. Magas szintet ért el a kézművesség: a fazekasság, az üveggyártás, az ékszerészet, a takácsmesterség, a fémmegmunkálás és a bőripar. A kereskedelem is nagyon fontos szerepet játszott életükben. A főbb kiviteli cikkek a gabona, szarvasmarhák és a rabszolgák voltak. A görögök a helyi lakosságnak kézműves termékeket, fegyvereket és bort adtak el. A városállamok saját pénzérmét verettek.

Az ókori görögökre napjainkban a városok nevei emlékeztetnek. Jalta neve például a görög *Yalita*, azaz *partmenti*, vagy *tengerparti* szóból származik. Feodoszia görögül azt jelenti – *Isten ajándéka*. A mai Kercsi-szorost, amely a Fekete- és Azovi-tengert köti össze, a görögök Boszporusznak nevezték, melynek jelentése *tehéngázló*.

A Fekete-tenger északi partvidékének legnagyobb poliszai ***Pantikapaion*** (Halút), ***Olbia*** (Sikeres, Szerencsés) és ***Kherszonészosz*** (Félsziget) voltak.

A Kr. e. VI. században a Kercsi-szoros partján jött létre Pantikapaion (ma Kercs városa). A város nagy része a hegy lejtőin terült el. A hegytetőn magasodott az akropolisz, melyet erős kőfalak, templomok és paloták vettek körül. A hegy lankáin

vörös cseréptetős házak szorongtak egymás mellett. A termékeny síkságon az emberek bőséges gabonatermést arattak le. Ezért a pantikapaioni pénzérméken gyakran ábrázoltak búzakalászokat.

Pantikapaion a *Boszporuszi Királyság* fővárosa volt, amely Kr. e. 480 körül jött létre és több mint 20 görög várost egyesített. A Kr. e. IV. század végéig állt fenn.

A Kr. e. VI. században milétoszi telepesek alapították Olbiát (ma Mikolajivi terület). A város köré magas falat emeltek. A központban helyezkedett el az agóra, a népgyűlések színhelye. Olbiában kőépületek, iskolák, üzletek épültek. Volt vízvezeték- és csatornahálózata. Az utcákat kikövezték. Olbia lakosai földműveléssel, állattenyésztéssel és kézművességgel foglalkoztak. A kereskedők a mai Ukrajna területén élő számos szomszédos törzzsel kereskedtek.

A Kr. e. V. században jött létre Kherszonészosz (Szevasztopol területén). A régészeti ásatások során házak, kriptá, tornyok és egy színház kapuinak maradványai kerültek elő.

Kutass!

Miről tanúskodnak a Pantikapaiont, Olbiát és Kherszonészoszt ábrázoló képek? Mit tudhatunk meg lakói életmódjáról?



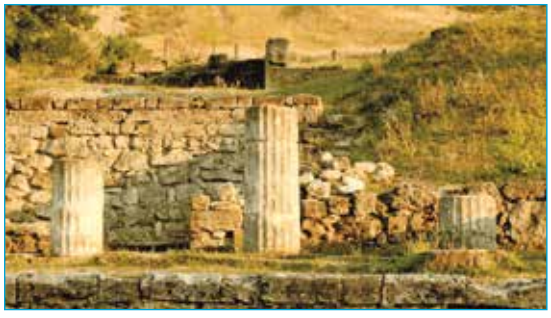
Pantikapaion. Királysír



Pantikapaion. Kapu



Pantikapaion. Arany és ezüst pénzérmék



Pantikapaion. Agóra



Olbia. Ház maradványai kúttal



Olbia. Agóra



Kherszonészosz. Városfal kapuval



Kherszonészosz. A színház romjai

Ellenőrizd magad!

1. Mutasd meg a paragrafus térképén a gyarmatokat, nevezd meg a görög gyarmatosítás főbb irányait!
2. Nevezd meg a görög gyarmatvárosokat a Fekete-tenger északi partvidékén! Mikor jöttek létre?
3. Mit tudsz a görög telepesek életéről a Fekete-tenger északi partvidékén?
4. *A felsorolt áruk közül melyeket hozták be Görögországba a Fekete-tenger északi partvidékének gyarmatairól, és melyeket vitték ki Görögországból a gyarmatokra:* fémtermékek, állatállomány, gabona, olaj, szőrme, sózott hal, fűszerek, edények, ékszerek, bőrök, só, rabszolgák, fegyverek, szövetek? *Válaszodat indokold meg!*
5. *Az ógörögök nagy területeket népesítettek be, mégis egy népnek tartották magukat. Mi egyesítette őket?*

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Írj egy rövid fogalmazást a két téma közül az egyikre: *Utazásom a metropoliszból a gyarmatokra* vagy *Élményeim a görög gyarmatokon* címmel!

20. §. AZ ATHÉNI DEMOKRÁCIA KIALAKULÁSA

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a polisz? Miért nem egyeztek a démosz és az arisztokrácia érdekei a görög poliszokban? Hogyan próbálták Athén polgárai feloldani ezt az ellentmondást?

Kutass!

Athén Attika középső részén, Közép-Görögországban helyezkedett el. Más kis poliszok is voltak ott. A legenda szerint Attika 12 városát a hős Thészeusz egyesítette egyetlen athéni közösséggé. Miután Athén királya lett, így fordult Attika lakóihoz: *Jöjjön ide minden nemzet!* Végiglátogatva a közösségeket, Thészeusz megígérte nekik, megvédi jogaikat és kiváltságaikat. Hihető ez a legenda? Miért?

1 Hogyan történt Attika egyesítése

Gondolkodjatok el!

Milyen város volt Athén? Miért pont Athén körül egyesült Attika?

Attika hegyvidéki tartomány Görögország északi részén. Legnagyobb városa ***Athén***. Miután az athéni közösség megerősödött, fokozatosan meghódította Attika többi vidékét. De voltak olyanok közösségek, amelyek szerződéses alapon csatlakoztak hozzá.

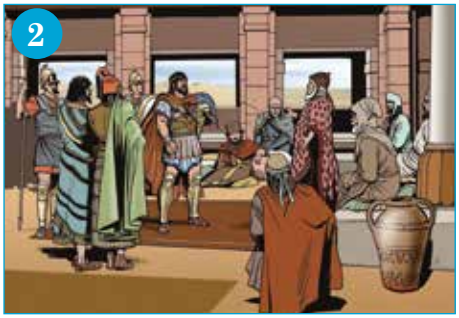
Athén közepén egy dombon épült fel az ellenséges támadásoktól védelmet nyújtó *akropolisz*, ahol a templomok és a kincstárak is voltak. Legfontosabb a templomok között Pallasz Athéné istennő szentélye volt (ma Parthenon néven ismert), amely az Akropolisz tetején magasodott. A város életének központi részét a piactér, az agora foglalta el, ahol élénk kereskedelem folyt.

Az öböl partján az athéniek felépítették Pireusz kikötőjét, melyet egy 5-6 km hosszú folyosó kötött össze a polisszal. Pireuszból kereskedőhajók indultak ki Hellász minden irányába, hogy áruval megrakodva térjenek oda vissza. A Pireusz közeli dokkban hajókat építettek és javítottak.

Kutass!

Athén mely részei láthatók az illusztrációkon? A polisz életének mely szféráival függenek össze?









1. *Leo von Klenze.* Az athéni Akropolisz rekonstrukciója,1846
2. Athéni agora. Mai rajz
3. Pireusz kikötőjének térképe: Athén, Fazer-öböl, Pireusz-félsziget, Pireusz kikötőjének három öble (1, 2, 3)
4. Pireusz kikötője ma

2 Hogyan változtatták meg Athén társadalmi életét Szolón törvényei

Gondolkodjatok el!

Miért éleződött ki a viszony a démosz és az arisztokraták között? Mi volt a lényege Szolón törvényeinek?

Drakón törvényei ellenére az arisztokraták továbbra is hatalmon maradtak. Ők elnököltek a bíróságokon, és övék voltak a legjobb földek is. A parasztok viszont egyre jobban elszegényedtek, eladósodtak, és ennek következtében adósrabszolgák lettek. Az arisztokráciától függő démosz kész volt fegyvert ragadni és harcot kezdeni az önkény ellen. Ezekben a vészterhes, nehéz időkben a polgárok a tekintélyes athéni politikushoz, **Szolón**hoz fordultak.

Kutass!

Mit tudhatunk meg az illusztráció alapján Szolóról? Vesd össze elképzelésedet a tananyag szövegével! A nehéz időkben az athéniak miért épp hozzá fordultak?



Szolón törvényt ír Athén számára. Mai rajz

Néhány tény az emberről

Szolón (Kr. e. 630–kb. 560) Athénban született nemesi, de nem túl gazdag családban. Apjának köszönhetően jó oktatásban részesült. Sokat utazott. Járt Egyiptomban és Kis-Ázsiában, ahol tanulmányozta a különböző civilizációk kultúráját, törvényeit, politikai és gazdasági életét. Ezeket a tapasztalatokat később kamatoztatta államférfiúi tevékenységében.

Költőként is népszerű volt. Hazafias verseket írt, melyekben az athéniakhoz fordulva rámutatott az igazságtalan társadalmi viszonyok megváltoztatásának szükségességére.

Kr. e. 594 körül került Athén élére, és merész törvényeket javasolt a társadalmi ellentmondások enyhítésére.

A reformok befejezése után Szolón elhagyta Athént. 10 évig utazgatott, hogy ne változtasson átalakításain az elégedetlenkedők nyomására. A legenda szerint Szolón, miután visszatért, látta, hogy Athén az új törvénynek köszönhetően virágzik, és ennek nagyon örült.

Szolón gazdasági reformjai:

— az összes adósság eltörlése, az adósrabszolgaság betiltása;

— a telkek visszaadása az adósoknak;

— az athéniak felszabadítása az adósrabszolgaság alól;

— más országokba rabszolgaként eladott polgárok állami pénzen történő megváltása;

— a földtulajdon maximális nagyságának meghatározása a gazdag polgárok számára.

Szolón közigazgatási reformjai: a 20 év feletti férfiak jogot kaptak arra, hogy részt vegyenek a rendszeresen ülésező népgyűlések munkájában. Itt döntöttek az államélet legfontosabb kérdéseiről: megválasztották a tisztségviselőket, az arkhónokat, akik az athéni poliszt irányították; a négyszázak tanácsát, amely

törvénytervezeteket dolgozott ki. Megalakították az *esküdtszék*et[1], melynek tagjait évente sorsolás útján választottak meg.

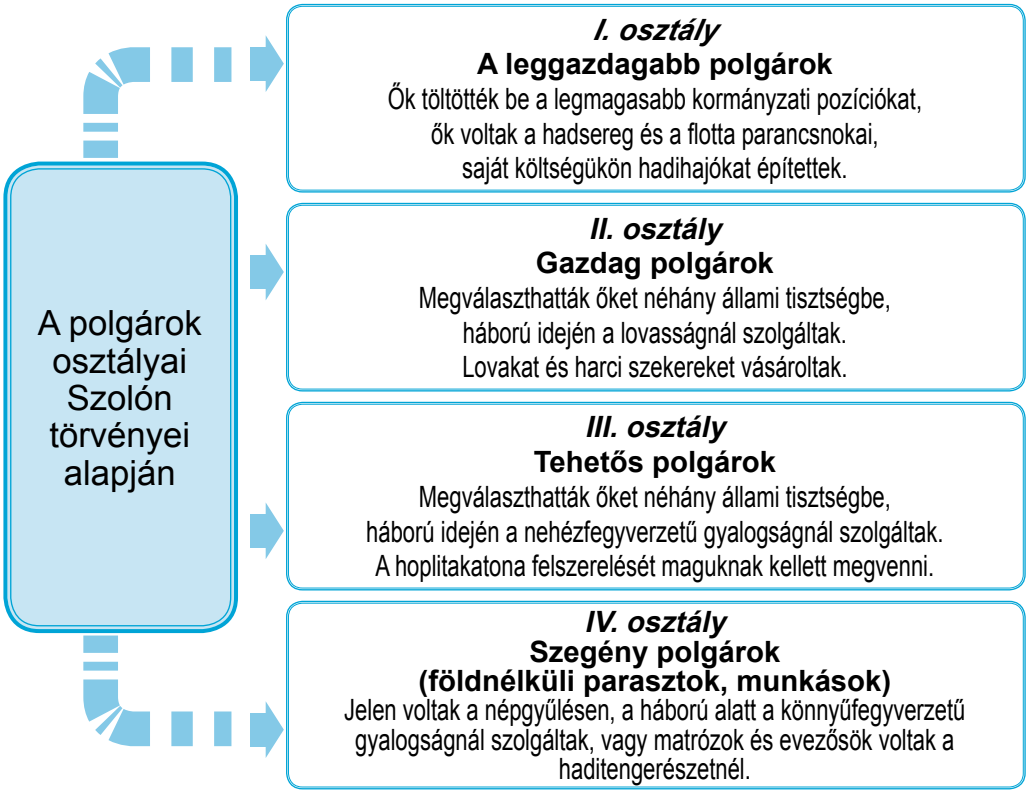
Szolón reformjai a **demokrácia** fejlődését segítették elő az athéni társadalomban.

Kutass!

Milyen osztályokra osztották Athén lakosságát? Mik voltak a polgárok jogai és kötelességei? Véget vetettek-e, szerinted Szolón reformjai a démosz és az arisztokrácia harcának? Miért?

Demokrácia (a görög *demos* – nép és *cratos* – hatalom szavakból) – olyan politikai rendszer, amely a népnek a közügyekben való részvételére épül, melyben a szuverén „nép”, tehát a társadalom összes, teljes jogú tagja – nem egyén, kis csoport vagy a hatalom bizonyos csoportja – igazgatja a közügyeket, beleértve a kormányzást is.

A demokrácia főbb jellemzői: az állampolgárok joga a képviselőválasztásra a kormányzati szervekbe; az állampolgárok egyenlősége; a kisebbség alárendelése a többségnek a döntéshozatalban és azok végrehajtásában; az államhatalom fő szerveinek megválaszthatósága.



[1] *Esküdtszék* – a bírói hatalom olyan formája, amely biztosítja a polgárok részvételét a bírósági ügyek elbírálásában és a bírósági határozatok meghozatalában.

3 Hogyan fejeződött be az athéni polisz kialakulása

Gondolkodjatok el!

Hogyan került Kleiszthenész hatalomra?

Kr. e. 560-ban a démosz támogatásával ***Peiszisztratosz*** hadvezér vette át a hatalmat Athénban, és zsarnoki hatalmat (türanniszát) alakított ki. Az arisztokraták, Peiszisztratosz ellenfelei, elhagyták az országot. Földjeiket szétosztották a földnélküli parasztok között, és megadóztatták őket (a termés tizede), amivel feltöltötték az államkincstárat.

Peiszisztratosz uralkodása alatt gyors fejlődésnek indult a mezőgazdaság, a kézművesség, a kereskedelem, a hajógyártás, Athén egyre inkább kiépült. Az akropoliszon elkezdték építeni a Parthenont, az Olümposzi Zeusz templomát. Új piac- és vízvezeték-hálózat létesült. Kibővítették a pireuszi kikötőt. Híres művészeket, költőket hívtak meg a városba, elkészült az első fából épült színház. Peiszisztratosz elrendelte Homérosz műveinek lejegyzését. Athén Görögország kulturális központja lett. Ekkor vette kezdetét Athén tengeri hatalmának a kialakulása.

Nem sokkal Peiszisztratosz halála után a zsarnokságot megdöntötték. Az új arkhón, ***Kleiszthenész*** kapott megbízást az athéniaktól arra, hogy dolgozzon ki új törvényeket a démosz jogainak kiszélesítésére. E törvények szerint az állampolgárságot nem a famíliához, hanem egy bizonyos körzethez való tartozás határozta meg ezután. Ez meggyengítette az arisztokraták politikai hatalmát. Szavazáskor elvesztették befolyásukat rokonaik felett. A katonai ügyek intézésére egy 10 sztratégoszból álló testületet hoztak létre, akik az athéni hadsereget és hadiflottát irányították.

Szolón és Kleiszthenész reformjainak köszönhetően az athéni polisz arisztokratikusból demokratikussá változott. Meghatározó jellemzői: az állampolgárok szabadsága és a polisz irányításában való részvétel. Ezek a jogok azonban nem mindenkit illettek meg Athénban. A rabszolgák és a *metoikosz*ok (az Athénban élő és dolgozó vendégmunkások) nem rendelkeztek állampolgári jogokkal. A nők sem vehettek részt a közügyekben.

Az athéniak tartottak a zsarnokság újjáéledésétől, ezért Kleiszthenész vezetésével bevezették az *osztrakiszmoszt* (cserépszavazás). A népgyűlésen minden évben összetört cserepekkel (osztrakon) tartottak szavazást. A cserépdarabkára olyan személy nevét írták rá, aki a szavazó véleménye szerint, fenyegette a demokráciát. Ezután összeszámolták az osztrakonokat. Akinek a neve 5 ezer cserépen szerepelt, 10 évre el kellett hagynia Athén területét. Sok híres athéni esett áldozatul a politikai harc ilyen módszerének.

Kutass!

Mi az osztrakiszmosz lényege? Szerinted igazságos a zsarnokság megelőzésének ez a módja? Visszaélhettek-e ezzel a módszerrel?

Ellenőrizd magad!

1. Milyen volt Attika különböző népcsoportjainak összetétele és helyzete a Kr. e. VIII–VII. században?
2. Milyen politikát folytatott Peiszisztratosz?
3. Milyen változásokat vezetett be Szolón és Kleiszthenész az athéni társadalomban?
4. *Értékeld Szolón reformjait a démosz és az arisztokraták szemszögéből!*
5. *Mi volt Kleiszthenész reformjainak jelentősége? Miért nevezik a demokrácia atyjának?*
6. *Az athéni demokrácia milyen megnyilvánulásai figyelhetők meg a modern demokratikus államokban?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Állítsd össze az athéni polgárok jogait és kötelezettségeit! Milyen következtetéseket lehet levonni?

21. §. A SPÁRTAI ÁLLAM ÉS A SPÁRTAI ÉLETMÓD SAJÁTOSSÁGAI

Beszéljétek meg az osztályban!

Napjainkban a *spártai életmód* kifejezés jelentése: *beérni a legszükségesebbekkel*, az a képesség, miszerint meg kell elégedni azzal, amink van, meg tudjuk acélozni testünket, szellemünket, jellemünk erejét, akaratunkat, tudunk visszafogottan viselkedni. Szerinted hogyan kapcsolódik ez a kifejezés a tananyag témájához? Mit tudsz a spártaiakról?

Kutass!

Keresd meg a térképen Spártát, jellemezd földrajzi fekvését! Mik a sajátosságai? Szerinted a térség milyen természeti adottságai járultak hozzá Sparta gazdasági fejlődéséhez?



1 A spártai állam létrejötte

Gondolkodjatok el!

Készítsd el a szöveg rövid vázlatát, és ennek segítségével mesélj a spártai állam kialakulásáról!

Lakoniké történelmi tartománya a Peloponnészoszi-félsziget délkeleti részén terült el. Három oldalról hegyek vették körül. Tengerpartjai ugyan alkalmatlanok voltak a hajózásra, de jól védtek a külső ellenségektől. A kereskedelem Görögország más térségeivel bonyolult volt.

A Kr. e. II. évezred végén Lakonikét dór törzsek hódították meg. Az Eurótasz folyó partján megalapították ***Spárta*** államot. A helyi lakosságot, amely ellenállt a hódítóknak, állami rabszolgákká, *helótá*kká és *periokoszok*ká (jelentése: *a környéken élők*) tették, akik végül elismerték a dórok hatalmát. A helótákat földhöz kötötték és arra kötelezték, hogy termésük nagyobb részét szolgáltassák be új uraiknak. Erőszakos módszerekkel állandó félelemben tartották őket. A periokoszok szabadok maradtak, de nem volt földjük. Kézművességgel és kereskedelemmel foglalkoztak. Egyenjogú polgárnak csak a dórok leszármazottjai, a *spártaiak* számítottak. A kötelező katonai szolgálaton kívül 20 éves koruktól 60 éves korukig tilos volt bármilyen tevékenység a számukra.

A spártai állam el volt szigetelve a külvilágtól. Külföldieket ritkán engedtek be Spártába, kivéve a nagyköveteket vagy

díszvendégeket. És egyetlen spártai sem hagyhatta el Lakonikét a hatóságok engedélye nélkül.

Kutass!

Milyen társadalmi rétegek képviselői láthatók az illusztrációkon? Mi volt a szerepük? Véleményed szerint, milyen volt a viszony közöttük?



Spárta népességének rétegei. Mai ábrázolás

2 Spárta államigazgatási rendszere és társadalmi viszonyai

Gondolkodjatok el!

Magyarázd el, milyen hatáskörrel rendelkeztek az államhatalmi szervek Spártában!

Spárta polgárai azon törvények szerint éltek, amelyeket a legenda szerint még a híres bölcs, ***Lükurgosz*** (Kr. e. IX–VIII. század) vezetett be. Ezek a törvények határozták meg a népgyűlés összetételét és hatásköreit. A népgyűléseken csak a 30 év feletti egyenjogú katona- (harcos) polgárok vehettek részt, akik törvényeket hoztak, megválasztották a vének tanácsát (gerúsziát) és a tisztségviselőket, valamint bíráskodtak. A szavazás bekiabálással történt. Annak volt igaza, aki hangosabban kiabált.

Háború idején az állam élén két király állt, akiket évente választottak meg a két leghatalmasabb és egymással legjobban ellenségeskedő klánból. Így egyikük sem válhatott zsarnokká. Békeidőben minden fontos kérdésről a vének tanácsa döntött, amelybe harminc 60 év feletti előkelő személyt választottak be. A spártai társadalmat két fő rétegre osztották: szabad harcosokra és függő földművesekre. Az egyik rétegből lehetetlen volt átkerülni a másikba. Egy szabad harcost árulás vagy gyávaság miatt kivégezhettek, száműzhettek, de helótává nem változtathatták. Helóta vagy periokosz pedig nem válhatott egyenjogú polgárrá akármilyen szolgálatot is tett Spártának.

Kutass!

Az ókori és a mai történészek véleménye alapján meséld el, hogyan szerveződött a társadalmi élet Spártában?

Libaniosz ógörög szónok munkájából

Lakedaimónban[1] egyesek a legteljesebb rabságban, mások pedig a legteljesebb szabadságban élnek. A spártai... mindig lándzsával a kezében jár, hogy erősebb legyen a helótánál, ha az fellázadna.

Xenophón ógörög történész munkáiból

A spártaiaknak nem kell törődniük a gazdagsággal vagy ruházatukkal, mivel Spártában az embert nem díszes ruházata, hanem egészséges teste teszi széppé.

Plutarkhosz *Párhuzamos életrajzok* című művéből[2]

Először is (Lükurgosz) minden arany- és ezüstpénzt kivont a forgalomból, és elrendelte, hogy fizetési eszközül csak vasat szabad használni. A vaspénz azonban olyan nehéz volt, és olyan kevés értéket képviselt, hogy tíz mina értékű pénz otthoni elraktározásához külön kamra, elszállításához pedig igásszekér kellett.

Mai történészek műveiből

Lükurgosz gondoskodott arról, hogy Sparta minden polgára egyenlő jogokkal rendelkezzen, ne legyenek közöttük se szegények, se gazdagok. A földet egyenlő arányban osztotta szét a spártai családok között. Az így kapott telket nem lehetett eladni vagy megvásárolni, ugyanis a föld állami tulajdonban maradt. A földdel együtt elosztották a helótákat is.

A spártaiaknak megtiltották, hogy kézművességgel vagy kereskedelemmel foglalkozzanak. Egyetlen foglalkozásuk a katonáskodás lehetett. A helótákat sem tudták eladni, felszabadítani vagy megölni, mivel a helóta családja a földhöz hasonlóan, szintén állami tulajdonban volt.

[1] *Lakedaimón* – az ógörög mitológia szereplője, ő alapította Spártát.
[2] *Máthé Elek* fordítása.

3 A spártaiak életmódja

Gondolkodjatok el!

Keressetek rokon értelmű szavakat a *spártai* kifejezéshez, majd írjátok be a füzetbe!

A spártaiak bátor, szívós harcosok voltak. A következő lakonikus[1] mondást tulajdonítják nekik: *Egy igazi spártai soha nem kérdezi, hány ellensége van, hanem azt kérdezi: hol vannak!*

A spártaiak durva ruhát viseltek, egyforma földszintes faházakban éltek. Ugyanolyan volt a hajviseletük, szakálluk és a bajszuk. Közös étkezőhelyen egyszerű ételeket ettek. A férfiak közösen étkeztek a közkonyhákon. Főételük a bikavérből készült fekete leves volt lencsével, ecettel és sóval. Egyszer a perzsa király megparancsolta egy elfogott spártainak, hogy készítsen neki fekete levest. Amikor megkóstolta, nem tudta megállni vicc nélkül: *Most már értem, miért mennek a spártaiak ilyen bátran a halálba: jobb nekik meghalni, mint ezt megenni.*

A spártaiak 16 éves koruktól öregségükig katonai szolgálatot teljesítettek. 30 évesen váltak felnőtté. 30 éves koruktól házasodhattak és kaphattak telket.

A spártai nőket nagyon tisztelték. Úgy gondolták, hogy csak egészséges anyának születhet egészséges gyermeke. A lányok nem foglalkoztak házi munkával. Ez a helóták kötelessége volt. Ők gyermekkoruktól fogva tornáztak és sportoltak. Megtanultak írni és olvasni.

4 A spártai gyermeknevelés

Kutass!

1. Dolgozz fel részleteket Plutarkhosz könyvéből, és sorban válaszolj a kérdésekre:

Miről mesél az adott forrás?
A fiúk és lányok nevelésének mely jellemzői leptek meg?
Szerinted a spártaiak fontosnak tartották a gyermeknevelést?

Részletek Plutarkhosz
***Párhuzamos életrajzok* című művéből**

A fiúkat katonai feladatok ellátására képezik ki. Hétéves korukban elveszik őket családjuktól, és csoportokra osztva folytatják nevelésüket. A képzés 14 évig tart (hétéves koruktól 20 éves korukig). A fiúk főként testgyakorlással, kollektív katonai játékokkal foglalkoznak, versenyeznek egymással és megtanulják használni a lándzsát meg a kardot.

[1] *Lakonikus* (a *Lakoniké* névből ered) – a rövid és találó kifejezéseket nevezték így, amelyeket a spártaiak nagyra értékeltek.

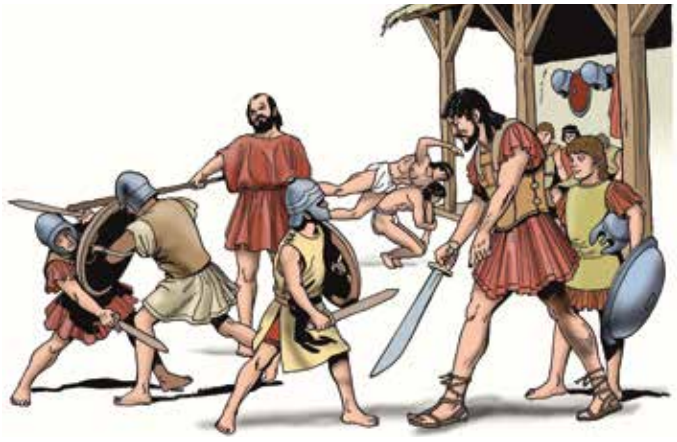
Hogy megedződjenek és hozzászokjanak a katonai élet nehézségeihez, hiányos öltözékben járatják őket és alig adnak nekik enni. Azért, hogy ne éhezzenek, lopniuk kell a helóták kertjéből. Ha megfogják valamelyikőjüket, kegyetlenül megostorozzák, de nem a lopásért, hanem a tettenérésért.

Az egyik korosztályból a másikba való átmenet során szemlét tartanak az ifjak erejéről és bátorságáról, amelyre meghívják a véneket is. A fiúkat két csapatra osztják, amelyek megütköznek egymással. Minden résztvevőnek bizonyítania kell állhatatosságát, bátorságát, ravaszságát és hősiességét. Artemisz ünnepén megkorbácsolják őket, amit szó nélkül tűrniük kell. Nem szabad kiabálni vagy kegyelemért könyörögni.

Írni-olvasni csak annyit tanulnak, amennyi éppen szükséges. Neveltetésük legfőbb célja, hogy feljebbvalóiknak fegyelmezetten engedelmeskedjenek, jól viseljék a testi fájdalmakat, és a harcban győzzenek. Ahogy ifjakká serdülnek, mind keményebb edzésnek vetik alá őket, hajukat rövidre nyírják, mezítláb járatják őket, és a játékokban majdnem mindig mezítelen testtel kell részt venniük.

Lükurgosz igen nagy figyelmet fordított a nők dolgaira. A leányok testét versenyfutással, birkózással, diszkosz- és dárdavetéssel edzették.

2. Helyesen tükrözi-e az alábbi illusztráció a spártai nevelés lényegét? Miért gondolod így?



Ellenőrizd magad!

1. Milyen természeti feltételek hatottak Spárta fejlődésére?
2. Mutasd be a spártai társadalom rétegeit!
3. Hogy volt megszervezve Spárta közigazgatása?
4. Milyen sajátosságai voltak a spártai gyermeknevelésnek?

5. *Miért volt a spártai hadsereg kora legerősebb serege?*
6. *Miben hasonlított, és miben tért el Spárta és Athén politikai rendszere?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Jellemezd néhány mondattal a spártai életmódot!

22-23. §. A GÖRÖGÖK SZOMSZÉDAI A KR. E. I. ÉVEZREDBEN A MAI UKRAJNA TERÜLETÉN

Beszéljétek meg az osztályban!

Az ukránok ősei, a szlávok a Kr. u. I. évezredben népesítették be a mai Ukrajna területét. Az ókori görögök pedig a Kr. e. VII. században érkeztek a Fekete-tenger északi partvidékére. Lakottak voltak-e a mai ukrán területek a görögök betelepülésekor? Ha igen, akkor milyen népek éltek itt? Mit hagytak maguk után örökségül?

Kutass!

Fogalmazd meg az óra legfontosabb fogalma, a *nomád* szó értelmét a következő szavak segítségével: *állattenyésztés, vándorlás, állatállomány, emberek, csordák, legelő, terelni, fű, víz, sztyeppék, életmód, gazdálkodási mód!*

1 Milyen népek éltek a mai Ukrajna területén a Kr. e. I. évezredben

Gondolkodjatok el!

A szöveg alapján fogalmazzatok meg 4-5 kérdést, amelyek megválaszolása elegendő információval szolgálna a mai Ukrajna területén élő nomád népekről!

A Kr. e. II. és I. évezred fordulóján az emberek megismerték a vasat, amely erősebb és olcsóbb volt a többi fémnél. Sokkal jobb szerszámokat és fegyvereket lehetett belőle készíteni. Ez óriási jelentőséggel bírt az emberiség fejlődése szempontjából. A régészek által feltárt emlékek arról mesélnek, hogy a mai Ukrajna

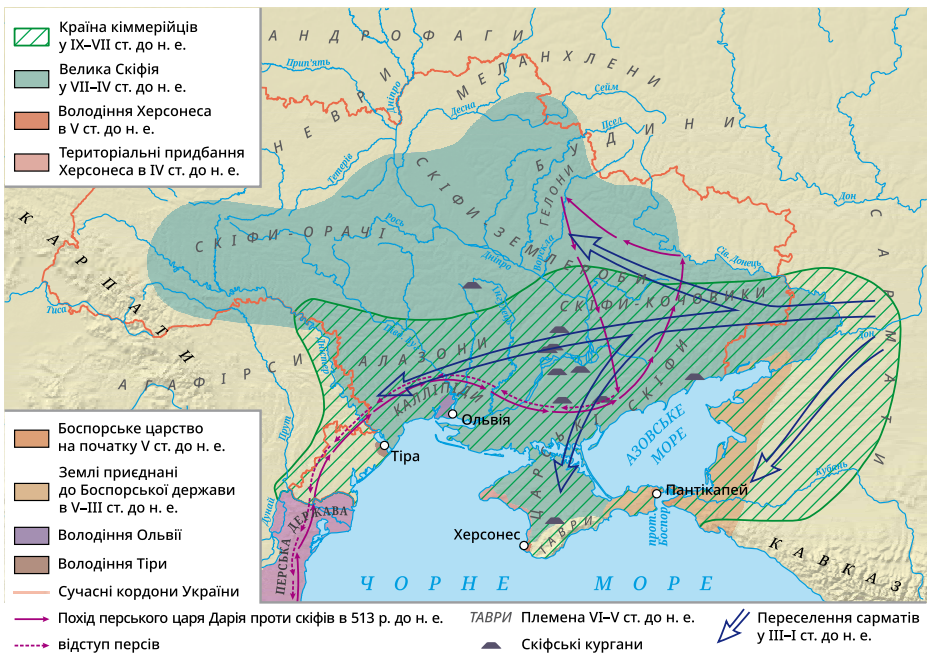
területén ez a folyamat a Kr. e. XII. században ment végbe. Keletről a terület déli részébe ekkor olyan népek érkeztek, akiknek az életmódja eltért a földművesekétől. Ők voltak a **kimmérek**, azokat a **szkíták** követték, utánuk pedig a **szarmaták** jöttek. Ezek a törzsek különböztek egymástól gazdálkodási szokásaikban, életmódjukban és kulturális fejlődésükben. Egy azonban közös volt bennük. Mindannyian **nomádok** voltak.

A nomád pásztorok állandóan vándoroltak a növényzetben és vízben gazdag sztyeppéken. A férfiak lóháton, a nők és a gyerekek pedig ökrös szekereken. Amikor a marhacsordák, juhnyájak vagy a ménesek legelték a füvet, a pásztorok új legelők után néztek. Az állattenyésztés mellett a háború volt a másik túlélési módjuk. Nem rendelkeztek írásbeliséggel, így az életükről a régészeti leletekből vagy más népek írott emlékeiből szerezhetünk ismereteket.

Nomád pásztorkodás – olyan társadalmi, gazdasági életforma, amelynek gyakorlói, a nomádok a háziállatokat szabadon legeltetve tenyésztik, és az egész közösség az állatokkal együtt vándorol.

Kutass!

Hol, és milyen nomád népek éltek a mai Ukrajna területén a Kr. e. I. évezredben? Mutasd meg a térképen, és jellemezd ezt a történelmi térséget az alábbi szavak felhasználásával: *Don, Dnyipro, Deszna, Prut; Azovi-tenger, Fekete-tenger.*



2 A kimmérek, a Fekete-tenger északi partvidékének első nomád népe

Gondolkodjatok el!

Milyen sajátosságai voltak a kimmérek életmódjának?

Az első általunk ismert nomád törzs a Fekete-tenger északi partvidékén a kimmérek voltak, iráni nyelvet beszéltek, s a Kr. e. IX. században érkeztek keleti irányból, hogy két évszázadon keresztül uralják ezt a vidéket. Nevüket az ógörög, asszír és babilóniai írott forrásokból ismerjük.

A kimmérek tudtak vasszerszámokat és fegyvereket készíteni. Legnagyobb értéküknek jószágaikat tartották. Fő foglalkozásuk a lótenyésztés volt. A kimmér temetőkben gyakran találkozhatunk fegyverekkel, lószerszámokkal és lovak maradványaival. Zsákmányszerzés céljából gyakran indítottak portyákat a szomszédos törzsek és államok ellen.

A kimmér hadsereg alapját a lovasság képezte, amely nagy hatótávolságú íjakkal, karddal (1 m hosszú), buzogánnyal és pöröllyel volt felszerelve. A kimmérek ügyes lovasíjászok voltak, mesterien bántak a karddal és lándzsával lóhátról. Katonai erejük ellenére azonban a Kr. e. VII. században a Fekete-tenger északi partvidékéről kiszorították őket a szintén nomád szkíták. A kimmérek egy része beolvadt a szkíta törzsekbe.

Kutass!

Vizsgáld meg a szöveget és az illusztrációkat! Mit mesélnek a kimmérekről?

Homérosz *Iliász* című művéből

Zeusz miután Hektórt s népét a hajók fele vitte, ott is hagyta a fáradalom s örökös hadivész közt; ő maga meg ragyogó szemeit másmerre vetette, messze lovas thrákok tájékát vette szemügyre, harcos műsz népét s tejivó (kimmérek) jó kancafejőkét (kimmérek).

Hérodotosz a kimmérek országáról

Az ország, ahol most a szkíták élnek, valamikor régen Kimméria volt... Szkítiában még most is vannak kimmér erődök, kimmér gázlók, és van egy ország, Kimméria. Ismeretes még a kimmér Boszporusz is.









1. Kimmérek (etruszk vázafestmény a Kr. e. VI. sz.)
2. Kimmér harcosok. Mai ábrázolás
3. Kimmér sírkő Kosztyantinovkából. Mikolajivi terület
4. Kimmér arany ékszerek

3 Hogyan éltek és harcoltak a szkíták

Gondolkodjatok el!

Milyen történelmi emlékeket hagytak maguk után a szkíták a mai Ukrajna területén?

A szkíták szintén iráni nyelvet beszélő nomád nép volt. Az állattartás és a háborúskodás volt a kedvenc foglalkozásuk. A régészek ezért gyakran találnak sírjaikban fegyverrészeket.

Hadseregük alapját a könnyűfegyverzetű lovasság képezte. Fő ütőerejük pedig a nehézfegyverzetű lovasok voltak, akik páncélt, sisakot viseltek és pajzzsal védték magukat a csatában. A szkíta harcosok messzelövő íjjal, rövid karddal és lándzsával voltak felfegyverezve. Fegyverzetüknek és katonai művészetüknek köszönhetően még Egyiptom ellen is viseltek hadjáratot.

A fekete-tengermelléki sztyeppéken a Kr. e. VI. század végén egy hatalmas állam, Nagy Szkítia jött létre, amely magába foglalta a sztyepp és az erdős-sztyepp népét. Virágkorát a Kr. e. IV. században élte Atey király idején, akinek hatalma a Dunától a Donig terjedt. Ebben az időben Szkítia még saját pénzt is veretett.

Az erdős-sztyepp törzsei gabonát szállítottak az ókori görög városokba. A hozzájuk vezető kereskedelmi utak azonban áthaladtak a sztyeppéken. Ezért fontos volt számukra a gabonakereskedelem ellenőrzése.

Kutass!

Milyen szkíta törzsekről beszél Hérodotosz? Határozd meg szálláshelyüket a térképen!

Hérodotosz *Történelem* könyvéből

A Borüszthenész[1] árja a tenger közelében egyesül a Hüpaniszével, és ugyanabba a mocsárba torkollnak. Utánuk következik az ötödik, amelynek Pantikapész[2] a neve. Ez is északon ered egy tóból, s a közte meg a Borüszthenész között lévő vidéket a földművelő szkíták lakják.

A földművelő szkítáktól keletre, a Pantikapész folyón túl élnek a nomád szkíták, akik nem vetnek és nem szántanak... Szállásterületük tizennégy járásföldnyi...

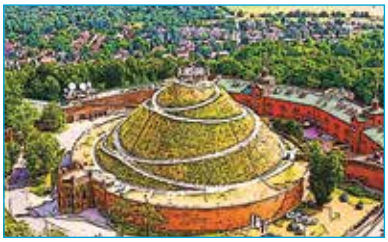
A Gerrhosz folyón túl van a királyi szkíták országa, akik a legbátrabbak és legnépesebbek mind között. A többi szkítát szolgáiknak tekintik...

Szkíta kurgán (halomsír) – mesterségesen kialakított földhalom formájú szkíta királysír.

A szkíták nagyszámú kurgánt hagytak maguk után. Közülük a leghíresebbek: a *Szolokha* és a *Hajmanova Mohila* Zaporizzsjában, a *Tovszta Mohila* és a *Csortomlik* a Dnyipropetrovszki területen, valamint a *Kul-Oba* Kercs közelében (Krím-félsziget). A régészeknek sikerült megtalálni az eredeti szkíta kultúra számos kincsét. A halomsírokban olyan fegyverekre és háztartási cikkekre bukkantak, melyeket lovak, szarvasok, párducok, madarak és halak képeivel díszítettek. Ezt a művészeti stílust állatstílusnak nevezik.

Kutass!

Miért emeltek a szkíták kurgánokat? Mit találtak bennük a régészek? Miről tanúskodnak a szkíta kurgánokban feltárt régészeti leletek?



Egy kurgán művészi rekonstrukciója. Rajz a XVIII. századból



Szkíta nyílhegyek

[1] *Borüszthenész* – Dnyipro folyó
[2] *Pantikapész* – Ingulec folyó



Lófejdísz



Aranyszarvas. Állatstílus



Két szkíta íjászt formáló arany ruharátét



Borisz Mozolevszkij régész, aki megtalálta a szkíta nyakéket



Szkíta nyakék. Ismeretlen mester alkotása a Kr. e. IV. századból. Anyaga: arany. 1971-ben tárták fel a Tovszta Mohila kurgán ásatásakor. Ukrajna Történelmi Értékeinek Múzeuma, Kijiv

Kutass!

2019-ben zaporizzsjai régészek két szkíta halomsírt fedeztek fel a Mamaj-hegyen (Velika Znamjanka falu közelében, a Zaporizzsjai terület Kamjanszko-Dnyiprovszkij járásában, a Kahovkai-víztározó bal partján). Az egyikben különféle ékszereket, háztartási cikkeket és egy tőrt találtak. Ezeknek és más leleteknek köszönhetően megállapították, hogy a szkíták már 200 évvel korábban megjelentek itt, mint ahogyan azt a kutatók gondolták.

Mutasd meg a Mamaj-hegy helyét Ukrajna térképén! Párokban / csoportokban keressetek információt róla az interneten! Készítsetek kollázst az értékes szkíta leletekről, és mutassátok be az osztálynak!

3 Kik a szarmaták

Gondolkodjatok el!

Milyen népek életmódja volt hasonló a szarmatákéhoz? Mely népeké különbözött tőlük?

A Kr. e. IV–III. század fordulóján Nagy Szkítia fokozatosan hanyatlani kezdett. A szkíták egy része ebben az időben a Krím-félszigetre költözött, és létrehozta ott Kis Szkítiát, amely a Kr. u. III. századig maradt fenn.

Azokat a nomád törzseket, amelyek a Kr. e. III. században települtek be az ukrán sztyeppekre az ókori görögök és rómaiak szarmatáknak nevezték (az ősi iráni *karddal felövezve* kifejezésből). Ezek a nomád törzsek a Volgamentéről és az Urál vidékéről érkeztek ide és hatalmas területeket vontak az uralmuk alá egészen a Dunáig. A régészeknek nem sikerült eddig egyetlen szarmata települést sem feltárni, csak a kurgánjaik ismertek. A szarmaták hat évszázadon keresztül uralták az azovi- és a fekete-tengeri sztyeppéket. A III. században legyőzték őket a gótok nomád törzsei.

Kutass!

Olvasd el az ókori szerzők kijelentéseit a szarmatákról! Milyen következtetések vonhatók le a szarmaták életmódjáról ezen állítások és az illusztrációk alapján?

… Az állatállományukat követték mindig, újabb legelőket keresve számukra. Télen a Meotisz (Azovi-tenger) mocsaras vidékén, nyáron pedig a síkságokon állapodtak meg egy időre. (*Sztrabón* ógörög történész)

Én ... a szarmata tengerparton élek ... Utazásaim során gyakran találkozom szarmata és gót lovasokkal. Nincs közöttük egy sem, aki ne hordana vállán tegezt, íjat és nyílvesszőket, melyek mindegyike halált hordoz, ugyanis kígyóméreggel van bekenve. (*Ovidius* római költő)

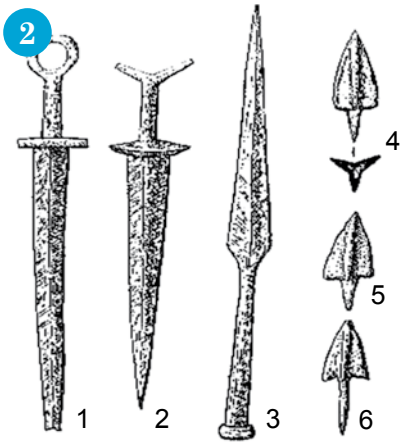
Mikor megjelennek lovasaik, aligha tud velük szembeszállni bárki. (*Tacitus* római történész)

A szauromata asszonyok úgy élnek, mint a régmúltban. Vagyis lóháton járnak férjükkel vadászni, de nélkülük is részt vesznek a hadjáratokban, és úgy öltözködnek, mint a férfiak. (*Hérodotosz* ógörög történész)

1



2



1 Szarmata harcosok teljes harci felszerelésben

2 Szarmata fegyverek: 1, 2 – hosszú vaskardok sarlóalakú és gyűrűs markolatgombbal. 3 – hosszú lándzsahegy, 4-6 – vas nyílhegyek

Ellenőrizd magad!

1. Milyen népek éltek a mai Ukrajna területén a Kr. e. I. évezredben? Mi volt bennük a közös?
2. Hogyan hatottak a Fekete-tenger északi partvidékének természeti és földrajzi adottságai a kimmérek, szkíták és szarmaták gazdaságára?
3. Hogyan kapcsolódik egymáshoz a szkíta nyakék és a szkíta kurgán fogalma?
4. *Mi volt a nomád gazdálkodás alapja? Hogyan hatott ez az életmódjukra? Miben különbözött életvitelük a földművesek életmódjától? Mi lepett meg leginkább titeket ebben az életmódban?*
5. *Hasonlítsd össze a kimmérek, szkíták és szarmaták törzseit az általad meghatározott kritériumok szerint!*
6. *Szerinted, milyenek voltak a szkíták kapcsolatai görög szomszédaikkal? Miért gondolod így?*

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Fogalmazz meg 2-3 eldöntendő és 2-3 kiegészítendő kérdést a témában! Beszéld meg őket az osztálytársaiddal!

24. §. MIÉRT ROBBANTAK KI, ÉS HOGYAN ZAJLOTTAK A GÖRÖG–PERZSA HÁBORÚK

Beszéljétek meg az osztályban!

Miért harcoltak egymással az országok a múltban, és miért háborúznak most? Milyen következményekkel járnak általában a fegyveres konfliktusok az államok között? Szerinted, milyen tényezők befolyásolják az egyik vagy a másik oldal győzelmét egy háborúban?

Kutass!

A Kr. e. VI. század közepén a hatalmas Perzsia királya, I. Dareiosz elfoglalta Kis-Ázsia görög városait, és megközelítette Görögország szárazföldi részét. Nézzétek meg a térképet, és nevezzétek meg a Perzsa Birodalom főbb területeinek neveit, mutassátok meg határvonalát is! Véleményed szerint, a kis Görögország képes volt-e szembeszállni egy világbirodalommal a háborúban?



1 Hogyan kezdődtek a görög–perzsa háborúk

Gondolkodjatok el!

A szöveg és a térkép segítségével határozd meg, mely területeken vívták a görög–perzsa háborúkat, és milyen események indították el azokat?

A Kr. e. VI. században az ókori világ leghatalmasabb állama a ***Perzsa Királyság*** volt. Uralkodói igyekeztek megszerezni a hatalmat a Földközi-tenger egész térsége felett. Azokat a háborúkat,

amelyeket Perzsia vívott a görög poliszokkal a Kr. e. 500–449-es években, *görög-perzsa háborúk*nak nevezzük.

I. Dareiosz perzsa király a legenda szerint követeket küldött Görögországba. *Földet és vizet* követelt a hellénektől, vagyis azt, hogy engedelmeskedjenek neki. Sok polisz megadta magát. De az athéniak megölték a perzsa király hírnökeit, a spártaiak pedig válaszul a kútba dobták a hírvivőt, mondván: *Vegyél onnan magadnak annyi földet meg vizet, amennyit akarsz!*



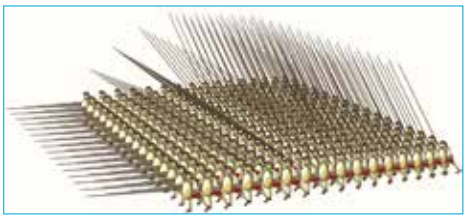
Kr. e. 490 nyarán I. Dareiosz tengeri hadjáratot indított a görögök ellen. A 20 000 fős perzsa hadsereg egy síkságon szállt partra Attikában, Marathón kisváros közelében, 42 km-re Athéntól. A perzsákat feltartóztatni próbáló athéniak fele annyian voltak, mint az ellenség.

A görög hadsereg taktikájának sajátossága a *falanx* alkalmazása volt, amely több sor mélységű, nehézfegyverzetű gyalogosokból álló hadrendet jelölt. Egy falanx általában 8-16 sor mélységű volt és akár 500 métert is elfoglalt. Minden sorban 1000 katona harcolt. A katonák alakzatban támadtak vagy vonultak vissza megadott parancsra.

A perzsák jelentős számbeli fölénye ellenére a tapasztalt Miltiadész parancsnok vezette athéni hadsereg megnyerte a csatát. A legenda szerint a hírnök, aki Athénba elvitte a győzelem hírét, úgy kimerült a 42 km-es futástól, hogy odaérve csak annyit bírt mondani, *Győztünk*! és holtan esett össze. Futása inspirálta a maratoni futást, melyet az olimpiai játékokon rendeztek meg. Ilyen versenyszám a mai olimpiákon is létezik. A marathóni győzelem megmutatta a görög hadsereg fölényét, és megerősítette a görög társadalom erkölcsi erejét.

Kutass!

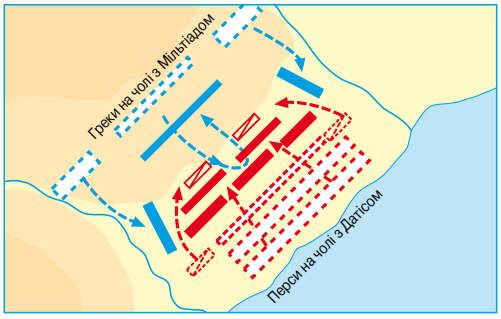
1. Jellemezd a görög falanxot! Mik voltak az erősségei és a gyengeségei?





Görög falanx. Mai rekonstrukció

2. A térképvázlat alapján elevenítsd fel a csata menetét! Mi segítette elő a görögök győzelmét?



2 Hogyan védekeztek a görögök a Thermopülai-szorosban

Gondolkodjatok el!

Miben nyilvánult meg a háromszáz spártai hősiessége? Miért nem futamodtak meg?

Kr. e. 480 tavaszán ***Xerxész*** perzsa király, Dareiosz fia és utódja hatalmas seregével, továbbá flottájával megindult Görögország ellen. A háború árnyékában sok polisz kötött védelmi szövetséget Spártával.

Hogy megakadályozzák a perzsák behatolását Közép-Görögországba, a ***Leonidász*** spártai király vezette görögök (körülbelül 7 000-en) elzárták a szűk Thermopülai-szorost, melyet három kapu torlaszolt el.

Xerxész 150 000 fős hadserege megközelítette az átjárót. A perzsák felajánlották a görögöknek, hogy tegyék le a fegyvert, mire Leonidász így válaszolt: *Gyertek és vegyétek el.* A meglepett perzsa hírnök erre fenyegetőzni kezdett: *Nyilaink majd elzárják előletek a napot.* – *Annál jobb* – válaszolta Leonidász –, *árnyékban fogunk harcolni.*

A görögök két napon keresztül hősiesen visszaverték az ellenség támadásait. A harmadik nap a perzsák megpróbálták bekeríteni a helléneket. Leonidász király ekkor megparancsolta a fő erőknek, hogy vonuljanak vissza. Ő maga pedig 300 spártai társával tovább védte a Thermopülai-szorost, amíg hősként el nem estek

mindannyian. Így a görög hadsereg megmaradt, a perzsák pedig jelentős veszteségeket szenvedtek.

A Thermopülai-szoroson keresztül a perzsák betörtek Közép-Görögországba. Az athéniak elhagyták a várost. A fegyverforgatásra képes férfiak beálltak a görög hadseregbe. Az időseket, nőket, gyerekeket és rabszolgákat pedig biztonságos helyre szállították a távolabbi szigetekre.

Kutass!

Véleményed szerint, miért tisztelik ma is a Thermopülai-szoros hős védőit?



A thermopülai csata utolsó pillanatai. Mai rajz



Leonidász király és a hős spártaiak emlékművének felirata a thermopülai csata színhelyén: *Itt fekszünk, vándor, vidd hírül a spártaiaknak: Megcselekedtük, amit megkövetelt a haza*

3 Hogyan sikerült a görögöknek győzni

Gondolkodjatok el!

Mi segített a kisszámú görög seregnek legyőzni a perzsákat? Melyek voltak a háború következményei?

A döntő tengeri ütközetre a perzsák és görögök között Kr. e. 480-ban került sor Szalamisz-szigete közelében. A Themisztoklész vezette 370 hajóból álló egyesített görög flotta az Attika és Szalamisz-sziget közötti szűk szorosban várakozott. A perzsáknak 700 hajójuk volt. Xerxész bízván tengerészei győzelmében, megparancsolta nekik, hogy törjenek be a szorosba, és támadják meg a görögöket. Maga egy aranytrónuson ülve, előkelőségekkel és írástudókkal körülvéve szemlélte az eseményeket.

A csata kezdetén a könnyű és mozgékony görög triérészek[1] megindultak a perzsa flotta felé és egy keskeny szorosba csalogatták

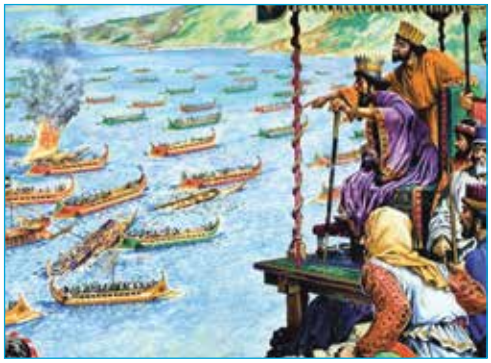
[1] *Triérész* – három evezősoros görög hadihajó. Fedélzetén 180 evezőssel és 20-30 harcossal. Nevét a három evezősorról kapta, melyek sakktáblaszerűen helyezkedtek el egymás fölött.

őket. A szűk tengeri szorosban a nehéz perzsa gályák zátonyra futottak, szikláknak, vagy egymásnak ütköztek és elsüllyedtek. Este a csata a görögök győzelmével ért véget. A megmaradt perzsa hajók visszavonultak.

Kutass!

A paragrafus szövege és az illusztráció segítségével írd le a csatának ezt a pillanatát!

Egy év leforgása alatt a görögöknek sikerült legyőzni a perzsákat szárazföldön a plataiai csatában, tengeren pedig a Mükaléi-foknál Kis-Ázsia partjainál. A háború azonban még 30 hosszú éven keresztül tartott. Csak Kr. e. 449-ben kötötték meg a békét, amelyben a perzsa király elismerte a görög poliszok függetlenségét Kis-Ázsiában. A görögöknek sikerült tehát megvédeni függetlenségüket, ami a hellén törzsek egyesüléséhez vezetett. De azt is felismerték, hogy a szabadság és a demokrácia óriási érték.



Szalamiszi csata. Mai rajz

Ellenőrizd magad!

1. Miért kezdődtek a görög–perzsa háborúk? Melyik fél vívott szabadságharcot, és melyik volt a betolakodó?
2. Nevezd meg, és mutasd meg a térképen a görögök és perzsák főbb csatáinak helyszíneit!
3. Hogyan végződtek a görög–perzsa háborúk?
4. *Mi volt a marathóni csata jelentősége Görögország számára?*
5. *A perzsák megnyerték a thermopülai csatát. Miért nem őket illette a dicsőség, hanem a görögöket? Milyen filmeket és könyveket szenteltek ennek a csatának?*
6. *Írd le a szalamiszi csata rövid történetét! A görögök miért egy szorosban akartak megütközni a perzsákkal? Megnyerhette-e volna Xerxész ezt a csatát? Ha igen, milyen feltételekkel?*

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

A paragrafusban tárgyalt csaták bármelyikének résztvevője nevében írj levelet szeretteidnek, vagy vázold ezt az eseményt a résztvevő képzeletbeli naplójában!

25. §. A DEMOKRÁCIA MEGSZILÁRDULÁSA ATHÉNBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mit értünk zsarnokság, és mit demokrácia alatt? Az alkotmány értelmében országunk demokratikus állam. Mi jellemzi az ókori Athént és a mai Ukrajnát demokratikus államként?

Kutass!

A felsorolásból válaszd ki a demokratikus államrendszer 2-3 fő jellemzőjét. Magyarázd meg jelentésüket, és az ókori Görögország történetéből vett példákkal illusztráld!
A felsorolás: az uralkodó abszolút hatalma; testületi döntéshozatal[1]; tanács; minden hatalom egy személy kezében összpontosul; választás; népgyűlés; a hatalom öröklése; a kisebbség alárendelése a többségnek a döntéshozatalban.

1 Hogyan volt megszervezve az államrendszer Athénban Periklész idején

Gondolkodjatok el!

Milyen változások történtek Periklész idején az athéni polisz államhatalmában?

A Kr. e. V. század közepén Athén elérte fejlődésének csúcspontját. A polisz *aranykora* volt ez, amely a kiemelkedő államférfi és tehetséges, művelt ember, ***Periklész*** (Kr. e. 479–431) nevéhez kötődik.

Kutass!

Milyennek látta a művész Periklészt? Mi jelzi azt, hogy a képen egy államférfi látható? A dokumentum alapján készítsd el történelmi portréját!



Philip von Foltz: Periklész beszédet mond. Történelmi festmény, 1852

[1] *Testületi döntéshozatal* – az irányítást nem egy személy látja el, hanem egy testület, a kérdések megoldása során egyenlő jogokkal rendelkező személyek csoportja.

Néhány tény az emberről

Periklész (Kr. e. 495–429) gazdag és előkelő athéni családból származott. A démosz szolgálatának szentelte életét. Kr. e. 443–429 között Athén élén állt. Nagy tekintélynek örvendett és 15 éven keresztül egyfolytában őt választották meg első sztratégosszá. Sokat tett a kultúra fejlődéséért. Irányítása alatt újjáépítették a perzsák által lerombolt Akropoliszt és a gyönyörű Parthenon-templomot. Pireusz és Athén között pedig megépültek a *hosszú falak*, melyek a várost bevehetetlen erőddé változtatták.

Plutarkhosz *Párhuzamos életrajzok* című művéből

… A városnak csak azon az utcáján lehetett látni (Periklészt), amely az agórára és a tanácsházhoz vezetett. Periklész olyan előadói modort kívánt elsajátítani, amelyet, mint egy hangszert, összhangba hozhat életrendjével és emelkedett gondolkodásmódjával. Ezért nevezték el *olümposzi*nak, némelyek szerint azonban azokról a díszes középületekről kapta a neve mellé a jelzőt, amelyekkel a várost felékesítette, vagy, amint mások gondolják, kiváló államférfiúi és hadvezéri teljesítményeiért.

Mindenki látta önzetlenségét és megvesztegethetetlenségét. Elmondhatjuk róla, bármily naggyá és gazdaggá tette is Athént, bármennyire hatalmasabb volt is sok királynál és zsarnoknál, akik még gyermekeiket is dúsgazdaggá tették, ő egyetlen drachmával sem gyarapította apjától örökölt vagyonát. Hadjárataiban azzal szerezte a legnagyobb elismerést, hogy semmit nem kockáztatott. Soha nem vállalt olyan harcot, amelynek kimenetele bizonytalannak és veszélyesnek látszott…

Periklész idején bevezették a hivatalnokok bérezését. Ezzel lehetővé tették Athén kevésbé tehetős polgárai számára is, hogy nyugodtan foglalkozhassanak az államügyekkel. A közhivatalokba sorsolás útján választották ki a jelentkezőket. A hadseregben és a flottánál is zsoldot fizettek a szolgálatért. A háborúban elesett athéni katonák árváit nagykorúságukig az állam támogatta, a hadirokkantakat pedig nyugdíjban részesítették. Az államkincstárból kisebb összegeket (*látványjuttatás*) folyósítottak a szegényebb polgárok számára színházlátogatásra. A színház ekkor óriási szerepet játszott Athén életében, így a színházi előadásokon való részvétel kötelező volt.

Kutass!

Nézd meg a sémát! Egyetértesz-e azzal, hogy Periklész reformjai hatással voltak a demokrácia fejlődésére Athénban? Miért?

Athén politikai rendszere Periklész idején



Népgyűlés

(Tagjai Athén polgárai lehettek, minden 20. életévét betöltött férfi.)

- Döntöttek a hadüzenetről, békekötésről.
- Megválasztották a fő tisztviselőket.
- Törvényeket fogadtak el.
- Minden polgárnak joga volt felszólalni és törvénytervezetet benyújtani.



Ötszázak tanácsa

(Sorsolás útján választották a 30. életévüket betöltött férfiak közül.)

- Előzetesen megvitatták a népgyűlés napirendjét.
- Pénzügyekkel és városrendezéssel, pénzkibocsátással foglalkoztak.



Esküdtbíróság

(Sorsolás útján választották a 30. életévüket betöltött férfiak közül.)

- Megvizsgálták a bírósági ügyeket.
- Ellenőrizték a tisztviselők tevékenységét.
- Nem tudták előre, milyen ügyben fognak dönteni, ami kizárta a megvesztegetés lehetőségét.

2 Athén polgárainak jogai és kötelességei

Gondolkodjatok el!

Milyen jogokkal és kötelezettségekkel ruházták fel az athéni polisz polgárait?

Athénban polgárok (arisztokraták és démosz), metoikoszok (*együttlakó*) és rabszolgák éltek együtt ebben az időben. A ***polgár*** fogalmának megjelenését az ógörög civilizáció egyik legnagyobb vívmányának tekintik, ugyanis az ókori Kelet államaiban a lakosok alattvalók voltak.

Teljes jogú athéni polgárnak Attika azon lakosa számított, akinek a szülei is polgári jogokkal rendelkeztek. Egy athéni polgárt jogaiban korlátozni vagy börtönbe zárni csak bírósági végzés útján lehetett.

Az athéni állam gondoskodott arról, hogy a földbirtokosok száma ne csökkenjen, felügyelte a kereskedelmet, megakadályozta az áremeléseket és a spekulációt[1], gondoskodott a polgárok oktatásáról, a művészet és a színház fejlesztéséről.

[1] *Spekuláció* – áruk, ingatlanok, értékpapírok felvásárlása és viszonteladása haszonszerzés céljából.

Az athéniak poliszuk rendszerét tartották a legdemokratikusabbnak Hellászban. Ma is, ha egy adott állam demokráciáját jellemezzük, az athéni állam történetéhez nyúlunk vissza.

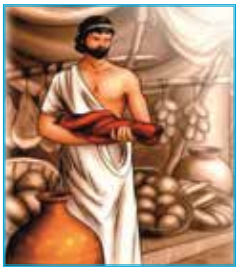
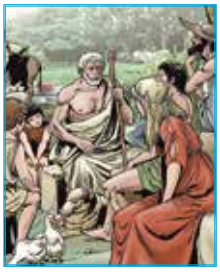
Athén demokratikus rendszere azonban nem volt tökéletes. A nők, akik a polisz felnőtt lakosságának felét tették ki, nem rendelkeztek állampolgári jogokkal. Még a népgyűlésen sem vehettek részt. A szabad lakosság jelentős részét a más közösségekből érkező metoikoszok képezték. Az sem jogosította fel őket az állampolgárságra, ha több nemzedéken keresztül Athénban laktak. A metoikosz és athéni polgár között tilos volt a házasság. Athénban a rabszolgák teljes jogfosztottságban éltek, és gazdájuk vagy az állam tulajdonában voltak.

Kutass!

A séma alapján jellemezd Athén lakosságának főbb rétegeit! Határozd meg az egyes csoportok jogait és kötelezettségeit!

Athén lakói a Kr. e. V. században

Athéni polgár. *Jogai:* szabadságjog, személye sérthetetlenségéhez való jog, földtulajdonhoz való jog, választójog. *Kötelességei:* óvni tulajdonát, dolgozni a földeken, megvédeni a poliszt, betartani a törvényeket, aktívan részt venni a polisz társadalmi életében, tisztelni az ősök isteneit és áldozni nekik.


Athén polgárjoggal nem rendelkező lakosai

Metoikoszok
Más közösségekből származó athéni lakosok: nem vehettek részt a népgyűlés munkájában, nem vállalhattak közhivatalt, nem lehetett földjük és házuk Attika területén. *Kötelességek*: katonai szolgálat teljesítése, adófizetés (ezek megtagadása esetén rabszolgaság).





Rabszolgák
Az athéniak tulajdonát képezték a rabszolgák, úgy viszonyultak hozzájuk, mint a tárgyakhoz. Állami rabszolgák: korlátozott szabadsággal rendelkeztek. A családjukkal éltek, őrszolgálatot teljesítettek, írnokok, titkárok voltak, amiért fizetést kaptak.

Kutass!

Mit gondolsz, mi a legfontosabb az athéniak esküjében? Milyen célból tettek esküt a polgárok? Mik voltak az athéniak fő feladatai?

Athén polgárának esküje

Nem hozok szégyent a szent fegyverre, és nem hagyom el bajtársamat, akivel egy sorban vonulok, de megvédem a templomokat és szentélyeket, akár egyedül, vagy másokkal együtt. Hazámat fiaimra nem kisebb, hanem nagyobb és jobb területekkel hagyom, mint ahogyan azt apámtól örököltem. Engedelmeskedem a fennálló hatalomnak, és betartom a már meglévő törvényeket és azokat is, amelyeket később fognak meghozni a néppel egyetértésben. És ha valaki eltörli a törvényeket, vagy nem engedelmeskedik a törvényes rendnek, én a törvény védelmére kelek, magam és társaimmal együtt. És tisztelni fogom őseim emlékét.

Ellenőrizd magad!

1. Ki volt Periklész?
2. Hogyan irányította a népgyűlés az athéni poliszt?
3. Kik lehettek Athénban a teljes jogú polgárok?
4. Minden athéninak egyenlő jogai és kötelességei voltak? Magyarázd meg!
5. *Mi a közös, véleményed szerint Szolón reformjai, Peiszisztratosz zsarnoksága, Kleiszthenész reformjai és Periklész kormányzása között?*
6. *Mi az athéni demokrácia jelentősége a történelem és a jelenkor számára?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

A paragrafusban személyekre, dátumokra és az államhatalomra vonatkozó számok szerepelnek. Írj ki közülük néhányat a megfelelő magyarázattal! Például: 10 – a sztratégoszok száma stb.

Ahhoz, hogy megtudd, mik voltak az athéniak életmódjának sajátosságai Periklész idején, teljesítsd a gyakorlati foglalkozás feladatait!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

26. §. AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁG SZELLEMI ÉLETE

Beszéljétek meg az osztályban!

Véleményetek szerint az ország szellemi életének milyen kérdéseivel fogunk foglalkozni? Milyen történelmi források teszik lehetővé a tudósok számára, hogy többet megtudhassanak az ókori Görögország szellemi életéről? Mit tudtok ti róla?

Kutass!

Miért építenek az emberek templomokat? Véleményed szerint, milyen hatással volt ez a templom a hívőkre? Miben különbözik az ókori Kelet templomaitól? Mi bennük a közös?



Epheszoszi Artemisz-templom. Rekonstrukció

1 Milyen volt az ókori görögök vallása?

Gondolkodjatok el!

Hogyan ábrázolták az ógörögök világról alkotott elképzeléseit, valamint életmódjuk sajátosságait mítoszaik és vallásuk?

A vallásos hit az ógörögök életében fontos szerepet játszott. Ezt bizonyítja a számtalan templom, családi szentély, az istenek tiszteletére megtartott ünnepség vagy verseny. A görögök sok istenben és istennőben hittek. Azt gondolták, az istenek/istennők feladata a környező világ valamely területnek vagy valamilyen emberi foglalkozásnak a támogatása.

A hellének különleges világáról, életéről, kapcsolatairól a mítoszok mesélnek nekünk. Szereplőik istenek és emberek, titánok és óriások, valamint egyéb varázslatos lények voltak. A mítoszokból tudjuk azt is, hogy a trójai háború idején az istenek panteonja kettévált. Egyesek a trójaiakat, mások meg az akhájokat támogatták. Voltak még félistenek vagy héroszok, hősök is. Az Olümposz halhatatlan lakóinak és az embereknek születtek közös gyermekeik: Thészeusz, Héraklész, Iaszón, Akhilleusz és mások. Ezek a hősök személyesítették meg a legnemesebb emberi erényeket, tetteik mintául szolgáltak a halandók számára. Mitikus történeteiket a görögök szóban adták tovább nemzedékről nemzedékre. Később versek és színdarabok formájában le is írták őket.

Kutass!

A legnagyobb tiszteletnek Hellászban a 12 olümposzi isten örvendett, akik Olümposz hegyén éltek. Mindegyikük az élet egy bizonyos területét pártfogolta, és természetfeletti képességekkel rendelkezett abban. Párosítsd a képeket, az istenek/istennők nevét és azt a szférát, amelynek patrónusai voltak. Milyen következtetéseket lehet levonni ezekből a tényekből? Miért ruházták fel a görögök az isteneket természetfeletti képességekkel?


Zeusz


Poszeidón


Héra


Démétér


Athéné


Árész


Aphrodité


Apollón


Artemisz


Héphaisztosz


Hermész


Hesztia

Név	Az élet melyik területét pártfogolja?
	Olümposz legfőbb istene. Az ég és a villámok ura
	Zeusz felesége. A házasság és a család istennője
	A tenger, a viharok, a földrengések és a lovak istene
	A földművelés és a mezőgazdaság istennője
	A bölcsesség, a kézimunka és a háború istennője
	A háború istene
	A szerelem és a szépség istennője
	A zene, a jövendölés és a gyógyítás istene
	A vadászat istennője
	A kézművesek istene, a kovácsok és a vulkánok patrónusa
	A kereskedelem, az utazás istene, az istenek hírnöke
	Az otthoni tűzhelyek istennője

Az ókori görögök hitték, hogy az istenek mindenhol léteznek, és különböző szertartásokat tartottak tiszteletükre. A háború elején és végén például Arész hadisten tiszteletére rendeztek ünnepélyt. Démétér istennő imádatát pedig a mezőgazdasági munkákhoz kapcsolták (vetés, aratás).

Az ógörögök vallásos szertartásaikat a templomokban tartották, mivel úgy gondolták, az istenek ott élnek, vagy imádkozás közben megjelennek. A templomokban ezért isteneket és istennőket ábrázoló szobrokat és más műalkotásokat helyeztek el. Bárki, bármikor megszólíthatta az isteneket különböző himnuszokkal, imákkal vagy adományokkal. A jelentős életeseményeket (gyermek születése, házasságkötés vagy egy személy halála) a görögök isteneiknek ajánlották.

Kutass!

Miben hasonlít, és miben különbözik az ókori görögök vallása más, általad ismert ókori népek vallásától?

2 Miért, és mikor tartottak olimpiai játékokat

Gondolkodjatok el!

Mi a kapcsolat az olimpiai játékok és a görögök vallása között? Hogyan zajlottak a játékok az ókori Görögországban?

A legenda úgy tartja, hogy **olimpiai játékokat** Héraklész, Zeusz fia rendezett először atyja tiszteletére.

Az első hivatalosan bejegyzett olimpiai játékokat Kr. e. 776-ban tartották. A feljegyzések szerint a játékok első győztese az Élisből származó Korob szakács volt, aki megnyerte a stadionfutási versenyt (kb. 192 m). Ettől kezdve egészen a Kr. e. IV. századig az olimpiai játékokat négyévente szervezték meg. Az ókori történészek is négyéves ciklusokban mérték az időt (az olimpiákhoz igazodva). A versenyek idejére leállították a háborúkat, és szent fegyverszünetet hirdettek.

Az olimpiai játékokra mindenhonnan (az összes poliszból, de még a gyarmatokról is) érkeztek nézők, sőt írók meg költők is, hogy felolvassák műveiket. Olympia környékén sátorvárosok nőttek ki a földből A régészeti ásatások azt mutatják, hogy Olympiának 5 négyszögletes vagy patkó alakú stadionja volt szurkolói lelátókkal.

A versenyeket eleinte egy nap alatt bonyolították le. Később már négy napon keresztül zajlottak. Az ötödik napon volt a záróünnepség, ahol átadták a díjakat és lakomát tartottak a bajnokok tiszteletére. A játékokon csak szabad görög férfiak vehettek

részt. A nőknek nemcsak a versenyeken való részvételt, hanem azok látogatását is megtiltották.

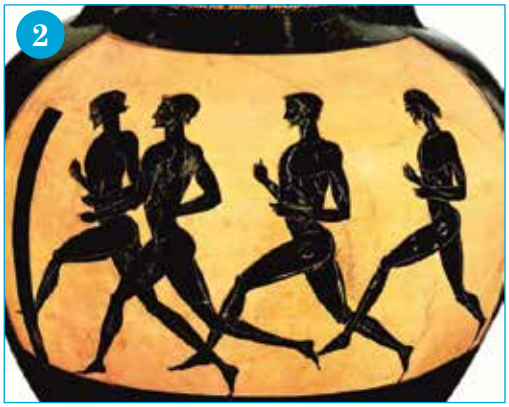
A verseny résztvevői futásban, gerelyhajításban és diszkoszvetésben, távolugrásban, valamint ökölvívásban mérték egymással össze erejüket. A legnépszerűbb és egyben a legveszélyesebb a négyesfogat-hajtás volt, amit a lóversenypályán tartottak. Gyakran megtörtént, hogy a kocsik összeütköztek, a fogatosok pedig a földre zuhantak és szörnyet haltak. Győztesként viszont nem őket ismerték el, hanem a lovak tulajdonosát.

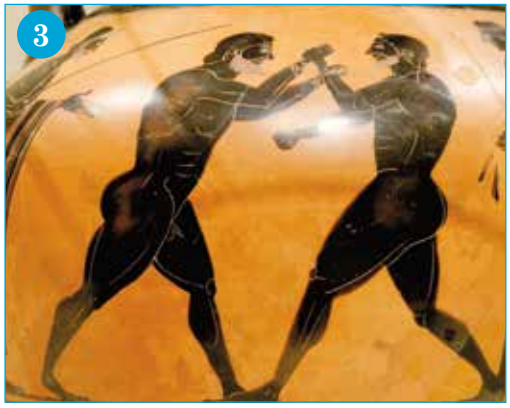
Az olimpiák győzteseinek fejére olajfa koszorút helyeztek a szent olajfa ágaiból. A fő jutalom azonban a hírnév volt. Az olimpikonok nevei külön listára kerültek. Görögország-szerte dicsőítették őket. Tiszteletükre ünnepélyeket tartottak, szobrot állítottak nekik Olümpia szent ligetében, szülővárosaik pedig nagylelkűen megajándékozták őket.

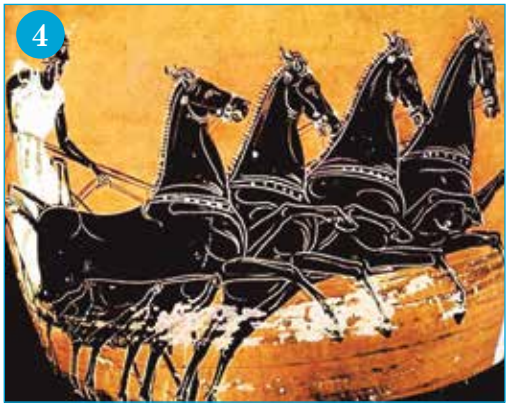
Kutass!

Milyen épületek és helyiségek láthatók Olümpiában? Miben különböznek a modern sportlétesítményektől? Hogyan, és miért ábrázoltak különböző versenyszámokat az ógörög vázákon?











1. Az ókori Olümpia makettje. A központban Zeusz temploma. Brit múzeum
2. Három távfutó. Kr. e. 332–333
3. Távolugró, Kr. e. kb. 470–460
4. Négyesfogat-hajtó verseny, Kr. e. kb. 510
5. Birkózók a bíró előtt versenyeznek, Kr. e. kb. 500

Ellenőrizd magad!

1. Nevezd meg az ógörögök által leginkább tisztelt istenek/istennők neveit!
2. Hogyan tükröződtek az ókori görögök világról alkotott elképzelései és életmódjuk sajátosságai a mítoszokban?
3. Milyen hagyományai voltak az ókori olimpiai játékoknak?
4. *Nézd meg az istenek/istennők képeit a tankönyvben! Milyen információkat kaphatunk róluk a képek segítségével? Hasonlítsd össze, hogyan ábrázolták az isteneket Egyiptomban, Indiában és Görögországban!*
5. *Miért hoznak létre az emberek középületeket, templomokat, tereket, stadionokat? Hogyan használták őket az ókori Görögországban? És hogyan használják ma? Magyarázd meg véleményedet példák segítségével! Szolgálnak-e a mai ember számára ötletekkel ezek a létesítmények?*
6. *Milyen sportágak maradtak fenn az ókori görögöktől az olimpiai játékokon napjainkig?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Keress az interneten vagy a könyvtárban egy ókori görög mítoszt, és rajzolj hozzá illusztrációt!
2. Hozz létre kollázst, rajzolj egy képet, vagy készíts keresztrejtvényt a következő témák egyikére: *Sportágak az ókori Görögországban, Olimpiai játékok az ókori Görögországban, Az ógörögök nyilvános terei!*

27. §. AZ OKTATÁS, TUDOMÁNY ÉS A SZÍNHÁZ FEJLŐDÉSE AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁGBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Az ókori Kelet civilizációinak milyen kulturális vívmányaira tudtok visszaemlékezni? Hogyan hatottak ezek a modern világ fejlődésére?

Kutass!

A színház az ókori Görögországban jelent meg, sok ember szeretett oda járni. Mit gondolsz, ez a kulturális jelenség miért Görögországban alakult ki és nem az ókori világ más országában?



Görög színház romjai

1 Mire, és hogyan tanították a görög ifjúságot

Gondolkodjatok el!

Milyen volt az ókori Görögország oktatási rendszere?

Az oktatás a poliszokban eltérő módon szerveződött. Athénban a fiúkat hétéves korukig szüleik nevelték. 7 és 12 éves koruk között megtanultak írni, olvasni, számolni, sokat foglalkoztak sporttal és zenével. Nagy figyelmet fordítottak a magatartási szabályok elsajátítására. Séta közben az utcán a gyerekek nem emelhették fel tekintetüket. Idősebbek jelenlétében pedig csendben kellett maradniuk.

A középiskolában az ifjak retorikát (a meggyőző beszéd művészetét), grammatikát (nyelvtant) tanultak, fejlesztették gimnasztikai készségeiket, elsajátították a természettudományok és a matematika alapjait. A legtöbben 14 vagy 16 évesen befejezték tanulmányaikat.

Az athéni fiúk 18 éves korukig gümnaszionokban sportoltak. Gyakorolták a futást, a távol- és magasugrást, a diszkoszvetést és gerelyhajítást, valamint a birkózást. 18 és 20 éves koruk között katonai szolgálatot teljesítettek. 20 évesen felírták a nevüket a város polgárainak névsorába. Az oktatás fizetett volt, így csak a gazdagabb polgárok taníttatták gyerekeiket.

A lányokat 15 éves korukig (ekkortól mehettek férjhez) az anyjuk nevelte. Megtanították őket írni, olvasni, illetve varrni, szőni, különféle házimunkákat végezni.

Spártában a fiúk 7 éves korukig családban nevelkedtek. 7 és18 éves koruk között pedig valamilyen katonai alakulatnál. Itt elsajátították a fegyverek használatának szabályait, megtanultak írni, olvasni, lakonikusan kifejezni magukat, katonadalokat énekelni és táncolni. 18 és 20 éves koruk között katonai szolgálatot teljesítettek.

Spártában a lányok szintén katonai és fizikai kiképzésben részesültek, hogy megvédhessék magukat abban az esetben, ha a férfiak nem lennének otthon, vagy megfékezzék a helóták lázadását.

Kutass!

Hasonlítsd össze, hogyan tanították a gyerekeket Athénban és Spártában! Mi a közös, és mi az eltérő bennük? Miben különbözik az ókori görög iskola a mai iskoláktól?

2 Milyen tudományok fejlődtek az ókori Görögországban

Gondolkodjatok el!

Készítsétek el a *Tudomány az ókori Görögországban* táblázatot! Tüntessétek fel benne a tudományágat, a tudósok nevét és a felfedezéseiket vagy ötleteiket!

Görögországban gyors fejlődésnek indultak a tudományok. ***Démokritosz*** görög filozófus azt állította, hogy a világ kis részecskékből, atomokból áll, melyek folyamatosan mozognak. Ez a mozgás okozza a változásokat a világban. Zseniális elképzelését a tudósok csak a XX. század elején igazolták.

Szókratész filozófus úgy élt, hogy nem törődött saját és családja anyagi jólétével. Jelmondata az volt, hogy *ismerd meg önmagad*. Magáról azt mondta, *csak azt tudom, hogy semmit sem tudok*. ***Platón***, Szókratész tanítványa *Állam* című művében megtervezte a szerinte legideálisabb államrendszert. Híressé vált azzal is, hogy megalapította az Akadémiát (ma **akadémiá**nak hívják a tudományos vagy felsőoktatási intézményeket).

A híres matematikai tétel szerzője, ***Püthagorasz*** azt állította, hogy a világ alapját a számok alkotják. Az orvoslás atyjának a tudós doktort, ***Hippokratész***t tartják. Azt tanította, hogy az orvosnak nem a betegséget kell kiűzni az ember testéből, hanem segítenie kell a szervezetnek legyőzni azt.

A Kr. e. V. században jött létre a történettudomány. A történelem atyjának ***Hérodotosz***t tartják, aki kilenc könyvben írta meg

Történelem című művet. Ez a mű fontos információforrás nemcsak Görögország, hanem a Fekete-tenger északi partvidékének történetéből is.

Arisztotelész alapozta meg a tudományos ismeretek ágakra való felosztását és olyan tudományok létrehozását, mint a botanika (az ógörög *növény* szóból), fizika (a *természet* szóból), és a politológia (az *állam* szóból) stb.

Kutass!

Párosítsd a tudósok portréját felfedezéseikkel!



1 Démokritosz 2 Szókratész 3 Platón 4 Arisztotelész 5 Hippokratész 6 Hérodotosz

A A világ atomokból áll.
B Csak azt tudom, hogy semmit sem tudok.
C Az orvos feladata az ember szervezetének segítése a gyógyulásban.
D A történelem atyja.
E Vannak tudományágak, melyeket külön kell tanítani.
F Az ideális államot létre lehet hozni.
G A világ alapját a számok alkotják.

3 Milyen volt a színház az ókori Görögországban

Gondolkodjatok el!

Hogy nézett ki az ógörög színház, és milyen előadásokat adtak elő benne?

Az ógörög *teátrum* (színház) szó *látványosság*ot vagy a *látványosság színhelyé*t jelenti. A Kr. e. V–IV. században színházak szinte minden görög városban működtek.

Az ókori színházak nagy területet foglaltak el, és akár 20-25 ezer nézőt is befogadtak. Az előadásokat látogathatták a polgárok, szabadok és a külföldiek is. A színházba nők is mehettek, csak vígjátékot nem nézhettek, mivel ott a társadalmi élet visszásságairól volt szó. A szegény polgárok állami pénzen jártak színházba.

A nézőteret a domb lejtőin alakították ki a szabadban. A színészek egy sátorban öltöztek át, amit *szkéné*nek neveztek. Lent, a szkéné előtt pedig egy nagy teret hoztak létre a zenészek és a kórus számára. Ez volt az *orkhésztra*.

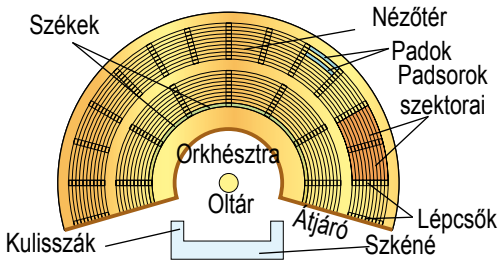
A szereplők kizárólag férfiak lehettek. A női szerepeket is ők alakították. A színészek színházi jelmezben játszottak és élénkre

festett maszkokkal takarták el arcukat. A maszkok különféle érzéseket fejeztek ki: haragot, könyörgést, gyászt. Hogy magasabbnak tűnjenek, magas sarkú lábbelit, *kothornoszt* viseltek.

Kétféle színdarabot mutattak be, *tragédiát* (szomorújáték) és *komédiát* (vígjáték). A tragédiák tartalma szomorú volt, a szereplők gyakran meghaltak, így a színészek általában sötét színű ruhában voltak. A vígjátékokban vidám eseményeket mutattak be a hétköznapi emberek életéből, kigúnyolták a politikusokat, az akkori híresség eket. A vígjátékokhoz világos díszleteket használtak, a színészek csíkos jelmezt, komikus maszkokat, szokatlan kórusruhákat viseltek.

Kutass!

Mik a jellemzői az ógörög színház elrendezésének? Hasonlítsd össze az ógörög színházat a maival!



Ellenőrizd magad!

1. Hogyan szervezték meg a különböző korú gyermekek oktatását az ókori Görögországban?
2. Magyarázd meg a *gümnaszion*, *akadémia*, *tragédia*, *komédia* szavakat! Használsz-e ilyen vagy hasonló kifejezéseket a mindennapi beszédedben?
3. Nevezz meg néhány tudóst és tudományágat!
4. *Demokratikusnak nevezhető-e az athéni oktatás? Véleményedet indokold meg példák segítségével!*
5. *Mit gondolsz, miért virágzott a filozófia az ókori görögöknél?*
6. *Mivel magyarázható a színház népszerűsége az ókori Görögországban?*

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Válassz ki a paragrafusban olvasható személyiségek közül egyet, gyűjts róla anyagot az interneten, majd készíts rövid, 250 szavas beszámolót róla!

28. §. NAGY SÁNDOR, A VILÁG LEGNAGYOBB BIRODALMÁNAK LÉTREHOZÓJA

Beszéljétek meg az osztályban!

Véleményetek szerint a görög poliszok mely jellemzői okozhatták meggyengülésüket és későbbi meghódításukat?

Kutass!

Egy uralkodó milyen tulajdonságai/jellemvonásai járulnak hozzá állama hatalmához?

1 Hogyan hódította meg Makedónia Görögországot?

Gondolkodjatok el!

Miért sikerült II. Fülöpnek rövid időn belül meghódítania a görög poliszok jelentős részét?



II. Fülöp

Az Athén és Spárta közötti hosszú háború után Görögország Kr. e. a IV. században a hanyatlás és a szembenállás időszakát élte át. Városok és települések pusztultak el, hellének ezrei haltak meg vagy kerültek rabszolgasorba, összeomlott a gazdaság, megszűnt a poliszok egysége.

Athén és Spárta hanyatlása egybeesett a Balkán északi részén fekvő ***Makedónia*** megerősödésével. Lakói azt hitték, hogy a görög istenektől és hősöktől származnak, és rokonai az ógörögöknek.

A Makedón Királyság ***II. Fülöp*** király ***(Kr. e. 359–336)*** idején vált hatalmassá. Fülöp egy sor újítást vezetett be. A hadsereget nehézlovassággal erősítette meg, fejlesztette a fegyvereket, flottát épített. Hadserege fő ütőereje a *makedón falanx* volt, amely alakzatában és a sorok sűrűségében különbözött a hellén falanxtól. II. Fülöp hosszabb (5-6 m) lándzsákkal és kisebb pajzsokkal fegyverezte fel seregét. A hosszú lándzsáknak köszönhetően a falanxban lévő katonák jobban hozzáfértek az ellenséghez, a kisebb pajzsok miatt pedig gyorsabban mozogtak.

II. Fülöp fő célja egész Görögország meghódítása volt. A makedón hadsereg bevonult Attika területére. Athén, Théba és Korinthosz szövetséges seregei szálltak szembe vele. A döntő ütközetre Kr. e. 338-ban került sor Khairóneia közelében. II. Fülöp 18 éves fia, Sándor hirtelen csapást mért hátulról az athéniak támadásban lévő hadseregére. Ezzel megzavarta a szövetségesek egységét, akik emiatt visszavonulásra kényszerültek. A makedónok győztek.

II. Fülöp idején aranypénzt verettek Makedóniában, amin hajítógépeket, faltörő kosokat és ostromtornyokat vásároltak. II. Fülöp egyesítette a görög poliszokat, és megkezdte a felkészülést a Perzsia elleni háborúra. Nem sokkal ezután azonban megölték. Az új király az ifjú ***Makedóniai Sándor*** lett, akit a történelem ***Nagy Sándor***ként ismert meg.

Kutass!

Hasonlítsd össze Makedónia határait II. Fülöp uralkodásának kezdetén és végén! Mi okozta a területi változásokat? Miért váltak lehetségessé?



Македонське царство на початку царювання Філіппа II (359 р. до н. е.)

Головні походи Філіппа II і дати приєднання територій до Македонського царства

Розгром Філіппом II об'єднаного афіно-фіванського війська під Херонеєю 2 серпня 338 р. до н. е.

Загальногрецький з'їзд у Коринфі; проголошення македонського царя верховним правителем грецьких держав (337 р. до н. е.)

Македонське царство наприкінці царювання Філіппа II (336 р. до н. е.)

Грецькі держави, які після Коринфського з'їзду залежали від Македонії або були в союзі з нею

Незалежна Спарта

2 Hogyan zajlottak Nagy Sándor hódító hadjáratai

Gondolkodjatok el!

Melyek voltak Nagy Sándor fő hódításai?


Nagy Sándor

Nagy Sándor (Kr. e. 356–323) úgy döntött, megvalósítja apja elképzelését, vagyis hadba indult Perzsia ellen. Az egykor hatalmas perzsa állam ekkorra meggyengült a szatrapák, a tartományi helytartók közötti állandó viszálykodások miatt, akik nem engedelmeskedtek III. Dareiosz perzsa király parancsainak. Kr. e. 334-ben a 22 éves Nagy Sándor király egy több mint 48 000 katonából álló hadsereget gyűjtött össze. Miután átkelt a Hellészpontoszon (ma a Dardanellák), csapatai partra szálltak Kis-Ázsiában.

A Granikosz folyó melletti csatában legyőzte a perzsa hadsereget és bevonult a perzsák által meghódított kis-ázsiai görög gyarmatok területére. Sándor ezután a Jón-tenger mentén haladt tovább, és autonómiát biztosított az ottani városoknak. Ellenőrzése alá vonta Szíriát, Türoszt és a Földközi-tenger keleti partvidékét. Egyiptom harc nélkül megadta magát.

Az utolsó ütközetre Nagy Sándor és a perzsa hadsereg között Kr. e. 331 tavaszán került sor Gaugaméla falu közelében Babilontól északra. Sándor ravasz manőverének köszönhetően rés keletkezett a perzsa hadsereg arcvonalában, ahová betört a makedón gyalogság. III. Dareiosz vereséget szenvedett és a birodalom belsejébe menekült, ahol később megölte az egyik hadvezére. Nagy Sándor csapatai elfoglalták, kifosztották és felgyújtották Perzsia fővárosát, Perszepoliszt.

A perzsa állam meghódítása után Sándor megkezdte keleti hadjáratát Indiába, hogy elérje *a világ végét és a Nagy Külső Tengert*. A döntő ütközetre Kr. e. 326-ban került sor a Hydaspes folyónál, ahol a makedónok még a harci elefántokon támadó indusokat is legyőzték. A sikerek ellenére a kimerült katonák és hadvezérei rábírták Sándort arra, hogy állítsa le a támadást és forduljon vissza. A keleti hadjárat így véget ért.

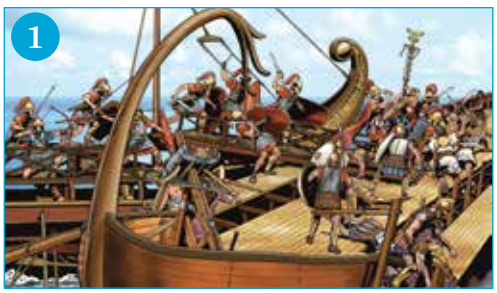
Nagy Sándor győzedelmes hadjáratainak eredményeként létrejött az ókori világ egyik legnagyobb birodalma. Ide tartozott Görögország, Szíria, Fönícia, Egyiptom, Perzsia és Nyugat-India. A birodalom fővárosa az ősi Babilon lett. A birodalom egész területén új poliszok jöttek létre, amelyek közül sokat (valószínűleg 70-et) a király tiszteletére Alexandriának neveztek el.

A zseniális hadvezér, Nagy Sándor célja azonban az egész világ meghódítása volt, ezért megkezdte az előkészületeket a Róma és Karthágó elleni háborúhoz. Kr. e. 323-ban váratlanul megbetegedett és meghalt.

Kutass!

Kövesd nyomon a térképen Nagy Sándor seregének útvonalát! Határozd meg, hogy az illusztrációkon ábrázolt katonai események hogyan befolyásolták csapatai előrenyomulását!











1. Nagy Sándor csapatai átkelnek a Dardanellákon
2. Nagy Sándor a Granikosz folyóba veti magát, hogy a csapatai élén megállítsa a parton kibontakozó ostromot
3. Makedón falanx a gaugamélai csatában
4. Nagy Sándor csapatainak csatája harci elefántokkal

Ellenőrizd magad!

1. Mikor, és miért történt Makedónia felemelkedése?
2. Ki volt Nagy Sándor?
3. Milyen országokat hódított meg Nagy Sándor?
4. *A khairóneiai csata egyik kortársa ezt írta:* A görögök szabadságát a Khairóneia alatt elesettekkel együtt eltemették. *Mit gondolsz, mit értett ez alatt?*
5. *A Kr. e. IV. században a görögöknek miért sikerült legyőzni Perzsiát, a Kr. e. V. században pedig miért győzték le őket a makedónok?*
6. *Hogyan sikerült legyőznie Nagy Sándornak a perzsákat?*
7. *Miért kapta Makedóniai Sándor a Nagy jelzőt a történelemtől?*

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpom
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt
https://vse.ee/bpol
vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Határozd meg: a) Melyik században uralkodott Nagy Sándor? b) Hány év telt el a marathóni csatától a khairóneiai csatáig? c) Hány éve szállt partra Nagy Sándor Kis-Ázsiában!
2. Jellemezd II. Fülöp / Nagy Sándor tevékenységét! Mi a véleményed róluk?

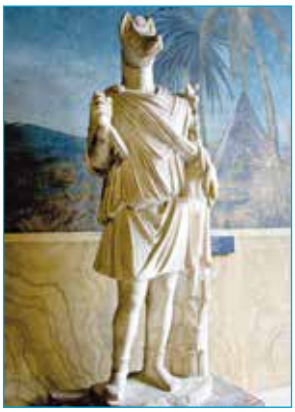
29-30. §. HOGYAN JÖTTEK LÉTRE A HELLENISZTIKUS ÁLLAMOK

Beszéljétek meg az osztályban!

Hogyan alakult ki Nagy Sándor birodalma? Mi történt a birodalommal halála után? Miért? Hogyan befolyásolta ez a Nagy Sándor birodalmához tartozó területek további fejlődését?

Kutass!

Kik nevezték magukat helléneknek? Mit gondolsz, mit jelent a *hellenisztikus* kifejezés? Miben különbözik Anubisz isten ábrázolása a hellenisztikus korban attól a képtől, amelyik az ókori Egyiptom idején készült? Mi az oka a változásoknak? Szerinted miért nevezik hellenisztikusnak a festmény keletkezésének időszakát?



Anubisz ábrázolása Alexandriában



Anubisz isten. Óegyiptomi ábrázolás

1 Hogy jöttek létre a hellenisztikus államok

Gondolkodjatok el!

Miért nevezték hellenisztikusnak azokat az államokat, amelyek Nagy Sándor birodalmának összeomlása nyomán jöttek létre? Miben különböztek ezek az államok az ókori görög poliszoktól?

Nagy Sándor halála után korábbi hadvezérei, a diadokhoszok és leszármazottjaik harcba kezdtek egymással.

Kutass!

Milyen államok jöttek létre Nagy Sándor birodalmának széthullása után? Véleményed szerint miért nem tudták megőrizni az egységes államot a diadokhoszok?



Ezeket az államokat ***hellenisztikus***nak nevezzük. Politikai rendszerük egyesítette a keleti államok irányítási elemeit a görög poliszéval. A diadokhoszok az ősi keleti hagyományokat követve királynak kiáltották ki magukat, és örökül hagyták hatalmukat. Istenként tisztelték őket, templomokat építettek a tiszteletükre. Hogy megőrizzék kapcsolatukat a görög kultúrával, a hellenisztikus államok uralkodói görög szobrászokat, költőket, filozófusokat és iparosokat hívtak meg palotáikba.

A **hellenisztikus** kifejezés a *görögök követését* jelenti, a **hellenisztikus kor** (Kr. e. 323–30) pedig a görög életmód új területeken való elterjedését és a görög nyelv, kultúra, szokások beolvadását a közel-keleti kultúrába.

Görögországból és Makedóniából telepesek ezrei költöztek a keleten alapított új városokba. A városok társadalmi élete görög mintára szerveződött gümnaszionokkal, stadionokkal, lóversenypályákkal. A népgyűlések törvényeket adtak ki és megválasztották a városi tanácsot.

A görög vallás elterjedt Egyiptomban, Babilonban, Föníciában és Közép-Ázsiában. Mindenütt templomokat építettek Zeusz, Athéné és Apollón tiszteletére. A görög és a helyi vallások összekeveredtek. Az emberek egyszerre imádkoztak és mutattak be áldozatot Ozirisznek meg Poszeidónnak, Istárnak és Artemisznek.

A törvényeket görög nyelven adták ki, és görögül kezdtek egymással kommunikálni Kelet népei is. A keleti művészek hellén modelleket kölcsönöztek az építészetben, a szobrászatban és a festészetben. A hellén kultúra szorosan összefonódott Kelet ősi kultúrájával, és ez mindkét civilizációt gazdagította. A Földközi-tenger keleti térségének országaiban virágzott a tudomány, a kézművesség, az oktatás és a művészet.

2 A kultúra fejlődése a hellenisztikus korban

Gondolkodjatok el!

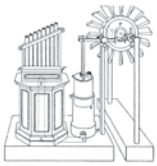
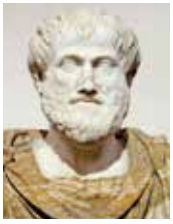
Mik voltak a hellenizmus tudományának, építészetének, szobrászatának és művészetének sajátosságai? Válaszodat példákkal illusztráld!

A görög és az ókori keleti kultúra kölcsönhatása egy új *hellenisztikus kultúrát* szült, amely eltért az ógörög és az ókori keleti kultúrától egyaránt. Ennek a korszaknak a jellegzetessége a humán- és természettudományok rohamos fejlődése, illetve a tudományos ismeretek ágainak fokozatos szétválása volt egymástól.

Kutass!

1. Vizsgáld meg a hellenisztikus kor tudományos eredményeit, és magyarázd meg jelentőségüket!

Tudós	Találmány	Tudományág
Eukleidész 	Elvégzett néhány matematikai bizonyítást, kidolgozta a geometria alapjait, amit az *Elemek* című művében foglalt össze. Ez a könyv több mint kétezer évig volt a geometria fő tankönyve.	Matematika
Szirakúzai Arkhimédész 	Felfedezte a felhajtóerőt (Arkhimédész törvénye). Megalkotta az arkhimédészi csavart, egy vízemelő szerkezetet, a csigasort, melynek segítségével nehéz tárgyakat emelt magasba. Úthosszmérőt szerkesztett távolságmérésre stb.	Mechanika, fizika, matematika
Számoszi Arisztarkhosz  	Ő volt az első tudós, aki azt tanította, hogy a Föld és más bolygók keringenek a Nap körül és nem fordítva. Meghatározta a Hold átmérőjét.	Csillagászat
Hérophilosz  	Ő mérte először a szív percenkénti összehúzódásainak a számát, vagyis a pulzust.	Orvostudomány
Theophrasztosz  	Kidolgozta a növények osztályozását szaporítási módjuktól, helyüktől, méretüktől és gyakorlati alkalmazásuktól függően.	Növénytan (botanika)

Tudós	Találmány	Tudományág
Alexandriai Hérón  	Szökőkutat tervezett, gőzgépet szerelt össze, amely a bábokat és díszleteket mozgatta színházi előadások során.	Mechanika
Eratoszthenész  	Bebizonyította, hogy a Föld gömb alakú. Elkészítette a földgömb térképét és megpróbálta kiszámítani annak méreteit. Egy 365 napból álló naptárt alkotott.	Földrajz
Arisztotelész 	A logika megteremtője. Könyvet írt *Az állatok története* címmel. Összegezte az antik tudomány elképzeléseit a természetről és mozgásról, a világ megismerésének és kutatásának módszeréről különböző területeken.	Enciklopédikus tudós. Számos filozófiával, fizikával, esztétikával, biológiával, politológiával, pedagógiával foglalkozó műve jelent meg.

2. Milyen tudományos ismeretekre volt szüksége a művészeknek, hogy megalkossák az ókornak ezt a két csodáját: a Pharosi világítótornyot és a Rodoszi kolosszust?



Világítótorony Pharos szigetén a Nílus-deltában, Alexandria közelében, Egyiptomban. Magassága 135 m, fénye látható volt 60 km-re.



A Rodoszi Kolosszus Héliosz Napisten óriás szobra az Égei-tenger Rodosz szigetén, közel 36 méter magas.

A hellenisztikus kultúra fő központjai ***Alexandria*** (Egyiptom), ***Antiochia*** (Szíria), ***Pergamon*** (Kis-Ázsia) voltak. Az új városokat a kedvező klímával rendelkező területeken és a kereskedelmi utak kereszteződésében építették. Különös figyelmet fordítottak a városfejlesztésre.

A hellenisztikus korszakban a görög építészek egyedülálló épületeket hoztak létre. Így a pergamoni királyság fővárosában Zeusznak és Athénének oltárt emeltek. A Pergamon-oltár hatalmas márvány emelvényén a görögök áldozatot mutattak a legfőbb istennek. Magát az oltárt az istenek gigászokkal vívott csatájának fenséges domborműve díszítette, amely a pergamoni királyok győzelmét jelképezte ellenségeik felett. Ekkor jelentek meg a szoborportrék, melyek megpróbálták pontosan bemutatni az ember egyéni vonásait, illetve a gyermekeket és idős embereket ábrázoló szobrok. A hellenisztikus művészet híres alkotásai a méloszi Aphrodité (milói Vénusz), a szamothrakéi Niké szobor és a Laokoón és fiai szoborcsoport.

Kutass!

Miért tartják a Pergamon-oltárt a világkultúra kimagasló alkotásának?





1 Pergamon. Mai fotó
2 Pergamon-oltár. Dombormű-részlet
3 Pergamon-oltár a berlini Pergamon Múzeumban



3 Alexandria a hellenisztikus korban

Gondolkodjatok el!

Miért tartották Alexandriát a tudomány és művészetek központjának?

A hellenisztikus kultúra egyik legjelentősebb központja Alexandria volt Egyiptomban. A várost Nagy Sándor alapította Kr. e. 332–331 között és az ő tiszteletére nevezték el.

Alexandria félmilliós lakossága görögökből, egyiptomiakból, makedónokból, zsidókból és más nemzetek képviselőiből állt. Sok országból érkeztek ide kereskedők, akik a kikötők vámházaiban a behozott áru után adót fizettek.

Alexandriában épült fel a Museion, a kilenc múzsa temploma. Ez egy kutatóközpont volt és az ókor legnagyobb múzeuma is egyben (a *museion* szóból ered a *múzeum*). Tágas tantermek, anatómiai szakterem, csillagvizsgáló, botanikuskert és állatkert, valamint árnyékos sétányok tartoztak hozzá. Itt éltek és dolgoztak az akkori kor legjobb tudósai és művészei.

Kr. e. a III. században hozták létre a Museion mellett az Alexandriai könyvtárat, az ókor legnagyobb könyvgyűjteményét. Feltételezések szerint 100-700 ezer papirusztekercset őriztek ott. Fennállásának első éveiben a könyvtárat állami forrásból finanszírozták. Az uralkodók sokat tettek a könyvtár gyűjteményének bővítéséért. Még a kikötőkben is elvették az érkezőktől az értékesebb kéziratokat a könyvtár számára, másolatokkal helyettesítve azokat.

Kutass!

Az illusztrációk alapján bizonyítsd be, hogy Alexandria a hellenisztikus városépítészet mintaképe volt!









1 Alexandriai világítótorony. Rajz a XVII. századból
2 Alexandria. Mai történelmi rekonstrukció
3 Alexandria. Tervrajz
4 Alexandriai könyvtár. Történelmi rekonstrukció

Ellenőrizd magad!

1. Mi a hellenisztikus kultúra?
2. Melyek a hellenisztikus államok fejlődésének sajátosságai?
3. Milyen kiemelkedő kulturális emlékeket hoztak létre a Földközi-tenger keleti térségének országaiban? Mondj példákat!
4. *Mesélj a tudomány eredményeiről a hellenisztikus korban!*
5. *Képzeld el, hogy volt szerencséd felkeresni Alexandriát Egyiptomban. Írj rövid ismertetőt a városról, felhasználva a tankönyv szövegét, tervrajzát és a képeket! Az ókor melyik városához lehet Alexandriát hasonlítani?*
6. *Hasonlítsd össze a görög és hellenisztikus kultúrát az alábbi táblázat segítségével!*

Összehasonlítási terület	Hasonló	Eltérő
Hatalomszervezés		
Gazdasági élet		
Vallás		
Kultúra		

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Fejezd be a mondatot: *A hellenisztikus kultúra sajátosságai a következők..... Kiemelkedő műemlékei..... Legemlékezetesebbek számomra.....azért, mert.....*!
2. Pótirodalom segítségével készíts rövid ismertetőt a világ más csodáiról (a világ hét csodáján kívül)!

Összegezünk és gyakorolunk!

Csatlakozz a *Hasonlítsd össze, és vonj le következtetéseket!* témájú oktatási projekthez! Ez a munka segít neked új tudásra szert tenni az ógörögök kultúrájáról és életmódjáról. Fejlesztheted képességeidet az interneten való adatgyűjtés, prezentációkészítés és az osztálytársaid előtt való felszólalás terén. Keresd fel a weboldalt http://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

4. FEJEZET. AZ ÓKORI RÓMA ÉS SZOMSZÉDAI

31. §. ITÁLIA FEJLŐDÉSE ÉS NÉPESSÉGE A KR. E. I. ÉVEZREDBEN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mit tudtok Itáliáról? Hol helyezkedik el? Mi a fővárosa? Milyen történelmi műemlékeiről tudtok, és melyiket láttátok már?

Kutass!

A térkép segítségével jellemezd az Appennini-félsziget földrajzi fekvését, természeti viszonyait az általad ismert kutatási eszközök felhasználásával! Tisztázd azt, kik éltek az Appennini-félszigeten a Kr. e. I. évezred első felében!





1 Hogyan hatottak a természeti-földrajzi feltételek az Appennini-félsziget lakóinak életére

Gondolkodjatok el!

Hasonlítsátok össze elemzésetek eredményeit a paragrafus szövegével! Milyen új információt tudtatok meg?

A Balkántól nyugatra helyezkedik el a csizma alakú *Appennini-félsziget*, amely az alacsony Appennin-hegységről kapta a nevét. Itt található **Itália** vagyis Olaszország. Nem messze a félszigettől több sziget is van. Legnagyobbak és leghíresebbek közülük Korzika, Szardínia és Szicília. A félsziget területét az *Alpok* hegysége védi az északi szelektől. Éghajlata ezért többnyire enyhe és meleg, mediterrán. Ritkák a fagyok és a hó.

A tengerparton és a hegyek völgyeiben termékeny a talaj. Az Appennini-félsziget lakossága ezért ősidők óta szőlőt, olajbogyót, gesztenyét, sárga- és őszibarackot, fügét termesztett, valamint búzát, kölest, árpát meg zabot vetett. A természetes legelőkön egész évben szarvasmarhák, lovak, juhok és kecskék legeltek. Otthon pedig sertést tartottak. Valójában az Itália kifejezés *borjak országát* jelenti. A tájat pedig gyönyörű ciprus és fenyőerdők tették még szebbé.

2 Hogy jött létre Róma

Gondolkodjatok el!

Miért pont a félszigetnek ezen a részén épült a város?

A Kr. e. VIII. században a Tiberis folyó közelében fekvő hét dombon épült fel Róma. A római történészek megállapították, hogy Róma alapításának éve Kr. e. 753. Ezzel a dátummal veszi kezdetét Róma történelme. A Palatinus-dombon az ókorban gazdag és előkelő emberek telepedtek le. A Capitoliumon pedig erődöt építettek a város fő templomával, melyet Jupiter istennek szenteltek. A dombok közötti hatalmas mocsarat lecsapolták és létrehozták ott a piacteret, amit *fórum*nak[1] neveztek el.

Kutass!

1. Miről szól a legenda? Mit gondolsz, mennyi benne az igazság?

Róma alapításának legendája

A legenda szerint az ókori Rómát két testvér alapította, Romulus és Remus. Apjuk Mars isten volt, a háború római istene, így félistennek számítottak. Azt jósolták róluk, hogy ők lesznek a latinok királyai. Az akkori trónbitorló uralkodó megijedt, és elhatározta, hogy leszámol riválisaival. Utasította szolgáját, hogy tegye az ikreket egy kosárba, és dobja a Tiberis folyóba. De a szolgának megesett rajtuk a szíve és a sekély vízben hagyta a kosarat.

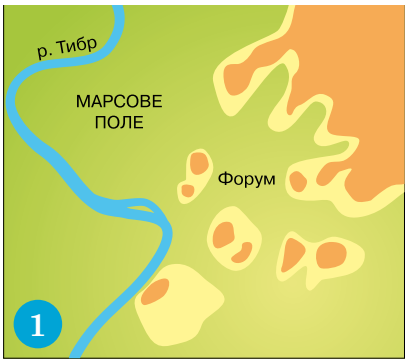
[1] Sok nyelven a *fórum* szó ma is *széles körű megbeszélést* jelent.

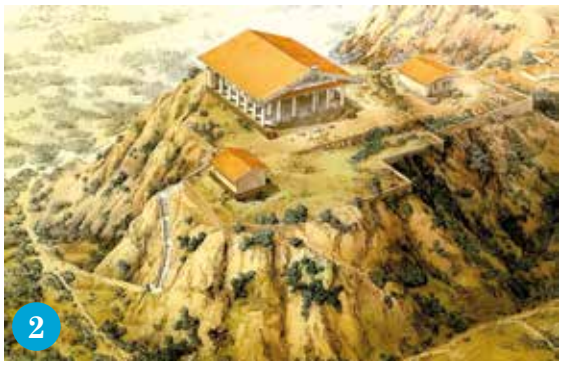


Romulus és Remus a szoptató anyafarkassal. A brozszobor ma Róma városának jelképe, a római Capitolium múzeumban őrzik

Arra járt egy nőstény farkas. Inni jött a folyóhoz. Meghallotta sírásukat, és tejével megetette az ikreket. Hamarosan rájuk talált egy pásztor. Magához vette és felnevelte őket. Romulusnak és Remusnak nevezte el őket. Amikor a fiúk felnőttek, úgy döntöttek, alapítanak egy várost azon a helyen, ahol a nőstény farkas megmentette az életüket. De nem tudtak megegyezni arról, kinek a nevét viselje a város, és ki legyen az uralkodója. Egy veszekedés során Romulus megölte Remust. A Palatinus-dombon, melyet testvére vére áztatott, Romulus várost alapított, és elnevezte magáról Rómának. Romulus lett Róma első királya.

2. A szöveg és az illusztrációk alapján írd le, hogy nézett ki az a hely, ahol Róma alapult!





1 A terület helyrajza, ahol Rómát alapították

2 A Capitolium-domb Jupiter templomával

2 Róma történetének mely korszakát nevezik királyinak

Gondolkodjatok el!

Milyen hatásköre volt a királynak, szenátusnak és népgyűlésnek?

Több mint két évszázadon keresztül Kr. e. 753-tól 510-ig Rómát királyok irányították. A király egy személyben volt hadvezér, bíró és főpap. Róma történetének ezt az időszakát *királyi*nak nevezik. A legendák szerint Rómának hét királya volt, közülük az első Romulus volt. A királyokat a nép választotta meg.

Kutass!

Milyen kötelességei voltak a királynak a társadalommal szemben a dokumentum szerint? Monarchia volt-e ez? Hogy gondolod?

Dionüsziosz Halikarnasszeusz ókori római történész munkájából

... Romulus a következő jogokat adta a királynak: ő vezesse a vallási szertartásokat és az áldozatbemutatásokat, őrizze meg az ősök törvényeit és szokásait, maga ítélkezzen a súlyos bűncselekmények ügyében, a könnyebbekben pedig a szenátus, ő hívja össze a szenátust és a népet, háború esetén övé legyen a legfőbb hatalom...

Abban az időben a rómaiak nagy nemzetségi közösségekben, famíliákban éltek. A nemzetségi közösségekhez tartozó rómaiakat **patríciusok**nak nevezték (a latin *pater* szóból – apa). A patríciusok fokozatosan a lakosság kiváltságos osztályává váltak. Földet, rabszolgákat birtokoltak, és részt vehettek az állami irányításban. A patríciusok egyszerűek voltak és szerények. Egy asztalnál étkeztek rabszolgáikkal, akik néha a család tagjává is válhattak.

Patríciusok (azok, akik ismerték szüleiket) – teljes jogú római polgárok, a Rómát alapító ősi nemzetségek leszármazottjai.

A patríciusokon kívül Rómában volt a szabad lakosságnak egy másik rétege, a **plebejusok**, akik Róma alapítása után vándoroltak be a városba. Nem volt joguk földet birtokolni, a népgyűléseken részt venni, vagy patríciusokkal házasodni. Ha eladósodtak, akár rabszolgákká is válhattak. A lakosság legalsó rétegét a szolgák és a rabszolgák alkották.

Plebejusok – az ókori Róma nem előkelő szabad lakói. Nem voltak tagjai az ősi nemzetségeknek, nem rendelkezhettek földbirtokkal és nem vehettek részt a város irányításában.

A rómaiak számára fontos döntéseket, mint például a hadüzenet, a békekötés, vagy az új király megválasztása, a népgyűlésen hozták meg, amit a **szenátus**nak (a vének tanácsának) kellett jóváhagyni vagy elutasítani. A *szenátorok*at a legelőkelőbb családok képviselői közül választották ki, akiket életük végéig nagy tisztelet övezett.

Szenátus – az ókori Róma legfőbb államtanácsa, melynek a patrícius családok vénjei voltak a tagjai. A modern országokban az egyik legmagasabb államhatalmi szerv.

A szenátusban a király elnökölt, akit a szenátorok választottak meg. A hét király közül Büszke Tarquinius volt az utolsó. Erőszakkal ragadta magához a hatalmat, egyedül uralkodott, nem vette figyelembe a szenátus véleményét. Sok ellenfelét kivégeztette vagy száműzte. Végül a rómaiak megelégelték az önkényt és elűzték a városból családjával együtt. Megfogadták, soha többé nem engednek királyt uralomra. Rómában kikiáltották a köztársaságot.

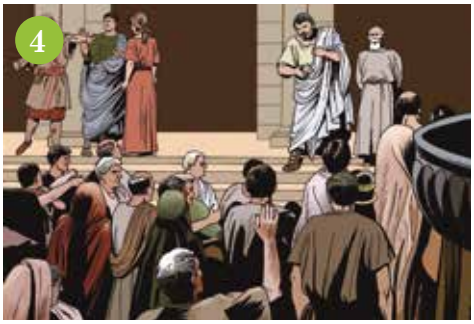
Kutass!

Párosítsd az illusztrációkat és a hozzájuk tartozó feliratokat!









1 Római fórum
2 Patríciusok
3 Plebejusok
4 A szenátus ülése

Ellenőrizd magad!

1. Hasonlítsd össze Itália és Görögország természeti-földrajzi viszonyait a következő vázlat alapján: 1) földrajzi fekvése; 2) éghajlata; 3) domborzata; 4) folyók; 5) talajok; 6) a földrajzi fekvés és a természeti viszonyok hatása a lakosság foglalkozására!
2. Miért a nőstényfarkas Róma szimbóluma?
3. Kik a patríciusok és a plebejusok? Miben különbözött a helyzetük?
4. *Hogyan szervezték meg Róma közigazgatását a királyi korszakban?*

5. *Hasonlítsd össze a római társadalom szerkezetét a görög poliszéval a demokrácia és a zsarnokság idején! Mi a hasonló, és mi a különbség köztük?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Számold ki: a) Hány éves Róma? b) Melyik város a legősibb: Alexandria, Athén vagy Róma?

32. §. A RÓMAI KÖZTÁRSASÁG A KR. E. V–III. SZÁZADBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Ki, és hogyan uralkodott Rómában a régmúltban? Hogyan ért véget a királyi korszak? Milyen változásoknak kellett bekövetkezni a római társadalomban és hatalomban a köztársasági rendszerre való átállás során?

Kutass!

Pótold a hiányzó szavakat a felsorolásban megadott kifejezésekből!

Az államigazgatásnak két fő formája van: ... és ... .

A köztársaság (a latin *res publica* szóból, vagyis a közösség ügye) az államigazgatás olyan formája, ahol a hatalom forrása a ..., és az állam... legfőbb ... egy bizonyos... választják meg. Az államhatalom törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalomra...

A monarchia az államigazgatás olyan formája, ahol az államban a legfőbb hatalom az ... kezében van és öröklés vagy választás útján kerül átadásra. A törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalmat gyakorolja

Pótolandó szavak: nép, hatalom, uralkodó, szerveit, köztársaság, időszakra, monarchia, tagolódik.

1 Miért harcoltak, és mit értek el a plebejusok a patríciusok elleni harcuk során

Gondolkodjatok el!

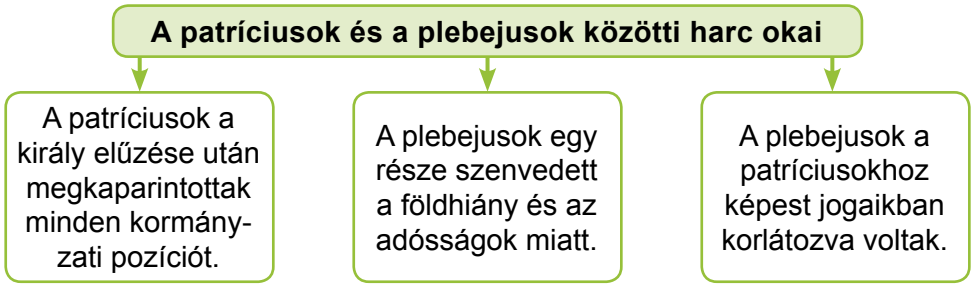
Milyen eredményei voltak a patríciusok és plebejusok harcának?

A Római Köztársaság, a történészek véleménye szerint Kr. e. 509-ben jött létre. A köztársaság abban különbözött a királyságtól, hogy a tisztségviselőket a népgyűlés választotta meg egy bizonyos időtartamra. A köztársaság létrejötte a patríciusok helyzetét erősítette leginkább, ugyanis csak őket választhatták meg minden hivatalba. A plebejusok ezzel nem értettek egyet és harcolni kezdtek polgári jogaikért.

Köztársaság (latinul a *közösség ügye*) – olyan állam, melyet egy polgárok által választott testület vezet. Az ókori Róma történetének időszakát a Kr. e. VI. századtól az I. századig köztársaságinak nevezik.

Kutass!

Az ábra alapján magyarázd meg a patríciusok és a plebejusok közötti kapcsolatok megromlásának okait!



A patríciusok és a plebejusok közötti küzdelem viszonylag békésen, vérontás nélkül zajlott. Idővel a patríciusok kénytelenek voltak engedni. A plebejusok kiharcolták, hogy évente **néptribunusok**at válasszanak.

Néptribunusok – olyan állami tisztségviselők, akik védték a plebejusok érdekeit a patríciusok önkényével szemben.

A néptribunus személye szent volt és sérthetetlen. Nem hagyhatta el egy napnál hosszabb időre Róma területét, házának ajtaja pedig folyamatosan nyitva állt a védelemre szoruló polgárok előtt. A hatóságok képviselőjének bármelyik törvényével vagy rendelkezésével szemben a néptribunus vétójoggal (tiltási joggal) élhetett a *vétó* (megtiltom, megakadályozom!) szó kimondásával.

A Kr. e. V. század közepére a plebejusok elérték azt, hogy írásba foglalják a törvényeket. Ezeket a törvényeket felrótták 12 réztáblára és Róma főterén, a Fórumon állították ki (XII táblás törvény).

Később a plebejusok kiharcolták maguknak a földhöz való jogot, az adósrabszolgaság eltörlését és a kormányzati hivatalokhoz való hozzáférést. Jogaikban egyenlővé váltak a patríciusokkal, vagyoni helyzetüktől és származásuktól függetlenül.

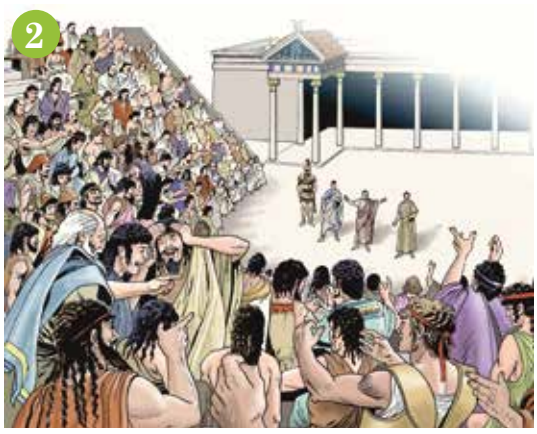
Kutass!

Párosítsd az illusztrációkat és a feliratokat! Hogyan kapcsolódnak az óra anyagához?

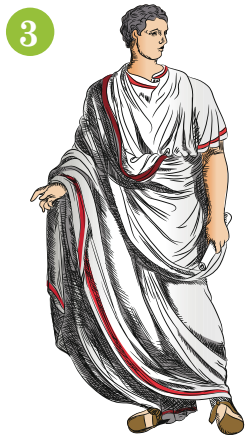
1



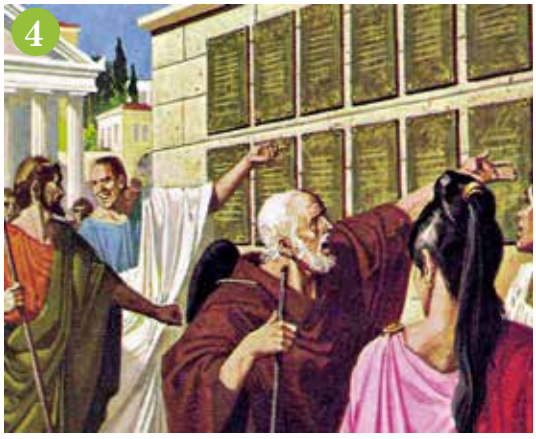
2



3



4



A Patrícius

B Plebejus

C Néptribunus

D XII táblás törvény

2 Hogyan volt megszervezve a hatalom a Római Köztársaságban

Gondolkodjatok el!

Hogyan volt megszervezve a hatalom a Római Köztársaságban? Mit jelentett Róma polgárának lenni?

Rómában, akárcsak Görögországban, minden fontos kérdést a népgyűlésen döntöttek el. A népgyűlés elé terjesztett javaslatokat azonban sem megbeszélni, sem megváltoztatni nem lehetett, csak elfogadni, vagy elutasítani. Az előterjesztendő ügyekről a magisztrátusok (ők voltak az ókori Róma legfőbb választott tisztviselői – *a ford. megj.*) döntöttek. Rómában minden állami hivatalt választások útján töltöttek be, általában egyéves időtartamra. Az ókori Rómát a köztársaság idején két **consul** irányította, akiket a polgárok választottak meg. Egyenlő hatalommal rendelkeztek, és jogukban állt hatályon kívül helyezni a másik döntését.

Consul – a Római Köztársaság legfőbb választott állami tisztségviselője.

Az állami hatóságok közül legnagyobb hatalommal a **szenátus** rendelkezett. A szenátus hirdette meg a toborzást a hadseregbe, fogadta a követeket, kötötte meg a szerződéseket más országokkal. A szenátusnak volt jogában új istenek imádatát elrendelni vagy megtiltani.

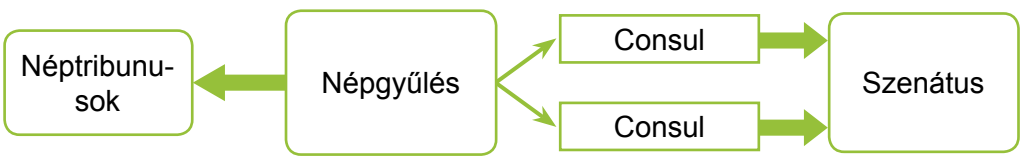
Rendkívüli helyzetekben (háború, felkelés) a szenátus **diktátor**t nevezhetett ki hat hónapra, aki egy személyben látta el Róma összes hatalmi intézményének feladatát, még a consulokét is. Rendelkezéseivel szemben még a néptribunusi vétó is érvénytelen volt.

Diktátor (latinul *diktálom, parancsolom*) – olyan személy, akit korlátlan hatalommal ruháznak fel a köztársaságot fenyegető külső vagy belső veszély esetén (háború, felkelés).

A köztársaság idején Róma polgárainak joguk volt részt venni a népgyűléseken, megválaszthatták őket különböző állami tisztségekbe, lehetett tulajdonuk és szolgálhattak a hadseregben. A katonai szolgálat volt a rómaiak alapvető kötelessége csakúgy, mint a közéletben, gyűléseken és a választásokon való részvétel.

Kutass!

A szöveg és a séma alapján magyarázd el, milyen állami intézmények voltak a Római Köztársaságban, hogyan választották meg őket, és mi volt a hatáskörük! Mondj példákat a modern államok hasonló nevű intézményeire! Milyenek a hatásköreik?



3 Hogyan hódította meg Róma Itáliát

Gondolkodjatok el!

Mit jelentenek a szállóigék: *pürrhoszi győzelem*, *a ludak mentették meg Rómát*, *jaj a legyőzötteknek*, *nem arany, hanem vas menti meg a hazát?* Milyen események során hangzottak el? Miért sikerült Rómának egész Itáliát meghódítania?

Róma folyamatosan háborúban állt az Appennini-félsziget törzseivel. Kr. e. 390-ben Rómát elfoglalták a gallok. Csak a Capitolium-dombon álló erőd védte magát. Amikor a védők elaludtak, a gallok megrohamozták a várat. A ludak észlelték az idegeneket, és gágogásukkal felébresztették az őröket. Így született meg *A ludak mentették meg Rómát* szállóige.

Az éhségtől és betegségektől kimerült rómaiak béketárgyalásokat kezdeményeztek a gallokkal. A gallok előnyösebb helyzetben voltak, ezért aranyban hatalmas váltságdíjat követeltek. A váltságdíj leméréséné a gallok hamis súlyokat használtak, ami feldühítette a rómaiakat. Ekkor a gall vezér nevetve a mérleg serpenyőjére dobta a vaskardját is, mondván: *Jaj a legyőzötteknek!* Hazafelé menet a rómaiak megtámadták a gallokat, és a következő szavakkal vették vissza tőlük aranyukat: *Nem arany, hanem vas menti meg a hazát!*

A Kr. e. III. század elejére a római állam fokozatosan meghódította az Appennini-félsziget nagy részét. Róma következő célpontja Tarentum görög gyarmatváros volt, amely a tehetséges hadvezérhez, Pürrhoszhoz fordult segítségért Róma ellen. Pürrhosznak volt egy hatalmas ütőképes hadserege 20 harci elefánttal. Sikerült ugyan a rómaiakat két csatában megvernie, de olyan hatalmas veszteségek árán, hogy az utolsó ütközet után azt mondta: *Még egy ilyen győzelem és nem marad több katonám, akikkel hazatérhetek Görögországba.* Azóta ismert a *pürrhoszi győzelem* szókapcsolat. Később a rómaiak legyőzték Pürrhoszt és **diadalmenet**et rendeztek ennek tiszteletére. Ezer foglyot és négy harci elefántot hajtottak végig a fővároson. A Kr. e. III. évszázad közepéig Róma meghódította egész Közép- és Dél-Itáliát.

Diadalmenet, triumphus – a hadvezér diadalmas bevonulása a fővárosba egy győztes csata vagy háború után. A kis diadalmenetet ovációnak nevezték.

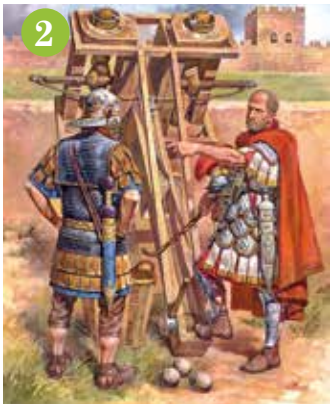
Róma legtöbb győzelmét jól felfegyverzett hadseregének, híres **légió**inak köszönhette, ahová csak teljes jogú polgárokat toboroztak. Egy-egy légióban 4200 gyalogos és 300 lovas teljesített

szolgálatot. A légiók kisebb egységekre tagolódtak. Minden körülmények között sikeresen harcoltak: síkvidéken, erdőségekben vagy a hegyekben. Rómában általános hadkötelezettség is volt. Minden 17 és 46 év közötti római polgárt behívhattak a hadseregbe. A tíz katonai hadjáratban való részvétel pedig kötelező előfeltétele volt minden kormányzati beosztás betöltésének.

Kutass!

Jellemezd a rómaiak fegyvereit és katonai felszereléseit! Véleményed szerint, milyen előnyei voltak a római hadseregnek az ókori világ többi hadseregével szemben?









1. Római falanx csata közben
2. Várostromokhoz használt ostromgép
3. A római falanx védekező teknős-béka-alakzat
4. Római lovas harci maszkban

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan ért véget a harc a patríciusok és a plebejusok között?
2. Hogyan épült fel a hatalom a Római Köztársaságban?
3. Hogyan hódították meg a rómaiak Itáliát?
4. *Mik voltak a római polgárok jogai és kötelességei?*

5. *Mi a szavak eredete:* köztársasági, diadalmas, konzultálni*?*
6. *Mi különböztette meg a Római Köztársaságot a görög polisztól? Mi volt hasonló?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Fogalmazd meg beszéd formájában a plebejusok követeléseit a néptribunus vagy a szenátus ülésén!
2. Nézz utána az interneten, milyen államokban működik ma szenátus! Mik a hatáskörei, és hasonlóak-e a Római Királyság szenátusának hatásköreihez?

A Kr. e. III–II. évszázadban Róma a Földközi-tenger partvidékének hatalmas államává vált. Ahhoz, hogy megtudd, hogyan ment ez végbe, és hogyan foglalta el Róma Karthágót, teljesítsd a gyakorlati foglalkozás feladatait!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

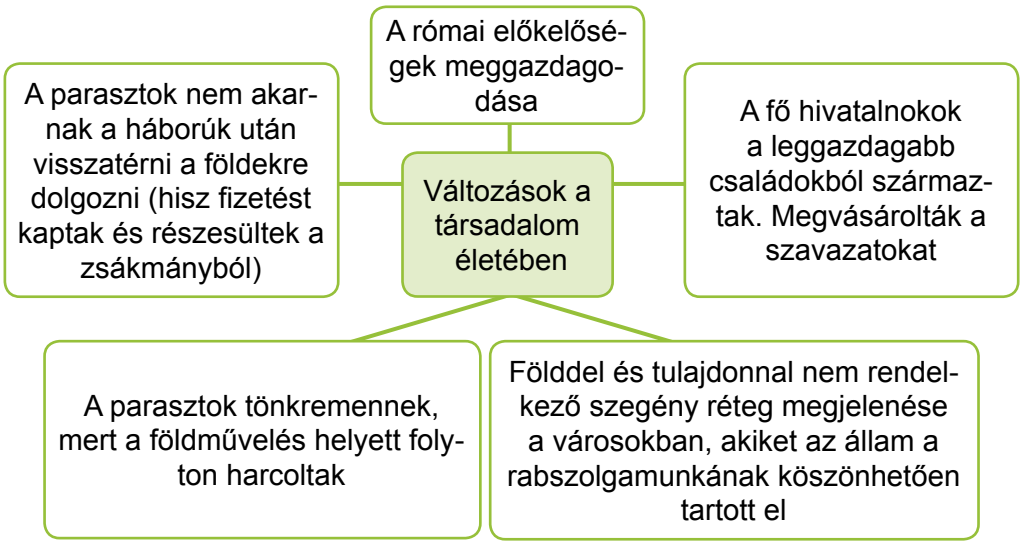
33-34. §. A TÁRSADALMI-POLITIKAI HARC RÓMÁBAN A KR. E. II–I. SZÁZADBAN

Beszéljétek meg az osztályban!

Milyen államforma jött létre Rómában a Kr. e. V–III. században? Milyen hatalmi szervek működtek ekkor? Milyen előnyei voltak a demokratikus rendszernek? Voltak-e valamilyen korlátozások?

Kutass!

Róma hódító háborúi jelentősen megváltoztatták a társadalom életét. Magyarázd meg a séma segítségével, milyen következményei voltak ezeknek a változásoknak!



1 Mi a lényege a Gracchus testvérek reformjának

Gondolkodjatok el!

Mit szerettek volna elérni a Gracchus testvérek? Miért vezetett a földreform elkeseredett küzdelemhez?

A hódító háborúk negatívan befolyásolták a rómaiak életét, és a Római Köztársaság **válságához**[1] vezettek. A parasztok tönkretétele és a hatalomnak egy maroknyi gazdag ember kezében való összpontosulása fenyegette a köztársasági rendszert. Rómának földreformra volt szüksége.

Kr. e. 133-ban **Tiberius Gracchus** néptribunus földtörvénytervezetet terjesztett a népgyűlés elé, melynek értelmében egy római család legfeljebb 250 hektár állami földet használhatott. A többit köteles volt visszaadni az államnak, amit az elszegényedett plebejusok között osztottak szét. A leggazdagabb földbirtokosok elégedetlensége ellenére a népgyűlés elfogadta Gracchus földtörvényét. A földosztási bizottság sikeresen végezte feladatát, de a reform ellenzői megölték Tiberiust és 800 követőjét. A földosztási bizottság tevékenysége megszűnt.

Kilenc évvel Tiberius halála után öccsét, **Caius Gracchus**t választották néptribunussá, aki folytatta bátyja ügyét. Parasztok tízezrei jutottak neki köszönhetően telekhez. Caius azt javasolta, hogy hozzanak létre gyarmatokat Itália határain kívül, ahol a telepesek földet szerezhetnének maguknak. Hogy Rómát kenyérrel

[1] *Válság* – csőd, az ellentmondások kiéleződése, fordulópont a társadalom életében.

lássa el, Caius magtárakat és utakat épített. Állandóan iparosok, tudósok, földmérők vették körül, gyakran ő maga irányította a munkálatokat.

Ellenfelei aláásták tekintélyét a választók körében, ezért elvesztette a választásokat. Ekkor Caius Gracchus és támogatói fegyvert ragadtak. A szenátus csapatokat küldött a lázadók ellen. Caius, hogy ne kerüljön ellenségei kezébe, megparancsolta rabszolgájának, ölje meg. A földosztást halála után leállították. De az emberek megőrizték mindkét Gracchus emlékét szívükben. Emlékműveket emeltek tiszteletükre, és szobrot állítottak anyjuk emlékére *Cornelia, a Gracchusok anyja* felirattal.

Kutass!

Fogalmazz meg néhány gondolatot a Gracchus fivérek nevében, amelyeket a rómaiakhoz intéztek! Szerinted miért ölték meg a Gracchus testvéreket, és miért szüntették be a reformokat?



A Gracchus fivérek

2 Mihez vezetett a polgárháború

Gondolkodjatok el!

Vajon Sulla diktatúrája a köztársaság felszámolására tett próbálozás volt? Miért?

A Gracchus-mozgalom leverése után a parasztok tömegesen vesztették el földjeiket. A tönkrement parasztok Rómába mentek, ahol olcsó kenyeret osztottak, és valamilyen munkához is juthattak. A római hadseregre is. Az elszegényedett polgárok már nem tudták megvásárolni katonai felszerelésüket. Caius Marius consul ekkor katonai reformot hajtott végre, melynek értelmében bárki, anyagi helyzetétől függetlenül csatlakozhatott a hadsereghez. A katonákat államköltségen felfegyverezték, szolgálatukért zsoldot fizettek, a szolgálat befejezésekor pedig telket kaptak. A katonák gyakran hűségesebbek voltak parancsnokaikhoz, akiktől a zsoldot kapták, mint a Római Köztársasághoz.

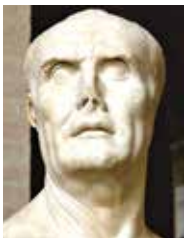
Kr. e. 88 tavaszán a *Caius Marius* és *Cornelius Sulla* consulok közötti harc a fővezéri címért **polgárháború**ba torkollott és tömegpusztítással, sok ember halálával, rablással, a művészeti és a kulturális emlékek megsemmisítésével járt.

Polgárháború – egy ország állampolgárai között zajló fegyveres harc a hatalomért.

Sulla végül megnyerte a polgárháborút. A szenátus és a népgyűlés diktátorrá nyilvánította. Több tízezer állítólagos ellenfelét végeztette ki ezután. Sulla azonban két év múlva lemondott diktátori hatalmáról. Rómában ezután a belső helyzet tovább romlott.

Kutass!

Nézd meg jól a képeket! Miért bontakozott ki szembenállás a két politikus között? Milyen következményei voltak? Hogyan függött ez össze a Római Köztársaság válságával?



Caius Marius



Cornelius Sulla

3 Hogyan harcoltak a rabszolgák Róma ellen

Gondolkodjatok el!

Miért lázadtak fel a rabok Róma ellen?

Rómában a **gladiátor** viadalok voltak a legnépszerűbbek a lakosság körében, melyeket a mai stadionokhoz hasonló amfiteátrumokban rendeztek meg. Az amfiteátrum közepén egy homokkal felszórt köralakú teret alakítottak ki, az arénát, ami latinul *homok*ot jelent.

Gladiátorok (a latin *kard* szóból**)** – speciálisan kiképzett harcosok az ókori Rómában, akik egymással vagy állatokkal harcoltak.

Gladiátorok a legerősebb hadifoglyokból vagy a halálra ítélt bűnözőkből lettek. Speciális iskolákban képezték ki őket. A viadalokban a gyalogos gladiátorokon kívül lovas és harci kocsis, illetve harci szekeres gladiátorok is részt vettek. A szórakozás egy sajátos formája volt az Afrikából hozott állatok bosszantása.

Kr. e. 74-ben a gladiátorok fellázadtak Spartacus vezetésével. Spartacus 70 társával együtt megszökött a gladiátoriskolából, és elrejtőzött a Vezúv hegységen. Róma egy egész hadsereget küldött ellenük, de a gladiátorok szétverték az ellenséges katonaságot. A rabszolgák ezután tömegesen özönlöttek Spartacus seregébe, amely hamarosan már 75 000 harcost számlált. Spartacus a felkelőket Itália északi részébe vezette, hogy átkelve az Alpokon Galliába érjenek, ahol majd felszabadulnak a rabszolgaság alól. Spartacus többször is legyőzte a rómaiakat. Kr. e. 71-ben azonban vereséget szenvedett. Később az Athén melletti ezüstbányákban tört ki rabszolgalázadás, majd Szicília is több felkelés színhelye volt.

Kutass!

Az illusztrációk alapján elevenítsd fel a Spartacus-felkelés történetét! Véleményed szerint van-e összefüggés a felkelés és a Római Köztársaság válsága között?



1


2


3


4

1 Gladiátorok. Ókori római mozaik

2 — 4 A Spartacus-féle felkelés. Mai rajzok

4 Mit nevezünk első triumvirátusnak[1], hogyan jött létre

Gondolkodjatok el!

Hogyan van kapcsolatban az első triumvirátus létrehozása a Római Köztársaság válságával? Mi volt a célja az első triumvirátus létrehozásának?

Spartacus lázadásának leverése után Rómában megszokottá váltak a viszálykodások. A népgyűlés alatti verekedések, az utcákon és sikátorokban zajló összecsapások mindennaposakká váltak. Ugyanakkor a zsoldoshadsereg létrehozása, a sikeres hódító hadjáratok és a rabszolgafelkelések leverése megerősítette a hadvezérek helyzetét. A római katonák pedig csak parancsnokaiknak engedelmeskedtek.

A legbefolyásosabb államférfiak és hadvezérek akkoriban Cnasus Pompeius Magnus, Caius Julius Caesar és Marcus Licinius Crassus voltak, akik összefogtak egymással a hatalom

[1] *Triumvirátus* – három befolyásos katonai vezető szövetsége, amelynek célja a hatalom megszerzése.

megszerzése és a szenátus elleni küzdelem érdekében. Ezt a szövetséget *első triumvirátus*nak nevezték el. A triumvirátus tagjai felosztották egymás között a hadsereget. Akkora volt a befolyásuk, hogy a szenátus elfogadott bármilyen általuk javasolt törvényt vagy határozatot.

Kutass!

Véleményed szerint sokáig fenn tudott maradni az első triumvirátus? Miért?



Caius Julius Caesar



Cnasus Pompeius Magnus



Marcus Licinius Crassus

Crassus halála után a szenátus rendkívüli consuli jogkörrel ruházta fel Pompeiust. Mivel féltek Caesar megerősödésétől, azt követelték tőle, mondjon le a hadsereg irányításáról, és térjen vissza Rómába. Kr. e. 49-ben Caesar megtagadta ennek az utasításnak a végrehajtását. Majd egyik légiója élén megközelítette a Rubicon folyót, és hosszas habozás után átkelt rajta. A következő szavakat mondta ekkor: *A kocka el van vetve! Átléptük a Rubicont!* Ezután polgárháború tört ki Caesar és fő politikai riválisa, Pompeius között. Caesar győztesen került ki az összecsapásból. Ezt követően örökös diktátornak nyilvánították.

Kutass!

Hogyan született az *átlépni a Rubicon*t szólás? Milyen eseménnyel van kapcsolatban? Mi az értelme? Alkoss mondatot ezzel a szállóigével!



Caesar átkel a Rubicon folyón. Mai rajz

5 Milyen változásokra került sor a római társadalomban Caesar diktatúrája idején

Gondolkodjatok el!

Miben különbözött Caesar császár a korábbi diktátoroktól?

Julius Caesar óriási hatalomra tett szert néptribunusként, consulként és főpapként egyaránt. Felruházták még a **császár** tiszteletbeli címével is. Az ország életére már nem nagy befolyást gyakorló szenátus és népgyűlés minden évben formálisan consullá választotta. Caesar mindenkor a hozzá hű csapatokra támaszkodott. Nagymértékben kiterjesztette Róma határait és fontos reformokat vezetett be.

Császár (latinul *imperátor*, *uralkodó*, magyar elnevezése Julius Caesar nevéből ered) – a Római Köztársaság idején ezt a tiszteletbeli címet adományozták a győztes hadvezéreknek. A monarchiában egy birodalom uralkodója.

Caesar reformjai



- ✓ Az adórendszer tökéletesítése.
- ✓ A kormányzók visszaéléseinek visszaszorítása a tartományokban.
- ✓ A római szegények létszámának 320 ezerről 150 ezer főre való csökkentése földosztással, zsoldostoborzással.
- ✓ Itália-szerte veterán-kolóniák alapítása, veteránok és föld nélküli szegények betelepítése.
- ✓ A parasztok támogatása különböző kifizetésekkel és jogaik kiszélesítésével.
- ✓ Törvény elfogadása a fényűzés ellen, amelyben megtiltották a bíborszínű ruhák és igazgyöngyök viselését.
- ✓ A járművek közlekedési rendjének szabályozása. Egyirányú utcák kialakítása.
- ✓ A Julianus-naptár bevezetése.
- ✓ Arany pénzérmék kibocsájtása, amely idővel Róma egyetlen pénzegysége lett.

A köztársaság hívei összeesküvést szerveztek Caesar ellen. Azt terjesztettek róla, hogy király akar lenni. Kr. e. 44. március 15-én Caesar a szenátusba indult. Amikor belépett az épületbe, többen rárontottak. Tógájuk alatt tőr volt, amit hirtelen előrántottak és leszúrták vele Caesart.

Azt mesélik, Caesar eleinte védekezett, de amikor meglátta a merénylők között fogadott fiát, Brutust, csak ennyit mondott – *Te is, fiam Brutus?!* Arcát eltakarta tógája szélével és holtan rogyott össze Pompeius szobra előtt.

Az összeesküvőknek azonban nem sikerült helyreállítani a köztársaságot. Rómában ismét hatalmi harc kezdődött.

Kutass!

Mire irányultak Caesar reformjai? Kiben, és miért váltott ki elégedetlenséget uralma?

Ellenőrizd magad!

1. Mi volt a lényege a Gracchus fivérek reformjának?
2. Caius Marius katonai reformjának mi volt a fő tartalma? Milyen következményekkel járt?
3. Mi a polgárháború, és miben különbözik más háborúktól?
4. Hogyan lett Sulla diktátor?
5. Kik voltak az első triumvirátus tagjai?
6. *Miért jött létre, és miért esett szét az első triumvirátus?*
7. *Miben különbözött Caesar diktatúrája Sulla diktatúrájától?*
8. *Mi különböztette meg a Római Köztársaságot a görög polisztól? Miben hasonlítottak?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Értékeld a Gracchus fivérek és Sulla történelmi szerepét!

Ahhoz, hogy megtudd, ki volt Julius Caesar, és miért ismert személyiség a mai napig, teljesítsd a gyakorlati foglalkozás feladatait!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

35. §. MIKOR, ÉS HOGYAN KEZDŐDÖTT EL A RÓMAI BIRODALOM KORSZAKA

Beszéljétek meg az osztályban!

Caesar meggyilkolása véget vetett-e a politikai harcnak Rómában? Miért? Mi változott meg az állam életében a birodalom létrejöttével Kr. e. 30-ban?

Kutass!

Ismerkedj meg a térképpel, és vonj le következtetést arról, milyen volt a Római Birodalom külpolitikája?



1 Hogyan működött a második triumvirátus

Gondolkodjatok el!

Mivel ért véget a második triumvirátus működése?

A Caesart meggyilkoló szenátorok arról szerették volna meggyőzni a népet, hogy ők csak a köztársaságot akarták megvédeni a királyi hatalom visszaállításától. De az emberek nem hittek nekik és majdnem meglincselték őket. Az összeesküvés résztvevőinek menekülni kellett Rómából. Röviddel Caesar meggyilkolása után a Tiberis váratlanul kiáradt. A rómaiak Isten büntetését látták ebben. Caesar holttestét, római szokások szerint, máglyán elégették. A szertartás színhelyén pedig templomot emeltek Caesar tiszteletére.

Rómában ismét megkezdődött a harc a legfőbb hatalomért. Hárman formáltak igényt rá. Marcus Antonius consul, a híres hadvezér és triumphátor, a 19 éves Caius Octavianus, Caesar ifjú rokona, és Spanyolország kormányzója, Marcus Aemilius Lepidus. Kr. e. 43-ban ők hárman szövetséget kötöttek egymással, amely a *második triumvirátus* néven vált ismertté, és felosztották egymás között az államot.

Ezután Octavianus megfosztotta Lepidust hatalmától. Néhány év múlva pedig Antoniust is legyőzte egy csatában és elfoglalta Alexandriát. Antonius kardjába dőlt, felesége, Kleopátra pedig, hogy ne kerüljön Octavianus fogságába, kiengedett ketrecéből egy kígyót, amely halálosan megmarta.

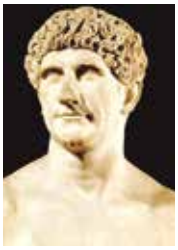
Octavianus lett Róma egyedüli uralkodója. A több évtizedes polgárháború véget ért. Befejeződött a Római Köztársaság időszaka is. Kezdetét vette a *Római Birodalom* korszaka.

Kutass!

Miért maradt fenn rövid ideig a második triumvirátus? Mik voltak széthullásának a következményei?



Octavianus



Antonius



Lepidus

2 Mi jellemezte Augustus Octavianus uralkodását

Gondolkodjatok el!

Milyen változások bizonyították, hogy a Római Köztársaság birodalommá alakult át?

Miután visszatért Rómába, Octavianus helyreállította a köztársaságot és a szenátus hatalmát. *Princeps*nek nevezték, vagyis az első polgárnak. Ugyan továbbra is összehívták a népgyűlést, és választásokat is tartottak, de a szenátus, a consulok és a néptribunusok tevékenysége Octavianus akaratától függött.

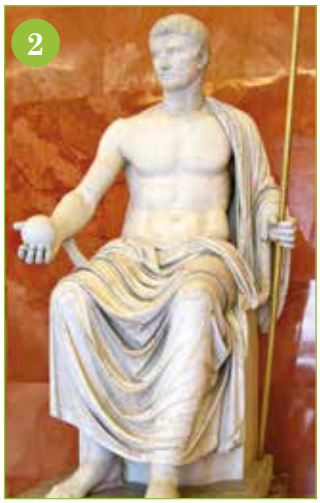
Egyeduralkodóként ő hívta össze a szenátust és a hadsereg parancsnoka is ő volt. A köztársaság helyreállítása tehát feltételesnek mondható.

A szenátus Octavianusnak adományozta az *Augustus* megtisztelő címet, ami annyit jelent, hogy *szent*. Mivel ő volt a fegyveres erők főparancsnoka is, kikiáltották császárrá. Augustus Octavianust tartják ezért az első római császárnak. Róma új államrendszerét pedig birodalomnak nevezik. Octavianus (Kr. e. 27–14) uralkodása alatt Róma számos új építészeti remekművel gazdagodott. Augustus nagy tiszteletnek örvendett. A költők versekben, a történészek pedig írásaikban dicsőítették a nevét.

Kutass!

Octavianus uralkodását boldog időszaknak nevezik Róma számára. A szöveg és a képek alapján magyarázd meg, miért!







1 Octavianus tiszteletére állított diadalív Riminiben hálából az új utakért. Mai fotó

2 Augustus Octavianus Jupiterként ábrázolva

3 Pénzérme Augustus Octavianus arcképével

3 Miért nevezik az Antoniusok uralkodását a birodalom aranykorának

Gondolkodjatok el!

Az Antoninus-dinasztia mely képviselői szilárdították meg az államot?

Az I. század végén Rómában a harmadik császári dinasztia képviselői, az *Antoninus*ok kezdtek uralkodni. Ezt az időszakot a *birodalom aranykorá*nak nevezik. Leghíresebb képviselői Traianus és Marcus Aurelius voltak.

Marcus Ulpius Traianus (uralkodásának ideje 98–117) élete nagy részét hadjáratokban töltötte. Utakat és kikötőket épített,

amivel elősegítette a kereskedelem fejlődését. Államférfiként gondoskodott az árvákról és a szegény családok gyermekeiről.

Uralkodása idején volt a Római Birodalom területe a legnagyobb. Dacia[1] meghódítása után Rómába visszatérve pompázatos diadalmenetet tartott. Győzelme emlékére pedig a Fórum-hegyen magas márványoszlopot állítottak.

Traianus hadjáratai voltak Róma utolsó hódító háborúi. A II. század közepén a birodalom minden erejét hatalmas birtokai védelmére összpontosította. Ezután minden uralkodónak trónra lépésekor azt kívánták, hogy legyen boldogabb Augustusnál és jobb Traianusnál.

Kutass!

Határozd meg a paragrafus elején található térkép alapján, milyen területeket csatolt birodalmához Traianus, és melyek voltak a határai! Véleményed szerint a Traianus tiszteletére emelt domborművek méltóak-e az ő tevékenységéhez? Véleményedet indokold a szöveg és a képek alapján!







1. A 38 méter magas Traianus-oszlop Rómában
2. Traianus oszlopának domborművei, amelyek a dákokkal vívott harc epizódjait ábrázolják
3. Traianus szobra

Marcus Aurelius (161–180) nagyon művelt ember és uralkodó hírében állt. Jobb császárt a görögök és rómaiak nem is kívánhattak volna maguknak. Rendezte viszonyát a szenátussal. Az *Elmélkedések* című filozófiai műben így írt: *Szeresd a magad kis mesterségét, amibe beletanultál, és találd benne kedvedet*! Marcus Aurelius szinte egész uralkodását háborúkban töltötte.

[1] *Dákok* – a mai Románia területén élt törzsek.

A filozófus-uralkodó bátor harcos is volt. Sikeres hadjáratokat vezetett Örményországba és a Pártus Birodalomba. Ő volt az Antoninus-dinasztia utolsó császára. Uralmával véget ért a Római Birodalom *aranykora*.

Kutass!

Az *Elmélkedések* című értekezésében Marcus Aurelius ezt írta: *Lelkemben egy olyan szabad állam képét hordoztam, amelyben mindenkit ugyanazon törvények és egyenlő jogok alapján ítélnek meg*. Véleményed szerint sikerült ilyen államot felépítenie? Erről tanúskodik-e a szobra?



Marcus Aurelius szobra

Ellenőrizd magad!

1. Miért hívták Octavianust princepsnek?
2. Melyik uralkodó idején volt a Római Birodalom területe a legnagyobb?
3. Beszélj Marcus Aureliusról mint történelmi személyiségről!
4. *Milyen Augustus által bevezetett új szokásokat tartasz elfogadhatónak, és melyeket nem?*
5. *Miért nevezik az Antoninusok uralkodásának időszakát a birodalom aranykorának?*
6. *Traianus császár egyszer azt mondta:* Olyan császár akarok lenni, mint amilyenre magam is vágynék, ha alattvaló lennék. *Szerinted sikerült megvalósítania álmát?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Sorold fel a füzetben az államigazgatás főbb változásait a birodalom idején!

36. §. MILYENEK VOLTAK AZ ÓKORI RÓMAIAK SZOKÁSAI, MILYEN ISTENEKBEN HITTEK

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a pogányság? Mondj példákat az ógörögök többistenhitére és pogány elképzeléseire! Miért keletkeztek?

Kutass!

Az ókori római istenekről és istennőkről készült képek és más információforrások alapján fogalmazd meg, milyen volt az ókori rómaiak vallása!











1. Jupiter – főisten, a napfény és a villámlás istene, a királyok és az államhatalom védelmezője
2. Juno – a házasság, a férjezett nők védelmezője
3. Minerva – a tudomány, a kézművesség és a művészetek istennője
4. Diana – minden római, a plebejusok és rabszolgák védelmezője
5. Mars – a hadisten

1 Milyen isteneket imádtak a rómaiak

Gondolkodjatok el!

Melyek voltak a rómaiak vallásának fő jellemzői?

A római társadalom életében a vallás és a hozzá kapcsolódó hagyományok nagy szerepet játszottak. A rómaiak által tisztelt istenek hasonlóak voltak a görög istenekhez, sőt latin és görög nevükön is nevezték őket. A rómaiak isteneiknek templomokat építettek. Róma fő szentélye Jupiter (Zeusz) temploma volt a Capitolium-dombon. Oldalsó helyiségeit feleségének, Junonak (Héra) és lányának, Minervának (Athéné) szentelték. Minden évben megtartották Jupiter tiszteletére a nagy római játékokat.

A mezőkön dolgozó emberek a földművesség isteneit imádták: a gabonaföldek úrnőjét, Cerest, lányát Liberát és a bor istenét, Libert. Diana istennő (Artemisz) temploma a szökött rabszolgák menedékhelye volt.

A rómaiak hittek abban, hogy államuk addig létezik, amíg Vesta istennő templomában ég a szent tűz, melynek táplálása a Vesta-szüzek, Vesta papnőinek feladata volt. A szent tüzet amúgy Aeneas hozta el Trójából. A papnőket sorsolással választották

ki a legtekintélyesebb római családok képviselői közül. 30 évig szolgáltak a templomban, és csak utána köthettek házasságot. A Veszta-szüzek nagy tiszteletnek örvendtek Rómában. Aki megsértette őket, arra halál várt. Ha a bűnözőt kivégzésre vitték és útközben találkozott egy Veszta papnővel, megkegyelmeztek neki.

Az ógörögökhöz hasonlóan a rómaiak is hittek a különféle természetfeletti lények létezésében, amelyek folyókban, illetve házakban élnek. Lehetnek jók vagy rosszak, segíthetnek, de árthatnak is az embereknek. Minden családtagnak megvolt a maga védelmező szelleme, akit *genius*nak neveztek. A *penates*ek az otthon tüzét védelmezték. A *lares*ek pedig az elhunytak jó szellemei voltak, akik haláluk után is gondot viseltek utódaikra.

Kutass!

Hogyan illusztrálják az adott képek a rómaiak hozzáállását a szellemekhez, a család és az otthon védelmezőihez?







1 Penatesek. Ógörög freskó
2 Genius. Kr. e. I. század
3 Egy római család a laresek házi szentélye előtt. Modern rajz

2 Milyen volt a rómaiak családi élete

Gondolkodjatok el!

Milyen hagyományai voltak a családi életnek Rómában? Miben különböztek az ógörögökétől?

A rómaiak számára nagyon fontos volt a család, melynek tagjai egy nagy házban éltek. A család feje a legidősebb férfi volt, aki a vagyont birtokolta, elűzhette vagy megverhette a családtagokat, sőt rabszolgának is eladhatta, de meg is ölhette őket.

Gyermekük leendő férjét vagy feleségét általában a szülők választották ki. Gyakoriak voltak az érdekházasságok. Ismeretes például, hogy a szónok Cicero 37 év házasság után elvált, és feleségül vett egy 20 éves lányt, hogy megelőzze anyagi csődjét. A lányok 12 éves koruktól házasodhattak, de ez legtöbbször 14 évesen történt meg.

Gyerekeiket szeretettel vették körül. Kisbabáikat fából vagy fémből készült csörgőkkel szórakoztatták. A kislányoknak agyagból, viaszból, fából, fémből, kövekből készítettek babákat, a fiúknak pedig játék lovacskákat és kis kocsikat. A fiúknak fakardokat is csináltak. A nagyobb gyerekek szerettek társasjátékozni, például Terni lapilli játékot játszani, ami az amőba őse volt, vagy sárkányt eregetni. Sokszor fogadtak örökbe gyermekeket, főleg katonai hadjáratok után vagy pedig, ha nem lehetett saját gyermekük.

A nők nagy tiszteletnek örvendtek a családokban. A férjezett asszonyokat *matrónának* nevezték. A ház úrnője a legidősebb férfi felesége volt. Ő tanította meg a fiatalabb nőket főzni, varrni és háztartást vezetni. A római nők a görög nőkkel ellentétben szabadon elhagyhatták a házat. A férfiakkal elmehettek vendégségbe, és jelen voltak az otthoni lakomákon is. A politikát nem tekintették női dolognak, így a nőknek nem volt választójoguk. Hivatalt sem vállalhattak és nem látogathatták a népgyűlést. Miután Róma birodalommá vált, a nők több jogot szereztek maguknak. Nyugodtan foglalkozhattak üzlettel, lehetett földjük, felszabadíthatták a rabszolgákat, sőt fizetett állást is betölthettek.

Kutass!

Hogyan ábrázolták a római családokat a sírköveken? Az előkelő rómaiak mellett miért voltak ott őseik mellszobrai?





1 Rómaiak. Ókori római szobor

2 Egy római családot ábrázoló sírkő

Rómában csak a gazdag családok gyermekei járhattak iskolába. A legszegényebbek nem tanultak se írni, se olvasni, mivel otthon segítettek az idősebbeknek a ház körüli munkákban.

A lányok sem jártak iskolába, őket a leendő családi életre készítették fel. Fő foglalkozásuk a fonás és szövés volt. Zenét és táncot is tanultak, a gazdagabb családoknál pedig görög nyelvet.

A fiatalok nevelése a római társadalom polgári erényeinek kialakítására irányult. Olyanokra, mint a bátorság, becsületesség, hűség, méltóság, vasfegyelem a háborúban, az ősök törvényeinek és szokásainak tisztelete, valamint a kötelességtudat. Az ókori rómaiaknak volt egy mondásuk: *Köteles vagyok, tehát meg tudom csinálni.*

Kutass!



A szarkofágot díszítő márványdomborművön egy római ifjú nevelésének szakaszai láthatók. Bal oldalon egy anya csecsemőt etet; majd az apa, a hagyomány szerint, felemeli fiát, így sajátjának ismeri őt; később az ifjú már harci szekéren ül, amely elé szamarat fogtak; a végén a fiatalember bemutatja atyjának tudását. Szerinted, a római családi élet milyen hagyományairól tanúskodnak ezek a képek?

Ellenőrizd magad!

1. Milyen isteneket imádtak a rómaiak? Melyikük hasonlított közülük a görög istenekre?
2. Ki volt a római család feje?
3. Milyen jogokkal rendelkeztek a római nők?
4. Mi volt a nevelés és oktatás célja Rómában?
5. *Mi volt a különbség a nők helyzete között Rómában és Görögországban?*
6. *Milyen erkölcsi szabályok határozták meg a rómaiak, a római család, a római közösség életét? Aktuálisak-e napjainkban ezek a szabályok? Melyek azok, és miért?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Mikor, és milyen értelemben lehet helyénvaló a *Köteles vagyok, tehát meg tudom csinálni* kifejezés használata? Magyarázd el, miért pont Rómában jött létre!

37. §. A RÓMAI CSALÁDOK ÉLETMÓDJA

Beszéljétek meg az osztályban!

Miről fog szólni ez az új téma? Elmondhatjuk-e azt, hogy a rómaiak mindennapi élete nem volt egyforma? Miért?

Kutass!



Római termálfürdő Britannia provinciában, Somerset. Napjainkban

Minden római polgár és a római provinciák számos lakosa (beleértve a nőket és a szegényeket is) naponta látogatta a termálfürdőket (nyilvános fürdőket), melyekben sok szoba volt különböző hőmérsékletű vízzel. Voltak még itt edzőtermek, uszodák és pihenő területek is, ahol a polgárok olvashattak, pihenhettek és társaloghattak. Caracalla fürdőinek[1] négy bejárata volt, és naponta akár 8 000 látogatót is fogadhatott. Mit árul el ez a szokás a rómaiak életmódjáról? Milyen mai hagyományhoz hasonlít ez?

1 Róma városa a birodalom időszakában

Gondolkodjatok el!

Róma városának milyen jellemző vonásait ismertétek meg?

Időszámításunk első évszázadaiban Róma a Földközi-tenger medencéjének egyik legnagyobb városává nőtte ki magát. Lakosságának száma megközelítette az egymillió főt. A rómaiak mellett találkozhattunk itt zsidókkal, szírekkel, föníciaiakkal és más nemzetek képviselőivel. Róma szenvedett a túlnépesedéstől, ugyanis az emberek a birodalom minden részéről ide özönlöttek.

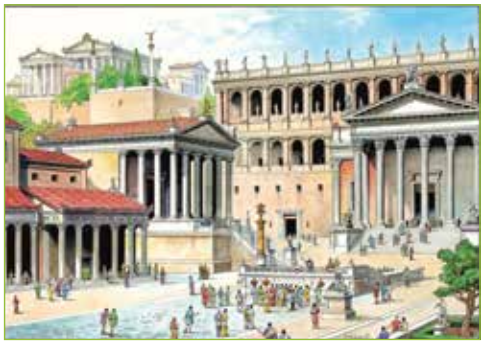
Róma gazdasági és politikai központja a *Fórum* volt. A császárok parancsára fenséges templomokat, emlékműveket és egyéb középületeket emeltek itt. A Fórum közelében fényűző császári paloták és a római istenek pompázatos szentélyei álltak. A város központjában sok üzlet volt, ahol ruhákat, ékszereket, cipőket, parókákat, kardokat lehetett vásárolni. A gyerekek iskolába menet végigfutottak a Fórum mellett. Az asszonyok ruhát mostak a

[1] Caracalla császár fürdője Rómában, hivatalos nevén Antoninus fürdő.

Tiberisben, az utcákat az utcaseprők tartották rendben, állandó szolgálatban voltak a tűzoltók is. Városszerte ezer szökő- és ivókút, nyolcszáz nyilvános fürdő és posta működött. A római közlekedés megkönnyítésére külön szolgálatot hoztak létre. Napkeltétől a munkanap végéig megtiltották a magánszekerek, hintók és fuvarosok áthaladását Róma utcáin. A máshonnan érkezetteknek pedig a városon kívül kellett hagyniuk járműveiket.

Kutass!

Hogyan bizonyítja az illusztráció, hogy a Fórum Róma gazdasági, politikai és kulturális központja volt? Milyen közterületek voltak itt? Miért voltak fontosak ezek a rómaiak számára? Az akkori közterek jellegzetességei közül melyekre lenne ma is szükség?



Fórum az ókori Rómában. Mai illusztráció

2 Milyen házakban éltek a rómaiak

Gondolkodjatok el!

Milyen lakásokban éltek a rómaiak más-más rétegeinek képviselői? Milyenek voltak Róma építészeti sajátosságai?

Róma sűrűn be volt építve. Az egyik leírás tanúsága szerint a városban összesen 46 602 többszintes épület volt. A gazdagok házai és a középületek lenyűgözték a szemlélőt pompázatos motívumaikkal, vízvezeték-hálózatukkal, szennyvízelvezető csatornáikkal, központi fűtésükkel stb. A falakat festmények díszítették, a padlót mozaik borította. A gazdag római házában rendszerint egy egész nagycsalád (gyermekek, szülők, nagyszülők stb.) lakott. A házakban voltak hálószobák, dolgozószoba, konyha, étkező, kert, családi szentély, WC és fürdőszoba. Nagyon kevés volt a bútor, és egyáltalán nem volt szőnyeg.

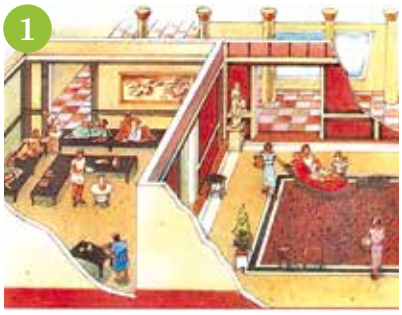
A rómaiak többsége, elsősorban a gazdag plebejusok, többszintes lakásokban laktak, melyek földszintjén az üzletek és a műhelyek helyezkedtek el.

A kevésbé tehetős rómaiak számára is épültek lakóházak. A szegény családok javarészt a legfelső, fából készült emeleteken zsúfolódtak össze. A sebtében összetákolt házak gyakran leégtek

vagy összedőltek. Nem volt itt vezetékes víz, a felsőbb emeleteken lakóknak minden alkalommal le kellett menniük vízért az udvarra.

Kutass!

Milyenek voltak az ókori rómaiak életkörülményei? Mi tűnt számodra a legérdekesebbnek?





1 Egy gazdag római házában

2 Többszintes lakások Rómában. Mai történelmi rekonstrukció

3 Milyen volt a rómaiak életmódja

Gondolkodjatok el!

Hasonlítsátok össze a rómaiak és görögök életmódját!

A rómaiak általában napkeltekor ébredtek. A patríciusok reggelire rendszerint kenyeret, mézes süteményeket, sajtot, fügét és olajbogyót ettek. Ebédre friss húst és halat fogyasztottak. Reggel vizet ittak, néha tejet vagy bort. Kanállal vagy kézzel étkeztek, majd megtörölték kezüket nedves törülközővel. A plebejusok reggelije a száraz, illetve borba vagy vízbe áztatott kenyér volt. Néha a kenyeret megszórták olajbogyóval, sajttal vagy mazsolával. A gazdag polgárok élelmet és pénzt osztottak a szegények között, számítva támogatásukra a választásokon.

Ebéd után a rómaiak szabadidejüket a pihenésnek és a szórakozásnak szentelték. Minden intézmény ilyenkor leállt, bezártak a templomok, üzletek. Még a szegényeknek is jutott idejük naponta egy-két szentélyt felkeresni, ami a rómaiak életének nagyon fontos részét képezte.

A vidéki mindennapok lassabban teltek, de azért itt is volt számos népünnepély meg baráti összejövetel. A parasztok hetente hét napot dolgoztak, a piacon értékesítették áruikat, itt találkoztak

ismerőseikkel, és itt hallottak új híreket. Az asszony feladata volt a ház rendben tartása, a rabszolgák felügyelete.

A római férfiak és nők alapvető ruhadarabja a *tunika* volt. Nyáron pamutból, télen gyapjúból készült. A férfiak *tógát* viseltek, amit vállra terítettek és a test köré csavartak, így a karok szabadok maradtak. A gazdag nők hosszú *stolát* hordtak a tunikájuk fölött. A római szegények és rabszolgák ruházata csak a durva anyagból készült tunika volt.

Kutass!

Írd le az ókori rómaiak ruházatát! Hasonlítsd össze a görögök és egyiptomiak viseletével!









1, 2 Ókori római ruhaviselet

3 Hajviselet. A rajzok a XIX. század történetének tankönyvéből vannak

4 Hogyan töltötték a rómaiak a szabadidejüket

Gondolkodjatok el!

Nevezzétek meg a rómaiak fő szórakozásait!

Rómában egész évben történt valami. A rómaiak hol szabadtéri színházi előadásokra siettek, hol meg vallási ünnepeken és fesztiválokon vettek részt. Máskor atlétikai versenyeken, ökölpárbajokon és állatviadalokon, híres ütközetek újrajátszásán, szekér- és gladiátorversenyeken töltötték szabadidejüket.

Az I. század végén megépült az ókori Róma hatalmas amfiteátruma, a ***Colosseum***. Ez az óriási épület csaknem 70 000 nézőt tudott befogadni egyszerre, akik gladiátorviadalokat és vadállatok felvonultatását láthatták itt. Arénájában egyszerre 2 000 gladiátor küzdhetett egymással. Néha tengeri csatákat is rendeztek itt. Az arénát földalatti csöveken keresztül töltötték meg vízzel. A föld alatti helyiségekben ketrecek voltak az állatoknak és kórház a sebesültek számára.



Colosseum. Magassága 48 méter (mint egy 19 emeletes házé, elfért benne egy futballpálya). Mai ábrázolás

A szekérversenyek a *Nagy Cirkusz*ban zajlottak, Róma akkori legnagyobb építményében, amely 250 000 embert tudott befogadni.

Ellenőrizd magad!

1. Mi a Fórum?
2. Milyen házakban laktak a rómaiak?
3. Milyen ruhát viseltek a rómaiak?
4. Mi a Colosseum?
5. *Készíts rövid beszámolót* Vendégségben egy római családnál *címmel!*
6. *Miben hasonlít Róma az ókori világ vagy a modern idők többi nagyvárosához? Mik a fő jellemzői?*
7. *Hogyan rendezték be a köztereket Rómában? Milyen célt szolgáltak?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Képzeld el, hogy ellátogattál a Colosseumba és a Nagy Cirkuszba. Mit láttál ott? Kivel találkoztál? Írd le benyomásaidat! Tetszenek-e neked a római polgárok szabadidős tevékenységei? Miért? Te melyiket részesítenéd előnyben?

38. §. A RÓMAI BIRODALOM JELLEMZŐI A III. SZÁZADBAN ÉS A IV. SZÁZAD ELEJÉN

Beszéljétek meg az osztályban!

A III–IV. században a Római Birodalom válságot élt át. Mi a válság? Mit nevezünk gazdasági válságnak, és mit politikainak? Hogyan hat a válság az ország népességének életére?

Kutass!

Vizsgáld meg a 178. oldalon lévő térképet! Hogyan befolyásolta a Római Birodalom jelentős területi kiterjedése bel- és külpolitikáját? Milyen válságos következményei voltak ennek az országra nézve?

1 Miben nyilvánult meg a Római Birodalom válsága

Gondolkodjatok el!

Nevezzétek meg a válság fő megnyilvánulási formáit!

A II. század végétől a Római Birodalom nem folytatott hódító hadjáratokat. A hódító hadjáratok következtében Róma hatalmas területekre tett szert, ezért jelentős erőfeszítésekre volt szükség ahhoz, hogy a leigázott népeket kordában tartsa. A hatalomért vívott folytonos harc a különböző politikai csoportosulások között és a szomszédos törzsek támadásai tönkretették a birodalom egységét, valamint a provinciák közötti hagyományos kapcsolatokat.

Ebben az időszakban a császárokat többnyire a hadsereg vagy a szenátus kiáltotta ki. A katonák még a trónt is eladták bárkinek, aki több pénzt ígért nekik. Az uralkodók (*katona-* vagy *szenátus-császárok*nak nevezték őket) 2-3 évente váltották egymást, de volt úgy is, hogy havonta cserélődtek. Legtöbbjüket összeesküvők vagy elégedetlen légiósok gyilkolták meg.

A népgyűlést egyre ritkábban hívták össze és a III. századra meg is szűnt. A tartományokban nemcsak a meghódított népek lázadtak fel, hanem azok a légiók is, amelyek féken kellett, hogy tartsák őket. Egyiptom és Gallia provinciák pedig kiváltak a birodalomból.

Az egyre növekvő kiadások fedezésére a császárok különféle eszközökhöz folyamodtak: az ezüst- és aranypénzek súlyának csökkentéséhez, rézpénzek kibocsátásához Ez a gazdaság hanyatlását eredményezte. A törvények, szokások és hagyományok semmibe vétele következtében megnőtt a bűnözés.

A hódító háborúk megszűnése csökkentette az országba beözönlő rabszolgák számát. A rabszolgák a piacon ezért egyre

drágábbak lettek, és még keményebb munkára kényszerítették őket. A lelkiismeretesebb munkára való ösztönzés céljából kis telkeket adtak nekik, engedélyezték számukra a családalapítást és lehetett saját tulajdonuk is. Úgy nevezték őket ezután, hogy *kunyhós rabszolgák*. A földhasználatért bérleti díjat fizettek, és a termés egy részét beszolgáltatták gazdájuknak.

A hatalmas földbirtokokat nem lehetett csak rabszolgamunkával megművelni. Ezért a nagybirtokosok elkezdték bérbe adni a parcellákat a szabad embereknek. Az ilyen szabad kis bérlőket *colonusok*nak nevezték. A colonusok jobban voltak érdekelve munkájuk eredményességében, mint a rabszolgák. Róma gazdasági válságát azonban még ez sem tudta megállítani.

Kutass!

Hogyan írja le Columella (I. század) római író a rabszolgák munkáját? A veszteségek csökkentése érdekében kinek javasolja átadni a földet?

A rabszolgamunka veszteségességeiről



A colonusok befizetik a bérleti díjat

A félreeső birtokok földjei sokkal jobb állapotban vannak, ha colonusok és nem rabszolgák művelik meg. Ez különösen igaz a gabonaföldekre, melyek kevésbé veszteségesek a colonusok munkája nyomán, mintha a rabszolgák dolgoznának rajta. A rabszolgák eladják a bikákat, rosszul legeltetik a jószágot, nem elég mélyen ássák fel a földet, sokkal több gabonát pazarolnak el, mint amennyit elvetettek. Nem gondozzák kellőképp a bevetett földeket, hogy azok jó termést hozzanak. A begyűjtött búza mennyisége napról napra csökken, ugyanis ők maguk is lopnak belőle, és nem vigyázzák meg a maradékot a tolvajoktól sem.

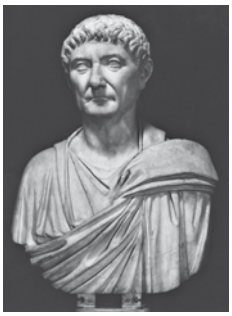
2 Milyen reformokat vezetett be Diocletianus császár

Gondolkodjatok el!

Hogyan sikerült Diocletianusnak megállítani a birodalom hanyatlását?

284-ben a legionáriusok *Diocletianus*t kiáltották ki császárrá, aki volt rabszolgák leszármazottja volt. Fiatalon lépett be a hadseregbe légiósként és képességeinek köszönhetően gyorsan

felküzdötte magát a legmagasabb rangig. Miután császár lett, növelte a hadsereg létszámát és megerősítette a fegyelmet. Ez hozzájárult a Római Birodalom egységének helyreállításához. Diocletianus alatt a császári hatalom korlátlanná vált. A Római Birodalom hatékony irányítása céljából területét négy részre osztotta, melyek élén *tetrarchák*, vagyis társuralkodók álltak.



Diocletianus római császár

Ugyan Róma maradt a birodalom fővárosa, de a császárok már nem éltek ott. A város fokozatosan elvesztette korábbi jelentőségét és fényét.

Kutass!

Milyen reformokat hajtott végre Diocletianus? Hogyan kellett, hogy befolyásolja mindegyiknek az állam fejlődését?

Diocletianus reformjai

Politikai
Tetrarchia – a birodalom négy részre osztása. Mindegyik élén tetrarcha, társuralkodó áll.

Katonai
A hadsereg két részre osztása: határvédelmi és partvédelmi egységekre, a városokban állomásozó csapatok a felkelések elfojtására szolgáltak.

Közigazgatási
A provinciákat 12 területbe sorolták be a jobb közigazgatás céljából.

Pénzügyi
Az elértéktelenedett és hamis érmék kivonása a forgalomból. Új aranypénzek verése.

Adóreform
Népszámlálás. A termőföld, gyümölcsösök, szőlőskertek, legelők összeírása.

Vallási
303-ban törvényt ad ki, amelyben betiltja a kereszténységet. Elkezdődött a keresztényüldözés.

Diocletianus idején más reformokat is bevezettek, melyek megerősítették a birodalmat. A reformok után egy időre megállt a Római Birodalom gazdasági hanyatlása.

3 Miért kapta Constantinus császár a Nagy jelzőt

Gondolkodjatok el!

Milyen változásokra került sor a birodalom életében Constantinus idején?



Nagy Constantinus római császár

Diocletianus önként lemondott a császárságról. A tehetséges és bátor *Constantinus* (306–337) követte őt a trónon, akit *Nagy*nak neveztek. Folytatta elődje reformjait. Az elértéktelenedett ezüstpénzeket aranypénzre cserélte, tökéletesítette az adórendszert, ami elősegítette a császári kincstár feltöltését. Hatalmas hadsereget tartott fenn. Sikeres hadjáratokat folytatott a szomszédos törzsek ellen. Megélénkült a kereskedelem, újjászülettek a városok.

Byzantium görög gyarmat helyén Constantinus elrendelte egy új főváros építését, melyet az ő tiszteletére **Konstantinápoly**nak (ma Isztambul) neveztek el. Fontos kereskedelmi utak kereszteztek itt egymást, amelyek szárazföldön Ázsiától Európáig, a tengeren pedig a Fekete-tengertől a Földközi-tengerig húzódtak. Konstantinápoly lett a birodalom legnagyobb városa.

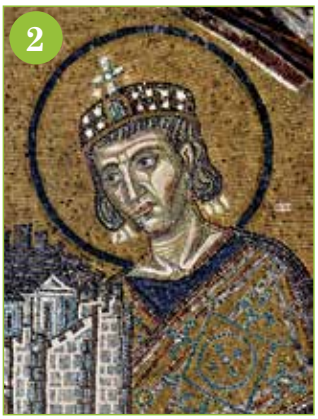
Constantinus azt akarta, hogy az új főváros felülmúlja Rómát, és ezért nem sajnált semmilyen költséget. A városban fényűző császári palotát emeltek. Termálfürdők, könyvtárak, lóversenypályák épültek. Megépült két új színház, sok lakóház a kézművesek, kereskedők, tengerészek és halászok számára. Konstantinápolyban a keresztény templomok mellett megjelentek a pogány templomok. Görögországból és a birodalom különböző városaiból csodálatos műalkotásokat, márványtáblákat, valamint oszlopokat szállítottak ide. A császári palotában sok ember dolgozott. Csak borbélyból voltak vagy ezren.

Constantinus nemcsak elősegítette a kereszténység terjedését, hanem maga is megkeresztelkedett. Ő lett a világtörténelem első keresztény császára. Uralkodása alatt a Római Birodalom megerősödött és újjászületett.

Kutass!

A szöveg és az illusztrációk alapján készíts beszámolót Nagy Constantinus tevékenységéről! Nevezd meg (írd le) Constantinus fő eredményeit! Az élet milyen szféráira voltak jellemzők?





1 Constantinus diadalíve. Mai fotó.

2 Constantinus felajánlja a várost a Szűzanyának. A Hagia Sophia-székesegyház bejáratának mozaikja

Ellenőrizd magad!

1. Kit neveztek katona-császároknak az ókori Rómában?
2. Kik azok a kunyhós rabszolgák és colonusok?
3. Milyen okai voltak a Római Birodalom hanyatlásának a III. században?
4. *Hogyan állította vissza Diocletianus a birodalom egységét és a császári hatalom nagyságát?*
5. *Mesélj arról, hogyan szilárdította meg Constantinus a császári hatalmat!*
6. *Beszélj Nagy Konstantin (Constantinus) császárról és a hatalom megerősítésére tett intézkedéseiről!*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Miben hasonlít, és miben különbözik Diocletianus és Nagy Constantinus tevékenysége?

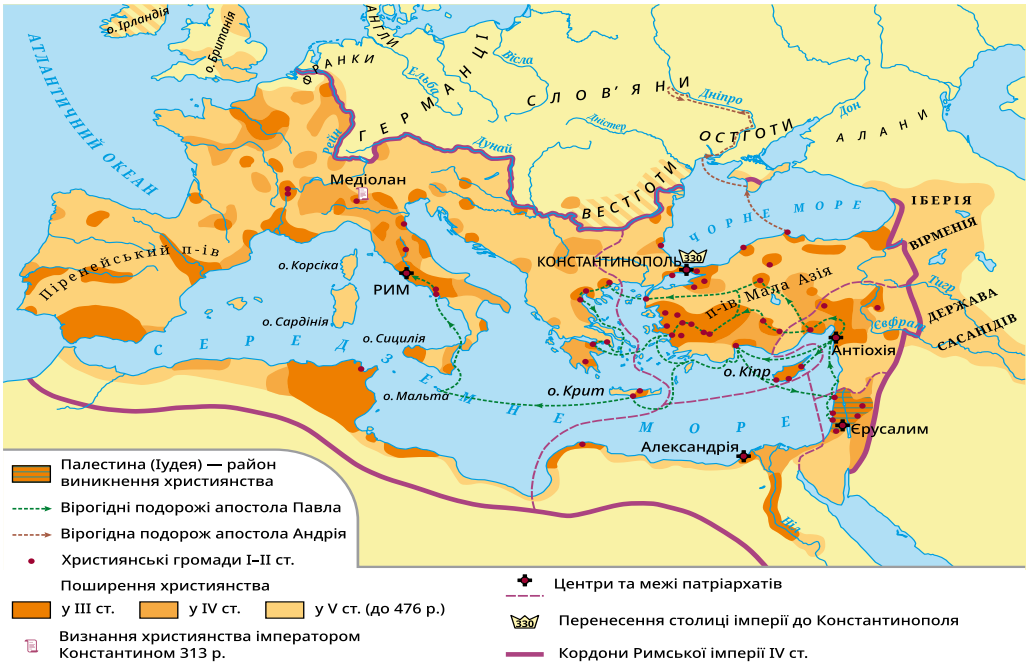
39. §. HOGYAN, ÉS MIKOR JÖTT LÉTRE A KERESZTÉNYSÉG

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a vallás? Milyen vallásokat ismertek már az ókor történetéből? Mi a különbség a pogányság, a politeizmus és a monoteizmus között?

Kutass!

Milyen jelenségeket ábrázol a térkép? Honnan ered a kereszténység? Keresd meg a keresztény közösségek helyszíneit az I–II. században! Milyen folyamatot ábrázol a térkép a III–V. században? Melyik évszázadban gyorsult fel a kereszténység terjedése? Miért?



1 Hogyan jött létre a kereszténység

Gondolkodjatok el!

Miért várták az emberek a Messiás eljövetelét? Hol, és mikor született Jézus Krisztus?

A **kereszténység**nek jelenleg körülbelül 2,4 milliárd követője van (a világ népességének 30%-a). A vallás fő tételei **Jézus Krisztus** születéséhez, életéhez, halálához és feltámadásához kapcsolódnak.

Názáreti Jézus zsidó prédikátor volt, aki halála után a kereszténység központi alakjává vált.

A **kereszténység** a három (öt – *a ford. megj.*) világvallás egyike. Tanításának alapja: a Jézus Krisztusba vetett hit, mint Isten megtestesülésébe és megnyilvánulásába, Isten Fiába, aki azért jött a földre, hogy megváltsa a világ bűneit. **Jézus** – **Isten fia** – *Messiás*, görögül – **Krisztus**.

Jézus Krisztus születéséről és földi életéről az ***Evangélium***ok (a görög *örömhír*ből) mesélnek nekünk. Krisztus tanítványai és követői jegyezték le őket az I. század végén és a II. században. Idővel az *Evangélium*ok és más keresztény írások bekerültek az *Újszövetség*be, a *Biblia* második részébe.

Az *Evangélium*ok tanítása szerint Isten körülbelül 2 ezer évvel ezelőtt küldte le a Földre fiát, Jézust, hogy megmutassa az embereknek az Isten országába vezető utat. Jézus a felebaráti szeretetet, irgalmasságot, megbocsátást, az emberek Isten előtti egyenlőségét hirdette az egyszerű nép körében.

A prédikátort 12 tanítványa, az *apostolok* kísérték az útján. Jeruzsálemben az egyikük, Júdás 30 ezüstpénzért elárulta Mesterét, akit a római császár elleni lázítással vádolták meg és halálra ítélték. A Jeruzsálem melletti Golgota hegyen keresztre feszítették. Három nap múlva feltámadt. Negyven nappal később felment a Mennybe, és megígérte, hogy visszatér az utolsó ítélet napján. Tanítványainak meghagyta, vigyék el az *Evangélium*ot a világ minden népének. Jézus Krisztus tanításai képezik a kereszténység alapjait.

Az I. és II. században még nem volt sok keresztény. A rómaiak azonban mégis üldözni kezdték őket, mivel a keresztények nem ismerték el a császár isteni voltát. Diocletianus császár idején a keresztények üldözése különösen kegyetlen módszerekkel zajlott.

Kutass!

Mit tanított Jézus Krisztus egy olyan társadalomban, amely nem volt mentes az erőszaktól?

Jézus Hegyi beszédéből

Kérjetek, és adatik néktek, keressetek és találtok, zörgessetek, és megnyittatik néktek. Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek!

Én pedig azt mondom néktek: Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket.

Aki tőled kér, adj néki, és aki tőled kölcsön akar kérni, el ne fordulj attól!

2 Hogyan terjedt a kereszténység a Római Birodalomban

Gondolkodjatok el!

Hogyan jött létre a keresztény egyház?

A keresztények közösségekbe egyesültek. Legfontosabb tanításuk az volt, hogy szeresd felebarátodat, ezért testvérként tekintettek egymásra. Nem tettek különbséget a különböző népek, rabszolgák vagy szabadok, nők vagy férfiak között. Mindenki egyenlő volt a közösségen belül, és köteles volt segíteni a másikon. A keresztények elítélték a gazdagságot. A gazdagok azzal a feltétellel válhattak a közösség tagjaivá, ha minden vagyonukat szétosztották, vagy ha nagylelkűen adakoztak a közösség javára.

Idővel a különálló közösségek a **keresztény egyház**ba egyesültek. Eleinte házaknál gyűltek össze, hogy együtt imádkozzanak, ünnepeljenek, eszmét cseréljenek a viselkedési normákról, hallgassák az *Evangélium*ot, vagy himnuszokat énekeljenek. Később templomokat építettek.

A keresztények nem harcoltak a hatalom ellen. Róma mégis üldözni kezdte őket. De ők így sem adták fel Jézus Krisztusba vetett hitüket, és nyíltan dicsőítették a Megváltót. Ekkor jelentek meg a keresztény vértanúk, akik a hitükért szenvedtek.

Egyház – olyan szervezet, amelynek közös vallási nézetei és szertartásai vannak.

A vértanúk keresztény hit iránti elkötelezettsége egyre több követőt vonzott. Az üldöztetések idején a keresztények barlangokban, elhagyott kőbányákban (katakombákban) gyűltek össze, ahol földalatti templomokat hoztak létre. Az első három évszázad keresztény egyházát a keresztényüldözések idején gyakran *katakomba egyház*nak nevezik.

Kutass!

A képek és a szöveg alapján beszélj az első keresztények életéről!

1



2







1 Az első keresztények barlangtemplomai Kappadókiában. Mai felvétel

2 Templom a római katakombákban

3 Krisztus képe Szent Marcellinusz és Péter katakombájában. Róma, IV. század

4 *Jean-Léon Gérôme*: A keresztény vértanú utolsó imája a kivégzés előtt, 1883. Walters Művészeti Múzeum (Baltimore, Egyesült Államok)

3 Hogyan honosodott meg végérvényesen a kereszténység a Római Birodalomban

Gondolkodjatok el!

Hogyan terjedt a kereszténység a IV. században?

A II. században a kereszténység elterjedt az egész Római Birodalomban. A lakosság különböző rétegei váltak a keresztény egyház követőivé. Constantinus császár megértette, az új hit támaszt jelenthet hatalma megerősítéséhez. Ezért támogatni kezdte a papságot[1]. Felmentette őket az adófizetés és a katonai szolgálat alól, és kötelezte a provinciákat, hogy bevételeik egy részét adják át a keresztény egyháznak.

325-ben Nikaiaban vagy Niceaban (Kis-Ázsia) tartották meg a keresztény egyház *első egyetemes zsinat*át. Ezen elfogadták a *niceai hitvallás*t, a keresztény dogmák összefoglalását, melyet minden hívő elfogad.

380-ban törvényt adtak ki a pogányság betiltásáról. A kereszténység a Római Birodalom egyetlen államvallása lett, amely kötelező volt mindenki számára. A pogányokat szigorúan

[1] *Pap* – olyan vallási vezető, aki a vallás szent szertartásait végzi és közvetítő szerepet tölt be az emberek és Isten között.

megbüntették. Szentélyeiket bezárták és lerombolták, a római istenek, hősök és császárok szobrait pedig elpusztították. Az ókori római művészet számos alkotása semmisült így meg. A Zeusznak szentelt olimpiai játékokat is betiltották. A keresztény egyház és a birodalom ezután elválaszthatatlanul összekapcsolódott.

Kutass!

Kinek volt joga ezután meghatározni, hogy az emberek milyen vallást gyakoroljanak? Változott-e a keresztények helyzete a rendelet után?

Részlet Constantinus császár 313-ban kiadott mediolanumi (milánói) ediktumából

Már régóta fontolgatjuk, hogy a vallás szabadságát nem szabad elutasítani, hanem minden egyes ember értelmének és akaratának meg kell adni azt a jogot, hogy saját döntése szerint foglalkozzon az isteni dolgokkal. Szabad és akadálytalan jogot adtunk a kereszténynek ahhoz, hogy saját vallásukkal foglalkozzanak és terjeszthessék azt. Úgy döntöttünk, hogy a kereszténynek vissza kell szolgáltatni minden vagyonukat, gyülekezési helyeiket, amiket az üldöztetés idején elvettek tőlük.

Ellenőrizd magad!

1. Mi az *Evangélium*? Kik írták?
2. Hogyan viszonyultak a római császárok a keresztényekhez?
3. Miért nevezik az első három évszázad keresztény egyházát *katakomba egyház*nak?
4. Mikor, és miért ült össze az első egyetemes zsinat?
5. *Meg lehetett-e akadályozni a kereszténység terjedését a Római Birodalomban a hívők kegyetlen üldözésével? Indokold meg véleményedet!*
6. *Milyen politikát folytatott Constantinus a kereszténységgel kapcsolatban?*
7. *Miért lett a kereszténység államvallás a Római Birodalomban a IV. század végén? Milyen következményei voltak ennek?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Az I. század végén kialakult a keresztény egyház pontos szervezeti felépítése. Hogy nevezték a vezetőit? Hogy nevezik ma a keresztény egyház vezetőit? Mi a különbség a *templom* és a *szentély* kifejezések között?

40. §. MIÉRT ÉRTÉKES AZ ÓKORI RÓMA KULTÚRÁJA

Beszéljétek meg az osztályban!

Az ókori Róma mely műemlékei ismeretesek számotokra? Melyik civilizáció kultúrája hatott leginkább a rómaira? Miért gondoljátok így?

Kutass!

A római művészek kiemelkedő ötletekkel gazdagították az ókor örökségét. A templomok, mauzóleumok és színházak mellett akvaduktokat[1] (csatornahíd), utakat, termálfürdőket építettek. Julius Frontinus (35–103), politikus és a római városi vízvezeték felügyelője ezt írta az akvaduktokról: *Össze sem lehet hasonlítani ezeknek a pótolhatatlan építményeknek a hasznosságát a felesleges piramisokéval, vagy a görögök bár jól ismert, mégis mindenre alkalmatlan alkotásaiéval!* Frontinus véleménye szerint mi a különbség a római építmények és más civilizációk műemlékei között? Egyetértesz-e ezzel az állásponttal?



Az egyik római akvadukt napjainkban

1 Miért híres a római építészet

Gondolkodjatok el!

A szöveg és a képek alapján gondolkodjatok el azon, mi a hasonló az ógörög és római építészet között, és miben különböznek egymástól?

A római építészetre nagy hatással voltak a hellenisztikus hagyományok. A rómaiak faragott kövekből *boltíveket*, *boltíves mennyezeteket* és *kupolákat* építettek. A díszítő elemek közül a mozaikokat és az eredeti falfestményeket kedvelték.

Boltív (latinul *arcus*, vagyis *körív*) – hidak, vízvezetékek és egyéb építmények építésekor használták. Hogy a templomoknak és csarnokoknak nagyobb magasságot és fenséges kinézetet kölcsönözzenek, **boltíves mennyezetek**et építettek.
Kupola – az építészetben kör vagy ellipszis alaprajzú, jellemzően félgömbszerű, csúcspontján záródó boltozat.

[1] *Akvadukt* (latin – *vízvezeték*) – az ókorban létesített vízvezeték, amely a nagyobb településekhez vagy a művelés alatt álló földekre vezette el a környező, magasabban fekvő területek vizét.

A *Pantheon*t a rómaiak az összes istenek templomának tartották. A kupolája közepén elhelyezkedő hatalmas kerek (9 méter átmérőjű) ablakon keresztül ömlött be a fény, amely megvilágította a belsejét. A rómaiak tartós, masszív építményeket hagytak az utókorra. A Pantheont felépítése óta soha nem szedték szét. Eredeti formájában alakították át pogány templomból keresztény templommá. A mai napig a kupolája a legnagyobb a világon.

Hogy megörökítsék a hadvezérek és a császárok győzelmeit Róma ellenségei felett, diadalíveket emeltek tiszteletükre. Titus diadalíve Rómában olyan különleges márványból készült, amilyet csak Attikában bányásznak. Világos és tömör formák jellemzik, amelyek egyszerűnek tűnhetnek, de akkor igazi műalkotásnak számítottak és utánozni próbálták mindenütt a világon.

A rómaiak imádták a gladiátorharcokat, kocsiversenyeket, állatviadalokat. Amfiteátrumokat építettek, hogy ott hódolhassanak szenvedélyüknek. A Colosseum Róma és egész Olaszország névjegykártyája azóta is.

Rómában és a provinciákon, főként a fórumok közelében, épültek a *basilikák*. Nagy csarnokok voltak ezek, ahol a bírósági tárgyalások, üzleti találkozók zajlottak és itt kötötték meg a kereskedelmi szerződéseket is.

A birodalmi kor városaira jellemzőek voltak a kikövezett utak, a vízvezetékek, a földalatti szennyvízelvezető csatornák. Az ókori Róma építészeti műemlékei közül különösen lenyűgözőek az *akvadukt*ok. Az akvadukt olyan pilléres boltíves szerkezet volt agyag csövekkel a tetején, amely a sok kilométerre lévő hegyi forrásoktól vezette el a vizet a városig. A város határától a víz már földalatti csővezetékeken keresztül áramlott a különböző tározókba, szökőkutakhoz, palotákhoz, templomokhoz és a gazdagok házaihoz. Rómában 11 szökőkút volt, melyek közül három a mai napig fennmaradt. A császári fürdők is csővezetéken keresztül kapták a vizet és kapui minden szabad ember előtt nyitva álltak.

A római utak nagy hozzáértéssel épültek, hisz hosszú évszázadokon keresztül szolgálták az utazó embereket bárhol a világon. Napjainkig fennmaradt például a Via Appia, amely Kr. e. 312-ben épült.

Kutass!

Milyen műemlékek láthatók az illusztrációkon? Keresd meg a szövegben a leírást hozzájuk, és beszélj mindegyikről!








2 A római szobrászat és képzőművészet sajátosságai

Kutass!

Hogyan ábrázolták a rómaiak az embert? Mi a mozaik, és hol használták?

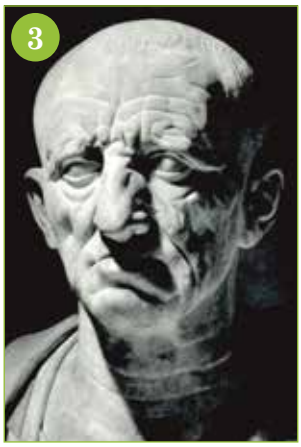
A szobrászat a háromdimenziós térbeli kiterjedésű alkotások létrehozásának művészete. A megformálás módja szerint a szobor lehet: faragott, öntött vagy mintázott. A rómaiak sok szobrot helyeztek el házaikban, az utcákon és tereken. Az ógörög szobrokkal ellentétben, amelyek távol álltak a valóságtól, a római szobrok portrészerűek voltak, híven tükrözték annak az embernek a jellemét és egyéni vonásait, akiről az alkotás készült. A római művészek márványból, kőből és agyagból, sőt betonból is készítettek szobrokat.

Kutass!

Kiket, miért és hogyan ábrázoltak a leggyakrabban a római szobrászok?













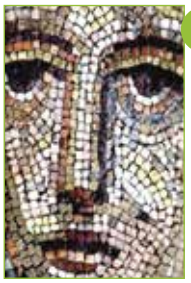
1. Augustus Octavianus. Kr. e. 63–14
2. Szónok. I. század
3. Római patrícius fej. Kr. e. 75–50
4. Fonseca, nemes római hölgy mellszobra. II. század
5. Marcus Aurelius császár lovas szobra. 176 körül.
6. *Laokoon és fiai.* A Kr. e. III. században készült eredeti mű márvány másolata. 1506-ban találtak rá Rómában

Az ókori Róma festészetéről viszonylag keveset tudunk. Annál több mozaik maradt fenn a római korból. A mozaikok kicsiny méretű színes üveg-, kő- vagy kavicsdarabkákból készültek. Általában isteneket, díszítő motívumokat, állatokat, vadász- és csatajeleneteket ábrázolták. Az ókori Róma gazdag házaiban, palotáiban, templomaiban, termálfürdőiben gyakran találkozhatunk mozaikkal. Velük díszítették a padlózatot, a falakat, a mennyezetet. A mozaik nemcsak díszítőelemként szolgált, hanem erősebbé tette az épület állagát, tartotta a hűvös hőmérsékletet és tisztítása is könnyű volt.

Kutass!

Mit tudunk a festészet fejlődéséről az ókori Rómában?





1. Művész festett szoborral és bekeretezett képpel. Pompeii, freskórészlet. 50–79
2. Mozaikminták Britannia egyik római villájából, I. évszázad: Vénusz női portré, Tengeri csikó

3 Az oktatás és tudomány fejlődése az ókori Rómában

Gondolkodjatok el!

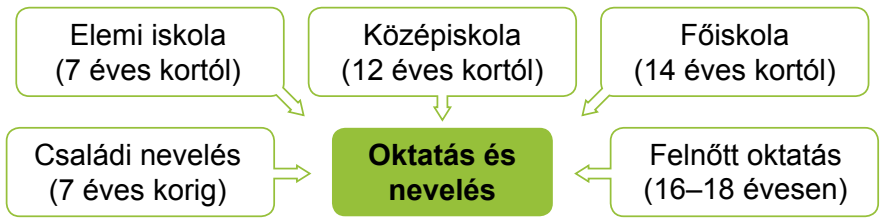
A szöveg segítségével hasonlítsátok össze a Római Birodalom iskoláját egy mai iskolával! Milyen tudományos ismeretek fejlődtek a római államban?

A gyermekek oktatása Rómában 7 éves kortól kezdődött el. A gyerekek először elemi iskolába, úgynevezett *ludus*ba jártak, ahol megtanultak írni, olvasni és számolni. A szegények számára az iskolák üzletek, művészeti vagy kézműves műhelyek mellett működtek.

A gazdagabb családból származó 12-16 éves római fiúk *grammaticus* iskolában folytatták tanulmányaikat, ahol irodalmat, nyelvtant, logikát, számtant, geometriát, csillagászatot tanultak és megismerték a zene alapjait. 16 éves korában az ifjú magára öltötte a felnőtt férfi tógáját és *rétor* iskolába ment. Ott elsajátította a retorikát (szónoklattant) és a római jogot. 17-18 éves korukban a fiatal férfiak elhagyták az iskolát és bevonultak katonának. Viszonylag kevés olyan iskola működött, ahol lányok és fiúk együtt tanultak. Azt viszont nagyra értékelték a társadalomban, ha egy lány művelt volt.

Kutass!

1. Az ábra segítségével röviden jellemezd a római oktatás és nevelés mindegyik szintjét! Magyarázd meg, mi volt a célja az oktatásnak és nevelésnek Rómában!



2. A szöveg alapján magyarázd el, mit ábrázol az illusztráció! Miben különbözik az ókori római iskola a maitól?



Az írásbeliséget Rómába a görögök hozták be. A latin betűk a görög betűktől származnak. A rómaiak többnyire papiruszra írtak, így a legtöbb könyvük tekercs formájú volt.

Az ókori római tudomány örökölte a görög kutatások eredményeit, de tőlük eltérően túlnyomórészt a gyakorlati alkalmazást tartotta szem előtt. Ezért terjedt el az egész világon a római számrendszer és a Julianus-naptár. A rómaiak jelentős sikereket értek el a törvények kidolgozásában, melyek meghatározó szerepet játszottak a mai európai jogrend kialakításában.

Titus Lucretius Carus költő *A dolgok természetéről* című értekezésében leírja a Föld kialakulásának és az élőlények megjelenésének történetét, az ősközösségi rendszer fejlődésének főbb állomásait. A híres tudós, Sztrabón *Földrajz* című művében fontos adatokat közöl az akkor ismert országokról és népekről Britanniától Indiáig. Plinius pedig a *Temészettudomány* című tanulmánya megírásához felhasználta a keleti, görög, a római csillagászok, orvosok, agronómusok, történészek és más tudósok több mint 2 ezer munkáját.

A II. század végén vált híres orvossá Galénosz, aki kísérleteket végzett a légzés, a gerincvelő és az agy aktivitásának tanulmányozására.

Titus Livius *A város alapításáról* című művében Róma történetét dolgozta fel 142 könyvben a hét halmon létrejövő városról egészen 9-ig.

Ellenőrizd magad!

1. Milyen műemlékek jellemzik a római építészet fejlődését?
2. Hogyan, és hol használták a rómaiak a mozaikokat?
3. Milyen tudományok voltak fejlettek az ókori Rómában?
4. *Az ókori római kultúra milyen vívmányait használják ma?*
5. *Az ókori Róma épületei közül melyik nyűgözött le a legjobban, miért?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Az illusztráció alapján írj rövid értekezést *Róma – ókori vagy modern város* címmel!



41. §. MI OKOZTA A NYUGATRÓMAI BIRODALOM BUKÁSÁT

Beszéljétek meg az osztályban!

Mikor alapították Konstantinápolyt, és milyen szerepet játszott a birodalom életében? Diocletianus és Constantinus idejében Róma már megszenvedte a barbárok[1] támadásait. Mit gondoltok, miért kezdődtek ezek a hadjáratok? Hogyan befolyásolták a birodalom életét?

Kutass!

Egy modern történész cikke alapján határozd meg, milyen változások következtek be a Nyugatrómai Birodalom lakosságának összetételében és életében, hogyan változott meg a római hadsereg? Mit gondolsz, miről tanúskodik az a tény, hogy a rómaiak elkezdték utánozni a barbárokat? Feltételezésed szerint, milyen következményekkel járhatott ez?

Rómaiak és barbárok

Konstantinápoly és Róma lett a politikai élet két központja, ami tovább mélyítette az ellentétet Kelet és Nyugat között. ...Rómában egyre szembetűnőbb volt az ott élő germánok nagy száma, akiket szőke hajuk, magas termetük és erős testalkatuk különböztetett

[1] *Barbárok* – harcias germán törzsek, amelyek megtámadták a Római Birodalom határait. Fejlettségi szintjük alacsonyabb volt, mint a rómaiaké.

meg a többiektől. A rómaiak igyekeztek ruházatban és viselkedésben utánozni azokat, akiket hosszú évszázadokon keresztül lenézően csak barbároknak neveztek... Egyes barbár népek már régen a birodalom lakosságának részévé váltak, rég római állampolgárságot kaptak, ... megőrizve nyelvüket, hagyományaikat, vallásukat, ruházatukat és jellemüket. ...A császári trón nemegyszer a barbárok kezére került... Ők képezték a római hadsereg alapját is.

1 Róma és a barbárok viszonya a IV. században

Gondolkodjatok el!

Miért erősödött fel a barbár törzsek nyomása a birodalomra?

A III–IV. században a barbár törzsek egyre többször támadták a Római Birodalom határait. A görögök és rómaiak lenéztek és *barbár*nak neveztek mindenkit, aki nem tartozott az ő népükhöz, és akinek nem értették a nyelvét[1].

A IV. század 70-es éveiben a Fekete-tenger északi partvidékén megjelentek a nomád hun törzsek, amelyek Közép-Ázsiából érkeztek Európába. Az egyre fokozódó hun veszély elől több európai nép volt kénytelen más területekre költözni. Később a hunok létrehozták saját államukat, amely a Dunától a Volgáig húzódott. A hunok beözönlése következtében kezdetét vette a **nagy népvándorlás kora.**

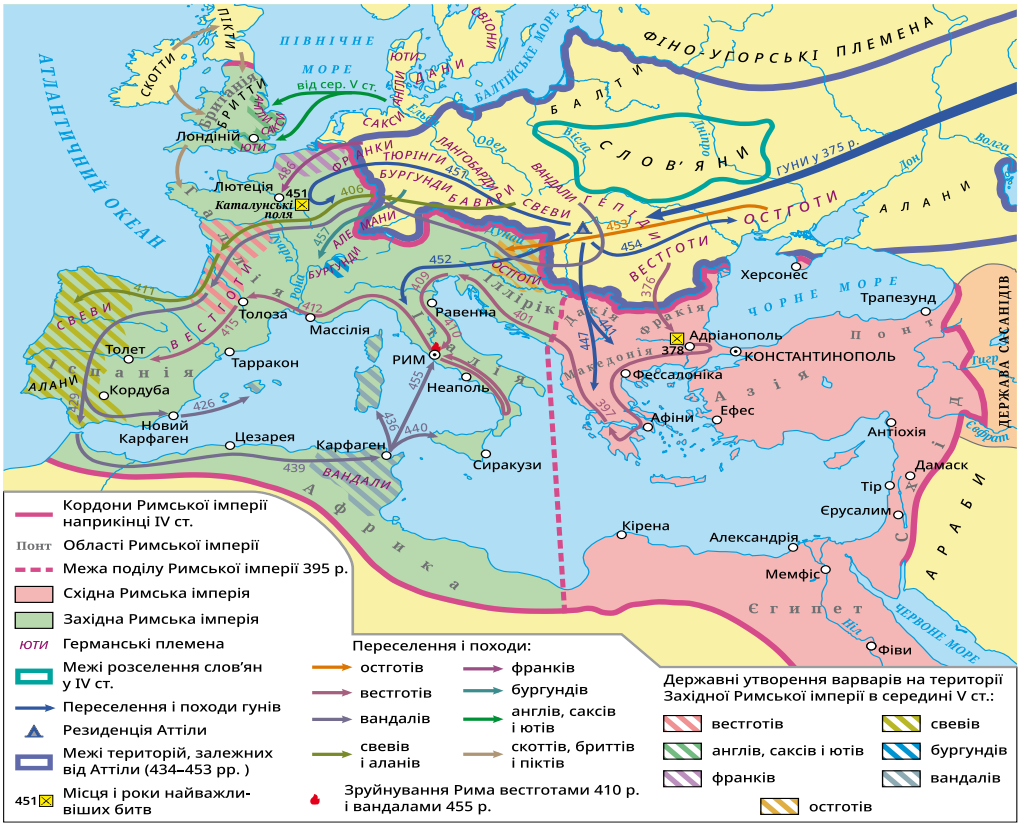
A **nagy népvándorlás kora** – Európa népeinek és törzseinek több irányú migrációja a IV–VI. században, amely a hun törzsek betörésével kezdődött a Római Birodalom északi területeire.

Ezután törzsek tucatjai, emberek százezrei hagyták el jól megszokott lakhelyüket, és indultak új hazát keresni maguknak. A nagy népvándorlás a II–IV. században kezdődött, de az V. században érte el csúcspontját. A népességmozgás okainak a klímaváltozást, a népességnövekedést és a földhiányt tartják.

Kutass!

Nevezd meg a nagy népvándorlásban érintett törzseket és azok szállásterületeit a IV. században, és mesélj róluk!

[1] A barbárok átvitt értelemben civilizálatlan, tanulatlan, kegyetlen emberek.



2 A birodalom felosztása Keletire és Nyugatira

Gondolkodjatok el!

Miért, és hogyan ment végbe a Római Birodalom felosztása Keletire és Nyugatira? Mik voltak a következményei?

395-ben I. Theodosius császár felosztotta a birodalmat két fia között. Így jött létre a **Nyugatrómai Birodalom** és a **Keletrómai Birodalom**.

A Keletrómai Birodalomhoz (**Bizánc**hoz) a Balkán-félsziget, Egyiptom és Róma ázsiai birtokai tartoztak. A Nyugatrómai Birodalomhoz pedig Itália és Európa, illetve Afrika nyugati provinciái.

A birodalom nyugati és keleti fele különböző módon kezdett fejlődni. A Keletrómai Birodalomban megmaradt az erős császári hatalom. Az emberek görögül beszéltek és tovább éltek a hellenizmus hagyományai. A Nyugatrómai Birodalomban a latin maradt az államnyelv. Itt a császár hatalma gyengébb volt. A városok hanyatlani kezdtek, a parasztok tönkrementek, az

utakon rablóbandák tartották rettegésben a kereskedőket és a helyi lakosságot. Gyakoriak voltak a lázadások.

A Nyugatrómai Birodalom már nem tudott ellenállni a barbároknak, és kénytelen volt váltságdíjat fizetni nekik. És amikor 410-ben Róma megtagadta a fizetést, az egyik barbár vezér, Alarik rabszolgák segítségével, akik éjjel kinyitották neki a városkaputt, elfoglalta az örök várost. Katonái három napig gyilkoltak és fosztogattak Rómában, aztán tovább mentek a provinciák irányába.

3 A hunok betörésének következményei a Nyugatrómai Birodalomban

Gondolkodjatok el!

Mivel fejeződött be a hunok betörése? Milyen következményekkel járt?

Róma legnagyobb ellenségei most a hunok voltak, akik sok törzset egyesítettek maguk körül. A római császárok kénytelenek voltak adót fizetni nekik. Amikor ***Attila*** lett a hunok vezére, az adó mértéke megnőtt, és az erőszaknak nem volt határa. A keresztények ezért *Isten ostorá*nak nevezték el Attilát.

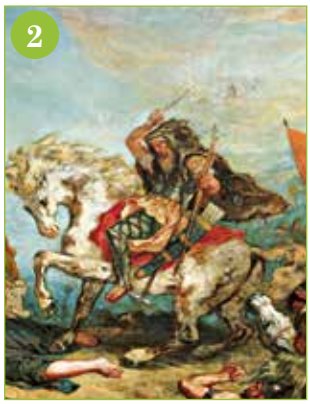
451-ben a hunok hatalmas serege betört Galliába. Hogy visszaverjék az ellenséget, a rómaiak összefogtak az ott élő germán törzsekkel. Attila ezután tovább haladt Észak-Itáliába, ahol könyörtelenül feldúlta az itáliai városokat. Azzal dicsekedett mindenütt, hogy ahová a lova lép, ott fű többé nem terem. Megközelítette Rómát, és a rómaiak, hogy megmeneküljenek a pusztulástól, hatalmas váltságdíjat fizettek neki.

Attila ezután visszatért székhelyére. Nem sokkal később hirtelen meghalt. A legenda szerint arany, ezüst és vas koporsóban temették el (valahol a Tisza mélyén alussza örök álmát – *a ford. megj.*). A temetés résztvevőit és tanúit megölték, így sírjának helye ismeretlen. A hunok többnemzetiségű állama szétesett.

Kutass!

Keresd meg a tankönyv 210. oldalán lévő térképen a hunok hadjáratainak irányait és döntő csatájuknak színhelyét a Rómával folytatott harcukban! Gondolkozz el azon, hogy az illusztrációk alapján milyenek a barbárok? Tevékenységük melyik fő vonását emelték ki a XIX. századi művészek? Hogy gondolod? Miért?





1 *Ulpiano Checa:* A hunok Rómába mennek. Illusztráció, 1887

2 *Eugene Delacroix:* Attila a hunok vezére. Részlet, 1843

4 A Nyugatrómai Birodalom bukásának okai

Gondolkodjatok el!

Mikor, és miért szűnt meg a Nyugatrómai Birodalom? Milyen következményei voltak ennek az eseménynek?

A hunok felett aratott győzelem nem mentette meg a Nyugatrómai Birodalmat. Területén barbár királyságok jöttek létre, amelyek nem engedelmeskedtek a császárnak. 455-ben vandál törzsek törtek be Rómába. Két hétig törtek, zúztak, fosztogattak. Kirabolták a palotákat, szentélyeket, kézműves műhelyeket, lakóházakat. A város lakóit kardélre hányták, vagy pedig elfogták, hogy eladhassák őket rabszolgának. Számos műemlék és épület megsemmisült. Azóta *vandalizmus*nak nevezik a kulturális emlékek és értékek értelmetlen rombolását.

Róma hanyatlani kezdett. A császári hatalommal a barbár seregek parancsnokai rendelkeztek, akik azt ültettek a trónra, akit akartak, és bármikor le is taszíthattak róla bárkit. 476-ban az egyik barbár vezér megbuktatta az utolsó római császárt, a fiatal Romulus Augustulust. A császári felségjelvényeket (bíborpalást, korona) Konstantinápolyba küldte annak jeléül, hogy a nyugati birodalomnak vége. A Nyugatrómai Birodalom bukásával véget ért az ókor történelme.

A Keletrómai Birodalom – Bizánc – stabilabbnak bizonyult, és sikerült ellenállnia a barbárok támadásainak. 1453-ig állt fenn, amikor is az oszmánok elpusztították (így nevezték régen a törököket).

Ellenőrizd magad!

1. Mit nevezünk a népvándorlás korának?
2. Mikor, és hogyan ment végbe a Római Birodalom hanyatlása?
3. Milyen eseményhez kapcsolódik a *vandalizmus* kifejezés?
4. *Miért nem sikerült Hannibál karthágói hadvezérnek meghódítania Rómát, és Alariknak igen?*
5. *A barbárok kevesebben voltak, mint a rómaiak, gazdaságuk és kultúrájuk fejlettsége is jóval alacsonyabb volt, mint a Római Birodalomé. Mivel magyarázható mégis a Róma felett aratott győzelmük?*
6. *Véleményed szerint, mi okozta a Nyugatrómai Birodalom bukását?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Képzeld el, hogy szemtanúja vagy az örök város, Róma pusztulásának és kifosztásának. Írd le, amit láttál! Véleményed szerint, hogyan érzékelhették ezt az akkori rómaiak? Befolyásolta-e ez az esemény az ókori világ történelmét? Ha igen, milyen következményekkel járt?

Összegezünk és gyakorolunk!

Csatlakozz a *Megcsináljuk* témájú oktatási projekthez! A projektben való részvétel lehetőséget ad számodra, hogy elkészítsd az ókori Róma leghíresebb műemlékeinek modelljét, makettjét és prezentációját, amit bemutathatsz társaidnak. Keresd fel a weboldalt http://vse.ee/DIS_6_Zoshyt vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

42-43. §. AZ ÓKORI SZLÁVOK GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI ÉLETE, VALLÁSA

Beszéljétek meg az osztályban!

Kik a szlávok? Milyen népek tartoznak hozzájuk? Mi köti össze ezeket a népeket? Milyen országokban élnek? Hol találhatók ezek az országok?

Kutass!

Keresd meg a térképen a Visztula folyót! A forrásmű és a térkép alapján derítsd ki: mi volt a szláv törzsek neve a nagy népvándorlás idején; hol telepedtek le, és kivel éltek együtt!



Idősebb Plinius a szláv törzsek nevéről

... A Visztula folyó eredeténél veszi kezdetét az a végeláthatatlan térség, ahol a venétek nagy törzse él. Ez az elnevezés az idők folyamán sokat változott... Ettől függetlenül a venétek egy tőről fakadnak és manapság háromféleképpen is nevezik őket, úgymint venétek, antok és szklavinok.

1 Hol található a szlávok őshazája

Gondolkodjatok el!

Milyen elméletek léteznek a szlávok eredetével és őshazájával kapcsolatban? Miért képezi vita tárgyát ez a kérdés még mindig tudományos körökben? Milyen szláv törzsek nevei találhatók a dokumentumokban?

A nagy népvándorlás a ***szlávok***at is érintette, 15 mai európai nemzetet, köztük az ukránok őseit is. A szlávok a Kr. e. I. évezredben jelentek meg a ***Visztula*** és a ***Dnyipro*** közötti erdős területeken. Ezután három irányban települtek szét: délen a Balkán-félszigeten; nyugaton – az Odera és az Elba folyók vonaláig terjedő földeken; keleten pedig a Kelet-európai-síkság mentén. A kutatók ezeket a területeket nevezik a szlávok őshazájának.

A szláv népek ősei valamikor együtt éltek, egy nyelvet beszéltek, közös szokásaik voltak. Később különböző európai területekre vándoroltak, nyelvük és szokásaik fokozatosan megváltoztak.

Az őszlávok történetének tanulmányozásakor a tudósok összevetik az ókori gondolkodók műveit a régészek által feltárt leletekkel. Írott formában először idősebb Plinius és Tacitus római történészek munkáiban olvashatunk róluk az I–II. században, valamint a földrajztudós Ptolemaiosz értekezéseiben (II. század). Venétekként említik őket, és önálló népként beszélnek róluk, amely a Visztulától keletre él, germánokkal, trákokkal, szarmatákkal és balti törzsekkel körülvéve.

A szlávok miután megszabadultak a hunok függőségétől az V. század közepén, a Kelet-római Birodalom területére költöztek. Így vette kezdetét a **szlávok nagy széttelepülése**, amelyről a VI. századi Jordanes gót származású történetíró azt írta, hogy *most ők, a szlávok tombolnak mindenütt.*

A **szlávok nagy széttelepülése** – a szlávok európai vándorlása az V. század második fele és a VII. század között a népvándorlás korában. Ekkor jelentek meg a szláv törzsek délen a Duna mentén és a Balkán-félszigeten. Nyugaton eljutottak az Elbáig és a Balti-tenger partjáig, északkeleten pedig benépesítették a Don és a Volga vidékét.

A VI. századtól kezdve a történészek az őszlávok különböző törzsi egyesüléseiről beszélnek, a venétekről, antokról és a szklavinokról. Munkáikból ismeretes, hogy a szklavinok a szlávok nyugati, az antok a keleti, a venétek pedig az északi ágát képviselték. A kutatók úgy tartják, hogy a szláv törzsek kialakulása, majd későbbi megtelepedése Közép- és Kelet-Európában kezdődött. Ezt számos régészeti lelet is alátámasztja. A VII–VIII. század fordulóján kialakult a déli, nyugati és keleti szlávok három nagy csoportja. Európa lakosságának mintegy 20% -át ők alkotják.

Kutass!

Milyen népek (etnikumok) jöttek létre a szlávok nagy széttelepülése következtében? Milyen területeken éltek akkor, és hol élnek ma? Milyen államok tartoznak a szlávок közé?





2 Milyen településeken éltek az ókori szlávok, és milyen volt társadalmi berendezkedésük

Gondolkodjatok el!

A társadalmi fejlődés milyen szintjén álltak az őszlávok életmódjuk alapján a Kr. u. I. évezred elején? Mondjatok példákat a szövegből!

Az ókori szlávok gyakran változtatták lakóhelyüket. Miután meghódítottak egy területet, letelepedtek az ott élő népek közé. A tudósoknak eddig nem sikerült rábukkanni olyan régészeti kultúrára, melyet teljes egészében a szláv törzsekhez lehetne kötni. A mai Ukrajna területén a régészek több archeológiai kultúrát is feltártak időszámításunk első évszázadaiból. Ide sorolhatók a zarubinci, kijivi és a csernyahivi kultúrák. Ezeket a kultúrákat a szlávok, szkíták, szarmaták germánok és gótok közösen hozták létre.

Az őszlávok folyók, patakok, tavak közelében, ártéri rétek mellett építették fel településeiket, a tripiljaiakkal ellentétben, többnyire erődítés és konkrét terv nélkül. A legelterjedtebb

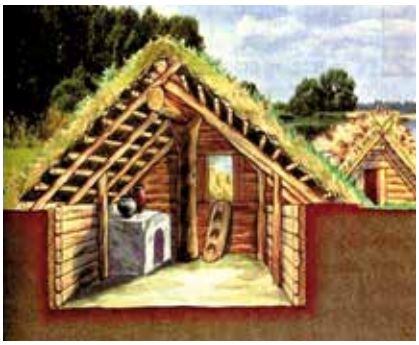
lakóháztípus a tapasztott kunyhó, földkunyhó és az agyaggal tapasztott félföldkunyhó volt. A falakat általában fatörzsekből készítették. A tetőt szalmával vagy náddal fedték. Sok házban nyílt tűztér volt, néha kő- vagy agyagkemence.

A lakóházak szomszédságában helyezkedett el a gazdasági udvar. Itt voltak a pincék, ahol a gabonát és az ennivalót tárolták, a raktárak, az istállók, a baromfiólak és a kisállat ketrecek.

Kutass!

Hol helyezkedtek el az ószláv települések? Hogy néztek ki a házaik? Miből, és hogyan épültek?







Ószláv település és lakóház. Régészeti emlékek alapján készült rekonstrukció

Az ószláv települések egymáshoz közel (többnyire 5 kilométerre) épültek, gyakran kisebb fészket hozva létre. 10-15 település alkotott egy *hromádát* (*faluközösség*et).

A faluközösségek törzsekbe egyesültek. A törzs élén a vezér állt, akit választottak a tisztségébe. Az ő kezében összpontosult a legfőbb hatalom. Főbb hatáskörei a termésfölösleg újraelosztása, a törzs védelmének biztosítása háború esetén, valamint a katonai druzsinák felszerelése voltak. Fontos szerepet játszott a szlávok életében a tanács, ahol a legfontosabb döntéseket hozták.

Ha erős ellenség közeledett, a törzsek szövetségre léptek egymással. Az ilyen törzsszövetségek létrejötte arról tanúskodott, hogy a szlávok a társadalmi viszonyok olyan szintjére érkeztek, amely megelőzi az állam létrejöttét.

Kutass!

A paragrafus szövege mellett milyen új ismeretekre tettél szert a bizánci forrásokból? Mi a közös a két történész munkájában?

Kaiszareiai Prokopiosz az antokról és a szklavinokról, VI. század

A szklavinok és antok törzsét nem egy ember irányítja. Ők már régen a néphatalom viszonyai között élnek, ezért minden közös számukra az életben, a boldogság is és a boldogtalanság is. Szegényes kunyhókban laknak távol egymástól. Gyakran vándorolnak egyik helyről a másikra. A szklavinok és az antok egy nyelvet beszélnek és külsőre is hasonlítanak egymáshoz. Magasak és nagyon erősek. Bőrük színe világos, hajuk szőke.

Maurikiosz Sztrategikon az antokról és a szklavinokról, VI. század

A szklavinok és antok hasonszőrűek, azonos szokásokkal rendelkeznek, és nem hagyják magukat rabszolgasorba taszítani. Sokan vannak, szívósak, alkalmazkodtak a szélsőséges időjárási körülményekhez, hatalmas a tűrőképességük. Barátságosak az idegenekkel, vendégszeretetük közismert. Sok a háziállatuk, a termésük, főleg a köles és a búza áll hegyekben... Erdőkben élnek nagy számban, folyók, tavak, mocsarak mentén. Ha az ellenség a folyók mellett tör rá váratlanul valakire, az azonnal a vízbe ugrik, szájában nádszálon keresztül veszi a levegőt, s akár órákon keresztül is képes a víz alatt maradni.

3 A szlávok gazdasági élete

Gondolkodjatok el!

A tankönyv szövege és az illusztrációk segítségével készítsetek riportot az őszlávok településéről és életmódjáról!

Az ókori szlávok gazdaságának alapja az ekés földművelés volt. A földeket búzával, árpával, kölessel, hajdinával és rozzsal vetették be, de termeltek még zabot, borsót és kendert is. Konyhakertjeikben borsót, fehérrépát, retket, hagymát és fokhagymát

termesztettek. Állattenyésztéssel is foglalkoztak. Szarvasmarhát, kecskét, juhot, sertést, lovat, baromfit tartottak. Jávorszarvasra, gímszarvasra, bölényre, őstulokra, őzre, vaddisznóra vadásztak.

Az ószláv településeken a régészek gyakran találnak horgokat, ami arra utal, hogy halásztak is. A gyűjtögetés is nagy szerepet játszott az életükben. Szegényebb esztendőkben a különböző bogyók, a gomba, a vadon termő gyümölcsök, a dió és a makk mentették meg a szlávokat az éhezéstől. Elterjedt volt a vadméhészet, amikor a fák odújából gyűjtötték be a vadméhek mézét.

Az ókori szlávok fémöntéssel és vasmegmunkálással is foglalkoztak. Minden faluban volt egy kovácsmester. A településeken különböző fém munkaeszközök (sarlók, kaszák, balták, kések, tűk, szögek stb.), ékszerek (karkötők, nyakékek, fülbevalók stb.), fegyverek (nyílhegyek, lándzsák, nyílvesszők) kerültek elő.

Az ókori szlávok cserépedényeket is készítettek. A fonás, szövés, bőrfeldolgozás biztosította számukra a mindennapi használati tárgyakat (ruha, cipő stb.).

A szlávok aktív kereskedelmet folytattak a Fekete-tenger északi partvidékének népeivel, a római provinciákkal, Közép-Európa és a Baltikum lakosságával. Ezt támasztják alá a szláv településeken talált különböző pénzérmék, melyekkel az ószlávok az antik mesterek termékeiért fizettek. A fő kereskedelmi útvonalak a Dnyiprón és a Dnyiszteren haladtak keresztül. A szlávok leginkább gabonát, mézet, viaszt, prémet, bőrt és halat vittek más országokba. Edényeket, bort, olajat és üvegből, ezüstből, bronzból, aranyból készült ékszereket hoztak be.

Kutass!

Hogyan mesélnek a régészeti leletek a szlávok életmódjáról és tevékenységéről?























1. Ószláv kaptár
2. Vasöntöde rekonstrukciója
3. Cserépedények. Zarubinci kultúra
4. Vas munkaeszközök. Zarubinci kultúra
5. Ékszer és ruhakapocs. Kijivi kultúra
6. A csernyahivi kultúra fazekas edényei
7. Földműves naptár rekonstrukciója díszítésekkel. (B. Ribakov nyomán)
8. Lakóház. Csernyahivi kultúra
9. Kerámia. Csernyahivi kultúra
10. Ruházat. Csernyahivi kultúra

4 Milyen volt a szlávok vallása

Gondolkodjatok el!

A paragrafus szövege, a képek és illusztrációk segítségével készítsetek egy rövid ismertetőt az ókori szlávok vallási életéről! Beszéljétek meg a többiekkel, hogyan egészítik ki a tananyag szövegét az illusztrációk?

Az ókori szlávok pogányok voltak. Hittek a természet erőiben, a túlvilágban, mint a földi élet folytatásában. Imádták a nap és a tűz isteneit (Szvarog, Dazsbog vagy Dazsgybog, Hors), a szél istenét (Sztribog), a mennydörgés és villámlás istenét (Perun), valamint az állattenyésztés, a termékenység és a jólét védelmezőjét (Velesz). Az istenek köre nem volt állandó a szláv történelem során, ezért különböző időkben más istenek kultusza is megfigyelhető volt.

Az őszlávok hittek abban, hogy a folyókat, tavakat, erdőket szellemek lakják. A krónikákból különösen ismert az erdő szelleme, *erdőlakó*, a víz szelleme, *vízlakó*, valamint a mező szelleme, *mezőtündér*. Hittek a gonosz hatalomban is.

A régészek az ősi szláv településeken pogány szentélyeket tártak fel, ahol bálványok és oltárok voltak az áldozatok bemutatása céljából. A szentélyeket ott állították fel, ahol a hiedelem szerint az istenségek élhettek. A bálványokat vastag fahasábokból készítették, melyeken kifaragták az istenség arcát, kezét, fegyvereit és dísztárgyait. Nekik mutatták be szertartásaikat, ott imádkoztak a jó termésért, a nemzetség jólétéért és boldogulásáért. A szertartásokat a táltosok, *volhvok* végezték. Az őszlávok tisztelték halott rokonaikat, és jó szellemeknek tartották őket, a tűzhely őrzőinek, akik segítenek leszármazottjaiknak az életben.

Kutass!

Az illusztrációk és a forrásmű alapján bizonyítsd be, hogy a szlávok pogányok voltak!







1. Áldozat bemutatása az őszlávoknál. Mai ábrázolás
2. Pogány szentély egy csernyahivi településről. Mai történelmi rekonstrukció
3. Kőbálvány. Licskivci falu mellett találták a Zbrucs folyóban 1848-ban

Kaiszareiai Prokopiosz bizánci történész

Úgy vélik, hogy csak egyetlen isten – a szikrapattintó birtokolja az egész világot, és ezért bikát és egyéb állatokat áldoznak neki. A sorsban nem hisznek és nem gondolják, hogy hatással lenne az emberek életére. Járványok vagy háború esetén megígérik, ha megmenekülnek, áldozatot mutatnak be az istennek. A veszély megszűnése után ezt meg is teszik, és úgy gondolják, hogy ezzel megvásárolták a megszabadulásukat. Hódolnak továbbá a folyóknak, nimfáknak és más isteneknek áldozatot mutatva be nekik. Az áldozat bemutatása alatt jósolnak is.

Ellenőrizd magad!

1. Melyik területet tekintik a tudósok a szlávok őshazájának?
2. Milyen csoportokra tagolódtak a szlávok időszámításunk első századaiban?
3. Milyen házakat építettek a szlávok?
4. Mivel foglalkoztak a szlávok, és miről tanúskodik ez?
5. Milyen istenekben hittek a szlávok?
6. *Milyen sajátosságai voltak az ókori szlávok földművelésének és kézművességének más népekéhez képest (pl. Egyiptomban vagy Indiában)?*
7. *Jellemezd az ókori szlávok társadalmi viszonyainak fejlettségi szintjét!*
8. *Bizonyítsd be, hogy a szlávok pogányok voltak!*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Képzeld el, hogy meglátogattál egy ószláv települést. A tankönyv szövege és az illusztrációk felhasználásával rajzold le, hogyan képzeled azt el, vagy írj a látottakról esszét!
2. Gyűjts anyagot 2-3 olyan régészről, akik a szláv történelmet kutatják, és készíts róluk rövid ismertetőt!

5. FEJEZET. EMBER A TERMÉSZETBEN, TÁRSADALOMBAN, KÖZÖSSÉGBEN ÉS AZ ÁLLAMBAN

44-45. §. MILYEN VOLT AZ EMBER ÉS TERMÉSZET KÖLCSÖNHATÁSA RÉGEN ÉS MOST

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi a lényege az ember és környezete kapcsolatának? Miért fontos ez bármilyen civilizáció számára akár a múltban, akár napjainkban?

Kutass!

Miben különbözik *Az ember és természet* témájú két kép egymástól? Melyik fejezi ki pontosabban a te gondolataidat? Miért?





1 Hogyan hat a természet az ember életére és a társadalomra

Gondolkodjatok el!

Készítsetek vázlatot *A természeti viszonyok hatása a társadalom életére a történelemben* témára!

Az ember a természet része. Onnan veszi az oxigént a légzéshez, a vizet, a táplálékot, és a szükségletei kielégítéséhez az erőforrásokat. Ugyanakkor az ember társas lény, születésétől fogva társadalomban él, a közösség formálja és fejleszti. Ezért az emberi társadalom is elválaszthatatlan a természettől. Az éghajlati viszonyok, a növény- és állatvilág, a földrajzi környezet, a levegő hőmérséklete jelentősen befolyásolják a társadalom, az emberi közösségek, civilizációk, népek, népcsoportok életét.

Ismeretes számodra, hogy az első civilizációk a Földön ott jöttek létre, ahol kedvezőek voltak a feltételek az emberi tevékenységhez. Ilyen hely volt például a Földközi-tenger partvidéke, a Nílus,

a Gangesz, a Jangce, a Tigris és az Eufrátesz völgye. A természet nemcsak az emberek tevékenységét határozta meg, hanem életmódjukat, hagyományaikat és vallásukat, külső megjelenésüket, valamint jellemüket is.

A természeti körülmények változásai arra ösztönözték az embereket, hogy alkalmazkodjanak hozzájuk. A jégkorszakban például megjelentek a meleg lakhelyek, az állatbőrből készült ruházat, megváltoztak a vadászati módszerek, az emberek táplálkozása. A sztyeppék lakói juhot, tehenet és lovat tenyésztettek. Ezért vándorolni kezdtek jobb legelőket keresve. Az erdős-sztyeppén a talaj termékeny volt, az emberek itt földműveléssel foglalkoztak és letelepedett életmódot folytattak.

Úgy tűnhet, hogy manapság az ember és a társadalom kevésbé függ a természettől. Nekünk azonban, mint az embereknek bárhol és bármikor, szükségünk van friss levegőre, tiszta vízre, növényi és állati eredetű táplálékra stb. Emellett a kutatások azt mutatják, a természettel való közvetlen kapcsolat egészségesebbé és boldogabbá tesz bennünket.

Kutass!

A természet nemcsak az ember élőhelye, hanem annak megismerésének és követésének, utánzásának tárgya is. Miért? Példákkal fejtsd ki véleményedet!

2 Milyen hatással volt az ember a környezetére a múltban és most

Gondolkodjatok el!

Miért, és hogyan hatott az emberiség a természetre történelme során? Magyarázzátok meg példákon!

Az emberiség jelentős hatást gyakorolt és gyakorol a környezetére. Természetátalakító tevékenysége az idők folyamán egyre láthatóbbá és jelentősebbé vált. A nagy állatfajok kiirtása a régmúltban, az erdők felégetése a növény- és állatvilág, a talaj, valamint az éghajlat megváltozásához vezetett. A természet rendjébe való beavatkozást jelentette a földművelés és állattenyésztés kialakulása is. A végeláthatatlan erdőségek termőföldekké és legelőkké alakultak át, a sztyeppéken ménesek, juhnyájak és szarvasmarhacsordák legelésztek.

A bolygó népességének növekedése, az emberi tevékenységformák fejlődése, szükségleteik állandó bővülése fokozta a nyomást a természetre. Ez természeti katasztrófákat okozott, és részben a civilizációk, valamint a települések pusztulását jelentette.

Napjainkban az emberek szerte a bolygón ásványi kincseket bányásznak, energiát alakítanak át, folyókat terelnek el, ipari létesítményeket, utakat építenek, repülőgépeket és űrhajókat indítanak céljaik felé. A természeti erőforrások feldolgozásából, a termelésből, valamint az emberek napi tevékenységéből származó hulladékok szennyezik a környezetet. Megváltoznak ezáltal az ökoszisztémák, és ennek következtében a Föld *arca* is változik, ami negatív következményekkel jár mind a természetre, mind az egész emberiségre nézve.

Kutass!

Határozd meg a természet és az emberiség kölcsönhatásának főbb időszakait az ábra segítségével! Milyen sajátosságai vannak mindegyiknek?

A természet és az emberiség kölcsönhatásának időszakai a történelem folyamán



1. Ősközösség (közel 2 millió évvel ezelőtt). Az ember gyűjtögetéssel, vadászattal és halászattal foglalkozik. Függ a természettől és alkalmazkodik hozzá.

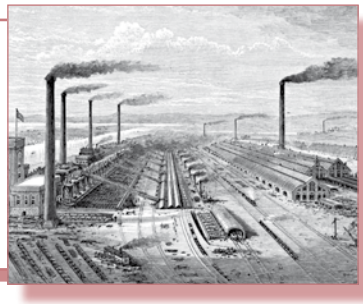
2. Ősközösség (Kr. e. IV–II. évezred. Ukrajna területén IV–III. évezred).
Végbemegy az első társadalmi munkamegosztás – az állattenyésztés elválik a földműveléstől.
Az ember változtatni kezdi a környezetét és a növényvilágot.





3. Átmenet az ókorba (Kr. e. II–I. évezred). Végbemegy a második társadalmi munkamegosztás – a kézművesség elválik a földműveléstől. Az ember egyre széleskörűbben használja a természeti kincseket. A kétkezi munka túlsúlya korlátozza befolyását környezetére.

4. A nagyipar fejlődése (a XVIII. századtól). A társadalom természetre gyakorolt negatív hatásának hirtelen felerősödése: az ásványi kincsek kitermelése és feldolgozása, a kontinensek meghódítása, a városok kiépülése, a környezet megváltozása.





5. A Föld népességének a megnövekedése. A tudomány és technika lehetőségeinek a kibővülése (a XX. század). A természeti erőforrások nagyméretű felhasználása: a megművelés alatt álló földterületek növekedése, nagy gyárak létrejötte, városok kiépülése, a sivatagok, északi térségek és a Világóceán meghódítása. Globális ökológiai problémák megjelenése.

6. A fenntartható fejlődésre való áttérés lehetőségeinek a felkutatása (a XX–XXI. század fordulója) egyes országokban. A természetvédelem és ökológiai biztonság rendszerének a fejlődése. A megújuló energiaforrásokra való átmenet. A természeti erőforrások takarékos felhasználása.



3 Miért fontos a fenntartható fejlődésre való áttérés napjainkban és a jövőben

Gondolkodjatok el!

Mi a fenntartható fejlődés? Az emberek életének mely területeit érinti?

Képzeljétek el, hogy a Föld összes lakója, növények, állatok, emberek egy befőttesüvegben élnek. Innen szerzik be az életük fenntartásához szükséges dolgokat és itt is hagyják az általuk felhalmozott hulladékot. A befőttesüvegben lakók száma pedig egyre nő. Hogyan biztosítható az, hogy mindenki jól legyen lakva és senki ne fulladjon bele a saját szemetébe? Hogyan lehet igazságosan elosztani a Föld erőforrásait úgy, hogy az emberek ne harcoljanak értük? Hogyan biztosítható az emberek holnapba vetett bizalma?

A tudósok véleménye szerint az emberiség jelenleg annyi erőforrást használ fel, hogy fennmaradásához a közeljövőben 2,6 akkora bolygóra lenne szükség, mint a Föld. Ezért a jövőben csak annyit kell elvennünk a természettől, amennyit az létrehozni képes, takarékosan felhasználva kincseit, megőrizve bolygónk életképességét és sokszínűségét. Hogy az emberiség fennmaradjon és tovább gyarapodjon, szükség van a **fenntartható fejlődésre** való áttérésre.

A **fenntartható fejlődés** fogalma alatt az emberi fejlődés olyan módját értik, amely lehetővé teszi a jelen generációk szükségleteinek kielégítését anélkül, hogy veszélybe sodorná a jövő nemzedékek szükségleteinek biztosítását.

A fenntartható fejlődés bolygónk lakói számára azt jelenti, hogy öntudatosan kell használni a különböző erőforrásokat, vagyis úgy, hogy ne csak mára jusson belőle mindenkinek, hanem holnapra is. A közös cél eléréséhez közös erőfeszítésre van szükség, arra, hogy felismerjük, a földi élet veszélyben van. Ezért alapvetően meg kell változtatni szemléletünket és cselekedeteinket.

Kutass!

A séma alapján magyarázd el a fenntartható fejlődés összetevőit! Mondj példákat!

A fenntartható fejlődés bevezetéséhez szükséges változások



A természethez és annak erőforrásaihoz való hozzáállásban (ÖKOLÓGIAI összetevő)



Az emberek, közösségek, államok közötti kapcsolatokban. Minden ember jogainak biztosítása (SZOCIÁLIS összetevő)



A gazdaságban, amely takarékosan használja az erőforrásokat és az emberek ésszerű igényeinek kielégítésére törekszik (GAZDASÁGI összetevő)

4 Mit értünk az ENSZ fenntartható fejlesztési menetrendjén

Gondolkodjatok el!

Miért nevezik az ENSZ által elfogadott menetrendet globálisnak?

A XXI. század elejére a világban sok globális probléma halmozódott fel. Erre válaszul az **ENSZ** közgyűlése 2015-ben elfogadta a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó **fenntartható fejlesztési menetrendjét** és az ahhoz tartozó *17 fenntartható fejlődési célt*, valamint *169 konkrét feladatot* azok ***végrehajtásának módjaival***.

Tekintsd a 17 fenntartható fejlődési célt egy játék 17 szintjének, amelyben az egész világ részt vesz. A játékban aratott győzelem a szegénység és az egyenlőtlenség leküzdését, valamint bolygónk megmentését jelenti. Minden szinten több feladatot kell teljesíteni, melyeket pontos mutatók szerint értékelnek. A játék sajátossága, hogy a szintek szorosan összefüggnek egymással és egyformán értékesek, ezért egyszerre kell végigmenni rajtuk. És ami a legfontosabb: ha az emberiség veszít, akkor nem lehet megismételni a játékot. A fenntartható fejlődési célok középpontjában annak a megértése áll, hogy jövőnk a saját kezünkben van és mai cselekedeteinken múlik.

Ukrajna is csatlakozott a fenntartható fejlődési célokhoz, felvázolva saját feladatait a gazdasági növekedés, a természeti erőforrások gazdaságosabb felhasználására való átállás, a demokrácia megerősítése és a társadalmi igazságosság biztosítása érdekében. Ezeknek a feladatoknak a végrehajtásához az állam, az üzleti élet és a társadalom együttes erőfeszítésére van szükség.

Kutass!

Válassz ki egyet a célok közül, és magyarázd meg a lényegét! Az általad kiválasztott cél elérése hogyan segíti elő bolygónk fenntartható fejlődését és a többi cél megvalósulását?



1. cél. A szegénység leküzdése
2. cél. Az éhség leküzdése, a mezőgazdaság fejlődése
3. cél. Egészség és jólét
4. cél. Minőségi oktatás
5. cél. Nemek közötti egyenlőség
6. cél. Tiszta víz és közegészségügy
7. cél. Megfizethető és tiszta energia
8. cél. Tisztességes munka és gazdasági növekedés
9. cél. Ipar, innováció és infrastruktúra
10. cél. Egyenlőtlenségek csökkentése
11. cél. Fenntartható városok és közösségek



12. cél. Felelős fogyasztás és termelés
13. cél. Fellépés az éghajlatváltozás ellen
14. cél. Óceánok és tengerek védelme
15. cél. Szárazföldi ökoszisztémák védelme
16. cél. Béke. Igazság és erős intézmények
17. cél. Partnerség a célok eléréséért

Ellenőrizd magad!

1. Hogyan változtatta meg a természetet az ember a múltban?
2. Hogyan hat az ember ma a természetre?
3. Mi a fenntartható fejlődés?
4. Mik a fenntartható fejlődési célok? Mennyi van belőlük, és meddig kell megvalósítani őket?
5. *Véleményed szerint, miben nyilvánult meg az ember hatása a természetre az ókorban? Magyarázd meg az ókori Egyiptom, Kína, Görögország és Róma történelméből vett példákkal!*
6. *Miért kell az emberiségnek közösen megoldani az ökológiai problémákat?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Válassz ki egyet a Barry Commoner amerikai biológus és politikus által javasolt elvek közül, és magyarázd meg a lényegét!

1. *Minden mindennel összefügg.*
2. *Mindennek valahol helye van.*
3. *A természet jobban tudja.*
4. *Semmit sem adnak ingyen (mindenért fizetni kell).*

Mit kell tenni minden embernek a fenntartható fejlődés érdekében? Hogyan járulhatunk hozzá személyesen a fenntartható fejlődéshez? Milyen szokásainkon kell változtatni? Ahhoz, hogy mindezt megtudd, teljesítsd a gyakorlati foglalkozás feladatait!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/DiS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt! Oldd meg a gyakorlati feladatot, és írd be a gyakorlati munkák és projektek füzetébe!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

46. §. A KÖZÖSSÉG SZEREPE AZ EMBER ÉS A TÁRSADALOM ÉLETÉBEN

Beszéljétek meg az osztályban!

Mi az a közösség? Valamilyen közösség képviselőjének tartjátok-e magatokat? Miért?

Kutass!

Szerinted miről szólnak a közmondások? Magyarázd el mindegyiket saját szavaiddal! Mit tanítanak az embereknek?

Közösségben élni annyi, mint a közösséget szolgálni.
A közösség szava dönt.
Egy közösség erősebb, mint ezer ember külön-külön.
Sok kéznek még a kő is enged!

1 Miért volt fontos a közösség az ember számára régen, és miért fontos most

Gondolkodjatok el!

Mit jelent a kifejezés: *az ember társas lény*? Miért hoztak létre az emberek közösségeket régen, és most miért?

Az ember társas lény. Mindig közösségben él, tanul vagy dolgozik. Kezdetben ez a családja, később az iskola, barátok, szomszédok. De lehet akár egy virtuális közösség is, táncegyüttes vagy focicsapat. Ezekben a közösségekben az emberek beszélgetnek egymással, tanulnak, megvitatják az élet nagy dolgait, keresik a problémák megoldásának lehetőségeit. Magatartási szabályokat alkotnak, támogatnak vagy elítélnek bizonyos cselekedeteket vagy tetteket.

Az első emberi **közösség**ek még az ősközösségi rendszer idején jöttek létre a vérrokonok közös gazdálkodása céljából. Kezdetben ezek nemzetségi közösségek voltak, később szomszédsági közösségekké alakultak át. A szomszédsági közösségek tagjai egy adott területen éltek, együtt használták annak erőforrásait bizonyos szabályok alapján. Egy városnak (például a görög poliszok) vagy országnak a lakói (Római Köztársaság)

Közösség – olyan szociális csoportosulás, melynek közös jellemzői vannak (lakóhely, érdeklődési kör, vallás, értékrend vagy nemzetiség stb.) és tagjai együttműködnek egymással életszükségleteik kielégítése vagy bizonyos problémák megoldása érdekében.

annak a polisznak vagy köztársaságnak voltak az állampolgárai, ahol éltek. Voltak olyan országok, ahol uralkodók irányították őket hivatalnokaikon keresztül a hadseregre és a bíróságokra támaszkodva. Máshol a vezetőiket maguk választották meg a népgyűléseken.

Kutass!

A poszter és Zahar Berkutnak, a tuhljai közösség vezetőjének a falu népéhez intézett szózata alapján párban válaszoljatok az alábbi kérdésekre!

– *Miért tudták a tuhljaiak megállítani a sok ezer fős tatár horda támadását?*
– *Milyen példát tudnátok felhozni hasonló hőstettekre a mai Ukrajna történetéből?*



A Zahar Berkut című film posztere (Ukrajna, USA, 2019)

Atyák és testvérek! ... Nyertünk közrendünkkel, megegyezésünkkel és barátságunkkal. Jól vigyázz erre! Amíg közrendben élsz, barátságosan ragaszkodj a kupachoz, hajthatatlanul állj ki mindenki egyért és egy mindenkiért, addig egyetlen ellenséges erő sem győz le. (*Koltai Sándor* fordítása – *a ford. megj.*)

(*Ivan Franko* Zahar Berkut, 1882. Történelmi regény egy ukrán nemzetség harcáról a Kárpátokban a mongol-tatárok ellen a XIII. században)

2 Mi a kistérségi közösség és a helyi önkormányzat

Gondolkodjatok el!

Milyen szerepet játszanak az emberek életében a területi közösségek? Mit jelent, és miben nyilvánul meg az önkormányzatiság?

Ukrajnában az emberek számára nemcsak állampolgárságuk a fontos, hanem az is, milyen kistérségi közösséghez tartoznak. A **kistérségi közösség** falvak, nagyközségek vagy városok lakóinak önkéntes egyesülése függetlenül életkoruktól, foglalkozásuktól vagy jellemzőiktől. Minden ember születésénél fogva tagja a kistérségnek, vagy attól kezdve, ahogy oda költözött állandó ottélés céljából.

Mivel az emberek többsége egy adott településen él, ezért szükségleteik kielégítéséről a kistérségi közösségek gondoskodnak. Közigazgatási feladatokat látnak el a településeken, különböző konkrét problémákat oldanak meg a közlekedés, környezetvédelem, oktatás és szabadidős programok megszervezése terén. A kistérségi közösségekben az emberek elsajátítják a viselkedési szabályokat, a közös értékekhez és a közös társadalmi lét kérdéseihez való helyes hozzáállást, kialakítják saját identitásukat és felelősségérzetüket a közösség ügyei iránt.

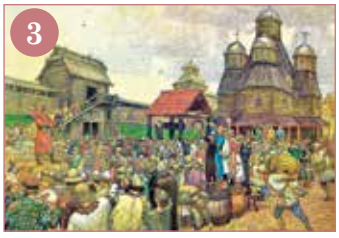
A kistérségi közösségeket a **helyi önkormányzatok** irányítják, a kistérségi tanácsok és azok vezetői személyében. Az ő feladatuk minden olyan kérdés megoldása, amelyek fontosak a közösség számára. Választott tisztség 18 éves kortól, a kistérség állampolgárai szavaznak rájuk. A helyi önkormányzatiság azt jelenti, hogy a városok, falvak, nagyközségek lakói a gazdái annak a vidéknek, ahol élnek.

Kutass!

Mi a közös ezekben az illusztrációkban? Mondj példákat hasonló történelmi jelenségekre az ókor történetéből!







1. Bukovinai népi vicse. 1918. Döntés születik Észak-Bukovina egyesüléséről a Nyugat-ukrán Népköztársasággal és a Nagy Ukrajnához való csatlakozásról
2. Vicse Rusz-Ukrajnában. A világhálóról vett illusztráció
3. M. Ovecskin. Dioráma részlet. *Haditanács a Szicsben*. A Kozák Történelem Nemzeti Múzeuma a Horticán (Zaporizzsja)

2 Miért van szükség állampolgári (civil) kezdeményezésre

Gondolkodjatok el!

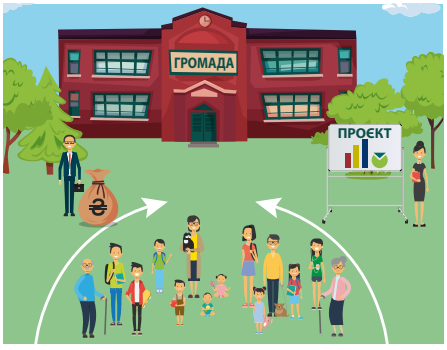
Mit értünk állampolgári kezdeményezés alatt? Miért fontos ez a demokrácia szempontjából Ukrajnában?

Az emberek és közösségek beadványokkal, kérelmekkel befolyásolhatják az államhatalmi szerveket és a helyi önkormányzatok

munkáját. Találkozást kezdeményezhetnek a helyi tanácsok vezetőivel és képviselőivel. Részt vehetnek helyi népszavazásokon, bírósági úton felülbírálhatják a helyi tisztségviselők döntéseit stb. Amikor a polgárok saját kezükbe veszik az elsősorban helyi jellegű problémák megoldását, **állampolgári (civil) kezdeményezés**ről beszélünk.

A polgárokat általában egy konkrét elképzelés hozza össze, amelyet meg szeretnének valósítani. A *Fejlesztés* civil kezdeményezés Konotop település nem közömbös polgárait egyesítette a város megújításáért. Az odeszai művészek pedig egy óriási festmény létrehozásáért fogtak össze. A civil kezdeményezés lehet országos léptékű is, mint például a *Vásárolj ukrán terméket!* mozgalom, amely az ukrán áruk külföldön történő népszerűsítése céljából alakult. A *Tegyük tisztává Ukrajnát!* megmozdulás célja pedig az állampolgárok bevonása volt különböző ökológiai akciókba környezetünk tisztábbá tétele érdekében.

A civil kezdeményezés magában foglalhatja nyílt levelek intézését különböző hatóságokhoz vagy államhatalmi szervekhez azzal a követeléssel, hogy változtassanak meg valamit. Ide sorolhatjuk a flash mobok támogatását a közösségi oldalakon, amelyek felhívják a figyelmet egy adott problémára, különböző információk közzétételét a világhálón bizonyos társadalmi jelenségről. Civil kezdeményezés az is, ha csatlakozunk valamilyen nyilvános akcióhoz, például kerekasztal-beszélgetéshez. Vagy részt veszünk egy találkozón valamelyik közhivatalnokkal, hogy megvitassuk vele a felmerült problémák megoldásának módjait, illetve egy szociális projekt megvalósításának lehetőségeit. Öntudatos polgári magatartás az is, ha többed magunkkal összetakarítjuk a lakhelyünk környékét, vagy a folyópartokon összegyűjtjük az újrahasznosítható anyagokat.



Kutass!

Beszéljétek meg a kistérségetek egy olyan problémáját, amelyet valamilyen szociális projekt segítségével meg lehet oldani!

Ellenőrizd magad!

1. Mi a közösség?
2. Mi a kistérségi közösség?
3. Hogyan valósíthatják meg a közösség tagjai civil kezdeményezésüket?
4. *Miért van szüksége az embernek közösségre? Mit tehet a közösség?*
5. *A* közösség, polisz *szóból származik a* polgár, polgári, *de a* társadalom *szó is ide sorolható. Alkoss mondatot mindegyikkel, és jegyezd be a füzetedbe!*

6. *Mi a véleményed a következő kijelentésről:* A demokrácia mindannyiunknak felajánlja az irányítás lehetőségét, más szóval mindannyiunknak megvan a hatalmunk a társadalmi ügyekbe való beavatkozáshoz? *(José Ortega y Gasset, XVIII. századi spanyol filozófus és publicist.)*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Találj ki magad számára egy mottót, vagy rajzolj egy zászlót a közepén a *közösség* szóval!
2. Tudsz-e valamilyen civil kezdeményezésről kistérségedben? Hogyan hatnak az állampolgárok hasonló kezdeményezések segítségével a hatalomra?

47. §. HOGYAN ÉL EGY ISKOLAI KÖZÖSSÉG

Beszéljétek meg az osztályban!

Emlékezzetek vissza, hogyan tanultak a gyerekek Athénban, Spártában és Rómában? Lehetet-e azoknak a koroknak a tanulóit és tanárait közösségnek nevezni? Miért? Véleményed szerint, mit értünk iskolai közösség alatt?

Kutass!

A tudósok kutatásai azt mutatják, hogy a tanulók és tanárok barátságos viszonyán, valamint közös érdeklődésén alapuló iskolák diákjai sokkal motiváltabbak a tanulásban, sikeresebbek a kommunikációban, kevésbé szegik meg a szabályokat, és kerülik a konfliktusokat. Szerinted így van-e ez?

1 Hogyan él egy demokratikus iskolai közösség

Gondolkodjatok el!

Milyen kapcsolatok a legmegfelelőbbek egy iskolai közösség számára? Illusztráld gondolataidat példákkal!

Amióta iskolák vannak, az oktatási folyamatban mindig ketten vettek rész, tanár és a tanuló. Más-más időkben és különböző országokban a jogok és a kötelességek nem mindig voltak ugyanazok.

Napjainkban többféle oktatási rendszer létezik, amelyek különbözőképpen határozzák meg a tanuló, a tanár és az adminisztráció (a vezetőség) közti viszonyt. Az ukrán oktatási rendszer fokozatosan demokratizálódik. Ilyen feltételek mellett az **iskolai közösség**et a pedagógusok és tanulók közötti pozitív, partneri

kapcsolat, az önkormányzati szervek hatékony tevékenysége kell hogy jellemezze, valamint a szülőknek az iskolai életbe való fokozott bevonása. Az új ukrán iskolában a tanárok, tanulók és szülők barátságos viszonyban állnak egymással, ahol mindenki felelős mindenkiért és valamennyien összefognak egy közös cél elérése érdekében.

Az iskolai közösségeket és a bennük lévő kapcsolatokat a térség hagyományai, a családi szokások, oktatási törvények, a helyi önkormányzatok tevékenységének hatékonysága, valamint a szülők, illetve az őket helyettesítő személyek által kiválasztott oktatási formák alakítják. Országunkban lehet nappali tagozaton, távoktatásban, családi (otthoni) formában, vagy magántanulóként[1] tanulni az iskolákban. Minden egyes oktatási forma esetén az iskolai életben való részvételnek, a tanulók és szülők aktivitásának, a tanár–diák viszony erősségének más-más lesz a szintje.

Kutass!

Helyezd a mérleg
– bal serpenyőjébe, mit ad neked az iskola és osztályod;
– jobboldali serpenyőjébe azt, amit te adsz az iskolának és osztályodnak!
Ezután oszd meg tapasztalataidat az osztálytársaiddal és osztálytársnőiddel! Találtatok-e bennük valami közöset?



2 Milyen szabályok és eljárások vannak az iskolában

Gondolkodjatok el!

Miért van szükség szabályokra az iskolában? Kikre vonatkoznak ezek a szabályok?

A világ különböző részein már az ókori civilizációkban megtanították a gyerekeket olvasni, írni és számolni. Gondoljunk például az iskolák megjelenésére az ókori Kínában vagy Indiában. Az európai oktatás kezdeteit az ókori Görögországban kell keresni, ahol az oktatás célja az volt, hogy a gyerekek méltó polgáraivá váljanak a polisznak. Olyan jellemvonásokra tegyenek szert, mint a kitartás, bátorság, önfegyelem, vagyis a szabad ember tulajdonságaira. Az ókori Róma iskolái hasonlóak voltak Hellász iskoláihoz, de Rómában nagyobb figyelmet fordítottak a sportra

[1] *Magántanuló (externátus)* – olyan diák, aki önállóan sajátítja el a tananyagot, amiről vizsgát tesz egy állami közoktatási intézményben.

(különösen a futásra, birkózásra, úszásra), hogy ügyes és erős harcosokat neveljenek.

Az ókorban a tanulóknak szorgalmasan kellett tanulni és fegyelmezetten viselkedni. Athénban például a diákok a tanár házában éltek és annak gazdaságában dolgoztak. Az engedetlen, lusta, hanyag tanulókat veréssel büntették. Az ókori Rómában lenézték az elemi iskolák pedagógusait, mert azok általában felszabadított rabszolgák voltak. Athénban, Spártában és Rómában szigorú fegyelem uralkodott az iskolákban.

Az ókortól kezdve az iskolák munkáját különböző előírások és eljárások[1] szabályozták. Meghatározták, mik a tanárok és a diákok kötelességei, hogyan menjen végbe az oktatási folyamat, miként osztályozzanak.

Ukrajna iskoláiban az oktatási-nevelési folyamat résztvevőinek (pedagógusok, tanulók, adminisztráció, szülők) jogait és kötelezettségeit a hatályos törvények és az oktatási intézmény szabályzata határozzák meg. *Ukrajna oktatási törvénye* kimondja, hogy a tanulóknak joguk van a tanuláshoz, a biztonságos, balesetmentes iskolai környezethez; az oktatási intézmény, oktatási forma vagy tanórán kívüli tevékenység módjának a megválasztásához. Használhatja az iskola oktatási, tudományos, kulturális, sport és rekreációs létesítményeit. Részt vehet a tanulmányi versenyeken, kiállításokon és más megmérettetéseken. A tanulók kötelessége többek között nem megsérteni a viselkedési és etikai normákat; mélyrehatóan elsajátítani az ismereteket és a gyakorlati készségeket; betartani az oktatási-nevelési intézmény szabályzatát és belső rendtartását.

Kutass!

Miért fontosak a szabályok az iskolában? Az iskolád milyen szabályai ismeretesek számodra? Az internet felhasználásával írd be a füzetedbe a tanulók, tanárok és szülők jogait és kötelességeit!

3 Miért fontos az etikai feddhetetlenség

Gondolkodjatok el!

Mit értünk etikai feddhetetlenség alatt? Hogyan kell azt az iskolában betartani?

A tanulás nem könnyű feladat, komoly erőfeszítést és bizonyos szabályok betartását igényli a tanulóktól. Emellett nagyon fontos még az erkölcsi normák figyelembevétele is. Az emberi

[1] *Eljárás* – valami végrehajtásának, teljesítésének és írásba foglalásának a hivatalos vagy törvényesített rendje.

erények megítélése történelmi koronként változott. Az ókortól kezdve, illetve a keresztény hagyományoknak megfelelően vannak alapvető emberi értékek, melyek mindig tiszteletben lesznek tartva. Ilyenek a igazságosság, a tolerancia, a hűség, az őszinteség és a kötelességtudat.

Etikai (erkölcsi) feddhetetlenség – törvény által meghatározott etikai elvek és szabályok összessége, amelyeknek irányítaniuk kell az oktatási folyamat résztvevőit a képzés, oktatás és tudományos-alkotói tevékenységek során, annak érdekében, hogy biztosítsák a tanulási eredményekbe és/vagy a tudományos-alkotói eredményekbe vetett bizalmat.

Napjaink oktatási folyamatának egyik alapvető követelménye az **etikai feddhetetlenség** elvének a betartása, amely mindenkire vonatkozik, diákokra és pedagógusokra egyaránt, bárkire, aki részt vesz az oktatás-nevelés folyamatában. Betartása alatt azt értjük, többek között, hogy a tanulók önállóan végzik el feladataikat, becsületesen megdolgoznak érdemjegyükért. Fogalmazások vagy referátumok írásánál megjelölik azoknak a szerzőknek a nevét és műveik címét, akiknek a gondolatait, állításait, közléseit felhasználták. Az etikai feddhetetlenség kategóriájába tartozik a tanulók tudásának objektív értékelése a pedagógus által. Ennek az elvnek a megszegését jelenti a plágium vagy a *másolás* és *beillesztés* elterjedt gyakorlata a tanulók körében valamilyen feladat elvégzésénél. Eközben nem szabad elfelejteni, hogy minden gondolatnak, minden szövegnek, műnek megvan a maga szerzője. A szerzői jogokat pedig törvény védi és tiszteletben kell őket tartani. Ide sorolható még a puskázás is, amiért az ókorban a diákokat megbüntették.

Az etikai feddhetetlenség elvein alapszik a tanárok, diákok és az adminisztráció közötti együttműködés. Amikor a diákoknak eszükbe sem jut majd lemásolni valakinek a munkáját, vagy elferdíteni a tényeket saját életük megkönnyítése érdekében, akkor a tanárok is bízni fognak a tanulókban, azok meg abban, hogy a pedagógus igazságosan értékeli tudásukat és erőfeszítéseiket. Ezért fontos megtanulni feldolgozni a különböző információkat, megfelelő módon megfogalmazni és kifejezni saját gondolatainkat, ötleteinket és tényekkel alátámasztani véleményünket, leküzdve minden nehézséget ezáltal.

Kutass!

Fejtsd meg az alábbi képletet! Elfogadható- e számodra? Magyarázd meg az összetevőit! Osszátok meg párban az ezzel kapcsolatos véleményeteket! Van-e közös pontja a véleményeteknek?

Sikerem képlete = tudás + etikus viselkedés.

Ellenőrizd magad!

1. Kik tartoznak az iskolai közösséghez?
2. Milyen dokumentumok határozzák meg az ukrajnai iskolások alapvető jogait és kötelezettségeit?
3. Mi az etikai feddhetetlenség?
4. Milyen példákat lehet felhozni az etikai feddhetetlenség megsértésére vagy betartására?
5. *Miben különbözik az iskolai közösség más közösségektől?*
6. *Fontos-e a szülőket bevonni az iskola életébe? Miért?*
7. *Miért fontos megvalósítani az etikai feddhetetlenség elveit az iskolában?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Milyen számodra a sikeres iskola? Véleményed szerint ez csak a tanulók kitűnő eredményeit jelenti? Magyarázd meg!

48-49. §. MIÉRT FONTOS ÉRTÉK AZ EMBERI JOG

Beszéljétek meg az osztályban!

Emlékezzetek vissza, milyen jogokat biztosítottak a babilóniaiak számára Hammurapi törvényei? Milyen jogai voltak az athéni polisz polgárainak? Egyenlőek voltak-e jogaikban és kötelességeikben az ókori államok lakói? Miért? Véleményeteket támasszátok alá konkrét példákkal!

Kutass!

Az alább felsorolt állítások közül melyek tartoznak a jogok, és melyek a kötelességek közé?

1. Nem nyúlni más tulajdonához.
2. Saját tulajdonnal, pénzzel rendelkezni.
3. Nyilvános vagy távoktatásban részesülni.
4. Szabad pályaválasztás.
5. Eltartani az arra rászoruló szülőket.
6. Házasságot kötni, családot alapítani.

1 Hogyan alakultak ki az emberi jogok

Gondolkodjatok el!

Mit értünk emberi jogok alatt? Milyenek voltak régen, és milyenek most?

Ti már tudjátok, hogy az embernek biológiai lényként szüksége van élelemre, lakhelyre, ruházatra, társadalmiként pedig oktatásra, munkára, szabadságra, valamint egyenlő jogokra. Mivel az ember kötődik egy adott államhoz is, ezért biztosítani kell számára a közéletben való részvétel lehetőségét (például, hogy megválasszák valahová, vagy állami szolgálatba léphessen), illetve a védelmet jogainak megsértőivel szemben. Az emberi élethez és fejlődéshez szükséges lehetőségeket az **emberi jogok** biztosítják. Ezek a jogok hozzánk tartoznak, hisz velünk születtek. Az állam feladata törvénybe foglalni őket, megsértésük esetén pedig biztosítani a védelmüket.

A szabadság, egyenlőség és az emberi méltóság tiszteletben tartásának gondolata fokozatosan tudatosult és rögzült a különböző államok törvényeiben. A második világháború borzalmas eseményei, a holokauszt és a tömeges háborús bűnök szükségessé tették az emberi jogok mai formában történő meghatározását és rögzítését. 1948. december 10-én az ENSZ Közgyűlése elfogadta az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát**. Az elkövetkező években számos nemzetközi egyezmény lépett életbe az emberi jogokról. A demokratikus államokban pedig az emberi jogokat az alkotmányok rögzítik.

Kutass!

1. Olvasd el az emberi jogokról szóló dokumentumok alábbi rendelkezéseit! Milyen emberi jogokat rögzítettek bennük? Mi a közös a rendelkezésekben? Milyen következtetést lehet levonni belőlük?

A *Magna Cartá*ból (Anglia, 1215)

Szabad embert elfogni, bebörtönözni, jogaitól vagy birtokaitól megfosztani, jogfosztottá nyilvánítani, ... csak az egyenrangúak vagy az ország törvényei által lehetséges.

Az *Emberi és polgári jogok nyilatkozata* (Franciaország, 1789)

Vád alá helyezni, letartóztatni s fogva tartani bárkit is csak a törvény által meghatározott esetekben s a törvény által előírt formák között lehet.

Jognyilatkozat (USA, 1789)

Senkit sem lehet megfosztani életétől, szabadságától vagy tulajdonától a törvényes eljárás nélkül; és nem lehet magántulajdont közhasználatra elvenni jogos kártérítés nélkül.

Pilip Orlik Alkotmányából (1710)

... Őfelségének, a hetmannak... állandóan figyelnie kell arra és határozott lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy a közrendű kozákok... ne legyenek kitéve túlzott elnyomásnak, megfizethetetlen adóknak meg zsarolásoknak...

A hetmannak a hatalma alatt lévő városokban olyan rendszert kell létrehozni, hogy ne nyomják el fölöslegesen a népet szükségtelen kötelezettségekkel, amennyiben az államon belül javulnak a körülmények.

2. Vizsgáld meg a szófelhőt, amely Ukrajna Alkotmánya alapján készült! Milyen emberi jogokat tartalmaz? Miért vannak más-más színnel ábrázolva a szavak? Nevezd meg az életnek azokat a szféráit, amelyek az emberi jogokkal kapcsolatosak!



2 Miért tartják az emberi jogokat általános emberi értéknek

Gondolkodjatok el!

Miért nevezik az emberi jogokat minden ember értékének?

Az emberi jogok születésüknél fogva megilletnek mindenkit. Ezeket nem lehet elveszíteni, eltörölni vagy visszavonni, és az állam sem tilthatja be őket. Az adott személy sem függesztheti fel saját jogait, mint ahogy nem szűnhet meg embernek lenni sem.

Az emberi jogok alappillérei az **emberi méltóság** és az **egyenlőség**. Ezek a mi alapvető emberi értékeink. Az emberi jogok meghatározzák azokat a normákat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy méltósággal tudjunk élni. Minden embernek vannak jogai, függetlenül származástól, társadalmi vagy anyagi helyzettől. Tehát mindannyian egyenlőek vagyunk.

Az emberi jogok gondolatát támogatja a világ összes kultúrája, vallása és demokratikus állama. Az államhatalmat viszont korlátozni kell annak érdekében, hogy biztosítani tudja polgárai számára az emberi méltósághoz való jogot. Az emberi jogokat ezért olyan egyetemes emberi értéknek tekinthetjük, amely mindenki számára fontos a Földön.

Kutass!

Tekintsd meg az emberi jogok logóját, és gondolkodj el azon, vajon mit akar jelenteni! Hasonlítsd össze feltételezéseidet az alább közölt információval! Készíts saját logót az emberi jogokról!

Az emberi jogok logóját 2011. szeptember 23-án mutatták be New Yorkban. Ez a szimbólum egyesíti magában a békegalambot egy emberi kézzel. Szerzője Predgrag Stakic szerb művész. Úgy tartják, ezt a nyertes logót *emberek hozták létre az emberek számára*, hogy terjesszék vele az emberi jogok védelmének eszméjét a különböző kontinenseken és országokban.



3 Hogyan biztosítják a világon a gyerekek jogait

Gondolkodjatok el!

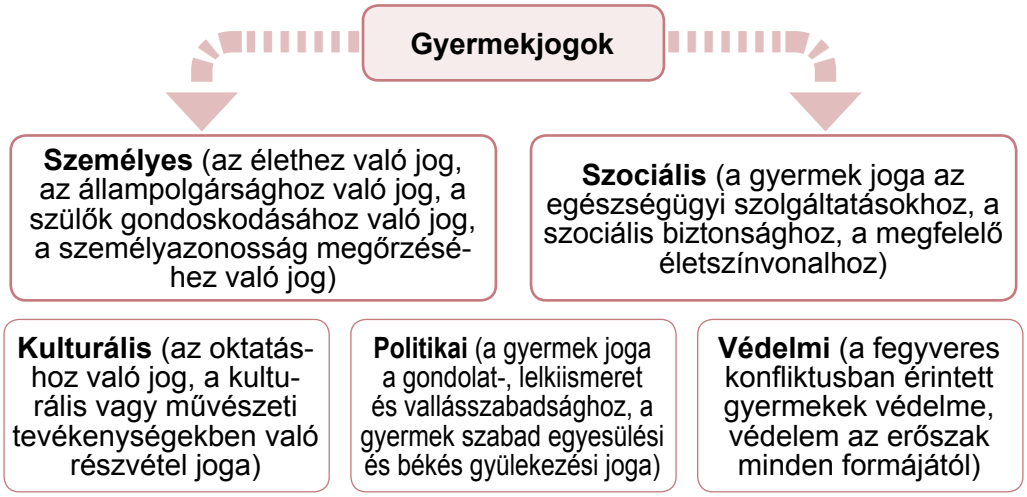
Miért van szüksége a gyerekeknek speciális jogokra?

A **gyermekek** különleges **jogai**t a *fejlődés jogának* is nevezhetjük, hiszen ők testi, szellemi és lelki szempontból még éretlenek. Ebből kifolyólag viszonylag kevés élettapasztalattal rendelkeznek. Így sokkal nehezebben tudják megvédeni magukat, mint a felnőttek.

Gyermekjogok – ezek olyan különleges lehetőségek minden 18 év alatti ember számára, amelyek biztosítják számukra a veszélytelen élet feltételeit és a felnőtté válás biztonságát.

1989-ben az ENSZ elfogadta a **Gyermekjogi Egyezmény**t, amely nemcsak a gyermekek jogainak a felsorolása, hanem kötelező jelleggel bír minden országra nézve a gyerekekkel kapcsolatban.

Az okirat 1. cikkelye kimondja, hogy mindenki, aki 18 éven aluli, gyermeknek számít. Az Egyezmény abból indul ki, hogy a gyerekek egyenjogú tagjai a társadalomnak, ugyanakkor sajátos gondoskodást és védelmet igényelnek. Minden gyerek azonos jogokkal rendelkezik fajtól, nemtől, vallástól, nemzetiségtől, anyagi helyzetétől, egészségi állaptától, családi állapotától függetlenül. Az Egyezmény a következő elveken alapul: diszkriminációmentesség, a gyermekek érdekeinek a szem előtt tartása, az élethez, az életben maradáshoz és a fejlődéshez való jog, a gyermek véleményének a tiszteletben tartása.



Kutass!

Vizsgáld meg a KidsRights Foundation szervezet Nemzetközi Gyermekbékedíj szobrocskáját ábrázoló fotót! Ezt a díjat évente olyan gyermeknek ítélik oda, aki bátran küzd kortársai jogaiért. Mit gondolsz, mit akar ábrázolni a szobrocska?



Nkosi-szobrocska (a gyermek mozgásba hozza a világot), Nemzetközi Gyermekbéke-díj (A díjat az első díjazott, Nkosi Jonson dél-afrikai fiú emlékére nevezték el – *a ford. megj.*)

4 Hogyan védik az emberi jogokat és a gyermekek jogait

Gondolkodjatok el!

Kik védik az emberi jogokat és a gyermekjogokat?

Ahhoz, hogy valaki a jogait érvényesíthesse, az államnak hivatalos okiratokban kell rögzítenie azokat, megfelelő feltételeket teremtve és jogsértés esetén védelmet biztosítva a bántalmazott számára. Mivel az emberi jogok a személy és az állam közötti viszonyokat szabályozzák, ezért azokat csak az állami szervek vagy azok tisztviselői sérthetik meg. Ezért az emberi jogok megsértését (például a rendőrök brutális vagy megalázó bánásmódja a fogvatartott személyekkel szemben vagy az újságírók üldözése) meg kell különböztetni más bűncselekményektől (pl. emberöléssel vagy testi sértéssel való fenyegetés).

Az emberi jogok és a gyermekek jogainak védelméről különböző intézmények, szervek, szervezetek gondoskodnak. Ukrajnában ez Ukrajna elnöke, a Legfelső Tanács ember jogi biztosa, a bíróságok, az ügyészség, a rendőrség, a gyermekvédelmi szolgálat, emberjogi, valamint más civil szervezetek stb. A gyermekek érdekeit és jogait elsősorban szüleik védik vagy az őket helyettesítő személyek. Az árva gyermek érdekeit pedig a gyámszülők képviselik. Bármely gyermek kérheti jogainak védelmét a gyámhatóságnál, az állami szerveknél és a helyi önkormányzatoknál, társadalmi szervezeteknél, 14 éves korától pedig a bíróságon.

Ukrajna polgárai más európai államok állampolgáraihoz hasonlóan megvédhetik jogaikat az Emberi Jogok Európai Bíróságán. Emellett számos nemzetközi szervezet és intézmény is foglalkozik

még az emberi jogok és a gyermekek jogainak védelmével, jogsértések esetén azok helyreállításával. De egy adott személy kezdeményezése, aktív állásfoglalása és cselekedetei nélkül nehéz, sőt néha lehetetlen kideríteni, milyen módon sérültek a jogok.

Kutass!

A *Gyermekjogi Egyezmény*ben a gyermekek jogait a következőképpen csoportosítják: *Provision* – ellátás, gondozás; *Protection* – védelem; *Participation* – részvétel. Milyen gyermekjogok tartoznak, szerinted mindegyikhez? Feltevéseidet vesd össze az Egyezmény cikkelyeivel! (Használd az internetet vagy a tankönyv 242. oldalán lévő sémát!)

Ellenőrizd magad!

1. Mik az emberi jogok?
2. Mik az emberi jogok alappillérei?
3. Ki a gyermek?
4. Ukrajnában milyen szervezetek gondoskodnak az emberi jogok és a gyermekek jogainak védelméről?
5. *Egyet jelent-e az emberek egyenlősége azonosságukkal? Magyarázd meg!*
6. *Milyen különleges jogokat igényelnek a gyermekek?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

1. Ismerkedj meg az alábbi alkalmazásokkal! Milyen új információt tudtál meg a segítségükkel?
   1) Kyberpes chatbot (internetes zaklatások eseteit dolgozza fel);
   2) PravoTok csatorna a TikTok alkalmazásban (rövid mobilklipeket tesz közzé a gyermekek jogairól).
2. Milyen jelentősége van az ember tájékozottságának az emberi jogok és a gyermekek jogainak védelmében?

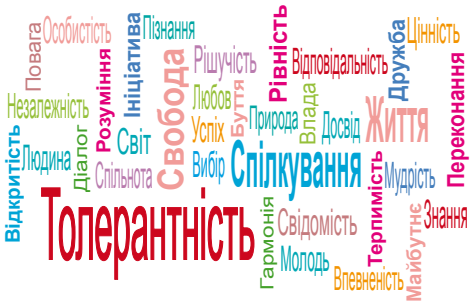
50. §. HOGYAN ÉL EGY SOKSZÍNŰ TÁRSADALOM

Beszéljétek meg az osztályban!

Mit értünk tolerancia alatt? Mi a megkülönböztetés? Hogyan függ össze ez a két fogalom egymással? Mondjatok példát mindegyikre a múltból és napjainkból!

Kutass!

Válaszd ki az egyik szófelhőt! Fordítsd le a szavakat! Melyik fogalom rajta a legfontosabb? Milyen szavak vagy fogalmak kapcsolódnak hozzá a leginkább? Miért?





1 Miért fontos a tolerancia

Gondolkodjatok el!

Milyen kapcsolatban van a tolerancia az emberi méltóság tiszteletben tartásával?

A társadalom a régmúltban és napjainkban is nagyon sokszínű. Az emberek különbözhetnek egymástól megjelenésükben és származásukban. Lehet más a hivatásuk és a hobbijuk. Valaki fiatalabb, mások meg idősebbek, családosak vagy szinglik, eltérő fizikai és értelmi képességűek. Követhetnek különböző ideológiákat és a vallásos hitük is lehet más.

Az embereknek tiszteletet kell mutatniuk mások iránt, mert enélkül egyetlen ember egyénisége és emberi méltósága sem értékelhető. Az emberek egyenjogúsága azt jelenti, hogy nem lehet megítélni egy másik embert testi vagy egyéb, az emberi méltósággal nem összefüggő tulajdonságai alapján. Ha az egyes emberekhez való hozzáállásunk egyéniségének elfogadásán alapul, akkor ez a **tolerancia**. A megkülönböztetés pedig a különbségek tiszteletének hiányát jelzi.

Minden ember egyedi és megismételhetetlen, és ehhez joga van. A tolerancia türelmesség egy másik világnézetével, életmódjával, viselkedésével, kultúrájával és hagyományaival szemben. Ahhoz, hogy mi, emberek békében tudjunk egymással élni, el kell fogadnunk a másikat olyannak amilyen ő valójában. Amikor azt mondjuk, hogy *Mindenki más, de mindenki egyenlő,* és eszerint is cselekszünk, ez a tolerancia és a társadalmi sokszínűség iránti megbecsülésünk megnyilvánulása.

Kutass!

1995. november 16-án az UNESCO[1] elfogadta a tolerancia elveinek nyilatkozatát. Ez a nap azóta a tolerancia nemzetközi napja. Olvasd el a nyilatkozat egy részét, és felelj a kérdésekre!

– Miért vezettek be egy ilyen napot nemzetközi szinten?

– A tolerancia megnyilvánulásának milyen formáit lehet felsorolni a kiáltvány-részlet alapján?

1.1 A tolerancia azt jelenti, hogy tiszteljük, elfogadjuk és megértjük világunk kulturális sokféleségét, valamint az emberi önkifejezési és önmegvalósítási formák gazdagságát... A tolerancia egység a sokféleségben..., ez teszi lehetővé a béke elérését, elősegíti az átmenetet a háború kultúrájából a béke kultúrájába.

1.2 A tolerancia nem engedmény, engedékenység vagy szemethunyás valami felett, hanem... aktív álláspont... az egyetemes emberi jogok és alapvető szabadságok elismerésén alapuló aktív meggyőződés. ... Toleranciát kell tanúsítania minden embernek, embercsoportnak és államnak.

2 A megkülönböztetés (diszkrimináció) megnyilvánulási formái a régmúltban és napjainkban

Gondolkodjatok el!

Mi a diszkrimináció, és milyen ismertetőjelei vannak?

Az ókor történetéből tudjátok, hogy az ókori államokban a népesség különböző csoportjainak, közösségeinek és rétegeinek a helyzete nem volt egyforma. Például az ókori Rómában és az athéni poliszban csak a szabadon született nők voltak állampolgárok, de még ők sem vehettek részt a társadalom politikai életében. Az ókori civilizációk rabszolgái pedig teljesen jogfosztottak voltak.

Bizonyos emberek, közösségek elnyomása, lehetőségeik korlátozása történelmi, gazdasági, politikai okokra vezethetők vissza, illetve az adott kor szokásaira, hagyományaira, vallásaira és törvényeire.

A **diszkrimináció** komoly probléma, amellyel az emberek évszázadok óta küzdenek. Az emberi jogok közvetlen megsértéseként értelmezik. A diszkrimináció gyakran egyes emberek

[1] Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (röviden **UNESCO**).

elfogultságán és előítéletein alapszik mások iránt, akik bizonyos tekintetben különböznek az átlagtól.

Régóta megfigyelhető, hogy a különböző civilizációkban és államokban megkülönböztették az embereket nemük, etnikumuk vagy nemzetiségük, származásuk stb. alapján. A diszkrimináció típusai lehetnek a nyelvi, a vallási, a nemi, és az életkor szerinti megkülönböztetés. Annak ellenére, hogy az emberiség már régóta harcol ez ellen a jelenség ellen, a diszkrimináció még ma is létezik.

Kutass!

Válassz ki a diszkrimináció megnyilvánulási formái közül 2-3-at, és illusztráld mindegyiket példákkal a múltból és a jelen történései közül! Határozd meg a megkülönböztetés okait és megnyilvánulási formáit a példáidban!

A diszkrimináció megnyilvánulásai

Mellőzés; pszichológiai nyomásgyakorlás; egyenlőtlen feltételek és jogok; mások szakmai előnyben részesítése (nyilvánvaló ok nélkül); nyílt gyűlölet és megalázás; fizikai erőszak (verés, gyilkosság).

3 A gyűlöletbeszéd veszélyei

Gondolkodjatok el!

Mit nevezünk gyűlöletbeszédnek?

A **gyűlöletbeszéd** egy csoporttal, közösséggel vagy személlyel szembeni gyűlöletre, megkülönböztetésre való közvetlen, illetve közvetett felbujtás és bátorítás, amelyet az említett csoport, közösség vagy személy elleni előítélet motivál. Célja egyfajta negatív kép kialakítása a gyűlöletbeszéd tárgyáról, megalázó vagy sértő szövegkörnyezetben való említése, valamint a megkülönböztetés és atrocitás eseteinek az igazolása.

Gyűlöletbeszéddel találkozhatunk a filmeken, a médiában, a közösségi hálón. Megnyilvánulhat képek, videók, dalok formájában, szóban, írásban, valakinek a viselkedésében. Többféle, nemzeti, vallási vagy szociális közösségek ellen is irányulhat.

A gyűlöletbeszéd aláássa a társadalmi egységet, előítéletet szít, megosztja az embereket, és erőszakhoz vezethet. Jelenleg számos nemzetközi dokumentum tiltja. Több ország jogszabályai büntetést írnak elő a jogellenes nyilatkozatokért. Az ilyen törvényeket azonban nem szabad felhasználni az információ, a vélemény vagy a szólásszabadság korlátozására.

Kutass!

Az adott képek alapján azonosítsd a közösségi hálókat! Véleményed szerint ezek a közösségi hálók miért alkalmaznak komoly büntetéseket a gyűlöletbeszéddel szemben, és miért távolítják el a gyűlöletbeszédet tartalmazó szövegeket? Hogyan lehet felismerni a gyűlöletbeszédet?







Ellenőrizd magad!

1. Mi a tolerancia?
2. Mi a diszkrimináció?
3. Mi a gyűlöletbeszéd?
4. *Hogyan kapcsolódik a tolerancia a másik ember tiszteletéhez?*
5. *A diszkrimináció milyen megnyilvánulásai ismeretesek a számodra?*
6. *Miért veszélyes a gyűlöletbeszéd?*

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpom vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájl! Oldd meg a paragrafushoz tartozó feladatokat a munkafüzetben!

Keresd fel a weboldalt https://vse.ee/bpol vagy nyiss meg egy korábban letöltött fájlt! Értékeld a magad és osztálytársaid tudását!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

Még ezt is megteheted!

Keresd meg a *tolerancia, diszkrimináció* és a *gyűlöletbeszéd* rokon értelmű szavait, és írd be a füzetedbe!

Összegezünk és gyakorolunk!

Csatlakozz az *Időgép* témájú oktatási projekthez! A projektben való részvétel lehetőséget ad számodra, hogy visszaemlékezz a közösségekről, társadalomról és az államról szóló fejezet során tanultakra és bemutathatod készségeidet is! Keresd fel a weboldalt http://vse.ee/DIS_6_Zoshyt vagy nyisd meg egy korábban letöltött fájlt!

http://inform1.yakistosviti.com.ua/istoriia/6-klas

51. §. UTAZÁS A MÚLTBA ÉS A JELENBE

A *Kutatjuk a történelmet és a társadalmat* tantárgy óráin szerzett ismereteiteket, készségeiteket egy képzeletbeli időutazás feladatainak a teljesítése segítségével mutathatjátok be. A feladatokat a füzetetekben oldjátok meg!

1 Mik a játékszabályok

- Válasszatok ki 7 megfigyelőt, akik azokon az állomásokon fognak ügyeletet tartani, ahol az időutazó csapatok vándorolnak! Az ő feladatuk értékelni a teljesített feladatokat és mérni az időt, ameddig a csapat az állomáson tartózkodik.
- Mind a hét állomásnak saját táblája van, saját számmal és névvel. Minden állomás asztalán annyi boríték található feladatokkal, ahány résztvevő csapat van, illetve üres lapok a megoldások számára.
- A játék kezdete előtt a tanár/tanárnő és a megfigyelők megbeszélik az értékelés módját.
- A feladatlapok és megoldási kulcsok, táblázatok száma meg kell, hogy egyezzen a csapatok számával.
- A csapatok útileveleket (menetrendet) kapnak az állomások megnevezésével, látogatásuk sorrendjével, a feladatért járó pontok számával.

1. számú útilevél
(értelemszerűen a többiek 2-es, 3-as, 4-es csapatok)

Állomás száma	Állomás neve	Maximális pontszám	Elért pontszám
1	VISSZAEMLÉKEZŐ		
2	IDŐK TITKAI		
3	TÖRTÉNELMI HELYEK FELKERESÉSE		
4	INFORMÁCIÓKERESÉS		
5	TÖRTÉNELMI TÁRSALGÓ		
6	ARCKÉPCSARNOK		
7	AZ ESEMÉNYEK CSENDES SZEMTANÚI		
8	UKRAJNA ÁLLAMPOLGÁRAI VAGYUNK		

2 Útravaló feladatok

1. ÁLLOMÁS. Visszaemlékező

1. Emlékezzetek vissza a tanultakra, és pótoljátok a szöveg hiányzó részeit!

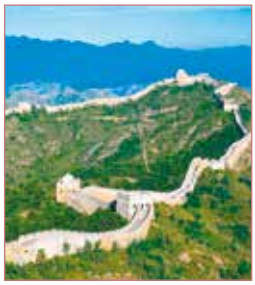
Az **ókor története** a ... része, amely a ... korszakát tanulmányozza az emberiség múltjának. Az ősemberek ... veszi kezdetét (2,5 millió évvel ezelőtt) és a Római Birodalom ... ér véget (476-ban). Ez az emberiség történetének ... része.

Pótolandó szavak:

leghosszabb, megjelenésével, legrégibb, bukásával, világtörténelem, első.

2. Az illusztrációk segítségével nevezd meg az ókor történetének fő periódusait és civilizációit!







2. ÁLLOMÁS. IDŐK TITKAI

1. Számozzátok a történelmi korszakokat megfelelő időrendi sorrendben (1. – a legkorábbi és így tovább)! A történelmi korszakok időhatárait olvassátok fel hangosan!

SORSZÁM	KORSZAK	DÁTUM
	Őskor	3 millió év – Kr. e. X. század
	Legújabb kor	XX. század – XXI. század eleje

SORSZÁM	KORSZAK	DÁTUM
	Középkor	V–XV. század
	Ókor	Kr. e. IX. sz – V. század
	Újkor	XVI–XIX. század

2. Számozzátok az eseményeket időrendi sorrendben!

SORSZÁM	ESEMÉNY	DÁTUM
	Nagy görög gyarmatosítás	Kr. e. VIII–VI. század
	Karthágó pusztulása Róma ostroma következtében	Kr. e. 146
	Athén aranykora	Kr. e. 479–429
	Hammurapi uralkodása az ókori Babilonban	Kr. e. 1792–1750
	A neolitikum kezdete	Kr. e. VIII. évezred
	A Római Birodalom felosztása Keletire és Nyugatira	395

3. Állapítsátok meg az esemény időtartamát!

1) A görög–perzsa háború Kr. e. 500–449 között zajlott. Hány évig tartott? Melyik évszázadban történt?
2) Az ókor története időhatárai a Kr. e. IX. századtól időszámításunk V. századáig tartott. Hány évszázadot ölelt ez fel, és hány évet?

4. Állapítsd meg, mennyi idő telt el az esemény óta!

1) A pun háborúk Róma és Karthágó között Kr. e. 264-ben kezdődtek és Kr. e. 146-ban értek véget. Hány év telt el azóta? Milyen évszázadokat öleltek fel?
2) A szlávok nagy széttelepülése az V. században kezdődött. Hány évszázada történt ez? És hány éve?

3. ÁLLOMÁS. TÖRTÉNELMI HELYEK FELKERESÉSE

Tekintsétek meg az alábbi világtérképet! Készítsétek el egy képzeletbeli utazás útvonalát a lakhelyetektől egy általatok kiválasztott ország (város) ismert látnivalóiáig! A táblázatban jelöljétek a lefektetett útvonal főbb pontjait!



Az útvonal megnevezése (pl. Kijiv–Róma	Irány (észak, dél, nyugat, kelet)	Milyen országokon keresztül haladunk át	Milyen műemlékekkel lehet találkozni az országban (3-4)	Benyomásaim a felkeresett emlékhelyekről (2-3 mondat)

EMLÉKEZETES HELYEK, AMELYEKET FELKERESÜNK

1. Róma – Olaszország fővárosa
2. Egyiptom
3. Athén – Görögország fővárosa
4. Kína
5. India
6. Irak

4. ÁLLOMÁS. INFORMÁCIÓKERESÉS

1. Jelöljétek ki a forrásmű szerzője által használt fontosabb kifejezéseket, és magyarázzátok meg őket! Alkossatok legalább 2 mondatot ezekkel a kifejezésekkel!

Idősebb Plinius a szláv törzsek nevéről

... A Visztula folyó eredeténél veszi kezdetét az a végeláthatatlan térség, ahol a venétek nagy törzse él. Ez az elnevezés az idők folyamán sokat változott... Ettől függetlenül a venétek egy tőről fakadnak, és manapság háromféleképpen is nevezik őket: venétek, antok és szklavinok.

2. Tekintsétek meg a videót a weboldalon, és magyarázzátok el a különbséget a római és görög művészet között!

3. Határozzátok meg a forrásműben melyek a tények, és mi a szerző véleménye! Vonjatok le következtetéseket a tények alapján!

Maurikiosz Sztratégikon az antokról és a szklavinokról, VI. század

A szklavinok és antok hasonszőrűek, azonos szokásokkal rendelkeznek, és nem hagyják magukat rabszolgasorba taszítani. Könnyen elviselik a szélsőséges időjárási körülményeket és az élelmiszerhiányt. Barátságosak az idegenekkel, vendégszeretetük közismert. Sok a háziállatuk, a termésük, főleg a köles és a búza áll hegyekben... Erdőkben élnek nagy számban, folyók, tavak, mocsarak mentén. Ha az ellenség a folyók mellett tör rá váratlanul valakire, az azonnal a vízbe ugrik, szájában nádszálon keresztül veszi a levegőt, s akár órákon keresztül is képes a víz alatt maradni.

5. ÁLLOMÁS. TÖRTÉNELMI TÁRSALGÓ

Mind az öt történelmi eseményhez egy-egy információs kártya tartozik, ahol az esemény leírása a következő mezőkben történik: MI?, HOL?, MIKOR?, KI?, KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE. Töltsétek ki mindegyik információs kártyán az üresen hagyott részt, és számozzátok meg a történelmi eseményeket a helyes időrend alapján!

1. számú információs kártya	
MI?	Feltalálták a vasolvasztás módját vasércből
HOL?	Mai Európa és Ázsia területe
MIKOR?	Kr. e. I. évezred
KI?	Kézművesek
KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE	

2. számú információs kártya	
MI?	A démoszt támogató reformok az arisztokrácia elleni harcban
HOL?	
MIKOR?	Kr. e. 594
KI?	Szolón
KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE	A Szolón által végrehajtott átalakítások a demokrácia fejlődésének útjára irányították Athént

3. számú információs kártya	
MI?	
HOL?	Római Köztársaság
MIKOR?	Kr. e. 60
KI?	Cnaeus Pompeius, Julius Caesar, Marcus Crassus
KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE	Szövetség jött létre a hatalom megszerzése, elosztása és a szenátus elleni harc érdekében. Hamarosan polgárháború tört ki és megalakult Caesar diktatúrája

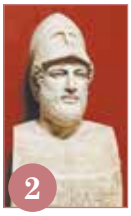
4. számú információs kártya	
MI?	Olimpiai játékok
HOL?	Olümpia, Görögország
MIKOR?	
KI?	Athéni férfiak, polgárok
KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE	Kezdetét vette a világ legnagyobb és legnépszerűbb sportversenye. A XIX. században újjászületett és ma is megrendezik

5. számú információs kártya	
MI?	Konstantinápoly a Római Birodalom fővárosa lesz
HOL?	A Boszporusz európai partja – Bizánc, a Római Birodalom gyarmata
MIKOR?	330
KI?	
KÖVETKEZMÉNYEI / JELENTŐSÉGE	A Római Birodalom új régióinak a növekedése. A kézművesség és kereskedelem fejlődés. Róma hanyatlása

6. ÁLLOMÁS. ARCKÉPCSARNOK

Ismerjétek fel az illusztrációkon ábrázolt történelmi személyiségeket, és írjatok mindegyikről 1-2 mondatot!







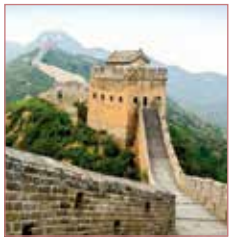




7. ÁLLOMÁS. AZ ESEMÉNYEK CSENDES SZEMTANÚI

1. Emlékezzetek vissza, milyen országokban vannak a képeken látható építészeti emlékek, mi a nevük?




2. Emlékezzetek vissza, milyen országokban vannak a képeken látható képzőművészeti emlékek, mi a nevük?








8. ÁLLOMÁS. UKRAJNA ÁLLAPOLGÁRAI VAGYUNK

1. Állapítsátok meg az összefüggést a fogalmak és meghatározásaik között!

1	Közösség	A	Az emberi fejlődés olyan módja, amely lehetővé teszi a jelen generációk szükségleteinek kielégítését anélkül, hogy veszélybe sodorná a jövő nemzedékek szükségleteinek biztosítását.
2	Fenntartható fejlődés	B	Olyan szociális csoportosulás, melynek közös jellemzői vannak (lakóhely, érdeklődési kör, vallás, értékrend vagy nemzetiség stb.) és tagjai együttműködnek egymással életszükségleteik kielégítése vagy bizonyos problémák megoldása érdekében.

3	Gyűlöletbeszéd	C	Állampolgárok összefogása valamilyen helyi probléma megoldása érdekében
4	Etikai feddhetetlenség	D	A falvak, nagyközségek vagy városok lakóinak önkéntes egyesülése, melynek feladata az ott élő emberek szükségleteinek a kielégítése a közigazgatás, közlekedés, környezetvédelem, oktatás és szabadidős programok megszervezése terén.
5	Kistérségi közösség	E	Bármilyen kirekesztés, korlátozás vagy előny biztosítása, amely tagadja vagy korlátozza az egyenjogúságot.
6	Civil kezdeményezés	F	Törvény által meghatározott etikai elvek és szabályok összessége, amelyeknek irányítaniuk kell az oktatási folyamat résztvevőit a képzés, oktatás és tudományos-alkotói tevékenységek során annak érdekében, hogy biztosítsák a tanulási eredményekbe és / vagy a tudományos-alkotói eredményekbe vetett bizalmat.
7	Diszkrimináció	G	Egy csoporttal, közösséggel vagy személlyel szembeni gyűlöletre, megkülönböztetésre való közvetlen, illetve közvetett felbujtás és bátorítás, amelyet az említett csoport, közösség vagy személy elleni előítélet motivál.

2. Nevezzetek meg legalább 5 olyan mindennapos tevékenységet, ami elősegíti a fenntartható fejlődést!
3. Véleményetek szerint, mi ma a legfontosabb országunk fejlődése szempontjából (legalább 5 javaslat)?

AZ *UTAZÁS A MÚLTBA ÉS A JELENBE* JÁTÉK EREDMÉNYHIRDETÉSE

1. Hirdessétek ki a játék eredményeit.
2. Köszöntsétek egymást az alábbi módon:
   – a kettes csapat megtapsolja az egyes csapatot a jó eredményekért;
   – az egyes és kettes csapat tapssal köszönti a hármas csapat tagjait a döntőben aratott győzelemért;
   – az egyes, kettes, hármas csapat tagjai tapssal köszönti a négyes csapatot eredményességéért;
   –az egyes, kettes hármas és négyes csapat megtapsolja az ötös csapatot érdekes ötleteiért és így tovább.
   Szabadon megválaszthatjátok, kit miért dicsértek meg: a sikerért, a győzelemért, az eredményes szereplésért, a rekordokért.
   A végén tapsoljátok meg, hogy a 6. osztályban befejeztétek a *Kutatjuk a történelmet és a társadalmat* tantárgy tanulmányozását!
3. Beszéljétek meg!

Mennyire volt hangos a tapsotok? Mit bizonyít ez?

A tankönyvben felhasznált ábrák és fotók a következő oldalakról származnak: https://www.shutterstock.com/ авторів: Aerial-motion, AndreyFilippov.com, ArtMari, BasPhoto, Beyond the Road Prod, Dmitry Rukhlenko, Dziewul, Ekaterina Glazkova, EQRoy, Fedor Selivanov, Felix Friebe, Focus and Blur, FrentaN, garanga, GoodStudio, Gouache7, Hein Nouwens, Hennadii H, Ingenium Guido, Juan Manuel Rodriguez, Kylosova Maria, Liliya Butenko, Lilu2005, Maciej Es, Maryna Kulchytska, Massimo Todaro, matrioshka, Maykova Galina, meunierd, Mohammed_Al_Ali, Monsalvettshop, Oxanaso, Paper Dream, Peter Sobolev, Poliorketes, Professor Douglas Hill, Qayssar Hussein, robert mcgillivray, See U in History, Sergey Lyashenko, Shan_shan, Skreidzeleu, takepicsforfun, Thiago Figueredo, Tinna widianti, Triff, Viktor Gladkov, W. Scott McGill, zlatovlaska2008, а також з сайтів https://zn.ua/ - Naked Science, https://discover.in.ua/, https://33kanal.com/,https://uk.wikipedia.org/, https://veryimportantlot.com/, https://www.bbc.com/ukrainian, https://pibig.info/, https://www.mozaweb.com/